Copyrighted Material

NEIL OLSON

THE ICON

A NOVEL

Table of Contents

Ikona
Leto 1944
Prvi deo
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
Drugi deo
Epir 1944
13
14
15
16
17
Treći deo
Epir 1944
18
19
20
21
22
23
24
25
26
Leto 2000

Ikona

Nil Olson

www.balkandownload.org

Šta je Bog i šta je večni život u Raju? Raj to je ova vatra, Bog to je ovaj ples, i oni ne traju samo jedan tren, već za vjeki vjekova.

- Nikos Kazancakis, *Bratoubice*

LETO 1944 EPIR, GRCKA

Sa vrha visokog brda Adelfos, iznad kedrovih stabala povijenih vetrom koja zaklanjaju pećine, mogao je da vidi planine Pinodosa kako se, poput sivog oblaka, uzdižu ka istoku, smeđe grebene koji se protežu na sever ka Konici i albanskoj granici, skoro da je mogao da zamisli odblesak sunca koji se od Jonskog mora odbija ka zapadu. A ispod njega, prostirale su se strme zelene doline i kamene seoske kuće koje su se videle zahvaljujući kamenim crkvenim zvonicima. Na to brdo je kapetan Elijas često odlazio kao dečak, zamišljajući život sa druge strane ovih planina: u Atini, na jugu; ili preko mora, u Americi, gde mu je bio ujak. Mogao je postati vojnik, lekar, putujući muzičar, ili špijun - bilo šta; svaki san je bio neka vrsta bega. Ni u jednom od ovih snova nije mogao ni pomisliti da će se vratiti u ova brda i biti prognanik u sopstvenoj zemlji.

Ponoć je već bila prošla kada je otac Mikalis stigao u Konstantinovu pećinu. Uprkos tome što je u poslednje vreme retko posećivao partizane, znao je gde može da ih nađe. Elijas, koji više skoro da i nije spavao, pozvao je mladog sveštenika u dubinu pećine, do mesta osvetljenog lampom. Kapetan je već nekoliko nedelja ranije bio upozorio Mikalisa da Nemci na njega budno motre, tako da je svima njima bilo jasno da je sada došao jer je, sasvim izvesno, po sredi nešto veoma bitno.

„Blagosiljajte nas, oče."

Prljave šake pokajnika nežno su prihvatale lepršavu cmu mantiju koja se približila, moleći oprost za ono što su učinili i što će tek učiniti, kako Nemcima tako i svojim sunarodnicima. Kao deca, pomislio je Elijas posmatrajući svoje ljude. Dok se ozbiljni otac Mikalis nije pojavio pred njima bili su okrutne ubice, da bi zatim postali pokorni i puni pokajanja. Nisu oni pred sobom videli mladog sveštenika, već samog boga. Nekima od njih bio je to prvi dodir svemogućeg koji nisu osetili mesecima, a zahvaljujući tami pećine događaj je dobio na uzvišenosti. Blagoslov im je šapatom uzvraćen, ali reči nisu došle do Elijasa i bilo mu je drago zbog toga. On sam nije bio iznenađen što vidi sveštenika.

„Dobrodošli, oče", reče kapetan kada je Mikalisovo lepo ovalno lice izronilo iz mraka. „Jeste li došli na službu ili na piće?"

„Ne glupiraj se. Donosim vesti."

Elijas je ponovo imao priliku da se uveri koliko se starost, koju je izrodilo teško trogodišnje iskustvo, ucrtala na sveštenikovom licu. Mikalis je, istini za volju, oduvek imao nečeg zrelog u sebi, nešto što nije bilo povezano sa zemaljskim

iskustvom, neki drevni duh koji se, s vremena na vreme, pojavljivao u tim tamnim očima. Elijas je to zapazio još u vreme dok su obojica bili deca. I dalje je tu bio mladalački polet, mladalačka svest o zadatku. Mikalis je bio svedok, dao im oprost, nada ga nikada nije napustila. Za to je bila potrebna posebna snaga, smatrao je kapetan, kakvu on sam nije posedovao. Pa ipak, sveštenik nikada nije počinio nasilje, nikada svojim rukama nije oduzeo život drugom ljudskom biću. To, ipak, nešto znači. Sveštenici treba da budu ubice. Kako bi, drugačije, mogli da razumeju?

„Da čujem vesti", napokon reče Elijas.

„Nemci će sutra spaliti selo."

Iz senke se začula Spirina kletva, ali su ostali ćutali.

Kapetan je, po ko zna koji put, razmislio kako da odgovori. Bilo je važno da deluje kao da je pretnju shvatio ozbiljno, ali je istovremeno morao da pazi da Mikalis ne prestane sa pričom. Bilo je, prevashodno, bitno da ga tu zadrži.

„Ko ti je to rekao?"

„Zašto je to bitno? Šta ćemo?"

„Vrlo je bitno. Od izvora zavisi da li je vest tačna ili ne."

„Pre nekoliko sati stigla su četiri kamiona puna vojnika. Morali ste ih videti."

„Videli smo ih."

„Četrdeset ili pedeset ljudi. Postoji neki razlog zašto su tu." „Možda traže nas", rekao je neko.

„Ne", reče Elijas. „Premalo ih je za to. U brda više ne dolaze sa manje od bataljon ljudi."

„Od kada smo minirali skladište goriva", dodao je Spiro. „Ponosni ste na taj napad?", upita sveštenik. „Idućeg dana je na trgu Prasinohorion streljano četrdeset troje ljudi."

„Znam", odgovori kapetan.

„Četrdeset Grka za jednog Nemca. Misliš li da je to dobra srazmera?"

„Jedan Nemac i skladište goriva. Gorivo je bilo cilj; da sam mogao da izbegnem, nikoga ne bih ubio. Zlo tek dolazi. U Peliponisosu napadaju oružane konvoje usred bela dana, ubijaju na desetine Nemaca."

Elijas je bio svestan zavisti u svom glasu. Kad bi samo imao ljudstvo i resurse kakve ima komunistička gerila, ne bi morao da igra prljave igre koje smišljaju njegove starešine.

„Siguran sam da to raduje tvoje prijatelje Engleze", prezrivo reče sveštenik, „ali zbog toga stradaju mnogi obični ljudi."

„Rat je, Mikalise; još mnogi će izginuti."

„Mnogi će poginuti već sutra ukoliko nam ne pomogneš. Starci će pokušati da odbrane svoja ognjišta."

„To bi bilo glupo”, odbrusi Elijas, „ali vidi, ti grešiš. Suprotstavljali im se mi ili ne, oni će spaliti i ovo i mnoga druga sela, ali ne dok ne budu pred povlačenjem iz ovog kraja. A tome još nije kucnuo čas.”

„To ti Englezi kažu?”

„Nemci tako rade. Mi nismo u poslednje vreme delovali po okolini. Nema razloga da spale selo. U suprotnom bi to već učinili.”

Gledali su se netremice kroz svetlost lampe; njih dvojica mladića koji još nisu navršila dvadeset petu, a primorani su da preuzmu uloge namenjene mnogo iskusnijima nego što su oni. Mikalis se iz bogoslovije vratio tri godine ranije, pre napada Nemaca, kako bi pomogao bolesnom ocu Pantelisu. Šest meseci kasnije, sahranio je starog sveštenika i preuzeo njegove dužnosti. Ratna zbivanja onemogućavala su oblasnog episkopa da postavi novog sveštenika, tako da je Mikalis, koji je odrastao u selu Katerini, u svojoj dvadeset prvoj godini postao duhovni vođa njenih žitelja. Kada je rat počeo, Elijas je bio na vojnoj akademiji. U vreme kada je vojska proterala Italijane bio je izviđač u artiljeriji, ali se već bio vratio u Atinu kada su Nemci sproveli „maritu”, silovit napad koji je, u roku od svega nekoliko dana, opkolio i rasturio grčku vojsku. Pošto se Vlada spremila i otišla na Krit, on je na konju odjahao na sever, kako bi u tim brdima pomogao da se organizuje pokret otpora. „Starci su slabi”, rekla mu je baba pre nego što je napustio Atinu, „svi snažni muškarci su mrtvi.”

„Ljudi dole umiru od gladi”, nastavi sveštenik.

„I to znam.”

„Naravno da znaš, tvoji ljudi su sve pokupili. Ovaj narod vam je dao svoju hranu, svoje sinove, svoje živote. Šta ste vi spremni da učinite za njih?”

„Da ne prokockamo njihovu žrtvu.”

„Znači, ništa.”

„Ovde imam samo dvadesetoricu ljudi.”

„Gde su ostali? Svaki mladić iz ona četiri sela otišao je da bi vam se pridružio, ako ni zbog čega drugog, onda bar ne bi li dobio nešto da pojede. Trebalo bi da ih ima bar duplo više.”

„Na zadatku su.”

„Bez tebe?”

„Ko ti je rekao da će Nemci spaliti selo?”

Sveštenik sa gađenjem odmahnu glavom.

„Tebe jedino zanima da čuješ ime. Ako nije pravi, ubiješ ga kao agitatora. Ako je pravi, ubiješ ga kao saradnika okupatora. Kako god okreneš, ništa nećeš učiniti.”

To što je istina bila mnogo gora od svештenikovih insinuacija, nije ublažilo

težinu reči. Pre nego što je Elijas preuzeo grupu *andartesa* - grupu raznih republikanaca, rojalistički nastrojenih zemljoradnika i bivših vojnika - oni su više vremena provodili boreći se protiv lokalne komunističke gerile nego što je i jedan od tih pokreta proveo boreći se protiv Nemaca. Britanskim komandosima je bilo potrebno vreme da bar donekle pomire zavađene strane i usmere njihovo delovanje ka nekom suvislom cilju. Uprkos dubokom nepoverenju koje je gajio prema strancima i sramote koju je osećao zbog činjenice da se mora povinovati njihovim naređenjima, Elijas je morao priznati da je od Engleza puno naučio. Da postavlja eksploziv. Da tiho ubija. Da sarađuje, rame uz rame, s ljudima koji bi mu, koliko sutra, mogli biti neprijatelji. Možda je neke lekcije naučio i suviše dobro. Video je koliko su komunisti jači i bolje organizovani; Italijani su se sada već bili predali i bilo je samo pitanje trenutka da se i Nemci povuku. Više nije mogao ignorisati upozorenja onih iznad sebe koji koja su mu ukazivala na to gde leži dugoročna pretnja po državu. Zato mu je sada i bilo ovako mrsko da odgovori.

„Kapetane”, povikao je Kostas sa ulaza u pećinu, tonom koji je zahtevao pažnju. Elijas, Mikalis i nekolicina drugih polako su krenuli kroz tamu, pokupivši usput svoje stare, izanđale puške. „Gore, Lefteris je nešto video.”

Ulaz u pećinu je bio zaklonjen niskim stablom kedra, ali se sa obronka iznad pećine pružao pogled na čitavu dolinu. Kada se kapetan popeo, Lefteris ga je povukao za rukav i pokazao mu ka vrhu brežuljka udaljenog oko kilometar odatle. Elijas je prepoznao crnu siluetu crkvenog zvonika koji se ocrtavao na pozadini tamnoplavog neba, a zatim ugledao neko čudno treperenje raznobojnog svetla pod njim. Bila je to vatra koja se nazirala kroz prozore u vitražu. Nešto je krenulo naopako.

„Čini se da su rano počeli”, reče Kosta, „i da su počeli sa vašom crkvom, oče.”

„Prestani, budalo”, reče Spiro.

Mikalis krenu niz strminu, ali ga Elijas zgrabi za rame.

„Nema svrhe. Pre nego što stigneš tamo, biće već sva u plamenu.”

„Sveta Bogorodica”, prošaputao je Mikalis, a nekoliko ljudi se prekrstilo u tami. Do tog trenutka, većina nije znala da se njihova zaštitnica još uvek nalazi u crkvi sakrivena iza duplog zida. Elijas se setio svetlosti sveće na zlatnom listu, setio se kako pogled njenih tužnih crnih očiju žeže sa tog drvenog predmeta, zamislio je crkvu punu snažnih, bestidnika koji padaju na kolena u uzvišenoj tišini. Zamislio je čak i Zmiju, hipnotisanog lepotom slike. Ljubav prema toj ikoni mogla bi mu pomrsiti sve planove.

„Gde se nalazi?”, upita Lefteris. „Hoće li je neko doneti odozdo?”

„Ne - niko drugi ne zna gde je.”

„Šta ćemo?”

„Da je ostavimo”, reče kapetan, ali sada su već svi govorili uglas. S vatrom nisu računali, ali bi mogla prikriti nestanak ikone, pod pretpostavkom da je Princ preduhitrio plamen.

„Slušajte me”, progovori Mikalis. „Ako već nismo u stanju da ugasimo vatru, mogu bar da spasem Bogorodicu. Pustite me da idem.”

„Idemo svi”, reče Spiro.

„Ne”, naredi Elijas, ali je osetio da ljudi negoduju na njegovo protivljenje. Oni retko ne slušaju naređenja i nikada mu se ne suprotstavljaju u lice, ali sada se borio protiv više sile i rizikovao je da izgubi kontrolu. Osim toga, nešto je krenulo naopako i trebalo bi da vidi šta se spasti može. Uhvatio je sveštenika za ramena i gurnuo ga u pravcu Lefterisa.

„Čuvaj ga”, reče čuvaru. „Kosta, Spiro, za mnom.”

„Ali, kako ćemo bez njega da nađemo Bogorodicu?”

„Znam ja gde se nalazi.”

Silazeći niz kamenitu padinu slušali su neko vreme sveštenikovo negodovanje, a onda je sve utihnulo. Drveće se preteći nadvijalo nad njima, pa nestajalo u tami; prešli su nizak kameni zid. Od pećine do crkve nije bilo utabane staze, ali je taj put bilo lako pronaći čak i u noći bez mesečine. Elijas je čuo za sobom teške korake staroga

Spire, ali je Kostin položaj bilo nemoguće odrediti mada je mladić bio dosta blizu. Elijasu su govorili da je lud što uzima Kostu pod svoje okrilje, ali on je znao šta radi. Malo je bilo onih koji su bili u stanju da nauče da se kreću tako tiho, da prenose komplikovane šifrovane poruke, da ubijaju bez oklevanja. Elijasu je bilo čudno da nekoga podučava tim veštinama ubrzo pošto ih je i sam stekao, ali Kosta je brzo učio. U toj igri, otpadnici su uvek najbolje prolazili.

Stamatis Mavrudas je bio najveći trgovac u Katerini, crnoberzijanac, za koga se sumnjalo da sarađuje s Nemcima, tako da njegovom sinu Kosti, mada su ga tolerisali zbog njegove dobre naravi, niko nije verovao. To Elijasu nije bila prepreka; posao pobunjenika pun je kompromisa. A dečko mu se odmah dopao, tim pre što ga se otac praktično odrekao: kakav idiotizam otići u partizane kada se na ovom ratu moglo zaraditi. Sada je bila prava retkost videti Kostu i kapetana razdvojene. Elijas se pitao koliko će sve to koštati mladića. Otrgnutog od porodice, bez pravih prijatelja, činilo se da Kostu ne pogađa kada bi, s vremena na vreme, neki od njegovih saboraca poginuo, a pokazivao je malo isuviše elana kada je bilo potrebno ubiti. Pa ipak, bio je apsolutno pouzdan, spreman da brzo i vešto izvrši i najteže zadatke. Elijasu bi dobro došla još desetorica takvih.

Ubrzo su se popeli na uzvišicu pod crkvom, dopuzili do severnog zida

crkvene porte i tu čučali. Stara kamena građevina bila je obasjana iznutra, podivljali plamen je besneo iza čađavih prozorskih okana. Moglo se čuti kako puca zapaljeno drvo, a vazduh je smrdeo na paljevinu. S druge strane porte desetak nemačkih vojnika se vrzmalo unaokolo, stavljalo šlemove i proveravalo oružje, tako da se činilo da su stigli neposredno pre partizana i da ih, zasad, ne primećuju. Jedan oficir se povlačio kroz vrata crkve odakle je kuljao crni dim. To je verovatno Miler, esesovac, pomisli Elijas, ali pod ovim čudnim osvetljenjem nije mogao biti sasvim siguran u to. Oficir nije u rukama nosio ništa, nikakve crkvene dragocenosti. Da li je stigao prekasno?

Kapetan tiho opsova. Plan je polako propadao. Ideja je od početka bila loša; proklet bio Zmija koji ga je na sve to nagovorio.

„Spiro, idi proveri da li je čist ulaz u kriptu."

Stari *andarte* ode polako.

Sada se taj nemački oficir - definitivno Miler, Princ kako su ga zvali - povlačio obilazeći crkvu sa južne strane i većina vojnika je krenula za njim. Kosta i kapetan na trenutak razmeniše poglede, pa mladić pogleda na drugu stranu. Da li se stideo svog kapetana, ili onoga što je znao? Kosta je, uz Milera i Zmiju, bio jedini upućen u kapetanov plan i, kada je Elijas bio odsutan, raznosio je poruke. Da li će se sada pokazati da je ta tajna preteška za njega?

Iz podnožja brda koje im je bilo iza leđa začulo se komešanje i lomljenje grančica, pa njih dvojica spremiše puške na gotovs. „Stoj", reče kapetan.

Iza stabala se pojavi Mikalis i nesmotreno krete uz brdo, a odmah za njim Lefteris. Kosta skliznu niz padinu i povuče sveštenika na zemlju.

„Žao mi je", prošaputa Lefteris, oborivši oči da ne bi sreo kapetanov pogled. „Rekao je da ću biti proklet ako ga ne pustim."

Elijas nije gubio vreme na grdnje, već je pogledom presekao sveštenika.

„Pretiš prokletstvom da bi isterao svoje. Iznenađuješ me, oče." „Brate, pusti me da uđem u crkvu."

„Vidiš li one vojnike?"

„Neće oni pucati u mene."

„Vatra je na ulazu, ne možeš ući."

„Da pokušamo sa zadnje strane. Ili kroz kriptu."

Umesto odgovora, Spiro se pojavi iza kapetanovih leđa.

„Kripta nije dobra ideja. U tom pravcu ima dosta Nemaca." „Pokušajmo onda sa zadnje strane", Mikalis je bio uporan. „Tamo ima drveća, ne mogu nas videti."

Ljudi su i ovom prilikom bili orni, a kapetan nije imao čime da pravda oklevanje. Niti je ikome drugome mogao poveriti neposlušnog sveštenika.

„Ostani uz mene. S leve strane iza mene, da li je jasno?" „Jasno."

Obišli su drvored sa severne strane i izbili iza stare kamene građevine, gde se u senci nalazio službeni sveštenički ulaz. Vatra je, istina, bila buknula na pročelju crkve, ali su kroz visoke čađave prozore jasno mogli videti kako napreduje i da je sada veći deo unutrašnjosti bio u plamenu.

„Zakasnili smo", sumorno primeti Lefteris.

„Nismo." Sveštenik poče da se probija pored kapetana, ali ga ovaj zgrabi.

„Lefteris je u pravu."

„Pusti me bar da pokušam. Ikona..."

„... je samo drvo i boja, Mikalise. Zaboravi."

Natmureno je ošinuo Elijasa pogledom i prošaputao:

„Grešiš. Ima tu stvari koje ti nisi u stanju da vidiš."

„Šta ima?"

„Čak i da si u pravu, sama vera predmetima daruje moći. Bogorodica je ovde vekovima lečila bolesne; ona ovim ljudima znači sve."

Kapetan nije bio u stanju odmah da odgovori. Na kult ikone on je oduvek gledao kao na bapsku opsesiju, kao na nešto prema čemu se njegov otac odnosio sa podsmehom, nešto što bi mladi seljani vremenom sasvim sigurno naučili da odbace ili ignorišu. Elijas nije bio komunista, ali je bio čovek koji se nagledao sveta u kome je nauka zgazila sujeverje, u kome ljudskim delovanjem nije upravljalo klanjanje Bogorodici. Atina mu je pružila priliku da okusi taj svet, ali je možda predugo bio tamo. Ili je, možda, pogrešio što se vratio ovamo. Njegovi mladi borci verovali su sveštenicima još manje nego on, ali se u trenucima straha nisu okretali jedan drugome, kao što su to činila njihova braća komunisti, već Bogu i *Panayia,* Majci, za oprost. Kako se to dogodilo? Ako sveštenici i starice nisu imali moć nad njima, odakle im to verovanje? Gde je Mikalis, čiji je otac bio ateista, pronašao svoju veru? I kako je Elijas mogao toj veri pogledati u oči nakon što je pokrenuo svu ovu nesreću?

„Slušaj me."

Nije se imalo šta reći. U svakom slučaju ne bi uspeo da kaže šta je naumio, ali je u tom trenu ugledao senku koja se, s one strane crkve, kretala među grobovima. Bio je to Miler koji je, sa još osmoricom vojnika, pokušavao da pronađe zadnja vrata. Krenuli su dužim putem, ali će svakog trena prići *andartesima.* Pometen, Elijas postepeno olabavi stisak ruke kojom je držao sveštenika. To je bilo dovoljno; sveštenik mu se izvuče, preskoči srušeni zid i pređe ono što je od njega ostalo na putu ka tamnom portalu. Kapetan se sledi, ne mogavši da ga pozove. Nemci su, očigledno, prepoznali crnu mantiju i nisu zapucali, ali je jedan vojnik pojurio ne bi li presekao svešteniku put.

„Stoj, stoj!"

Zagrme puška sa kapetanove leve strane - Spirin stari „menliher”, i vojnik se sruči na zemlju. Trenutak zatim začuše se pucnji sa druge strane, vrele čaure počeše da se odbijaju o kamene zidove, a partizani sagnuše glave dok su Nemci tražili zaklon. Mikalis se saplete o poginulog vojnika, ali se uspravi i nestade kroz ulaz.

Elijas se opusti zbog buke nastale usled borbe, te pusti glas i naredi svojima da se rasporede duž zida i da pucaju što brže mogu. Preciznost nije bila neophodna. Krstovi i uzane nadgrobne ploče nisu pružale Nemcima potreban zaklon; jedini pravi zaklon bio im je ugao crkve - a s obzirom na to da su sa tog položaja mogla istovremeno da pucaju najviše dvojica, partizani su bili u poziciji da ih jedno kratko vreme drže saterane uza zid, otkrivajući pri tom koliko su malobrojni. Kada se i ostali Nemci priključe, što bi se moglo dogoditi već za koji minut, odnos snaga biće četiri naprema pedeset, ali možda će se sveštenik do tada već pojaviti.

Odjednom se pojavi još jedna silueta, preskoči zid i potrča prema vratima. Kosta. Šta li, kog đavola, smera taj mladić? On ne voli ni sveštenike ni ikone, ali šta je tu je: akcija je krenula. Punjenje „enfilda” je išlo sporo; kapetan odbaci pušku, izvuče pištolj i naslepo zapuca u pravcu obrisa, uludo trošeći dragocenu municiju. Spiro i Lefteris takođe uzeše svoje puške, a Kosta protrča kroz vrata.

Kapetan Elijas se saže kako bi napunio pištolj i razmotrio situaciju. Stvari loše stoje, ali sad nema pomoći. Spiro nije trebalo da puca, ali je verovatno pomislio da je Mikalis u opasnosti. Selo bi moglo skupo platiti mrtvog Nemca, osim ukoliko Elijas ne pokuša da se dogovori sa Milerom. A Miler, sa kojim je sada razmenjivao neprijateljske rafale, nikada nije bio pogodan za pregovore. Neka sve ide do đavola. Kada bi imao ljude koje je Zmija poveo sa sobom po oružje, odustao bi od cele ove prljave rabote i poubijao što je više moguće Nemaca. Kad bi imao. Ne, ovo je bila glupa akcija, nepromišljena, sam je za to kriv.

Svejedno. Iz šume koja se nalazila na severu, skoro iza njih, razaznao je jedva čujno zveckanje oružja. Sa staze iza crkve, začuo se topot čizama. Za koji tren biće opkoljeni.

„Povlačenje.”

Doteturao se uza zid do Lefterisa i Spire, a kada nisu hteli da ga poslušaju, napunio im je šaržere i na silu ih gurnuo prema šumi.

„Povlačenje, prokleti bili. Ne u pećinu, nego u stari manastir.” Put dug osam kilometara teško će pasti starome Spiri, ali Nemci neće ići za njima tako daleko u mrak, a pećinu ne smeju otkriti ni po koju cenu.

Polako, ljudi su ga poslušali nestajući među lišćem, ostavivši ga samog. Pojurio je nazad duž srušenog zida i preskočio ga na delu bližem pročelju crkve, nadajući se da se nalazi izvan vidokruga. Odjednom se sa groblja začu težak mitraljez, posipajući mesto na kojem su Elijas i ostali bili nekoliko minuta ranije. Na

stomaku je otpuzao do zida crkve i uspravio se uz njega. Nad njim, visoki prozor u vitražu skoro se bio rasprsnuo od toplote. Zaklonivši lice maramicom, Elijas je provirio unutra. Vatra se već proširila sve do pročelja crkve zahvativši sve što se tamo nalazilo, ali je i pozadi još uvek bila u punoj snazi. Oltar i stari ikonostas bili su izgubljeni u dimu. Pod vatrenom stihijom od drevnih drvenih klupa ostali su samo skeleti, a krovne grede su eksplodirale. Crkva je bila stara, veliki deo njenog sadržaja datirao je i od pre nekoliko vekova, tako da je čak i kapetan bezbožnik osetio kolika je šteta naneta. Nije mogao da vidi mesto gde je sakrivena ikona, niti je ijednog čoveka bilo na vidiku.

Ponovo se sagnuo. Iz šume su dopirali glasovi i bat koraka u trku. Nekakva lampa se mahnito klatila. Nemci će svakog časa stići na obronak i dole u groblju ugledati samo svoje saborce. Uz malo sreće, prokletnici će se međusobno poubijati. Elijas se puzeći vratio do pročelja crkve.

Onih nekoliko vojnika koji su bili ostali u porti otišli su, verovatno da bi se priključili trupama koje su sada opkoljavale crkvu. Ulaz je, prema tome, ostao čist, samo ako su oni koji su ostali unutra bili u stanju da se probiju kroz vatru. Prolaz kroz kriptu još uvek je delovao kao najpovoljmji put. Nalazeći se na bezbednoj udaljenosti od neprijatelja, kapetan je ponovo ušao u šumu gde je brzo sakrio pušku i redenik u šupljinu polomljenog stabla. Pištolj je gurnuo pod raspasani prsluk. Uz malo svetlosti, bilo ko oštrog oka prepoznao bi u njemu *andartea,* ali to je bilo najbolje što je mogao da učini. Mora se nekako probiti do sela. Već je počeo da razmišlja o užasima koje bi noć mogla da donese. Trebalo je da pretraži tri mesta, da nađe četvoricu ljudi, da odgovori na teška pitanja. A potom ga je čekalo poravnavanje računa sa Princom.

Do jutra je sve bilo jasnije, mada su neka pitanja ostala otvorena za ceo život. Šest nedelja kasnije, prilikom povlačenja iz toga kraja, Nemci su spalili selo Katerini, sravnivši ga sa zemljom.

Prvi deo

PROLEĆE 2000. NJUJORK

1

Plavetnilo neba koje ga je pritiskalo već danima, napokon je ustupilo mesto gustoj olovnosivoj zavesi praćenoj zvukom kiše koji je dopirao iz dvorišta. Glomaznu masu braon boje koju je obrazovala zadnja strana jednog starog hotela još uvek je nazirao, ali su pokislo lišće i grane ogromnog platana bili prevelik izazov njegovom sve slabijem vidu. Medicinska sestra ga je stalno uveravala da je drvo još uvek na svome mestu i on bi je držao za reč. Uostalom, ono je tu bilo već više od četrdeset godina, što znači mnogo ranije nego što se on doselio u ove uklete odaje. A ostaće i nakon njega. Pomisao na to delovala je umirujuće.

Postao je zahvalan za obične stvari koje je u ovom bezobzirnom gradu bilo moguće sačuvati. I više nije bilo potrebe da te stvari budu večne. Još nekoliko godina će biti dovoljno, možda i manje od toga. Bolje ne razmišljati suviše o tome, govorila mu je unuka. Kakav apsurd. To je jedino o čemu je uopšte i mislio; to je biio jedino o čemu je uopšte i imalo smisla razmišljati. Njegovi žena i sin umrli su pre njega. Ni sa kim nije razgovarao, osim sa medicinskom sestrom i tom devojkom kada bi našla vremena za njega, kada ne bi bila u Londonu, ili Kaliforniji, i trošila njegov novac. Mogao jea je zamisli kako pregleda zidove neke šminkerske galerije u Santa Moniki, kako šeta pod prigušenim svetlom neke privatne odaje i brzopleto donosi odluke zbog kojih će žaliti natenane: upakovani Hokni ili Tibo, ili neki novi, još manje talentovani umetnik kojeg je upravo otkrila. Užasno. Zašto je od njega nasledila interesovanje, ali ne i ukus? Gde je stavljala sve te slike koje je kupovala? Mora da je do sada već ispunila zidove svih svojih stanova. Nemoguće da ih kači na zidove oko njega, rugajući se njegovom uznapredovalom slepilu? Ne, ne veruje on da ga ona baš toliko mrzi, ali će ipak pitati sestru. Neće, naravno, moći da zna da li ga laže. Uostalom, ona mu krade knjige. Ali to je u redu; neka ih uzme.

U knjigama je nalazio utehu još od detinjstva. One su bile ranija i, kako je sada uviđao, daleko bolja ljubav od slika koje su postale neka vrsta žalosne opsesije, živa vatra koja je sagorela srednje godine njegovog života. Knjige ga nikada nisu razočarale. Nije mu bilo stalo da dođe do prvih izdanja, mada ih je verovatno dosta imao. Nije se trudio da ih održi u besprekornom stanju, nije ih tretirao kao umetnička dela. Služile su za čitanje i to, ako je moguće, po nekoliko puta. Mnoge njegove knjige bile su poprilično iskorišćene, ponosno raskupusane. Zeleo je ono što je bilo u

njima. Ne toliko znanje, ili mudrost - po knjigama za mudrošću traga svaka budala, blagi bože, kakav idiotizam. Ono što je njega zanimalo bile su priče koje, na neki način, unose red u životni haos. Njegov otac je priče koje je on čitao kao dečak nazivao lažima. Da, ali kakve su to divne laži bile, i kako korisne u svetu teške, nesagledive istine. Cak i biografije, memoari, eseji: Bozvel, Avgustin, Montenj, sve su to bili lažovi. Ali, ko za to mari? Pričali su o nečemu što je bilo stvarno.

Da li je moguće da se pre nekih šezdesetsedamdeset godina bio okrenuo slikama, gonjen sličnim očekivanjima, iz sličnih potreba? Više se nije sećao, ali izgleda da je bilo tako. Desilo se, nekako, da su mu um zamaglile nametnute vrednosti koje su uspostavili ljudi kakav je bio njegov otac, čopor bogatih koji je žario i palio. U igri pribavljanja slika postao je toliko dobar da je prestao da se pita zašto se uopšte upušta u to. Bilo je toliko priča koje je ponosno pričao toliko puta u ciriškim klubovima ili ovde, u Njujorku, priča o trijumfu, kako je ovu sliku dobio od ovoga, a onu zgrabiored nosom onome, dok su ponekad njegovi pobeđeni protivnici sedeli za tim istim stolom i smejali se zajedno s njim. Jedan diletant, bankar koji je bio u stanju da nadmaši i najsposobnije trgovce umetničkim delima. A te priče su uvek bile o kupoprodaji, nikada o samim slikama.

Pa ipak, nije bilo baš tako. To je krajnje pojednostavljena verzija. Razgovori iz klubova nisu uticali na njegove lične porive; to dvoje nije imalo veze jedno sa drugim. Voleo je on dela koja je sakupljao, naravno da jeste. Kako drugačije objasniti način na koji ih je birao. Odluke koje su mu ležale na savesti donosila je ljubav, a ne pohlepa. To je bilo jedino logično objašnjenje. Jedino zbog čega se nadao da će mu biti oprošteno bilo je to što je bio vođen ljubavlju.

Pritisnuo je dobro poznato dugme na rukonaslonu stolice i osetio kako zvoni zvono u sobi medicinske sestre na donjem spratu. Mogla mu je bar reći koje knjige uzima, ali bi time, naravno, priznala da to radi. Kako joj staviti do znanja da nema ništa protiv? Mogao bi joj čak i preporučiti one knjige koje bi najbolje odgovarale njenoj ograničenoj inteligenciji. Dokle god ih čita ili ih daje prijate-Ijima. O, bože, a šta ako ih prodaje? To bi bilo odvratno. Ne, ako ih prodaje mora je zaustaviti.

Knjige. Više nije video dovoljno da bi mogao da čita, čak ni krupno štampani tekst. Nekada mu je unuka čitala, uglavnom poeziju. Trpeo je njenu izveštačenu interpretaciju samo da bi joj čuo predivni glas, da bi je uopšte čuo kako govori. Nedavno, čuo je samo odsutnost u njenom glasu, kratko oklevanje kad bi je zamolio da mu pročita neki pasus, pa joj je rekao da stane. Ona je negodovala, ali je osećao da bi joj laknulo. Uostalom, jedva da ju je više i viđao. Nešto se promenilo, prema njemu više nije bila ona stara. Medicinska sestra je očajno čitala; inspirisala ju je jedino Biblija. Pokušao je sa knjigama snimljenim na kasete, ali nije bio u stanju da sluša kako neki grozni glumac interpretira tekst koji uopšte nije shvatao. I tako, sa

knjigama je gotovo. To je najteži udarac koji je doživeo nakon sinovljeve smrti, za koju je mislio da će ga dotući. A devojka se pitala zašto je opsednut smrću? Šta mu je još preostalo?

Ponovo je pritisnuo dugme, ali se žena odjednom stvori kraj njega, zaklonivši svetlost sa prozoratako dajoj je lice ostalo u senci. Bilo je to pametno od nje.

„Ovde sam, gospodine Kesleru."

„To vidim." Koliko li je dugo već stajala tu, čitajući mu misli? Stekao je naviku da glasno izražava svoje misli, bar su mu tako rekli neki ljudi.

„Hoćete nešto da pojedete? Niste jeli danas."

Uvek ta hrana. Bio je svestan da bi bez nje u potpunosti zanemario te osnovne radnje, ali mu je ipak smetalo stalno zvocanje. Mora nekako preuzeti inicijativu u tom razgovoru, izdati joj naređenje, ili će u protivnom morati da istrpi beskrajan niz pitanja vezanih za svoju ishranu, probavu, higijenu. Ali, nije mogao da se seti kako joj beše ime.

„Hoćete da tražim da vam Andre spremi nešto? Ovsenu kašu ili sendvič?"

„Dajana." Eto imena. Kao boginja lova ili ona princeza što je poginula. Mora da počne da koristi njeno ime kad misli na nju, a ne da se oslanja na pomagala kao što je reč „sestra". „Dajana, želim da odem do kapele."

Čuo je kako je uzdahnula, ali je to prenebegao. Nisu ga pogađale njene manipulacije; znao je šta želi. Da razmišlja, a ne da jede. Do đavola, pa ona radi za njega. Mirno je sedeo, nije hteo da ponovi zahtev da ne bi zvučao očajnički. Ona je zatim stala iza njega i onda su krenuli. Mogao je, teoretski, i sam da se kreće. Stolica je bila motorizovana, a lift je instalirao pre nekoliko godina, nakon što je pao niz one uzane stepenice: Međutim, pošto je vid počeo da mu slabi, manevrisanje između nameštaja postalo je opasno, a i užasavala ga je pomisao na to da bi se moglo dogoditi da u liftu doživi napad, da ne može da dozove pomoć i tako umre sam u tom visokom, mehanizovanom kovčegu. Možda bi prošli sati pre nego što bi ga pronašli.

Kada su se vrata lifta zatvorila i oni krenuli naniže, Kesler jače stisnu rukonaslon stolice. Nikada nije zavoleo ovu napravu, ali mu je ona omogućavala da se po svom domu slobodno kreće, umesto da postane zarobljenik samo jednog sprata uz sva ograničenja uma duha koja bi iz toga proizašla. Istini za volju, tokom većine dana uopšte mu se i nije ustajalo iz kreveta, ali ga je nešto uvek teralo da se pokrene, obiđe posed, udahne svež vazduh. Ponekad bi, čak, otišao i do parka, ukoliko bi uspeo da ubedi devojku - ne, upotrebi joj ime. Kristijanu. Školski drugari su je zvali Kris, što je jedno bezlično američko ime. On ju je zvao Ana. Pre nego što je Ričard umro, osećao je prema njoj gotovo bolnu bliskost, a činilo mu se, i ona prema njemu.

Često je dolazila u posetu, išla zajedno s njim u šetnju - počast koju nikome pre nje nije bio ukazao. Išli su zajedno u sve galerije i muzeje, razgovarali o umetnosti, nemačkom ekspresionizmu, nadrealizmu. Bila je tako znatiželjna u vezi sa svim i svačim.

A onda su se u novinama pojavile priče o prljavim kupoprodajama tokom rata. Ime mu, naravno, nigde nije bilo spomenuto, ali njegova banka jeste, a bio je na prilično visokom položaju. U porodici su počela da se postavljaju neprijatna pitanja koja su, iako nikada naglas izgovorena, bila uvek prisutna. Zatim je stigla njegova prva ozbiljna bolest tokom koje je njegov sin preuzeo brigu o njemu i vodio je sve do svoje smrti. Nakon toga, Anina majka joj je zabranila da ga posećuje. Niko mu to nije rekao, ali je on znao. Ričardova žena ga je mrzela, krivila ga je za Ričardovu smrt kao što je i on sam sebe krivio za to. Kada je završila školovanje, Ana ga je ponovo potražila i proveli su nekoliko predivnih godina. Poslednji put je u London otišao sa njom, povezao ju je sa trgovcima umetninama i vlasnicima galerija, kupio primerke za njenu kolekciju koja je postajala sve veća. U nekom periodu između njegovog prvog šloga i njenog kratkog, neuspelog braka, Ana je prestala da ga viđa tako često. Postojalo je za to mnoštvo dobrih razloga, ali je on pretpostavio da su joj, naprosto, bila dosadila njegova mračna raspoloženja, slabost njegovog tela i uma. Ono što joj sasvim sigurno nije dosadilo, bio je njegov novac. Jedino ju je još uz pomoć toga držao u šaci.

Prošli su kroz mračno prizemlje od mrkog peščara i došli do kupastog nadsvođenog dela kuće. Dajana neće da uđe. Kako god hoće. Prestao je da se pita da li ju je vređao njegov eklektički religiozni ukus, da li joj je celo to mesto bilo jezivo, ili je na neki način,ntuitivno, osećala da je ono bilo plaćeno krvlju. Svejedno. Već dugo je kapela bila njegov privatni prostor, a sada je postala i više od toga - neka vrsta mesta udaljenog od ostatka sveta, mesta na koje niko nije smeo da uđe čak i da je to hteo. Nije se, u stvari, mogao ni setiti kada je tu bio iko drugi osim njega. Čuo je kako se Dajanini koraci udaljavaju. Pokrenuo je motor i pošao zasvođenim hodnikom.

Nekada, desetinama godina ranije, to mesto je bilo neka vrsta solarijuma, ali mu je on našao pravu namenu. Zidovi su ojačani, postavljen je obli plafon više u vizantijskom nego u zapadnjačkom stilu. Šest prozora sa vitražima potiču iz bombardovane crkve u Alzaci. Dvanaest slika na drvenoj podlozi donetih iz Mađarske prikazivalo je put raspeća. Bio je tu i neki čađavi, ornamentisani svećnjak iz Italije, mada je on ovde retko kad palio sveće.

Nijedan od ovih predmeta nije imao neku posebnu vrednost, bar ne u poređenju sa ostalim stvarima koje je posedovao, ali su mu pričinjavale zadovoljstvo i smirivale ga na način na koji ostala dela nisu.

Na zidu u pozadini, osvetljen odozgo i u funkciji oltara, nalazio se vizantijski ikonostas. Hiljadu godina stariji od svega drugog što se nalazilo u toj prostoriji, predstavljao je njegovo najveće blago, iako ga je izneverio skoro u svakom smislu. Lice i ruke Bogorodice izbledeli su mnogo pre nego što je on došao u posed slike. A sada, njegov oslabljeni vid nije mogao da razazna ništa, osim tih njenih tamnih očiju, te mu je delovala kao ogrtač tamnobordo boje obmotan oko nekog avetinjskog bića. Umetnik nije imao tu nameru, ali je bilo vrlo efektno. Kesler se odveze na drugu stranu kapele kako bi seo ispred nje.

Miler nikada nije nameravao da se odrekne ove ikone. On mu je samo čuvao, ali kada je 1945. situacija postala beznadežna, bio mu je potreban novac da bi se izvukao. Novac, švajcarska dokumenta, bezbedan prolaz, sve je to Kesler organizovao. Od sopstvenog novca, a ne od onog koji je pripadao banci. To ni u kom slučaju nije bilo jedino blago koje je imao u rukama, banka i njeni menadžeri čuvali su mnoga blaga čiji su vlasnici nestali u ratnom vihoru, ali je ovo bilo jedino koje je uzeo za sebe. Protivno zlobnim insinuacijama za koje je znao da kruže oko njega, sva druga umetničkaela koja se nalaze u ovoj sobi kupio je mnogo pre rata, legalnim putem, pošteno. Imao je, istina, moć nad emotivno potresenim sveštenstvom i siromašnom aristokratijom, kod kojih je trenutna potreba nadvladala ljubav prema umetnosti. Nije na to bio ponosan, ali poslovi se nikada ne sklapaju tako da svakome bude potaman. Neko je uvek bio u prednosti, a to je mogao biti i neko poput njega, neko ko će ta dela poštovati kako i zaslužuju.

Prava prošlost te ikone nikome nije bila poznata; ili je, bar, Kesler nikada nije čuo. Pričalo se da je vekovima bila u toj seoskoj crkvi. Govorilo se i da je pripadala čitavom nizu vladara, grčkih i muslimanskih, sveštenika, lopova, od Alipaše sve unazad do vizantijskog cara Konstantina XI Paleologa. Bilo je gotovo sigurno da je nastala u Konstantinopolisu, mnogo pre nego što je pao, čak i pre prvog ikonoborstva. Obavijena pričama, protkana misterijom.

Suze mu zamutiše ionako zamagljene oči. Nisu ga taknuli pobožnost, ili božja milost, već naprosto strah. Strah od neumitnog kraja kojem se bližio, strah od onoga što dolazi nakon toga, tuga za svim onim što je izgubljeno, za voljenima, prijateljima, za svetom koji je poznavao, za svojom mladošću i snagom, svojim vidom i osećajem, koji su svi bili nepovratno izgubljeni. Zatvorio je oči. Kao i uvek, nije bio u stanju da se pomoli. Nije bio tolika budala da bilo šta traži od nebesa, čak ni objašnjenje, pa prema tome za šta bi se moiio? I kome? Mogao je samo da utone u razmišljanje, da meditira o svojoj prošlosti i svojim gresima, a da Bogorodica koja se nalazi pred njim, najmilosnija od svih nebeskih vladara, bude svedok njegove ogoljene duše, da mu da, ako smatra da je zaslužio, oprost za koji nije mogao da moli. Bilo je to prilično patetično, kao kada dete plače u ćošku iščekujući da majka

stigne umesto da ocu prizna nestašluk, ali to je bilo jedino za šta je bio sposoban. Raj mu mora ili izaći u susret, ili ga potpuno zaobići.

Jednom prilikom dok je bio u groznici, gotovo se ispovedio Ani. Osećao je strahovitu grižu savesti zbog Ričarda; to mu se svom snagom sručilo na život razorivši mu sve. Nikome nije mogao da ispriča, a i da jeste, nije se mogao nadati nikakvoj utesi. Šta je, zapravo, ispričao devojci? Nije mogao da se seti, ali nije moglo biti baš bogzna šta; to nikada kasnije više nije spomenula. Pa, ipak,ovukla se. Da li se to tada dogodilo? Sećanje ga je ponovo izdalo. Izmicalo mu je sve što se dešavalo u bliskoj prošlosti. Pamćenje mu je naviralo u fragmentim^, ali su uvek isplivavali oni pogrešni i zarivali se u površinu - prva neuzvraćena ljubav koju je bio zaboravio pre sedamdeset godina, nepovezani užasi iz detinjstva, preteća figura oca, ona njegova kisela grimasa koju bi napravio neposredno pre nego što bi ga udario. Lik majke koje više nije mogao da se seti, već samo njenih mekih ruku i njenog glasa.

Možda je bio zaspao, nije bio siguran. Kada je otvorio oči, soba mu se učinila tamnijom, a ikona je sijala na način o kojem je slušao, ali koji on sam nikada ranije nije imao priliku da vidi. Osmeh mu je zaigrao na ukočenom licu, a iza sebe je osetio nečije prisustvo. Taj osećaj mu nije bio ni nov ni neočekivan, ali je bio redak, bio je to tek treći ili četvrti put kako ga je obuzimao, a u kombinaciji sa čudnim sjajem kojim je zračila slika, mora biti da je imao nekakvo značenje. Po glavi je osećao peckanje i mogao se zakleti da mu je toplota prostrujala rukama i nogama, čak i stopalima koja već deset godina nije osećao. Desnom rukom je pritisnuo komande i stolica se okrenula za devedeset stepeni, tako da je sada gledao zlatnocrveni prozor koji je prikazivao Hrista sa krstom na ramenu. Senke u kapeli su postale tamnije, ali se ispod luka još uvek nazirala svetlost koja je dopirala iz dvorane iza njega, a kroz tu slabašnu svetlost je, u najudaljenijoj tački vidnog polja primetio nečije obrise.

Onaj stari sveštenik iz Grčke, kome je Kesler mnogo godina ranije dopustio da vidi ikonu, rekao mu je da je magija nestala iz nje. On to, naravno, nije nazvao magijom. Rekao je energija, možda, ili duh, da, ostala je bez duha, izjavio je stari prevarant odmahujući sedom glavom, gledajući je, pri tom, iz tolike blizine da je mogao i da je poljubi. Ikona mu je, očigledno, bila poznata još od pre rata, molio se pred njom u svetoj kamenoj crkvi u tom malom selu u Epiru. Shvatio je da je daleko starija nego što su meštani pretpostavljali, da su moći koje poseduje i starije od toga, osetio je - kako ono reče? - prisustvo života u tom drvetu. Uprkos svom generalnom stavu, Kesler je osetio kako mu pri tom opisu zastaje dah. Nema ga više, tvrdio je sveštenik, odbacujući time čini koje je u jednom trenutku bacio. Nešto se bilo dogodilo, neko skrnavljenje, obezvređena je naeki čudan način, a uzrok je, možda, ležao u tome što je otrgnuta iz svoje prvobitne sredine - ti prokleti Grci. Kako bilo da

bilo, magija je nestala. Njena vrednost je sada bila isključivo umetničke prirode što, naravno, umetničkom delu nije uskraćivalo mogućnost da inspiriše vernike.

Kesler je slutio da je sveštenik na taj način pokušao da kod njega omalovaži ikonu i navede ga da je se odrekne. Ipak, toliko je bio povređen da dugo potom nije mogao ni da razmišlja o tom susretu. Možda je, u nekom smislu, on i poverovao u starčeve reči. Ipak, dogodile su se neke stvari, neke stvari o kojima je govorila prošlost, a koje su našle mesto u njegovom životu, stvari koje su snažile njegovu nepostojanu veru. Živeo je već dugo, predugo možda, ali je ipak preživeo mnoge opasnosti, bolesti, povrede. Jedna od moći koje su pripisivane ikoni, bila je i ta da pruža dugovečnost. Pričalo se da su ljudi kojima je pripadala, ili oni koji su joj se klanjali, živeli i po 120 godina, kako su sa osamdeset godina postajali očevi. U Keslerovom slučaju, dug život je delovao kao neslana šala. Pobedio je bolest, ali je se nikada nije u potpunosti oslobodio. Imao je samo jedno dete, sina kojeg je izgubio. U čemu je onda smisao, kakva korist od tolike starosti?

U jednom trenutku je bio pomislio da će nagrada, možda, uslediti na onom svetu, ali mu takav način razmišljanja nije bio nimalo lak. Nije bio siguran da li veruje u onaj svet, nije čak bio siguran ni da li veruje u Svevišnjeg. Mogao je da zamisli da postoji neko takvo biće i takvo neko mesto, ali se tamo ne može stići bez duboke, ponizne vere. Ostalima nisu bile potrebne nikakve vatre pakla. I sama pomisao na crni ponor, potpunu nigdinu, bila je i više nego zastrašujuća. A onda je počeo da vidi Nju. I kakvu mu je to neočekivanu radost donelo. Takođe i strah, jer mora biti da postoji razlog što je ona tu, ali se nadao da mu je namenila neko dobro. Ni u jednoj od priča koje je slušao ona nije bila izvor milosti, pa ako i nije mogla spasti njegovo slabašno telo, možda je mogla spasti ono što je važnije, ukoliko je to uopšte postojalo: njegovu dušu. O svemu tome je razmišljao dok je prilika lebdela negde na periferiji njegovog vida. Odjednom je osetio toliku sramotu da mu je pozlilo. Vera dolazi iz srca, a ne iz očiju. Nije imao pravo da zahteva dokaz, on, najvećirešnik na svetu. Pa ipak, zar nije bilo tako i sa Pavlom? Sa svim njegovim apostolima? I bezbroj drugih posle njih. Zar oči nisu u stanju da ubede srce? Ko odlučuje o tome?

Još nikada nije bio u stanju da se suoči s tom prilikom. Kada mu se pre mnogo godina prvi put prikazala, pokušao je i našao se licem u lice sa praznim hodnikom, pa je zaključio da nije bio pravi trenutak. Od tada, bio je zadovoljan što oseća i samo njeno prisustvo u svojoj blizini. Činilo mu se, u stvari, da je time bio i zadovoljniji nego što bi bio da je zaista i vidi, jer to se neće desiti bez razloga, a njegovo kukavičko srce se plašilo koji bi to razlog bio. Ali to je pogrešno, mora se ohrabriti; ne može pobeći od sopstvene sudbine, već s njom treba da se suoči hrabro i otvorena srca. Nikada u životu nije pokazao hrabrost u vezi sa bilo čim; sada je

kucnuo čas. Ona je oproštaj. Prsti su mu bili na kontrolnom dugmetu stolice.

Ona je oproštaj. Ona je poput majke koja ga je štitila od oca. Mračna radna soba, udari jake kiše na prozoru, čovek u poznatom odelu, poznatog mirisa, na duvan i penu za brijanje, viši od Boga samog, osmeh neprijatelja, teška ruka koja ga udara i udara. Mrzeo je svoga oca, a to je bio smrtni greh; bio je proklet. Na slepe oči mu grunuše suze. Odmahnu glavom. Ne, ona bi razumela, ona je oproštaj. Oklevaoje.

A šta ako uopšte nije u pravu? Ako je to što oseća samo ' koja tamo stoji jer ne želi da kroči na njegovo sveto mesto čeka da završi svoju molitvu lažnim bogovima? Šta ako je njegov sumnjičavi um sve vreme bio u pravu? Otac, Sin i Sveti Duh, Majka Milost, sve se odvaja od njega i hrli u provaliju, samo fantazija, oprosta nema. Ruka je udarala i udarala. Čitav život je strahovao od kazne za svoje grehe. A sada, na kraju, manje se plašio same presude nego mogućnosti da je uopšte i ne bude. Šta ako kraj podrazumeva konačni kraj? To nije mogao da prihvati.

Dosta je bilo. Oči su mu bile pune suza. Kiša je prešla u olujni pljusak. Dosta, budi muško, pogledaj. Ukočenim prstima pritisnuo je komande i stolica se okrenula za četrdeset pet stepeni ka lučnom prolazu.

U grudima je osetio snažan grč, a ruka mu je, na trenutak, odbila poslušnost. Ili je to što je ugledao bilo nemoguće, ili on nije bio u stanju to da shvati, i samo je radoznalo posmatrao situaciju delićem svoje svesti kojim nije osećao ni bol ni strah. A onda mu nešto kvrcnu u glavi i bola nestade, mada mu je srce još uvek bilo poput stisnute pesnice, a vid mu je još uvek bio isuviše rasplinut da bi bio u stanju da bilo šta registruje. Prilika je i dalje stajala u prolazu, ali on nije uspeo da je zaista vidi pre nego što ga je izdao vid. Ne, zapravo, na trenutak ju je zaista video. Bio je to muškarac, a ne žena. Nije to bio ni njegov otac ni njegov sin, već mlađi čovek, vitak i bradat, polovina lica mu je bila bez boje, a oči razrogačene ili od straha ili od ushićenja. Ali ne od besa; Kesler je mislio da to nije bes. Muškarac, a ne žena. Sin, a ne Majka, dragi Bože imaj milosti, jer on je strožiji sudija. On oseti kako mu se nepokretni torzo povi napred kada mu se prilika približila. Ponovo ga obuze zatomljeni strah koji se, u trenu, pretvori u nešto drugo, neku novu emociju koju nije bio u stanju da shvati. Bila je to, možda, tuga, velika i duboka, ali i ona 'Oiraja kratko, jer tuga pređe u čuđenje, čuđenje u razumevanje, a .aim oseti olakšanje.

2

Andreas snažno stegnu uzani rukonaslon i poče da se moli č.. Zemlja poskoči i uhvati ga. Činilo mu se da je avion prr usisavši mu unutrašnje organe i ostavivši mu telo da, p prazne ljušture, lebdi u vazduhu. Ipak, kada je otvorio oči, shva. da je još uvek u jednom komadu, da je i dalje prikovan za tesno sedi šte sa čije desne strane se nalazio prolaz, a sa leve debeli biznismen koji nikako nije mogao da se skrasi. Čekala ga je gomila problema. Let iznad Atlantika mogao je iskoristiti da sabere misli, ali nikako nije bio u stanju da se koncentriše. Prošlo je mnogo godina od kada je poslednji put putovao avionom i uznemirilo ga je saznanje o tome koliko su ga stigle godine. Uši su mu odzvanjale, boleo ga je vrat, noge su mu bile hladne. Više nije bio u stanju da zanemari stvari koje bi mogle da mu ometaju koncentraciju. Nije bitno. Dok je bio na zemlji, nije mogao ispravno da sagleda situaciju, a osim toga, ionako je uvek bolje funkcionisao kad bi se oslanjao na instinkt.

Avion ponovo malo propade, i pod njima se ukaza zaliv Jamajka. Dvadeset sekundi kasnije sleteli su na njujorški aerodrom JFK. Biznismen se osmehnu Andreasu.

„Dobrodošli u Gomoru.”

Njegov kofer se prvi pojavio na traci - to je, svakako, bio znak. Uzeo ga je i otišao da vidi da li je Metju stigao, usput zagledajući svako lice u potrazi za potencijalnim prestupnikom. Stare navike. Njega se već odavno niko nije plašio.

„Oče?”

Okrete se, uprkos svom oprezu; bilo je sasvim jasno da su reči upućene njemu. Na tri metra od njega stajao je mladić četvrtastog lica, moćnog izgleda. Jeftin sako stajao mu je čudno, pa je Andreas više osetio nego što je video da pod njim ima skriveno oružje.

„Andreas Spiridis?”, reče mladić, nešto nesigurnije nego prvi put.

Da li je sada kucnuo čas? Koliko se samo puta u poslednjih pedeset godina našao u ovakvoj situaciji kada se zapitao da li ga je sustigao neki stari dug? U telu je osetio grč, ali mu je um bio miran, spreman na sve šta što bi moglo da usledi.

‚Ja sam Spiridis.”

„Gospodin Dragumis me je poslao po vas.”

Andreas se malo opusti. Sumnjao je da bi Fotis naredio da ga ubiju na

aerodromu.

„Kako se zoveš?"

Ti kuriri nikada ne bi očekivali takvo pitanje. Bilo je važno iznenaditi ih, a sam ne pokazati iznenađenje. On nije bio rekao Dragumisu da dolazi, ali to nema nikakve veze. Fotis je, naprosto, znao neke stvari.

„Nikolas. Radim za gospodina Dragumisa i on vas očekuje." Funkcionalni engleski. Ni jedan ni drugi nisu govorili svojim maternjim jezikom, mada Andreas nije baš sasvim mogao da prepozna naglasak čoveka sa kojim je razgovarao. Nije grčki, ali jeste neki jezik koji mu je poznat. „Ja treba da vas dovedem pravo tamo. Na večeru."

„Treba da se vidim s nekim."

„Gospodin Dragumis je telefonirao vašem unuku. Biće i on tamo."

Ruski, skoro sigurno.

„Razumem. Pa, čini se da je sve organizovano."

Nikolas živahno potvrdi klimanjem glave.

„Pođite za mnom, molim vas."

Ogromni džet je grmeo iznad njihovih glava dok su prelazili parking ka automobilu plave boje; američkom, razume se. Nikolas otvori zadnja vrata, ali Andreas zastade oklevajući.

„Više bih voleo da sednem napred."

Rus se namršti. Jasno je bilo da se taj zahtev kosi s njegovim poimanjem profesionalizma, ali on žustro zatvori zadnja vrata i otvori prednja na mestu suvozača. Andreas skinu šešir i oprezno skliznu u prostrano, udobno kožno sedište. Kvins ga je oduvek deprimirao. Gust splet saobraćajnica, magacini, stambene zgrade; automobili koji trule na razvaljenom trotoaru. Vožnja je bila prijatnija samc u ovo doba godine kada bi prljavi oblak otrovnog smoga koji je ostao od prethodnih posetilaca zamenili čist vazduh i ostrva žute fo. cije koja bi provirivala kroz duge nizove ograda između blokova od crvene opeke.

„Ovde živiš?" upita Andreas.

„Malo dalje. Taj deo grada zovu Mala Odesa."

„Sviđa ti se ova zemlja?"

Nikolas sleže ramenima. „Bolje je nego što je bilo tamo odakle sam došao."

„Koliko dugo si već ovde?"

„Dve godine."

„Jesi li naučio engleski pre nego što si došao?"

„Malo. Naučio sam ga uglavnom ovde."

„Govoriš li grčki?"

„Ne tako dobro." On okrete ka bulevaru Astorija. „Ne baš. Ne."

„Gospodin Dragumis više voli da ne govoriš grčki, zar ne?”

Nikolas se složi s tom tvrdnjom uz kratak osmeh.

Skrenuli su u Dvadeset prvu ulicu, potom levo, i auto konačno stade pred belom kućom napravljenom od dasaka. Mesto se ni po čemu nije isticalo, osim po velikom broju ružinog žbunja koje je raslo na uzanom komadu zemlje pred kućom. Kuća je naizgled bila mala, ali se, u stvari, poprilično protezala u dubinu dvorišta. Sa jedne strane je bila zagrađena magacinom, a sa druge polupoznatim restoranom. Obe građevine pripadale su Fotisu. Andreas je jednom ranije već bio ovde. Razgledao je ruže koje još uvek nisu bile ni napupele, a onda je krenuo za Nikolasom uz betonske stepenice u kuću. Jedan čovek sa grudima veličine bačve izađe iz sobe i srete se sa njima u uzanom hodniku, sabijajući Andreasa uza zid. Mladići razmeniše nekoliko reči na svom maternjem jeziku, a onda ovaj drugi čovek povede Andreasa naniže niz polumračan hodnik. Crne brade, crnih očiju, bio je pun potisnutog nasilja. Sa ovim se ne bi mogao voditi prijatan razgovor. Blago kucanje na vratima, jedna reč i eto ih u radnoj sobi, Fotisovoj ličnoj kancelariji. On sam bio je siv kao duh i, gladeći velike bele brkove, ustade da ih pozdravi prelazeći krupnim koracima preko raskošnog orijentalnog tepiha. Andreas odmah primeti da mu je za to bio potreban dodatni trud.

Prijatelju moj”, reče Fotis sa iskrenom toplinom u glasu, „moj stari prijatelju.” Stisnuli su jedan drugome obe ruke, desne ievih, stežući jedan drugome isprepletene šake kao srećna to paralizovani starci. Andreasa je oduvek čudila ta naklonost kG, j je prema njemu pokazivao njegov šef, saradnik, protivnik. Fotisu se pojaviše suze u očima i on se široko osmehnu pokazavši skupe veštačke zube, osmotrivši svoga druga od glave do pete. A onda mu se lice uozbilji i on besnim pogledom ošinu mladog Rusa. „A ti, magarče, nisi mogao da mu uzmeš kaput?”

Crnobradi nešto promrmlja u znak izvinjenja i pomože Andreasu da skine težak sivi kaput. Fotis pohvali crno odelo i do vrata zakopčanu belu košulju, pa se kratko grohotom nasmeja.

„Izgledaš kao sveštenik.”

„Mislim da je tvoj čovek i pomislio da jesam.”

„Pa, nije ni čudo, kada si tako obučen. Sedi, sedi. Kafa? Konjak?”

„Samo vodu.”

Ne čekajući da mu se kaže, Crnobradi ode kroz zadnja vrata u radnu sobu. Fotis sklopi šake pred njim i, zadovoljnog izraza lica, nasloni se na stolicu koja zaškripa. Andreas ga tek sada dobro osmotri. Elegantan bordo sako, po kome su bili izvezeni apstraktni ukrasi, prikrivao je njegovu mršavost. Dugačka stopala bila su mu u papučama, a na stolu kraj lakta nalazila se kutija turskih cigareta.

Iza njega, naslonjena licem prema zidu, stajala je gomila velikih uramljenih slika. Andreasu se, u stvari, činilo, da na zidovima sobe sada visi mnogo više slika

nego što se on seća da ih je bilo ranije i, uprkos slabom svetlu i svojoj slaboj upućenosti u umetnost, zaključio je da su neke od njih veoma vredne. Jedan zimski pejzaž.

I neka mala slika koja je delovala veoma staro, Blagovesti ili tako nešto. List zlatne boje sa nečega što je mogla biti jedino pravoslavna ikona, bacao je odblesak iz mračnog ugla. Njegov stari prijatelj imao je mnoštvo identiteta, mnoštvo uloga koje je voleo da igra. Fotis špijun, suspendovani policajac, Fotis cenjeni biznismen. Sada je, izgleda, bio Fotis kolekcionar.

„Kako si prošao u putu?", upita Dragumis, prešavši sa engleskog na njihov maternji jezik.

Andreas slegnu ramenima. „Stigao sam."

„Teško to pada starijim ljudima, a ti si mlađi od mene. Sada mi je već i jednom godišnje previše. Ove godine možda neću videti

Grčku."

„O, ja mislim da ćeš ići."

Crnobradi se vrati noseći čašu mlake vode, kakvu je Andreas i voleo.

„To je sve, Antone", reče Fotis i mladi Rus ponovo izađe iz sobe.

„Kako restoran?", upita Andreas.

„Restoran", mučno reče Fotis. „Prilično je uspešan. Imamo stalne mušterije, tako, iz komšiluka, a sada nam dolaze i mladi sa Menhetna. Negde smo, očigledno, navedeni kao najbolji restoran grčke hrane u Astoriji."

„Čestitam."

Fotis odmahnu rukom. „Šta, kog đavola, ti ljudi uopšte i znaju o hrani? Uostalom, u poslednje vreme se ne bavim baš preterano restoranom."

„Ne?"

„Imam odličnog menadžera, koji čak ne krade. A imam drugih briga."

To je bio podsticaj, ali Andreas nije bio zainteresovan. Znao je za razne aktivnosti svoga prijatelja, a bilo mu je svejedno da li ima novih. Ambicija ga nije impresionirala, pa čak ni hrabrost koja je bila potrebna za njenu realizaciju. Bilo je nekog tužnog očaja u Fotisovim polulegalnim poslovima - bio je to očaj jednog starca koji uspesima pokušava da odgodi neizbežno.

„Sin mi je bolestan", reče Andreas.

Fotis mu uputi grubi pogled u kome su se borili saosećanje i ljutnja što menja temu razgovora.

„Znam".

Naravno da zna. Metju, Andreasov unuk, takođe je i Fotisovo kumče. Irini, Metjuova majka, Fotisova je sestričina. Dvojicu staraca vezivale su neraskidive veze. Nikako nisu mogli pobeći jedan od drugog.

„Metju mi kaže da je ozbiljno”, nastavi Andreas, osećajući potrebu da priča. „Alekos ne reaguje na lekove.”

„Možda su mu potrebni bolji lekari.”

„Oni su navodno najbolji koji postoje. U Maunt Sinaju.”

„U Bostonu ima boljih. A onda, opet, ni nauka nije svemoguća.”

„U našoj porodici nema te bolesti.”

„Moraš imati vere.”

Da li se on to ruga? Kada to kaže na tako nežan način, to više liči na staračku senilnost.

„Nisam siguran da sam u ovim godinama u stanju da je steknem.”

Fotis ga je gledao netremice, ne odajući ni misli ni emocije, a u ruci mu je, kao i uvek, zveckala brojanica od žada.

„Jadni moj Andreu.”

Minut-dva su mirno sedeli bez reči. Andreas je pijuckao vodu i napokon odlučio da malo oraspoloži ovog drugog.

„Neke od ovih slika su nove.”

Fotisove oči zasijaše. „Poslednjih godina sam se više posvetioolekcionarstvu”, reče sa žarom. „Mislim da je to prava stvar za mene.”

„Ah.”

„Pusti ti to, znam ja šta ti misliš. Samo bi budala mogla praviti kolekciju umetničkih dela za novac. Suviše je to nesigurno. Uživam tome. Uživam da udovoljavam svom čudnom ukusu, uživam da sam okružen lepim stvarima."

„Kakav je ovo pejzaž?”

Fotis se okrete da pogleda. „Holandski. Rekli su mi da je to Brojgelov učenik. Divan je, zar ne?”

„Predivan. A vidim da imaš i jednu ikonu?”

„Imam ih nekoliko. Nisu ni mnogo stare niti vrede mnogo. Poslednjih vekova su nastajale u izobilju. Ova je iz Rusije.”

„Ne sumnjam da bi želeo da u kolekciju uvrstiš i neke autentične vizantijske primerke.”

Dragumis se okrete sa osmehom na svom kraljevskom licu koji je istovremeno bio hladan i zadovoljan.

„Prava trgovina vizantijskim ikonama ne postoji. Nema ih dovoljno u rukama kolekcionara. Sve su ili u muzejima ili u crkvama, pa je teško odrediti cenu. One imaju duhovnu vrednost.” Fotis pobožni.

„Naravno.”

„Znaš da je Kesler umro?”

Andreas uzdahnu. Bilo mu je jasno od samog početka da se iza ove

inscenirane posete kriju Kesler i ta ikona.

„Čuo sam."

„Održavaš kontakte. Dobro je."

Andreas slegnu ramenima. Šta ima da mu priča da je to pročitao u Njujork tajmsu? Fotis je mislio da sve informacije sasvim izvesno dolaze od doušnika. Neka misli da je Andreas još uvek deo cele mreže.

„I, onda", nastavi Fotis, „šta naša fina vlada Grčke misli o tort obrtu?"

„Šta da misli? O Kesleru znaju samo ono što si im ti rekao."

„Misliš? Ako je tako, imaju prazan dosije, jer ja im o Keslert nisam rekao ama baš ništa. Što bih im rekao?"

„Nisam ni ja. Možda imaju druge izvore. Od mene nećeš ništa saznati."

Ponovo zaćutaše. Andreas se pitao gde je kupatilo.

„Unuka je naslednik po testamentu." Dragumis izvuče iz pakle dugačku smeđu cigaretu i zapali je. „Traži nekoga ko bi procenio celu zbirku."

„Jesi li joj ponudio svoje usluge?"

Fotis se nasmeja, praveći vijugave kolutove dima.

„Ja sam mali kolekcionar. Pretpostavio sam da će se obratiti nekoj aukcijskoj kući."

„Logično."

„Ali, čini se da ona ima više ciljeve. Njen advokat je razgovarao sa nekoliko najvećih muzeja. Već vidim: Keslerovo krilo u Metropolitenu."

Andreas poče pažljivije da sluša.

„Zašto Metropoliten?"

„Primera radi, očigledan izbor. Kesler se bavio pretežno srednjovekovnom umetnošću. Nema u ovoj zemlji mnogo mesta koja bi zadovoljila taj uslov. U Njujorku, samo taj muzej."

„Zašto Njujork? Zašto ne Evropa?"

„Moguće je da će pokušati sa Evropom. Ipak, Njujork mu je bio dom. Sa one strane Atlantika bije ga loš glas. Svajcarci se ne bi petljali s tim. Verovatno ni Nemci. Ipak, nikada nećeš pogoditi koga Metropoliten šalje da pogleda neka dela."

Nije ni morao da pogađa.

„Tvog unuka", nastavi Fotis. „Baš je svet mali, prijatelju, zar ne?"

Andreas je uspeo da prikrije nelagodu, ali je osetio uznemirenost. Dragumis je bio stariji, bolesniji, sklon samoobmani, ali upravo ovo je razlog što su mu ove igre oduvek više išle od ruke. Bio je neumoljiv i uvek je pronalazio načine da čoveka izbaci iz ravnoteže.

„Fotise", reče on tiho, bez pretnje ili molbe, „ne mešaj Metjua u sve ovo."

„Dragi moj Andreu, šta ja imam s tim? Misliš da su mene pitali?"

„Otkud onda znaš?"

„Metju mi je rekao. Vidi, glavni stručnjak za srednjovekovnu umetnost je neki stariji čovek koji nije ni mlad ni lep kao naš momak. Vizantija mu je specijalnost; tome si doprineo ti, a ne ja. Tolike godine ga vodiš po muzejima i crkvama. Naravno da će poslati Metjua. Svideće se devojci, muzej će dobiti ikonu, a naš dečko će biti zaslužan za to. Šta tu ima loše?"

„Nema ništa loše. Kad bi to bila cela priča."

„Stvarno? Počinjem da se pitam." Starac nehajno odmahnu cigaretom. „Jer, ti si stigao."

„Sin mi je bolestan."

„Sin ti je bolestan već mesecima. Kesler je umro pre deset dana."

Andreas se nasloni u stolicu, očajnički priželjkujući da izađe odavde, da bude gde bilo samo ne u jazbini ovog jadnog spletkaroša. „Predugo živiš, Foti, u svemu vidiš zaveru. Jedini razlog mog dolaska jeste želja da vidim sina." On ustade. „Reci svom čoveku da me odveze do hotela. U ovom kraju nikada ne mogu da nađem taksi."

Dragumis ugasi cigaretu i zagleda se u svog starog prijatelja očima koje su, činilo se, bile pune suza. Kao da je on taj koji je povređen! Andreasu je malo falilo da ovu predstavu proprati aplauzom. Povređeni Fotis.

„Uvredio sam te, oprosti. Molim te, sedi. Molim te, prijatelju, nemoj da se rastajemo u ljutnji."

Andreas sede, iako rešen da ode.

„Povlačim pitanje", nastavi Fotis. „Ukoliko sam izrazio sumnju, imao sam razloga. Moram prihvatiti da i ti imaš razloga što nećeš sa mnom da podeliš svoje planove. Sad kad znaš da je Metju umešan, možda ćeš prilagoditi svoje postupke tako da oni neće ugroziti njegove interese."

„Šta, kog đavola, ti misliš da ja smeram? Misliš da grčka vlada hoće ikonu? Misliš da bi mene poslali da je donesem?"

„Šta si čuo o Mileru?"

Sad još i Miler. Ovaj čovek nema ni stida ni srama.

„Samo to da je mrtav."

„Ozbiljno. Ja sam čuo da je ovde, u Njujorku."

Andreas se vrpoljio u stolici, pokušavši da ne odgovori, ali je ipak morao. „Od koga si čuo?"

„Iz nepouzdanog izvora, moram priznati. Pa, ipak, to je još jedna stvar koju sam smatrao da treba da znaš. Bilo bi logično da on dođe. Nikada nisi ni poverovao

da je umro.”

„Neću da pričam o Mileru. Moram da vidim Aleksa.”

„Da. Bio sam dvaput u bolnici. Prvi put je odbio da me primi.”

„Žao mi je što to čujem."

„Ali te ne iznenađuje. Možda ni tebe neće hteti da vidi. Jesi li spreman na to?”

Spreman na to. Kako se to neko sprema da ga odbaci rođeni sin, i to na samrti? Andreas je preživeo razne užase, ali nije mogao da zamisli išta gore od toga, i nije želeo da razmišlja o tome.

„Nadam se da ću uz Metjuovu pomoć uspeti da prevaziđem taj njegov otpor."

„Odlično. Vidi, hajde da na sat vremena zaboravimo ovaj sumorni razgovor. Hajde da zajedno popijemo po konjak.”

„Trebalo bi odmah da vidim Alekosa.”

„Nije još vreme za posete. Ići ćemo svi zajedno kad večeramo.”

„Ne, ja ću ići sa Metjuom.”

„Naravno. On će nam se pridružiti na večeri. A onda ćete obojica ići da vidite Aleksa."

Spletkaroš je na sve mislio. Uostalom, hrana će biti ukusna, a celo veče će biti podnošljivo jer će Metju biti tu. Andreas ne pije, ali će popiti konjak sa Fotisom. Činilo mu se da je baš to ono što mu je potrebno.

„Imaš li dobru metaksu?”

„Još bolje od toga. ’Remi martin XO’.”

3

Prethodne noći, Metju je opet sanjao isti san. Neka slika je nestala, neko remekdelo iz kolekcije koju on treba da pronađe, ali on ne može da se seti kako izgleda. Grupa ljudi stoji pred praznim zidom, priča o lepoti izgubljene slike, o usnama, očima, natprirodnoj boji kože, a on pokušava da se seti slike, ali mu ona izmiče, nestaje, onako kako to s likovima u snovima i inače biva. Muzej, koji inače poznaje veoma dobro, pretvara se u neprohodan lavirint bez Arijadne koja bi mu pomogla da nađe put. Spušta se mrak. Čuju se čudni zvuci. Potera traje, on goni i biva gonjen. U polumračnom podrumu, na udaljenom zidu vidi nešto nalik na tu sliku, ali put do nje je nesiguran, kako god da krene ne dolazi direktno do nje. Pomoći niotkuda, sam je. A onda odjednom nije sam, jer postaje svestan nekog užasnog prisustva. I tu se uvek probudi.

Vozili su se u tišini, Metju za volanom „taurusa" koji je pozajmio od svoje koleginice Kerol, Andreas duboko zavaljen na mestu suvozača. Kako su kročili iz Fotisove kuće na prohladni večernji vazduh, iz starca nestade života i postade jasno da je elan koji je pokazao tokom večere bio pretvaranje, Fotisa radi. Oduvek su se jedan pred drugim pretvarali. Na silasku sa mosta Triboro, Metju je platio mostarinu i brzo krenuo dalje, bacivši kratak pogled na svoga dedu. Lice mu je bilo zaklonjeno šeširom i okovratnikom, a senka i ružičasto ulično svetlo koji su se smenjivali na njemu, činili su ga još nejasnijim. Metju je Andreasa poslednji put video u Atini dve godine ranije, i tom prilikom je ponovo bio zapanjen time koliko malo je bio ostario. Još uvek bistrog oka, čiste svesti, snažnog stiskaruke. U sedamdeset sedmoj godini, delovao je kao dobrostojeći šezdesetogodišnjak. Te noći je pak delovao staro, bio je pogrbljen i teško je koračao. Pogled mu je lutao, kao i misli. To je, naravno, moglo značiti i da je samo umoran od leta.

Auto je sledio petlju na izlazu na autoput Ruzvelt, a zatim je Metju gotovo odmah skrenuo u Jedanaestu ulicu. Sa slabo osvetljenog košarkaškog terena dopirali su povici i metalni odjek udaraca lopte o tablu. Oko njih su se uzdizale visoke građevine od cigala.

„Ovo je Harlem?", upita Andres.

„Mislim da je ovo španski Harlem."

„Ružno izgleda."

„Šta da se radi."

„Ovo je ružan grad."

„Ružna je i Atina."

„To ti je čudno poređenje. Jesam li ti ja to povredio lokalni ponos?”

„Moderni gradovi su ružni. U Njujorku ima nekih lepih mesta.”

„Atina ima istoriju.”

„Ima je i previše.”

„To je tačno. Tačno je da Grcima njihova istorija podriva samopouzdanje; taj fenomen je zajednički za celu Evropu. Amerikanci su daleko spremniji da probaju nešto novo. U tome leži njihova snaga, ali ih to navodi i na razne budalaštine. Stalno menjaju prijatelje, napuštaju stare saveznike. To je razlog što svet ne veruje Americi.”

Sve je to Metju čuo i ranije, ali se obradovao što je uspeo da pokrene starca da zazvuči kao nekada.

Kakav je poslednji izveštaj?”

Ogroman monolitski blok bolnice Maunt Sinaj, pretećeg izgleda i ispresecan tankim zracima svetlosti, pojavio sa njihove leve strane. Ugledavši je, Metju je osetio težinu, neko skoro anestetički umrtvljujuće dejstvo na svoj um.

„Izgleda da mu je krvna slika stabilna, ali ne znaju zašto, i opet bi se mogla iznenada pokvariti. Čini se da mu infuzija više ne prija bogzna koliko.”

„Znači, ne mogu da mu pomognu?”

Metju se trgnu i okrete se ka njemu. Moglo se i bez tog pitanja. Njegova majka nikada nije poželela da čuje dugoročniju prognozu. Ona se samo molila Bogu Ocu, Hristu, *Panajitsu,* celoj toj beskorisnoj družini. Pa ipak, bilo je to fer pitanje i otac njegovog oca imao je pravo da ga postavi.

„Napravili su neki pomak, ali je njegovo telo to skupo platilo. Posle svake te terapije, on je... počinjem da se pitam ima li svrhe.”

„Treba da ga pošalju kući. Kada se suočava sa tako nečim, čovek treba da je kod kuće.”

„Nije to tako jednostavno, *Papou.”* Iznenadila ga je oštrina njegovog glasa. „Ne možemo da prestanemo da se nadamo da će krenuti nabolje. A nisam siguran ni da je dovoljno snažan da bi uspeo da ode kući. Mama bi morala sve da radi umesto njega, što bi ona i pokušala, ali je i sama propala.”

Andreas ga potapša po ramenu.

„Nemoj misliti o stvarima unapred.”

Peta avenija je u tom trenutku bila potpuno prazna, pa su mogli da se parkiraju u blizini ulaza u bolnicu. Duge isprepletane grane brestova ljuljale su se nad njihovim glavama i blago udarale jedna o drugu. Andreas se na trenutak zagleda u njih. A onda ga Metju uze podruku i uđoše zajedno.

Bili su mu obrijali bradu, ali mu je gusta čekinja ponovo porasla. Umesto guste talasaste kose, na glavi mu je bilo tek nekoliko milimetara sede kose. Obrazi su mu bili upali, a telo pod pokrivačeni; delovalo je mnogo mršavije. Pogrešno bi bilo reći da Andreas nije prepoznao sina. Čelo, dugačak nos, nadurena usta, mali ožiljak na bradi, sve je to odmah prepoznao, ali se telo, generalno uzev, straično promenilo. Šta, pa tek mu je pedeset treća? Njegovi preci su doživeli kasne devedesete, čemu se i Andreas sumorno nadao. Otac ne bi trebalo da nadživi sina.

Starac je stajao u dovratku kao ukopan. Da je Alekos bio budan, Andreas bi odlučno kročio u sobu, ne odajući ništa; ali s obzirom na to da je bolesnik spavao, dao je sebi malo vremena. Nije gledao sina kako spava još od kada je bio dečak. Prošlo je pet godina kako ga je poslednji put video. Prilikom poslednjeg susreta, uspeli su da prevaziđu neke stare razmirice, postigli su neki sporazum blizak tuzi koju su delili. Pa ipak, primirje nije bilo isto što i prijateljstvo. Pre mnogo godina se nisu bili potrudili da bolje upoznaju jedan drugog, i sada je bilo nemoguće premostiti sve razlike odjednom. Delio ih je čitav jedan okean, tako da su se ponovo udaljili jedan od drugog. Možda je još neko bio otkrio negdašnju sramotu, Fotis, ili Irini, žena mu. A možda su to samo bile stare rane koje su se ponovo otvorile i sada gnojile.

Metju prođe sa druge strane kreveta i stade kraj prozora. Andreas nije mogao da vidi šta je mladić posmatrao, ali se orijentisao i zaključio da gleda ka istoku, ka reci. Njegov unuk, gledan tako s leđa - širokih ramena, okrugle glave, crne kose - ličio je na oca. Inače nisu mnogo ličili, a Metju nije preterano ličio ni na majku. Liči na babu, pomisli Andreas po ko zna koji put: na moju ženu. Dečko je bio isti draga, pokojna Marija.

„Babas." Sa kreveta se začu suvi šapat. Starac se okrete i vide poluzatvorene oči svoga sine koje zure u njega. Je l' on to sve vreme bio budan?

„Ne", odgovori Andreas. Nije bio siguran da može brzo da se kreće, pa se odvukao do kreveta kao invalid.

Aleks pokuša da se pridigne. Uprkos očajničkoj želji da mu pomogne, starac je oklevao, iz straha da mu ovaj to neće dozvoliti. Umesto njega, priđe Metju i pridiže oca. Andreas mu brzo popravi jastuke, a Metju ga nasloni na njih. Bolesnik pokaza prstom na čašu koja je stajala na stolu kraj kreveta i Metju je napuni vodom iz plastičnog bokala. Aleko je uze sigurnom rukom i polako otpi malo, ne gledajući u njih, ne trudeći se još da progovori. Andreasove noge su drhtale, ali nije hteo da sedne.

„Kako je ona moja ćutljiva sestra?", upita najzad Aleks na engleskom zbog Metjua, mada dečko dobro govori grčki.

„Eto, deca joj ne daju mira, znaš i sam, a od muža nikakve koristi."

„Uvek je braniš.” Ali na Aleksovom licu se pojavi osmeh kao tanka kriva linija u uglu usana.

„Kad sam s njom, branim tebe.” A onda, kao da se naknadno setio: „Uskoro će doći da te vidi.”

„Da, čim joj javiš u kakvom sam stanju. Uopšte ne sumnjam da će mi se svi sjatiti kod uzglavlja sa svetom vodicom i sveštenikom. Na tebe računam da ne pustiš sveštenika da mi priđe.” Andreas je mudro ućutao, a Aleks pogleda svoga sina. „Jesi li ga ti sačekao na aerodromu?”

„Fotis ga je sačekao”, odgovori Metju.

„Naravno. Zaverenici.”

„Šalje ti pozdrave.”

„Moraš i ti njemu preneti pozdrave od mene na sledećem sastanku.”

Metju se nasmeja. „A zašto se sastanči?”

„Ko to zna”, Aleks oštro reče. „Pitaj svoga *Papua.”*

„Poslao je svoga čoveka po mene na aerodrom”, reče Andreas. „Nisam ga očekivao. Godinama nisam video Fotisa.”

„Kako se danas osećaš?”, tiho upita Metju.

Njegov otac učini pokret rukom koji je značio „takotako”.

„Isto. Radili su mi neke analize. Kažu da uskoro mogu kući. *Babas,* sedi.”

Andreas se skoro sruči na tvrdu stolicu. Otkopča kaput, a šešii stavi u krilo.

„To su sjajne vesti”, odgovori Metju. „Krvna slika ti je, znači, bolja?”

„Nešto maio. U svakom slučaju, nije gora.”

„Ali, zar onda ne bi trebalo da nastave s terapijom? Kako znaju da neće biti još bolja?”

„Možda i hoće. Kažu da postoji mogućnost, ali ne veruju u to, a ja ne verujem njima.” Aleks je pričao bez Ijutnje. Glasom mu je prevladavao duboki umor. „U svakom slučaju, sada više nisam utanju da podnesem još jednu terapiju. Potreban mi je odmor. Ovde se ne mogu odmoriti.”

„Naravno da ne možeš”, bio je uporan Andreas. „Treba da ideš kući.”

„E, pa sad. Mislim da je odmor potreban tebi, stari. Izgledaš gore nego ja.”

Jedino što je Andreas bio u stanju bilo je to da netremice gleda u svoga sina, kao u olupinu, svestan svih emocija koje su mu se jasno ocrtavale na licu, ali nesposoban da ih sakrije.

„Dobro sam. To je od aviona. Nikada se nisam navikao na njih.”

Andreas se nije sećao da je Alekov pogled u detinjstvu bio tako blag kao što je bio sada i oseti kako ga nemo preplavljuje prošlost. Krenu rukom da otkopča kaput, pa shvati da je to već bio učinio; zato je otkopčao okovratnik svešteničkl bele košulje koju je imao na sebi.

„Metju, donesi svom *Papi* malo vode”, naredi Aleks.

„Ne”, reče Andreas. „U hodniku smo prošli pored automata za kafu, zar ne?”

„Hoće li ti prijati kafa ovako kasno?”, brižno upita mladić, ali se Andreas odmah ljutnu.

„Šta ti misliš, da sam ja neka starica? Doneću je sam.”

„Neka, ja ću.”

„Crnu, bez šećera”, reče Aleks iz kreveta.

„Da”, složi se Andreas, „tvoj otac zna. Hvala ti, dečače.”

Kad Metju ode, njih đvojica ostadoše sami, ali Andreas više nije mogao da se seti zašto je nastojao da se sretnu, šta je imao nameru da mu kaže.

„Fotis reče kako nisi odmah hteo da ga primiš.” Sada je govorio grčki.

„To te čudi?”

„Prošlo je toliko vremena. Zašto si zlopamtilo?”

„Misliš li ti da vreme leči? Ti bi to voleo, zar ne? Da imaš na svojim gresima neki sat, pa kad prođe toliko vremena...”

„Ne pričamo o mojim gresima.” Andreas oseti kako mu, mimo njegove volje, glas postaje krut.

„A, ne, je li? A o čemu pričamo? Lutaju mi misli, znaš.”

„O tvojoj sreći.”

„Ah, da, o mojoj sreći. Oduvek si bio jako zabrinut za nju. Kako bilo da bilo, primio sam ga, i zašto me onda proganjaš?”

„Rini te je stvorio.”

„Previše sam umoran da bih se svađao oko toga, kao što sam i preumoran da bih se sada svađao s tobom.”

„Neću da se svađam. Zahvalan sam ti što si me primio.”

Alekos gotovo da je bio šokiran, ili je bar dobro odglumio.

„Ti si mi otac. Ti si mi porodica.”

„Fotis ti je porodica.”

„Fotis mi je rođak. Ti si moja krv. Uostalom, šta treba da kažem Metjuu, ’Reci svom dedi da sačeka u hodniku’?”

„Nekada si to bio u stanju da kažeš.”

„Tada sam imao snage.”

„To je, znači, razlog, što ja sada ovde stojim? Zbog Metjua?” „Znaš, ovde se ne radi o tebi, starče. Ovde nije reč o oproštaju tebi. Ovde je reč o meni. Ti si došao, bogzna zašto. Ne želim da znam koji su ti ostali razlozi. Ovde si. Tačno je da i treba da si tu. I sada se okani toga, ne traži ništa više.”

Aleks klonu na jastuke. Budalo, grdio je Andreas samoga sebe, glupi magarče, kako ga samo iscrpljuješ. U pravu je, mani se toga.

„Fotis ga upetljava u nešto”, reče Aleks. „U nešto u vezi s tom prokletom ikonom. Znaš li nešto o tome?”

„Danas sam čuo."

„Ti nisi umešan?”

»Ne.”

„Kako bih ja, kog đavola, znao da govoriš istinu?”

„Istina je."

„Ne petljajte njega u to. Ostavite mi sina s mirom. Reci tom spletkarošu da ostavi mog sina s mirom.”

„To je za muzej. Ne vidim ništa loše u tome.”

„Ti misliš da Fotis nije to nekako udesio? Taj čovek je u sve upleten.”

„Ne vidim kako on u svemu tome može da profitira. Kada muzej dobije ikonu, on može da prestane da joj se nada.”

„Otkud mi znamo da je sve to tako jednostavno? Ko ti je rekao da će uključiti i Metjua?”

„Fotis.”

„I, kako se to njemu čini? Šta on kaže na to?”

Aleksov um je um naučnika, nevešt da prepozna namerno skretanje s teme. To i jeste bio razlog što je mrzeo oca i strica: ne samo zato što im je dvoličnost bila tako bliska, već i što su njega samoga mogli tako lako da nasamare.

„Drago mu je”, odgovori Andreas.

„Špijun, naravno, nisam, ali kada je tom čoveku drago u vezi sa nečim, ja sam zabrinut. Ne petljaj mog sina u sve to.”

„To je dobro za njegov rad.” Rad je za Andreasa bio skoro svetinja.

Začuše u hodniku Metjua kako tiho razgovara sa medicinskom sestrom. Aleks se ponovo sa naporom naže napred.

„Bar porazgovaraj s njim. Ispričaj mu istoriju,”

Andreasova usta bila su suva. Koliko te priče zna i sam Aleks? Ko mu je ispričao? Fotis nije. Da nije Marija? Da nije on sam, neke davno zaboravljene večeri? Sin ga je napregnuto posmatrao.

„Ali ti to ne možeš, zar he? Onda mu bar reci da se ne meša. Učini mi to. Oca neće da sluša, ali će tebe poslušati.”

„Nisam siguran.”

Metju uđe u sobu.

„Hoćeš li mi to učiniti?”

Andreasu se stotinu rešenja motalo po glavi, a nijedno nije bilo izvodljivo dok ga je sin gledao na taj način.

„Hoću.”

Metju dotaknu Andreasa po ramenu i, kada se on okrete, dade mu kafu u kartonskoj čaši. Starcu se steže u grudima, a u grlu oseti kiselinu. Čašu postavi na rukonaslon stolice i uhvati je, grejući ukočene prste.

„Tvoj *Papou* me je iscrpeo", reče Aleks. „Uskoro ćete morati da odete."

„Doći ćemo sutra ponovo."

„I tvoja majka će doći sutra. Ona će dobiti tačne odgovore na neka pitanja. Ko zna, kada me idući put budeš video, možda ću biti kod kuće."

„To bi bilo sjajno."

U tom trenutku, Andreas naglo ustade, pa se ovlaš uhvati za ivicu dušeka da bi uspostavio ravnotežu.

„Brinem se za tebe, *Babas."* Aleks je tiho govorio. Nekom iznenadnom snagom, Andreas zgrabi sinovljevu ruku i steže je. Aleksov izraz lica ostade neizmenjen, ali mu uzvrati stisak ruke. Starac uspostavi ravnotežu i uspravi se.

„Ja sam ovde jedini za koga ne treba biti zabrinut."

„Trebalo je da nazovem hotel", Andreas napokon reče. „Nadam ,[c]: da su sačuvali sobu."

Metju dade gas niz praznu aveniju.

„Glupo je da budeš u hotelu kada je mama sama u onolikoj t rini. Bilo bi joj drago da budeš gost."

„Ona me ne bi odbila, ali bi to moglo stvoriti zategnutu atmosferu."

„Budi, onda, kod mene. Stan nije veliki, ali ima mesta. Bio bi mnogo bliže bolnici."

„Ovako bih više voleo, veruj mi. A sada mi, molim te, kaži šta ti je rekla medicinska sestra."

„Tebi nikada ništa ne promakne, zar ne?" U Osamdeset šestoj ulici zaustaviše se na semaforu. „Nije dala nikakvu prognozu, o tome mora da se razgovara sa lekarom. Potvrdila je da će ga uskoro pustiti kući. Ali je isto tako rekla i da može da se desi da se za nedelju dana ponovo vrati u bolnicu."

To se mora izbeći, pomisli Andreas, ali o tome će Alekos odlučiti.

Ponovo krenuše, prođoše kraj masivne, osvetljene zgrade muzeja Metropoliten, sa stubovima i grudobranom od uglačanog kamena, i velikim, šarenim zastavama. Metjuov muzej.

„Moramo da mu nabavimo morfijum", reče Andreas.

„Sigurno će mu oni dati nešto. Do sada nije trpeo velike bolove."

„Bolovi mogu da počnu, a ne možemo se osloniti na saosećanje lekara. Mislim da mu sami moramo obezbediti morfin. Za svaki slučaj." Nastade tišina, a on oseti da je mladić shvatio o čemu govori.

„To Fotis može da ga nabavi", reče Metju.

„Sigurno. Ako ne nađemo nikakvo drugo rešenje, zamolićemo njega.”

„Ne voliš od njega da tražiš usluge.”

„Odnos između tvog kuma i mene prilično je komplikovan. Ja se trudim da razdvajam posao i prijateljstvo. Za njega ta razlika ne postoji.”

„Znaš da se on ne sviđa ni tati.”

„Siguran sam da je i stav tvoga oca prilično komplikovan. Mislim da mu uglavnom ne veruje. Smatra da bi Fotis pokušao da te uvuče u neku od svojih prljavih igara.”

Skrenuše na istok, u Sedamdeset drugu ulicu. Metju ne odgovori odmah, ali Andreas pričeka.

„Mislim da Fotis ovih dana ne petlja mnogo”, reče mladić napokon. „Oseća svoju smrtnost. Hoće da se bavi stvarima koje mu pričinjavaju zadovoljstvo, želi da bude sa porodicom, što u principu znači, sa nama. Mislim da ne želi išta da zakuvava.”

„Moguće da je tako." Mora biti oprezan; dečko je vrlo blizak sa svojim kumom. „Međutim, nevolja kao da traži Fotisa.”

Metju se nasmeši na to.

„To isto on kaže za tebe.”

„Je 1’ tako? Pa, to ne mogu da poreknem. I jedan i drugi lako zapadamo u nevolju. Toliko smo je puta prizivali kada smo bili mladi, da nam je postala bliska. Ipak, moram ti reći da sam ja oduvek bio amater. Fotis je bio pravi majstor.”

Na Metjuovom izrazu lica nije se moglo lako oceniti šta misli. Zbunjenost ili ljutnja ocrtavali su mu se na čelu i u uglovima usana, a možda se samo usredsredio na krivinu ka aveniji Leksington. Približili su se hotelu.

„Levo”, reče Andreas. „Još malo napred.”

„Gde samo pronalaziš ova mesta?”

„Prijatelji mi ih preporučuju.”

„Očigledno nisu bogzna kakve preporuke, pošto nikada ne boraviš na istom mestu dva puta."

„Samo još jedna od mojih navika. Mislim daje ovde. Ona zelena nadstrešnica.” Dok su se parkirali pred naizgled prijatnom ustanovom druge klase, Andreas osmotri Metjua. „Nadam se da te nisam uvredio. Znaš i sam da mi je tvoj kum drag, ali ti ovo pričam tačno znajući ko je on. Nije njega lako razumeti. Za tebe bi bilo bolje, a tvoj otac bi bio mirniji, da se ne petljaš ni u kakve Fotisove poslovne aranžmane. Čak ni u smislu protivusluge.”

Metju je ćutao, gledajući kroz šoferšajbnu. Nikada nije bio nepristojan, ali mu ovaj razgovor nije prijao. Moguće je da je Metju otišao dalje nego što je Andreas pretpostavljao. Moraće otvorenije da porazgovaraju, ali ne sada.”

„Da li si slobodan ove nedelje? Već sutra, možda?”
„Sutra teško. Nazvaću te kad budem video kako se stvari razvijaju.”
„U redu."
„Hajdemo na recepciju da te prijavimo.”

4

Upočetku beše reč. Na kraju, reči nisu mnogo vredele. Na bogosluženjima kojima je tajno prisustvovao, Metju je lako gubio nit, nije mogao da razume o čemu se govori, peva, njegovo znanje grčkog ga je napuštalo, pretvaralo se u čistu muziku, čistu melodiju. Zvuk se mešao sa mirisom tamjana, odsjajem prigušenih lampi na zlatnom listu, tamnim očima svetaca u ikonostasu. Ponekad je bilo dovoljno samo prizvati neku vrstu transa koji je umirivao dušu ilf bar psihu. Da li je to bila vera? Znao je da će, bude li pratio reči, bude li odabrao bilo kakav intelektualni pristup, sve izgubiti smisao. Morao se prepustiti. Njegova bivša devojka, Robin, propala katolkinja, doživela je istu stvar. Hrist hipnotizer, govorila je.

U Grčkoj, u selu njegovog dede, jedan stari sveštenik pokazao je Metjuu neku staru crnobelu fotografiju svete Bogorodice iz Katerinija, podignutu pre rata, pre nego što je ikona nestala. Opis koji je čuo od svoga kuma, tekstovi koje je pročitao iz nekoliko knjiga, reči, sve je to bilo zanemarljivo u odnosu na samo jedan pogled na šezdeset godina staru fotografiju veličine trinaest puta osamnaest centimetara. U jednom trenu shvatio je sve. Žudnju, nadu, očaj, svega toga je bilo u vrtlogu sivila, u tim crnim očima. A sada, ako je njegov kum u pravu, samo minuti ga dele od trenutka kada će je videti svojim očima. I reči opet neće biti potrebne.

Fasada od smeđeg peščara izgledala ja kao i na svakoj drugoj zgradi u ulici, s tom razlikom što su prozori ove bili ispresecani gvozdenim šipkama, a na vratima se nalazila neprimetna kamera. Zvono se nije čulo napolju, ali je Metju pričekao. Pažnja mu je bila usmerena na rešetke interfona kad se vrata otvoriše.

Pred njim nije stajala kućna pomoćnica, u to je bio siguran. Ranih tridesetih, privlačna, pepeljaste kose, sa podočnjacima ispod svetloplavih očiju, odevena u skup jednostavan kostim bež boje.

Unuka. Delovala je iznenađeno što ga vidi, ali mu izgovori ime.

„Gospodin Spir?”

„Da. Gospođica Kesler?"

„Tako je. Čini se da ste iznenađeni što me vidite.”

„Upravo sam i ja to isto hteo da kažem.”

Kratko se nasmejala zvonkim glasom.

„Uđite.” On uđe u tesan hol i stade tik uz nju, a ona nastavi da priča. „Očekivanja su smešna. Koga ste vi očekivali?”

„Ne znam, kućnu pomoćnicu, valjda.”

„Nema kućne pomoćnice.”

Odmah sa desne strane od ulaza, nalazila se tamna biblioteka u lamperiji, ali je ostalo bilo izuzetno svetlo. On krete za njom niz uzan hodnik urađen u svetlom drvetu i beloj boji. Na zidovima su visile uramljene grafike, mape srednjovekovnih gradova; pokojnikov; ukus, nema sumnje. Još nije stigla da prostor preuredi u skladu sa svojim ukusom, primetio je, a onda je shvatio da nema pojma kakav bi to ukus bio. Kako bi Robin rekla, pokušavao je da konstruiše ličnost osobe koju uopšte i ne poznaje. To mu je bila loša navika.

„Kuvar je gluv, i nije još stigao. Medicinsku sestru sam otpustib kada je deda umro, tako da sam tu samo ja. Hoćete kafu?"

Kuhinja je bila svetla, kroz prozore je ulazilo onoliko svetlosti koliko je to veliki platan u dvorištu dopuštao.

Metju je oklevao. Prvi put je na poziv došao sam, i nije bio sigu ran kakav je običaj.

„Samo ako vi već sebi kuvate.”

„Iskoristiću svaku priliku da popijem kafu. Sedite, molim vas.”

U dve plave šolje od porcelana sipala je ustajalu kafu - osetio je to po mirisu - iz plastičnog aparata koji se nalazio na pultu. „Mleko, šećer?”

„Bez ičega.”

„Drago mi je da to čujem, jer mleka nemam, a ne znam gde stoji šećer.”

On gucnu malo i spusti šolju. Niko u njegovoj porodici ne bi poslužio takvu kafu ni najgorem neprijatelju. Sta to bogat svet ima protiv hrane?

„Dakle, koga ste očekivali?”

„O, pa, ne znam.”

„Nekoga u sakou od tvida? Sedokosog sa naočarima?”

„Tako je. I još možda i sa lulom.”

„To se u ovom poslu ne radi. Da se ne nadime te delikatne površine.”

„Naravno. Zapravo sam očekivala samo nekoga starijeg.”

„Svaki dan radim na tome.”

Ona se ponovo nasmeja i on shvati da će morati da se odupre želji da je ponovo zasmeje.

„Radite li dugo u muzeju?”

„Tri godine. Nije dugo. Možete raditi i deset godina, a da i dalje budete novajlija.”

„Ali vi ste kustos?"

„Asistent kustosa.”

„To je impresivan položaj za nekoga tako mladog, zar ne?”

Sada je shvatio. Ovo nije bilo ćaskanje. Proveravala ga je. Da li poznaje

posao dovoljno da bi bio u stanju da proceni dela njenoga dede?

„Ne posebno. Bio im je potreban neko ko poznaje pravoslavnu umetnost Istoka, a to je moja uža specijalnost. Pre nego što sam prihvatio ovaj posao, proveo sam dve godine radeći u vizantijskom muzeju u Atini."

„Zanimljivo." Činilo se da se brzo umorila od sopstvenog propitivanja. „Kafa je užasna, skuvaću svežu."

„Jutros sam već dosta popio."

„Vi biste da prionete na posao, a ja odugovlačim."

„Nema žurbe." Morao je da bude oprezan. „Znam da nije jednostavno potpunom strancu pokazati delo koje nosi tako snažan emotivni pečat. Jedno je razmišljati o tome da se od njega rastanete, a sasvim drugo gledati kako ga neki takozvani stručnjak odmerava, svodeći ga na prostu robu."

„Je 1' to ono što vi radite, gospodine Spire?"

„Nadam se da ne. Pokušao sam stvar da sagledam sa vašeg stanovišta."

„Puni ste razumevanja. Mora biti da često to radite."

„Zapravo, ne."

„Stvar je u tome što se ta ikona nalazi dole u nekoj vrsti kapele koju je moj deda sagradio. To mesto je veoma lično. Niko dole nije išao osim njega."

„Shvatam. Pa, mogli bismo je zajedno doneti, ili možda vi sami, a ja bih je ovde pogledao. Ionako je ovo svetlo, verovatno, bolje." „Izvinite, nisam čak ni razmišljala o svetlu. Ne mogu ni da zamislim da je vidim na bilo koji način nego kako se sada nalazi, u toj čudnoj sobi. Valjda je zato nisam ni pomerala."

„Sada sam radoznao."

„Pridajem tome suviše značaja. To je samo mala kapela, starac je njome ugađao samome sebi. Mislim, ko više gradi kapelu u sopstvenom domu?"

„Vaš deda se očigledno svim srcem zanimao za srednji vek?" „Jeste."

„Mogu li da je pogledam?"

Ona ga za trenutak pogleda belo. Bila je umorna, verovatno i neispavana, jasne misli su joj sporo dopirale do svesti.

„Kapelu? Apsolutno, želim da je pogledate. A onda možemo da prenesemo ikonu na neko bolje osvetljeno mesto, da možete da je pogledate kako treba."

„Odlično."

„U redu." Ona ustade, pa zastade. „Upravo, čini mi se, pokušavam da vam objasnim, ovde nije reč o delu koje je za mog dedu imalo materijalnu vrednost. To je sveti predmet, predmet kojem se klanjao."

Metju oseti peckanje na temenu i poriv, koji mu nije bio svojstven, da se otvori.

„Tome je prvenstveno i namenjena", tiho reče. „Zato je i nastala."

To su bile prave reči. Činilo se da se umirila, mada je i dalje stajala na istom mestu.

„Čudno je to. Odgajan je kao katolik, ali je više voleo pravoslavnu umetnost. Kao da ga je njegov estetski ukus odveo ka drugom religioznom verovanju. Što bi moglo kod vas da izazove sumnju u njegovu iskrenost, osim što ja smatram da je za njega sva umetnost, čak i ona svetovna, bila duhovna."

Nasmešio se, svestan da se od njega ne očekuje nikakav komentar.

„Nadam se", reče ona nesigurno, „da vas ne vređaju religiozne priče."

„Nimalo. Moja porodica potiče iz Grčke, religija nam je u krvi." „Trebalo je to da znam. Moj advokat poznaje vašeg kuma, ili već nešto tako?"

„Tako je."

„Spir je, onda, u stvari...?"

„Spiridis. Moj deda još uvek mom ocu to nije oprostio."

„Tako, znači." Ona opet sede, aii on oseti napredak. „Vi ste, znači, grčki pravoslavci?"

„Da, mislim, ukoliko sam uopšte nešto. Otac mi nije religiozan, pa je moj kontakt sa religijom tokom mog odrastanja bio veoma ograničen."

„A vaša majka?"

„Ona je vernik, uglavnom, ona i moj kum. Brojanice i crkveni kalendari i slično. Vodili su nas u crkvu na Uskrs, starali se da znamo o čemu je reč."

„Nas...?"

„Mene i moju sestru."

„Je T vaša sestra religiozna?"

Šta kog đavola hoće da postigne ovim pitanjima?

„Ne. Ona ima um naučnika kao i moj otac."

„A vi, gospodine Spire, je li vaš um religiozan ili naučni?"

„Ja sam spoj to dvoje. Obrazovanje je naučno, ali se ovakva dela ne mogu do kraja spoznati ukoliko se ne shvati njihova religioznavrha."

„Kakav oprezan odgovor."

„Zapisujem ih na rukavu da mogu da ih izvučem kad mi zatreba."

„U slučaju da neka nepristojna osoba, kao što sam ja, krene da vas propituje", nasmeja se ona. „Izvinite, samo pokušavam da vas upoznam. A pretpostavljam i da odugovlačim."

„Ukoliko vam sada nije prijatno da to obavimo, možemo zakazati neki drugi dan. Priznajem da bih bio razočaran, ali..."

„Ne, u redu je. Imate neverovatno mnogo strpljenja."

„Molim vas, zovite me Metju."

„Metju. Dobro. Ja se obično odazivam na Kris."

„Obično?”

”Obično.”

„Da te tako zovem?”

Uputila mu je dug pogled koji je mogao da protumači na puno načina, tako da je odlučio da odustane. Odnela je obe šolje do sudopere i neko vreme stajala tako, njemu okrenuta leđima.

„Ne, mislim da ne. Zovi me Ana.”

„Ana. U redu.”

„Za mnom, Metju.”

Prostorija nije bila velika, možda malo više od dvadeset kvadrata, a tama u njoj je zbog osvetljenosti ostatka kuće delovala još upečatljivije. Jedino osvetljenje dolazilo je iz raštrkanih plavih, crvenih i žutih zraka koji su prodirali kroz šest vitraža na prozorima. Metju nije mogao da razazna klupu, svećnjak, četvrtaste ikonostase na zidovima. Na nekoliko najbližih ikonostasa bili su vidljivi detalji, ljudske figure u gomili, nagnut krst sa sivoplavim nebom u pozadini. Na većem ikonostasu koji se nalazio direktno preko puta, na drugom kraju nadsvođenog prolaza, nije mogao ništa da razazna, sve dok devojka ne okrete brojčanik u sobi iza te, a Sveta Bogorodica iz Katerinija se polako pomoli iz tame.

Ikona, veličine oko šezdeset puta osamdeset centimetara. Bila je prilično trošna i na prvi pogled je delovala gotovo apstraktno: osvetljeno polje zlatne boje i bordo ivica dopiralo je odozdo i pokrivalo najveći deo panoa. Ubrzo je moglo da se razazna da ta ivica, zapravo, predstavlja ogrtač obavijen oko ženskog torzoa i glave. Ruke su joj bile postavljene u visini grudi, duguljaste šake podignute u molitvi. Oblik kapuljače mogao je jasno da se vidi, ali su crte lica bile nejasne. Osim očiju. Oči su opčinjavale i Metju shvati da je prešao više od polovine prostorije, a da uopšte nije bio svestan da se kreće. Čak ga ni fotografija koju je prethodno video nije pripremila na te oči koje lebde pod kapuljačom. Krupne, tamnosmeđe, skoro crne, bademaste, one su imale omiljeni istočnjački oblik. Prodorne, sveznajuće, nudile su oproštaj, ili su bile spremne da ga daju, tražeći, međutim, već unapred nešto zauzvrat. Metju je zadržao pogled koliko god je mogao, a onda ga je skrenuo.

„Je 1’ ti dobro”, progovori ona tiho iza njega.

„Jeste.”

„Pogode te, zar ne? Te oči. Nikada ne mogu dugo da gledam u njih.”

„Veoma su izražajne.”

„Pomalo zastrašujuće, rekla bih. Predivne, ali kritičkog pogleda. Kao i način na koji doživljavaš religiju dok si mlad.”

„Pretpostavljam da je, u vreme kada je ovo naslikano, religija predstavljala iskustvo mnogo iskonskije.”

„Mislim na sva ona renesansna remekdela.” Sada je stajala tik uz njega, govorila je tiho, gotovo mu šaputala u uho. „Estetski posmatrano, ona su savršena. Devica Marija je uvek smirena. Pa ipak, ima u ovome nešto snažnije, životnije. Ovde ona ima preteći izgled. Božanski. Što, u suštini, ne znači da je Marija neki bog.” „Grcima jeste.”

„Oprosti, pričam koješta. Svalila bih krivicu na onu kafu, ali je, u stvari, reč o tome da mi ovo mesto unosi nervozu.”

„Nečista savest?”

»Moguće. Vrlo me uznemiruje ova slika. Moj deda je bio u sta[n]ju satima da sedi pred njom, ne znam kako.” Kada je ona dubokozdahnula da bi se umirila, on oseti njen dah na vratu. „Ovde je, u stvari, i umro.”

„Stvarno.”

„Istovremeno je doživeo i infarkt i moždani udar. Dajana, medicinska sestra, našla ga je baš tu gde ti sad stojiš.”

Odoleo je želji da se pomeri s tog mesta.

„Nije ni čudo što ti smeta.”

„Dakle, Metju, da li je ovo jedno vredno delo?”, upita ona. „Šteta što je oštećeno, mada time samo dobija na mističnosti. Rekao bih da je ikona izuzetna i veoma stara. Verovatno potiče iz vremena pre ikonoborstva, što je veoma retko. Znaću više kada je budem bolje pogledao.”

„Pretpostavljam da treba da je skinemo sa zida.”

„Ja ću, ako hoćeš. Imam iskustva u tome.”

Ona obema rukama skloni kosu sa lica i klimnu glavom.

„Time verovatno kršimo polisu osiguranja, ali bih tako više volela. Samo treba da isključimo alarm.”

„A kako to ide?”

„Nisam sigurna. Dođi da pokušamo zajedno to da rešimo.”

Andreas je veče pre toga ostavio poruku za Morisona u Vašingtonu, i agent ga je nazvao u hotel narednog jutra.

„Šta te dovodi u Ameriku, prijatelju?”

„Sin mi je bolestan.”

„Žao mi je što to čujem.”

Sigurno mu i jeste bilo žao, ali se po tonu njegovog glasa dalo zaključiti da ima važnija posla nego da ćaska sa penzionisanim grčkim operativcem. Andreas ga

je mogao zamisliti, u dobroj kondiciji, ošišanog po propisu i s tim nemirnim, nervoznim pogledom koji je odlučan u nameri da mu ništa ne promakne, a promiče mu sve. To je bio razlog što je, uprkos svim izborima, američka obaveštajna služba uvek pravila neke propuste. Dobro su tumačili satelitske snimke, ali su loše čitali izraze lica. Nisu bili u stanju da proniknu u raspoloženje ljudi, pa čak ni jednog jedinog čoveka.

„Imam jednu molbu", nastavi Andreas. „Stvar je, zapravo, prilično delikatna."

„Siguran sam da se ova veza ne prisluškuje."

„Više bih voleo da se sretnemo. Pretpostavljam da si u Njujorku?"

„Zašto to kažeš?"

„Nagađam." Čovek mora da nauči da dobro nagađa kada mu nisu na raspolaganju nikakvi izvori. „Često si ovde. Osim toga, u Vašingtonu nijedna veza nije bezbedna."

Morison se nasmeja. „To je, verovatno, tačno. U redu, ali mora biti samo nakratko i mora biti uskoro. Recimo, upravo sada, još ovoga jutra."

„To mi sasvim odgovara."

Morison je odabrao neki običan kafić u blizini trga Herald, a takva mesta je oduvek voleo. Taj čovek je posedovao enciklopedijsko znanje o svakom bezličnom mestu gde se može jesti bezukusna hrana, u bilo kom gradu na severoistoku Amerike. Morisonov prethodnik, Bil Barber, vodio je Andreasa u predivne restorane u kojima su jeli, pili, pričali priče, a informacije razmenjivali gotovo slučajno, kao da posao uopšte i nije bio po sredi. Ali, Barber nije mnogo držao do protokola, a Andreas je tada bio čovek od koga se moglo imati koristi.

Stigao je rano i zauzeo separe pozadi, preblizu vrelog i masnog smrada pržionice. Morison je stigao nekoliko minuta kasnije u svom plavom odelu i sivom mantilu, koji su mu već postali zaštitni znak, uniforma, premda su toga dana odgovarali vremenskim prilikama - bilo je vetrovito i pretila je kiša.

„Dobro mi izgledaš."

„Izgledam grozno, kao i ti", Andreas mu uzvrati ne samo da bi ga izbacio iz ravnoteže već i da bi izneo činjenice. Prošlo je dosta godina od njihovog poslednjeg susreta, a vreme nije štedelo Morisona. Ugojio se; kosa na slepoočnicama mu je posedela; i onaj njegov nekadašnji prodoran pogied, sada je postao nekako ukočen i staklast. Možda je to posledica nekog zadatka koji mu je bio poveren. Možda su u pitanju bili porodični razlozi. Andreas bi bio u stanju mogao da saoseća, ali se ovaj potrudio da ne priča o tome, šta god da je bilo u pitanju.

„Dobro sam, samo ne spavam dovoljno. Žao mi je tvog momka Je 1' beše Aleks?"

„Potrudio si se da prelistaš moj dosije. Polaskan sam.” „Zaboga, Endi, sećam se. Da li ti uvek vređaš ljude od kojih tražiš uslugu?”

„Da, to je običaj u Grka. Mrzimo da išta ikome dugujemo, tako da čoveka uvredimo na samom početku da bismo mu pokazali kako nas niko ne poseduje.”

Morison odmahnu glavom, pokazujući da ga je to umirilo ili zabavilo.

„Je 1' tako?”

„Ne. Ja sam nepristojni starac, izvinjavam se. Da, zove se Aleks.”

„Šta mu je?”

„Nekakav poremećaj krvi. Znao bi šta je kad bih se setio imena. Takve bolesti su retke u mojoj porodici, ali neko tako mlad... Ne razumem.”

„Takve stvari se ne mogu razumeti. Čudni su putevi gospodnji, jebi ga.”

Andreas pomisli kako mu se ovo starije, mrzovoljnije Morisonovo izdanje više sviđa od onog uvredljivo samouverenog momka kojeg je nekada poznavao. Kada su naručili samo kafu, iznurena kelnerica izblajhane kose nije ništa rekla, ali se videlo da je uvređena, tako da agent oseti obavezu da tome pridoda jaja i tost.

„Nisam doručkovao.”

„Uvek treba da doručkuješ, Roberte.”

„Znam, to mi žena priča svaki dan.”

„Ja, lično, ne bih doručkovao ovde, ali ja sam probirljiv kada je hrana u pitanju."

„Nisam bio planirao da jedem."

„Zastrašila te je. Ona je sa Peloponeza, besna je. I kuvar ne izgleda baš mnogo čisto. A Meksikanka koja pere sudove je prehlađena. Ne, ja ovde ne bih jeo.”

„Popiću sok od pomorandže da pobijem klice.”

„Sok od pomorandže. Uzmi beli luk.”

„Sa jajima?”

„Bolje nego sa kafom. Tražim jednog čoveka.”

„Da li je reč o zvaničnom poslu?”

„Ne dobijam više zvanične poslove. Ovo je, kako bi ti rekao, usluga. Hoću da znam da li je ovaj čovek ušao u zemlju u poslednje dve nedelje. Moguće da je negde u njujorškoj regiji, mada je moguće da je otišao i dalje. Mogu da ti dam sve njegove poznate pseudonime.”

„To je preširoko. Odakle je?”

„Iz Južne Amerike. Iz Argentine, ali postoji mogućnost da bi najpre prošao kroz neku drugu zemlju.”

„To znači da zna šta radi.”

„Da, ali mislim da postoji verovatnoća da mu je trenutno popustila pažnja. Neće očekivati da ga prate, a i biće u žurbi.”

„Lični opis?”

„Srednje visine, plavih očiju. Stariji čovek, preko osamdeset godina.”

„Da nije taj tip, kojim slučajem, Nemac? Mrtav već oko trideset godina?”

Razočaran razvojem događaja, Andreas se nasloni na sedište presvučeno nekom imitacijom kože, koje pod njim zaškripa. Računao je da je Morison relativno mlad, te da zahvaljujući tome neće morati da mu otkrije sve.

„Nismo nikada ranije razgovarali o tome.”

„Ma daj, Endi”, nasmeja se vladin činovnik, „bio si opsednut time. Sve se nalazi u tvom dosijeu. Ali, taj tip bi trebalo da je mrtav.”

„Pokazali su mi grob. Tamo sam video neki drveni krst i malo iskopane zemlje iza poslednje kuće u kojoj je živeo. Telo video nisam.”

„To ti je pokazala argentinska obaveštajna služba?”

„Grob je bio svež. Ne stariji od dandva. Mogli su ga iskopati sat vremena pre nego što sam se popeo na brdo.”

„Ponekad ljudi i stvarno umru, prijatelju. Mnogo tih starih nacista je uspelo da umre prirodnom smrću.”

„Sve se to suviše lepo poklopilo. Štitili su ga. A siguran sam da ga još uvek štite. A možda ga i ti štitiš.”

„Ja?”, nasmeši se nedužno Morison.

„Mnogo ti je fina ta tvoja organizacija. Zanimljivo je da je moja potera za Milerom tako detaljno pohranjena u moj dosije, a u to vreme od vas nisam mogao da dobijem nikakvu pomoć.”

„Nismo imali dobre izvore. On je bio sitna riba, major ili pukovnik, kako mi se čini. Nije bio čak ni general, a kamoli neki tvorac Rajha. Tebi je bio potreban Izraelis.”

„Njima je i on bio sitna riba. Na kraju su mi ipak dali nekakav trag. Tako sam i pronašao kuću.”

„Ali su te Argentinci presreli.”

„Čim sam izašao iz autobusa u obližnjem selu. Tačno su znali ko sam. Bili su ljubazni, rekli su mi da je došlo do razvoja događaja koji će me obradovati. Odveli su me do kuće na brdu. Pokazali mi grob.”

„Zaista zvuči organizovano.”

„Roberte, hoćeš li mi pomoći?"

Morison zabode viljušku u ogromnu gomilu jaja pred sobom. Zastade zbunjen ili, možda, samo zgađen.

„Zamuljano je.”

„Vrati.”

„Situacija je zaguljena. Ukoliko je postojao razlog što ti tada nismo pomogli,

ja ga ne znam, ali ne bih želeo da sada na to nabasam."

„Kakve to veze ima, nakon svih ovih godina? Udovolji jednom starcu."

„Ne postoji pozitivna strana ovoga. Ako je mrtav, tračio sam vreme. Ako je živ, i ako te uputim na njega, moglo bi ispasti loše. Ne mogu dopustiti da ga ubiješ na teritoriji Amerike."

„Ko je pominjao tako nešto?"

„Zar ti nije to i tada bila namera? Zašto bi ga, inače, tražio?" „Imam neka pitanja za njega. A, što je još važnije, moram ga držati na oku da bih zaštitio druge."

„Misliš da namerava da pokuša nešto? Ako nešto znaš o tome, moraš mi reći."

„Nemam pojma šta namerava. Roberte, shvati", Andreas se naže preko pohabanog stola, netremice ga gledajući, „sve što želim da mi kažeš jeste to da li je on ušao u zemlju. Ja ću, ipak, morati da ga nađem, što će se, najverovatnije, pokazati kao nemoguće, ali ću bar biti na oprezu. Ako mi daš tu informaciju, mene ćeš zaštititi. Razumeš?"

„Razumem ja da si ti jedan ubedljiv stari gad."

„Neka me prate."

„Ne mogu to da priuštim."

Andreas zavuče ruku u džep svog kaputa, izvuče iz njega hartiju i spusti je na sto. Morison je kratko osmotri, žvaćući tost.

„Pseudonimi?"

„Koliko god mi ih je poznato."

„Za poslednjih trideset godina mogao je da smisli još dvadeset."

„Istina. Ali, ako ga niko nije jurio, ne verujem da bi se mučio oko toga. Kreiranje raznih identiteta je težak posao. Uostalom, koristio je bar jedan od ovih za poslednjih deset godina, u Istočnoj Evropi. To sam zabeležio. Naravno, postoji mogućnost da to i nije bio on."

Za agenta koji je u veliki grad stigao sa drugim prioritetima, ovo je predstavljalo isuviše informacija, tako da se sada vrpoljio na stolici. Andreas je bio zadovoljan. Najbolje će biti da se taj umorni birokrata što je moguće manje seća ovog razgovora.

„Ako ovo sad uzmem", reče Morison pokazavši na papir koji je stajao na stolu, „to neće značiti da se na bilo šta obavezujem. Mogu da sprovedem istragu, pa da opet odlučim da ne preduzmem ništa. Možda ti se neću javiti."

„Razumem."

Mlađi čovek uzdahnu, uze novčanik iz džepa sakoa, izvuče novčanicu od dvadeset dolara, a papir stavi unutra.

„Ako ovaj tip nije pod prismotrom, mala je verovatnoća da ću ga naći. Nemoj

me zvati. Ako bude nekih novosti, ja ću tebe nazvati telefonom u hotel.”

„Nikada ne daš da ja platim.”

„U mojoj smo zemlji. U Atini možeš da me vodiš na večeru.”

„To uvek kažeš, ali nikada ne dođeš.”

„Doći ću ovih dana.”

5

Fotis je bio na svojoj staroj klupi, skoro potpuno u senci, odeven u sivi mantil, sa šeširom na glavi, belih brkova koji su mu štrčali kao antene. Jarko rumenilo isticalo mu je jagodice, a on je mirno gledao preda se i bacao komadiće perece jatu golubova koji su mu se motali oko nogu. Fotis je zauzimao tako bitno mesto u Metjuovoj mašti, da je on uvek iznova bio iznenađen što vidi kako je njegov kum postao star i krhak čovek. A kako i ne bi? Bližio se devedesetoj. Pa ipak, godine nisu bile jedino što je ostavljalo vidljivog traga, u pitanju je bila neka dublja promena koja je bila očigledna kada bi ga viđao jednom nedeljno. Fotis je bio bolestan. Taj stari šarmer - ili spletkaroš, kako ga je Alekos oduvek zvao - nikada se nije dao, ali nije mu bilo dobro, a bolest je uticala na to da požuri u svim namerama koje je u poslednje vreme želeo da sprovede u delo. Metju sede.

„Kalimera, Theio."

Fotis se lagano okrete i osmehnu mu se.

„Jutro je zaista dobro. Osećam sunce. Mislim da smo preživeli još jednu zimu."

„Ima već nekoliko nedelja kako je prošla zima."

„Nikada se ne zna. Mart je najgori mesec. Mami te toplotom i cvećem, a onda te zatrpa snegom. April je bolji; mislim da smo sada bezbedni. Kako ti je otac?"

„Bolje. Možda ga pošalju kući."

„Odlično. A kakva je situacija između njega i tvoga dede?"

„Nije loša. Napeta, pomalo. U jednom trenutku su me poslali po nešto, tako da sam izašao iz sobe pa ne znam šta se sve dogodilo, ali kad sam se vratio odavali su utisak kao da komuniciraju."

Fotis odmahnu glavom. „Jadan čovek."

„Kako si ti?"

„Po starom, uvek po starom." On potapša svoje kumče po kolenu. „To je moja tajna. Da prošetamo."

Krenuli su na sever, sunce im je bilo za leđima. Široka staza koja je vodila kroz zoološki vrt bila je puna dečje graje, te Metju zaštitnički zgrabi svog kuma podruku. Fotis se blagonaklono nasmeši na ovu vijugavu hordu, staračkiuživajući u njihovoj mladalačkoj energiji, čak i u trenutku kada se jedan dečačić sudario s njim. Gledali su foke na njihovom kamenom ostrvu, čak su uspeli da vide i belog medveda

kako lenjo pliva po bazenu.

„Je 1' pao dogovor u vezi sa kućom?”, upita Metju. Fotis mu je bio opisao mesto u Armonku koje je nameravao da kupi, pa su se Metju i Robin neplanirano odvezli do tamo i obišli ceo grad dok je nisu pronašli. Pre samo nekoliko nedelja, nekoliko dana pre nego što je raskinula s njim.

„Kuća." Fotis je delovao iznenađeno. „Ne sećam se da sam ti spominjao kuću. Ne, ipak sam na kraju odlučio da je ne kupim. Preveliki je to luksuz.”

Cudno. Kada su poslednji put razgovarali, kuik mu je delovao toliko uzbuđeno u vezi s tom kućom da je Metju tada stekao utisak da je to gotova stvar. Još jedna od starčevih misterija. U međuvremenu je shvatio da je on taj koji treba da načne temu koja se obojici vrzmala po glavi.

„Juče sam video Keslerovu ikonu.”

„Da čujem.”

„Čudesna je. Mislim, dosta je oronula, ali još uvek ima nešto moćno u sebi. Jako je potresna.”

„Ti bi, dakle, rekao da joj je vrednost više duhovna nego umetnička?”

„Ne mora da znači. Mislim, zavisi iz čije perspektive se gleda” „Upravo tako.” Starac zastade pre nego što je krenuo strmim usponom. „Hoćeš li svojim šefovima preporučiti da kupe to delo?” „Mora da je vidi šef mog odeljenja, a verovatno i direktor. Odluku će doneti više instance.”

„Ma hajde, zar ti nemaš nikakvog uticaja?”

„Ja sam stručnjak za vizantijsku umetnost, sigurno je da će me pitati za mišljenje. Toliko je stara da je već i to dovoljan razlog da je kupimo, a da i ne pominjem to o kakvom velikom umetničkom delu je reč. To bi mogao biti najvredniji dragulj novih galerija.” „Sigurno.”

„Međutim, ima toliko toga. Muzej ne može da kupi sve što bi trebalo.”

„Ti bi voleo da je uzmu.”

„Iz sebičnih razloga, voleo bih da je imam u blizini da mogu daje proučavam kad god mi se prohte. Ikona nemamo mnogo, a ovakvu - nijednu.”

„Mislim da takve i ne postoje. Ali, da li će je staviti na zid tako da svi mogu da je vide, ili će je smestiti u sanduk u tvom divnom podrumu sa kontrolom temperature, gde će biti dostupna samo očima stručnjaka?”

„To me brine, priznajem.”

„Osetio sam. Ti si jedan vrlo savestan mladić. A sada”, on uze Metjua podruku i ponovo krenu, „pričaj mi o samoj ikoni.”

Metju mu je opisao ikonu dok su prolazili pokraj brežuljka prekrivenog žutim i belim narcisima, kroz malo polje sa stablima voćaka obasutim pupoljcima koji su se tek pomaljali. Pokušao je da govori koristeći tehničke termine, plašeći se da je

njegova emotivna reakcija na sliku ipak bila očigledna. Bilo je nemoguće govoriti akademskim glasom, održati profesionalnu distancu u razgovoru o ovom delu, pa čak i pri samoj pomisli na njega, a tek mu je predstojalo da se zapita zašto je to tako. Starac ga je slušao u tišini, bez ikakvog izraza na licu, sve dok nisu zastali na pešačkom prelazu u Sedamdeset drugoj ulici.

„Fantastično. Veoma bih voleo da je jednoga dana ponovo vidim."

„Siguran sam da se to može srediti gde god ona na kraju završila."

Fotis ga pogleda očima punim suza, što je moglo biti i posledica vetra.

„Znao sam da si ti pravi čovek koji je trebalo da pogleda tu ikonu."

„Trebalo bi da ti zahvalim što si me preporučio njihovom advokatu. Srećan splet okolnosti što ga poznaješ."

„Mi smo u istom klubu, a nema potrebe da mi zahvaljuješ. Muzej bi te, ionako, poslao."

„Porodici, možda, muzej ne bi ni pao na pamet da ti to nisi napomenuo. Šta god sad da se desi, bio sam u prilici da je vidim, i zadovoljan sam."

„Čuo sam da si ostavio prilično dobar utisak na gospođicu Kesler."

„Advokat ti je to rekao?"

„Što bi to bila tajna? Zapravo, možda će tražiti da dođeš ponovo i još jednom pogledaš sliku. Ovoga puta za nju."

Metju nelagodno sleže ramenima.

„To zaista ne bi bilo u redu dok god muzej razmatra da je kupi."

Pređoše put i krenuše strmom, lučnom stazom ka jezercetu.

„Ne znam da li sam u pravu, ali mislim da će ona, a ne muzej, odlučiti o sudbini slike."

„Naravno."

„A za tu odluku biće joj potrebna pomoć. Tebi već veruje."

„To je nezgodna situacija."

„Ti misliš kako ćeš morati da postupiš protivno svojoj savesti. Na stvar se može gledati i iz drugog ugla. Možda je potrebno da se gospođici Kesler sugeriše kako da postupi."

„Nisam siguran da te razumem."

„Ne razumeš me. Još uvek ne."

Nisu više pričali sve dok nisu stigli do kraja staze. Fotis ga jače stegnu za ruku i Metju ugleda bol na licu svoga kuma, fizički bol, možda sasvim akutne prirode. Stisnutih zuba i zatvorenih očiju, Fotis stajaše jedan tren, duboko dišući kroz nos.

„Theio, da li ti je dobro?"

Nekoliko trenutaka kasnije, starčevo lice je povratilo spokoj.

„Divan je vazduh danas, zar ne, dečače moj?”

„Hoćeš da sedneš?”

„Možda koji minut.”

Sporim korakom odoše do klupe koja je naslonom bila okrenuta ivici vode, malo dalje od posmatrača sokolova koji su se gurali držeći teleskope. Fotis sa naporom sede. Već zabrinut, Metju ne reče ništa. Viđao je ove simptome i ranije, a pitanjima bi postigao jedino to da se starac povuče. Bol je bio njegova lična stvar koju je, kao i ostale svoje tajne, ljubomorno čuvao. Površina jezerceta izgledala je poput tamnog stakla na kojem se odslikavao razliveni odraz kućice za brodove, sazidane od opeke, koja se nalazila preko puta. Iza nje, visoko drveće, koje tek što je počelo da zeleni dosezalo je visinu daleko iznad nivoa ulice koja se nalazila iza njihovih leđa, a četvrtaste kamene kule Pete avenije iznad drveća bile su okupane bledožutom svetlošću.

„Hoćeš da ti nešto donesem?”, upita Metju, ali Fotis odmahnu rukom.

„Sudbina je čudna stvar. Mislimo kako utičemo na sopstvene živote, ali se stalno dešavaju izvesne stvari koje nas vode u određenom pravcu. Misliš li i ti tako? Možemo se odupreti. Možemo nastaviti, praveći se da i dalje držimo konce u svojim rukama. Ili možemo pokušati da shvatimo šta to sudbina hoće od nas i da utičemo da se to i desi.”

„Ja baš i ne verujem u sudbinu.”

„To je zato što si mlad. U tvojim godinama čovek mora da veruje u sopstvene snage. Nekada su, međutim, mladi tražili savete od starijih. Smatralo se da stariji poseduju iskustvo i mudrost. To više nije slučaj.”

Metju shvati i ućuta.

„Rekao si danas neke zanimljive stvari”, nastavi Fotis. „Moguće je da tvoja podsvest već sagledava dilemu koja još uvek nije doprla do tvoje svesti, jer ti još uvek nije ponuđen izbor. Dakle. Pre nekoliko dana, sa mnom je stupio u kontakt visoki predstavnik grčke crkve. U vezi sa tom ikonom. Veoma su zainteresovani za delo i žele da im se pomogne oko toga.”

Mladićevim licem pređe talas nervoze. On, u neverici, sede na klupu, osetivši istovremeno i neki čudan utisak da je ovako nešto i očekivao.

„Zašto bi se crkva obratila tebi? Kako oni znaju za ikonu?”

„Crkvi na raspolaganju stoje razni izvori, a ja imam mnogo prijatelja u crkvi. Za njih povraćaj ukradenih umetničkih blaga ima veliki religiozni značaj i veliku moć. Nije bila tajna da Kesler poseduje ikonu.”

„Samo pretpostavljate da je ukradena.”

„Ne”, starac se odmah usprotivi, a onda se suzdrža. „Mora biti da si video dokumente koji su kod advokata. Šta u njima piše o njenom poreklu?”

„Dokumenta su manjeviše u saglasnosti sa delom o kojem smo razgovarali.”

„Sveta Bogorodica iz Katerinija.”

„Oni ne upotrebljavaju to ime, ali su poklapanja očigledna. Iz vremena koje prethodi ikonoborstvu, poreklo nepoznato. Poslednjih nekoliko vekova, nalazila se u crkvi na Epiru.”

„A kako se našla u Keslerovom vlasništvu?”

„Tvrdio je da ju je kupio od nekog biznismena iz Švajcarske.”

„Što znači da je taj tip bio lopov. Ili neko ko ju je njemu prodao. Šta ima veze ko? U jednom trenutku jeste bila ukradena. Koji Grk bi voljno pristao da je se odrekne?”

„Možda neki kome je posle rata bio potreban novac.”

„Kažem ti, ona je uzeta tokom rata. Nemci su je poneli sa sobom kada su se povlačili.”

Stigosmo i do toga, pomisli Metju. Njegov kum već nedeljama daje nekakve nagoveštaje.

„Otkud znaš?”

Fotis uzdahnu, gladeći rukama svoje nabrane pantalone.

„Dobro. Dobro, znači, rekao sam ti da sam ranije već video to delo.”

„Da. Tako smo i počeli da razgovaramo o njemu.”

„Nisam ti sve rekao. Video sam ga za vreme rata, u toj crkvi u selu tvoga dede. Tvoj *Papou* mi je, u stvari, i omogućio da ga vidim. Nikada to nisam zaboravio. Za manje od sat vremena, bio sam u potpunosti opčinjen njenom lepotom, snagom kojom je zračila. Znaš da sam bio u partizanima. Bio sam na čelu pokreta otpora u tom kraju i poslao sam jednog čoveka u crkvu, po ikonu. Pre nego što bi je Nemci uzeli ili spalili crkvu, ne znajući šta ona predstavlja. Popalili su toliko sela, crkava i svega ostalog.”

Starac zastade, sećajući se kuća koje gore. Metju je gledao one posmatrače sokolova. Osećao je da će ga kraj ove priče uznemiriti, i ne samo zbog toga što muzej nikada ne bi uzeo kradeno delo. Informacija za kojom je toliko žudeo koštaće ga neutralnog položaja. Svaka reč ga je sve dublje uvlačila u nekakve planove njegovog kuma. Ipak, kako da odoli? Stari Ijudi tako retko odaju svoje tajne.

„Šta se desilo?”

„Da, šta se desilo. Još uvek nisam siguran. Bio sam poslao najboljeg čoveka. Zvali smo ga *To Fithee.* Svi smo imali različita imena da Nemci ne bi mogli da dođu do informacija o našoj braći ili o našim porodicama. Sada to tebi sigurno zvuči budalasto.”

„To *Fithee.* Zmija.”

„Tako je. Zato što je tako dobro ulazio i izlazio sa raznih mesta. I iz drugih

razloga. Imao je on svoje ideje o tome kako treba raditi, ali ja sam mu verovao."

„I on je omanuo."

„Ne, uspeo je. Uspeo je i suviše. Shvatao je vrednost ikone bolje nego ja, pa je odlučio da je uzme po svaku cenu." Fotis jezikom ovlaži usne. „Ubio je sveštenika."

Metju se trgnu. Ovo je gore nego što je pomišljao.

„Zašto?"

„Brzopleto donosim zaključke. Nisam siguran šta je učinio. Sveštenik se na neki način umešao i poginuo je."

„Šta se desilo sa ikonom?"

„Mislim da su crkvu zapalili Nemci, mada je to mogao učiniti i on. Tada sam pretpostavio da je ikona izgorela zajedno s njom. Kasnije sam saznao da ju je taj moj čovek dao jednom nemačkom oficiru."

„Dao je?"

„Trampio, za puške i municiju. Za borbu protiv komunista. Kada smo pobedili Nemce, to nam je postao prioritet. Tako da, vidiš, on i nije bio lopov, već patriota. Moguće je i da je primao naređenja od nekoga ko je bio iznad mene."

Metju zatrupka nogama kako bi odagnao jezu, ali i bes. Ikona je, odjednom, postala umrljana, kao da joj je površina isprskana krvlju. Više je neće posmatrati na isti način. Izgleda da mu je Fotis čitao misli.

„Mnogi su godinama ubijali za ovo i slična dela. To ne treba da te čudi, moj dečače. Ili si šokiran što su ruke tvoga kuma uprljane krvlju?"

„Ti ga nisi poslao da ubije sveštenika."

„Nisam. Ali sam mu ja bio komandant, mislio sam da je pod mojom kontrolom. On je igrao svoju igru; svako je igrao svoju. Tužna je to priča. Žao mi je što sam te uznemirio. Ti bi voleo da posmatraš to delo sa čisto umetničkog stanovišta, ali s obzirom na to da se baviš istorijom, smatrao sam da je potrebno da znaš."

„Ovo nije bio čas istorije. Pričao si o grčkoj crkvi, sećaš se?"

„Tačno. Hteo sam da kažem sledeće. Diskutovali smo o maloj važnosti koju bi delo imalo za tvoj muzej. Tebi je poznata, ili bi trebalo da ti je poznata, vrednost koju je ikona imala ne samo kao izvor vere već i kao izvor izlečenja, tamo u staroj domovini. Čini mi se da je to dovoljan razlog da tamo bude i vraćena. Ako to nije dovoljno, onda je tu moja priča o tome kako je ukradena i plaćena krvlju. Postoji li, uopšte, dilema oko toga na koji način treba postupiti?"

„Ti, znači, hoćeš da ja kažem gospođici Kesler da ikonu pokloni grčkoj crkvi?"

Fotis širom otvori oči. „Razumem, ti ne bi hteo da je prevariš. Ne, crkva je

voljna da plati. Oni tu ikonu, naravno, mogu dobiti i sudskim putem, ali bi dokazivanje krađe kao i praćenje vijugave linije vlasništva moglo potrajati godinama i koštati isto koliko bi koštalo i da je kupe. Oni će joj ponuditi nešto, možda ne onoliko koliko bi ona želela, ali sam siguran da će ponuda biti fer. A ona je bogata, tako da ja ne bih bio previše zabrinut."

„Ali ti hoćeš da je ja ubedim u to."

„Da je posavetuješ, da joj kažeš šta ti misliš o tome. Ostalo će ići samo od sebe."

Metju polako ustade, opirući se želji da opsuje, šutne klupu ili naprosto ode. Umesto toga, samo je stajao pored pogrbljenog starca.

„Šta ti smeraš?"

„Šta ja imam s tim, dete moje? Situacija je takva kakva je. Sudbina sama bira oružje."

Oružje, a ne oruđe, pomisli Metju. Pokuša da zamisli sebe kao oružje sudbine. Dobar štos.

„Nije mene sudbina uvukla u sve ovo, već ti."

„Zar nisam i ja instrument? Bilo je suđeno da budeš umešan."

„To je odlična formula da opravdaš svaku prokletu stvar koju želiš, je T tako? To ti, sigurno, prilično olakšava život."

Fotisov život je, u stvari, bio sve samo ne lak i Metju nije imao nameru ni da razume njegovu filozofiju niti da je opovrgne. Ipak, njegov kum je delovao staloženo, smireno, i to na veoma iritantan način.

„To se zove sudbina i dostupna je svakome. Moraš biti sin svoga oca."

„Šta to, kog, đavola, znači?"

„Ništa, dečače. Glupo je što sam to rekao. Izvini."

Obojica su rekli ono što nije trebalo da kažu i nastupila je tišina. Metju dođe do jezerceta. Voda je bila čista, prolećno sveža, bez opalog lišća i otpadaka. Videla se betonska ivica, a ispod nje dno. To je bilo Metjuovo dvorište, ceo taj deo parka južno od muzeja do Sedamdeset druge ulice, mesto na koje je dolazio da šetnjom ublaži stres, pomiri se sa nekim neuspehom, da se sabere. Upravo ovo mesto bi i odabrao da na njemu razmisli o otkriću koje je stajalo pred njim i mučilo ga. Pa ipak, sada je tu, ali ne oseća utehu. Gledao je mirnu vodu i živahnu prolećnu svetlost, osećao je miris vlažne zemlje, ali to u njemu nije potaklo nikakvu emociju, ni na šta od svega toga nije reagovao ni na kakav način. Kao da se između njega i sveta stvorila neka nevidljiva barijera. Voleo bi da za to može da okrivi ovaj razgovor koji je vodio sa Fotisom, ali nije to bilo posredi. Da li se osećaj koji poslednja dva dana nije bio prisutan, tek sada uobličavao? Nije li to osetio još onda kada je stajao pred ikonom, ne mogavši da odjpji pogleđ od onih tamnih očiju, reči Ane Kesler, njen dah u

njegovom uhh? I od tada je sav posao, svi razgovori, svakodnevne dužfiosti, sve je brujalo poput dugačkog, bezličnog intermeca do ponovnog razmišljanja o ikoni, razgovora o njoj, ponovnog gledanja u nju. Polako se vrati do Fotisa. Činilo se da je starac daleko odlutao u mislima sve dok Metju nije prišao da sedne.

„Ne. Vreme je za pokret. Previše sam te zadržao. Pomozi mi da ustanem."

Produžiše uskom stazom na sever sve do mosta pod Sidar Hilom, ponovo opušteni u pokretu, ako već ne u mislima. Metju je čekao novi napad, ali je njegov kum bio tih i zamišljen. Možda je potiskivao novi nalet bola, ili je štedeo energiju kako bi bio u stanju da završi šetnju. Plafon kratkog tunela bio je osvetljen svetlim linijama. Kada su prišli, shvatili su da je ono što je izgledalo kao gomila odeće naslonjena na zid, zapravo, beskućnik koji je usnuo ili preminuo.

„Kad bi je crkva dobila", progovori Metju usred sopstvenih misli, „gde bi je postavili?"

„Nismo pričali o takvim detaljima. Ne mogu da ih pitam takve stvari osim ukoliko nisam spreman da ih podržim ako je odgovor prihvatljiv. A bez tebe ne mogu da ih podržim. Dakle, da čujem koji odgovor bi tebe usrećio."

„Ja bih samo voleo da budem siguran da neće završiti u nekom podzemnom skladištu ili na zidu nekog episkopa. Da će biti negde gde će javnost moći da je vidi."

„Onda ćemo dogovoru dodati taj uslov."

„Nije mi jasno kako bismo mi mogli da postavljamo uslove. Nemam nameru da gospođicu Kesler ubeđujem u bilo šta."

„Ali, ukoliko te bude pitala za mišljenje, reći ćeš joj?"

„Moram da razmislim o svemu ovome."

„Pametno."

Iznad njih, na prostranom obronku brda, psi su skakutali sa svojim vlasnicima. Severno odatle, kroz drveće i ukoso preko Sedamdeset devete ulice, uzdizao se masivni južni zid muzeja sagrađen od betona i stakla. Put kojim su išli sekao se sa drugim koji je, sa njihove leve strane, vodio uz Sidar Hil, a sa desne izlazio na Petu aveniju. Fotis bi krenuo tim putem do mesta gdje ga je vozač jedan od Rusa, Anton ili Nikolas čekao na aveniji. U sklad u sa nekim nepisanim pravilom, Metju ga nikad ne bi otpratio do auta, ali je gledao za njim kako bi se uverio da je bezbedno prešao ulicu.

„Pustiću te da se vratiš svom poslu", Fotis obema rukama uze mladićeve ruke. „Ne brini. Pravu odluku ćeš doneti tek onda kada sabereš misli."

„Čuvaj se, *Theio."*

Nakon stiska ruku, starac ode laganim ali sigurnim hodom, ne osvrćući se. Metju je stajao gledajući ka toj maloj raskrsnici još dugo nakon što je njegov kum

nestao iz vidokruga.

Jan spusti licem nadole vodič kroz Njujork, otvoren na strani na kojoj se nalazi Central park, i sačeka da starac prođe. Na oko pedeset metara od njega i dalje je stajao mladić i gledao u njegovom pravcu. Teško da je primetio bilo šta, zaključi Jan, samo proverava da je stari dobro. On zavuče ruku u džep i uhvati hladan metalni predmet, polako ga izvlačeći napolje. Bio bi dovoljan jedan metak, ali protokol je nalagao da budu dva ili tri, jedan u potiljak, a po jedan iznad i ispod lopatica. Tako bi bilo da mu je to u ruci bio pištolj, a ne mobilni telefon.6alkandovvnload.orq

Ovo je, naravno, bilo izuzetno loše mesto, previše ljudi i bez ikakvog zaklona. Jedan od ona tri tunela kroz koja su prošli bio bi daleko bolji, naročito da pada kiša ili da je oblačno, što je čest slučaj u Njujorku u aprilu. Međutim, možda bi morao da ukloni i mladića. Još bolje bi bilo između auta i kuće, tamo u Kvinsu. Uostalom, dobro je kad postoji mogućnost izbora. Mogao bi da obavesti Del Karosa da ovo neće predstavljati nikakav problem. Trgovac bi smatrao da je nezainteresovan, s obzirom na to da je već rekao da je Grk teška meta, ali je činjenica da je Jan smatrao da neće biti nekih većih problema, čak ni sa ruskim telohraniteljima. Ne bi imao ništa protiv da ih doda na spisak; mrzeo je Ruse.

Nema novih poruka. On skloni telefon i ponovo uze vodič kroz Njujork. U parku je svake godine primećeno preko 300 vrsta ptica, uključujući zelenu čaplju i crvenu tangaru. Zadivljujuće. Jan klimnu glavom u znak divljenja prirodi.

6

Zraci svetlosti su obasjavali čestice prašine u vazduhu i Metju je morao da uloži veliki napor kako ne bi ostao hipnotisan, kako bi obuzdao svoju maštu nad čudnim izveštajima koji su se nalazili pred njim. U njegovoj kancelariji, koja se nalazila niže niz hodnik, crveno svetlo na telefonu davalo je znak da je stigla poruka - sigurno onaj idiotski advokat onog potencijalnog donatora iz Cikaga. Poruke od Nevina, glavnog kustosa, od Kerol i planske službe odseka, od direktora Legala, sve mu je to zatrpavalo inboks, ali je Metju sve ignorisao. Umesto toga, zavukao se u biblioteku svog odseka sa starim izdanjima u kojima se moglo naći ono malo informacija o Keslerovoj ikoni.

Internetska pretraga o tako nepoznatom objektu nije urodila plodom. Ni iz vizantijskih izvora nije se moglo doći do pouzdane informacije koja bi uputila na trag koji bi odveo do mesta ili vremena nastanka ikone. Zaključci su se mogli izvući jedino iz same slike. Njen donji deo bio je oštećen u tolikoj meri da on nije mogao biti siguran da li je na njoj nekada, možda, bio prikazan i mali Isus, pa su u tom slučaju na njega pokazivale Bogorodičine ruke, koje su na slici bile veoma iskrzane. Time bi se slika mogla precizno svrstati stil *hodegetrija*[1]. „Ona koja gokazuje put", jedan od najstarijih i najomiljenijih ikonografskih trSdi«ja, zasnovanih na jednom originalu koji je načinio sam sveti Luka na osnovu popularnog mita. Ali položaj ruku, kao i položaj figure kojti Je'cdla bila poluokrenuta udesno - što je u većoj meri pažnju posmatrača usmeravalo ka spoljašnjosti okvira - bilo je bliže tradiciji poznatoj kao *hagijasoritisa*[2]. Ta serija dovođena je u vezu sa ostacima Marijine kapuljače ili pojasa, koje je sveta Helena u četvrtom veku vratila iz Svete zemlje i smestila u relikvijar iznad kojeg bi visio prototip ove slike.

Postojali su argumenti koji su govorili protiv te identifikacije. Ikona iz Katerinija gledala je posmatrača pravo u oči umesto da prati pokrete ruke nadesno, gde bi se, obično zajedno s njom, nalazila i ikona Isusa. Ipak, Metju je znao za još neke slike iz iste tradicije, koje su takođe kršile to pravilo. Veći kamen spoticanja predstavljala je činjenica da je taj stil, u stvari, postao popularan tek sredinom desetog veka, a ikona iz Katerinija je u svakom slučaju bila, moguće i znatno, starija. Ipak, ko je mogao tvrditi da stil nije postojao i ranije? Možda su sve prethodne verzije bile uništene tokom ikonoborstva u osmom veku. I zaista, pomisli Metju, dopuštajući sebi da donese zaključak kojem se dugo opirao, a koji mu se čitavo jutro vrzmao po glavi, ko je mogao da tvrdi da ova slika nije upravo onaj davno izgubljeni

primerak? Prototip, inspiracija za sve koji su usledili?

Na tu pomisao, prošla ga je jeza. Pokušavao je da odagna tu iznenadnu zebnju, uveravajući sam sebe da religiozni značaj takvog ′otkrića njemu ne bi bio od nekog velikog značaja. Drugima bi pak značio mnogo, kao na primer crkvenim vlastima koje su stupile u kontakt sa Fotisom. Bilo bi čak impresivno i kao otkriće iz oblasti istorije umetnosti - možda bi na tome napravio karijeru. Ali avaj, ukoliko se iz nekog skrivenog izvora ne pojavi još dokaza, to će zauvek ostati samo teorija. U međuvremenu, čak i ukoliko nikada ne bude uspeo da dozna odakle se pojavila Sveta Bogorodica, ili na koji način je dospela u Epir, ono što može da učini jeste da ponovo razmotri mrvice dokaza vezane za vreme kada se ona tamo nalazila.

Katalozi velikih kritičara umetnosti prethodnih vekova, nisu posvećivali mnogo prostora istočnom pravoslavlju, a kada bi ono i bilo spomenuto, bilo je uvek reči o istoj šačici ikona: sveti Petar, koja datira iz šestog veka, Devica Marija i Hrist Pantokrator iz crkve Svete Katarine na Sinaju; neka kasnija dela Teofana i Rubljova u Rusiji; vladimirska Devica; i nekoliko drugih. S obzirom na to da je bila smeštena u planinsku zabit Grčke, a ako se ima na umu i to da se za veliki broj dela u toj zemlji tvrdi da imaju poseban duhovni značaj, i sama činjenica da je ikona Bogorodice iz Katerinija uopšte postala poznata, bila je ravna čudu. Koliko je Metju uspeo da otkrije, prvi put je spominje avanturista Tomas Hol, koji je tokom 80-ih godina osamnaestog veka putovao Grčkom i Turskom. Holovi putopisi, koji su u velikoj meri protkani maštom, uz mnoge neverovatne događaje sadrže i priču o „Svetoj Majci iz Epira” (kao da je u celoj oblasti postojala samo jedna ikona Bogorodice), koju opisuje kao „više drvorez nego sliku, ukoliko se izuzme veoma lepo lice Device” i kao sliku koja „leči slepilo duša iskrenoga srca, ali i oslepljuje one zle ili pohlepne prirode”. Sledi priča o letećim monasima sa Meteora, a prethodi joj priča o čudesnoj viziji Hrista u ribaćoj krpi neke seljanke. Metju se uvek smejao čitajući Hola.

Lord Bajron, tokom svog prvog putovanja u Grčku, onom koje ga nije stajalo života, a koje se zbilo 1809. godine, pominje čudesnu ikonu Bogorodice u vlasništvu muslimanskog tiranina Alipaše, tada već starog ali još uvek snažnog tela i duha, kod kog je ostala sve dok ga 1822. nisu ubili zapovednici njegove vojske. I opet, opis je veoma podsećao na ikonu iz Katerinija, a Bajron pominje i čudnu zlatnu auru koja okružuje sliku. Metju odmahnu glavom. Da pijem koliko si ti pio, dragi moj Džordži, pomisli on, i ja bih video aure oko slika.

Međutim, poslednja knjiga koja je stajala na stolu pred njim, zadavala mu je najviše muke. Johan Majer-Gof bio je putnik potkraj devetnaestog veka i samouki ekspert za pravoslavnu umetnost. Taj Nemac bio je trezven, hladan, ponekad čak i dosadan pisac, bar sudeći po prevodu, koji se nije izražavao u hiperbolama niti

opisivao kaluđere koji lebde u vazduhu. On je bio prvi koji je pominjao selo Katerini kao mesto u kome se nalazi ikona i prisustvovaoe ceremoniji Blagovesti u onoj istoj staroj crkvi koju je, šezdeset godina kasnije, spalio Fotisov čovek. Dan je bio kišovit, pisao je Majer-Gof, i samo je svetlost sveće osvetljavala memljivo kameno svetilište:

Ikona je izneta sa mesta na kojem je čuvana i postavljena je pokraj oltara. Seljanke su jecale na svojim mestima sve dok nisu pale u prolaz između klupa i na kolenima prišle Bogorodici, milujući drvo svojim čvornovatim rukama. Jedna od njih, koja već godinama nije mogla da hoda bez pomoći drugih, iznenada se uspravila na drhtavim nogama i zahvalila Nebesima. Na kraju, mladić i devojka su, naizgled silom, doveli starog, slepog čobanina Ijutitog izraza lica. Kada su mu spustili ruku na čelo svete Majke, kriknuoje i zagledao se u najbližu sveću, a onda u sve nas prisutne na službi. Po njegovim pokretima bilo jejasno da može da nas vidi, a uz još jedan krik on pade na kameni pod i zaplaka poput deteta. Video sam to svojim očima.

Metjuu počeše da se priviđaju tamne mrlje na stranici knjige, te on shvati da predugo nije uzeo vazduh. Duboko je uzdahnuo, a potom izdahnuo uz postiđeni osmeh. Saberi se, stari moj.

„A, tu si."

Podiže pogled i ugleda svoju stariju koleginicu Kerol Vos kako stoji kraj stola, pa zatvori knjigu Majer-Gofa na način na koji bi to učinio da ga je majka zatekla kako čita Penthaus.

„Da, tu sam."

„Ne odgovaraš na imejlove", ukori ga ona blago, dok su ga njene zelene oči iza naočara pažljivo posmatrale. Kerol je bila poseban mentor, njegov jedini prijatelj u muzeju i bilo je malo toga što je mogao da joj zataji.

„Ako će ti biti lakše, nisu tvoji imejlovi jedini koje ignorišem." „U pitanju je Keslerova ikona?", pokaza ona rukom ka knjigama na stolu.

„Da."

„Proveravaš njeno poreklo?"

„Manjeviše. Prilično je maglovito."

„Mi to ozbiljno razmatramo?", upita ona skeptično.

„Da li se ti to praviš da bih ja o tome mogao znati bolje od tebe, gospođice sveznalice?"

Ona se nasmeja. „Nemam pojma. Nevins deluje ushićeno."

„Aha, ali je svaki dan gore na odeljenju srednjovekovne umetnosti. Ne znam, čak, ni da li je razgovarao sa direktorom."

„Razgovaraj ti s njim.”

„Nisam s njim u takvom odnosu."

„Deluješ zabrinuto? ”, reče ona odjednom. „Da nije vlasništvo sporno?”

„Možda”, priznade on, jedva čujnim glasom.

„Da li smo proverili u registru izgubljenih umetničkih dela?”

„Nismo još. Moramo biti malo rešeniji da je želimo, zar ne? Osim toga, ukoliko je umešana i neka pljačka, tamo je nećemo naći. Bila bi starija."

Izraz ’ratni plen’, iako neizgovoren, osećao se u vazduhu. Kerol je očigledno imala nameru da kaže još nešto, a Metju oseti kako se nada da će ona to i da učini, jer je želeo nekoga pred kim će olakšati dušu. Ali ga ona steže za rame.

„Srećno, mali. Reci ako ti je potrebna pomoć. I, Metju, znam ja da je ovo fantastično delo i tako dalje, ali je to ipak samo jedna slika. Nije to ceo tvoj život.”

Nazvati Benija Ezrakija značilo je biti izuzetan optimista. Kartica sa brojem službe za primanje poruka bila je nekoliko godina stara, a Andreas nije znao ni da li je Beni još uvek živ, a kamoli da li još uvek radi na pronalaženju ljudi, ali bi on nesumnjivo bio pravi čovek za taj posao, ukoliko bi prihvatio da ga obavi. Nije bilo snimljene poruke, samo se začuo zvuk. Andreas je ostavio svoje ime i broj telefona hotela, i deset minuta kasnije nazvao ga je njegov stari izraelski kontakt. Andreas bi mogao da svrati do njegove nove kancelarije, ako želi, ali on se s tim ne slaže. Starac je znao da je u pitanju mamac, ali je ipak pristao da ode.

Na vratima je stajao naziv neke turističke agencije i, zaista, posteri Turske i Egipta koji su se nalazili na zidu, kao i efikasne mlade žene sa slušalicama na glavi, potvrđivali su legitimnost tog mesta. Tako je, međutim, izgledao samo prvi sprat. Drugi, do kojege dolazilo dugim stepenicama, sastojao se od uzanih hodnika i zatvorenih vrata, a oskudno odevene, smelo opuštene žene koje su pušile u malom holu upotpunjavale su ceo prizor. One se sve nasmešiše Andreasu i pokazaše mu ka kancelariji u pozadini.

Beni ga dočeka medvođim zagrljajem koji neprimetno pređe u pretresanje. Navika, izvini se on. Mada je delovao pomalo utučeno i umorno, lukavi grčki Jevrejin je još uvek izgledao mlađi nego što je bio, a bio je u kasnim pedesetim godinama. Brada mu je osedela brže nego kosa, široka ramena bila su povijenija, podočnjaci pod blagim smeđim očima izraženiji. Kancelarija je gledala na uličicu, na stolu je bio veliki monitor, a na zidu kalendar sa Pikasovim reprodukcijama. Prostor je bio slabo osvetljen i obavijen plavičastim duvanskim dimom.

„Da li si zaista očekivao da ću biti iznenađen ovim mestom?”

„Nadao sam se da hoćeš; svi vi Atinjani ste puritanci. Ali ja zaboravljam da

si ti svetski čovek.”

„Ovo je tvoj novi posao?”

Krupajlija povuče dim cigarete kao da mu život zavisi od toga i dunu ga levo od Andreasovog lica. Retko je bio nasmejan, čak i kada se šalio.

„Uvek isti posao. Putovanja, marketing, kurve, sve je to u svrhu dobijanja informacija. Ne znam zašto mi je bilo potrebno toliko godina da se setim ovoga. Ne možeš ni da zamisliš kakve sve stvari saznaju ove devojke.”

Andreas, poznavalac ljudske prirode, mogao je i te kako da zami- [1] sli.

„Nisu li rizične?”

„Svakog meseca imaju lekarski pregled. Hoćeš da probaš jednu?”

„Ne pitam te to.”

„Nisu upućene u osetljive stvari. U imena, uglavnom. Saljem ih po hostelima u čije banke podataka ne možemo da provalimo. Ali se one uvek vraćaju sa pričama. Kao što znaš, ucenjivanjem se ne bavim, ali da se bavim mogao bih da se obogatim.”

„Ti si suviše nemaran za takvu vrstu posla; brzo bi te ubili.”

„Možda si u pravu.”

„Možemo li otvoreno da razgovaramo? Da li je izraelski ambasador u susednoj sobi?”

„Nije nam ovde veliki promet", odgovori Beni, a rasklimana stolica anatomskog oblika škripala je pod njegovom težinom dok se vrpoljio u njoj. „Uglavnom ja šaljem njih. Kao kinesku hranu. Nije ovo bordel.”

„Nije?”

„Ne, mi smo agencija za poslovnu pratnju. Ovo tu što vidiš nisu najbolje devojke koje imamo.”

„Tiše pričaj.”

„Najbolje devojke sede kod kuće i čekaju da zazvoni telefon. Pratimo poziv, proverimo da li je bezbedno, uzmemo broj kreditne kartice, i pošaljemo ih na teren.”

„Sve radi prikupljanja informacija."

„To mi je posao.”

„Odlično. Tražim nekoga.”

Beni se trapavo okrete da dohvati pepeljaru sa svog prenatrpanog stola, ugasi jedan „goloaz” i odmah zapali sledeću cigaretu. „Zar se ti nisi penzionisao?”

"Odavno.”

„Ali nikada u potpunosti, je T tako?”

„Neko vreme sam ostao u igri. Sve dok ovi idioti nisu vratili Papandreua. To je bio kraj.”

„Papandreau, Micotakis, nije baš neki izbor. Ovaj novi deluje kao čovek na mestu. Sada naši izraelski političari...”

„Ne razgovaramo o političarima, Beni.” Andreas oseti u njegovom glasu da želi da ga odbije. „Ovo je nezvaničan posao. Usluga. Ovih dana sam se sveo na traženje usluga. Možeš me odbiti kad čuješ o čemu je reč, ali molim te da ne pričamo o politici. To je za starce po kafanama.”

„Što bih te odbio?”

„Jer u celoj stvari za tebe nema nikakve koristi. Osim što ću ti ja biti zahvalan."

„A zahvalnost u današnje vreme nije na ceni? Mislim da ću ja najbolje proceniti šta mi je u interesu.”

Andreas stisnu usne i potvrdi klimanjem glave. Pogodio je tačno u cilj, ali ne sme tražiti previše.

„Pre mnogo godina pomogao si mi u vezi sa nečim.”

„Bože, smiluj nam se, ponovo juriš naciste?”

„Onog istog.”

„On je mrtav.”

„Nije, on je ovde.”

Beni ga oštro pogleda. „Siguran si?”

„Jesam.”

To je bio rizičan odgovor. Jedina garancija bila je Fotisova reč koju, pod normalnim okolnostima, ne bi prihvatio a da je ne proveri. Ipak, instinktivno je osećao da je tako, osećao je to još pre nego što je krenuo iz Grčke. Ako nije bio u pravu, poslužio se okrutnim trikom. Benijevi roditelji odvedeni su prilikom solunske deportacije 1943. i umrli su u Aušvicu. Možda je Miler s tim imao veze, a možda i nije, ali je on u to vreme bio nemački oficir u Solunu i Beniju je, trideset godina ranije, to bilo dovoljno. On je bio taj analitičar Mosada koji je Andreasu doturio trag i njih dvojica su od tada igrali otvorenih karata jedan prema drugome. Obojica su, po prirodi, bili pažljivi kada su činjenice u pitanju i Andreas nije tvrdio nešto u šta nije bio siguran da je tako.

„Ali ne znaš gde se tačno nalazi.”

„To bi trebalo ti meni da kažeš.”

„Kako onda znaš da je ovde?”

„Dobio sam informaciju.”

„Iz nekog pouzdanog izvora, nadam se.”

„Platiću ti. Tako da ne traćiš vreme.”

„Skupljao si drahme? Pa, kada jedan Grk pristane da plati, onda mora biti da je prilično siguran. Samo što to onda nije usluga.” „Usluge možemo i da izostavimo. A možeš i da me obiješ, samo nemoj da se igraš sa mnom.”

Beni podiže ruke u znak predaje, nagnu se da dohvati sledeću cigaretu, ali

onda shvati da još nije popušio ni onu prethodnu. Bio je mnogo više iznerviran nego što je pokazivao.

„Miler. Ti dobro znaš u kakve si me probleme uvalio zbog njega?"

„Kako ne bih znao kada si mi to rekao toliko puta? Ali sada ne radiš ni za koga, samo za sebe."

„Što znači da nemam onoliko izvora koliko sam nekada imao."

„Ali imaš bolju tehnologiju."

„Ovo", mahnu Beni ka monitoru, „ovo nam neće pomoći oko Milera. Ne verujem da je odabrao veliki hotel kako bi nam olakšao posao."

„Zašto da ne? Već godinama ga niko nije tražio. Gde bi se jedan običan građanin koji putuje pod pseudonimom bolje sakrio nego u prepunom hotelu?"

Onaj drugi razmisli. „Možda si u pravu. Međutim, sudeći po mom iskustvu, čovek ne menja ponašanje tako lako. Bude, možda, nekih razlika u tom šablonu, ali on ipak ostaje prepoznatljiv. Ti stari nacisti ne odsedaju u hotelima."

„A gde odsedaju?"

„Biraju privatan smeštaj, ako imaju veze. U tom slučaju, nikada ga nećemo pronaći. Prošlo je izvesno vreme otkad nisam tragao za nekim od njih, a i tada to nije bilo u ovoj zemlji. Postojala su dva mala lokala koja su vodile dve starije nemačke dame, vrlo diskretna mesta. Jedan je bio u Bruklinu, koji je do sada verovatno već i zatvoren; a drugi u Vilidžu. Ja bih krenuo od toga."

„Hoćeš li krenuti?"

„Ukoliko ispuniš neke uslove."

Andreas uzdahnu. Dao bi tri careva grada da može sam da postavlja uslove, ali Beni je njegov kolega i nije prema njemu mogao postupati kao prema nekom poluprofesionalnom privatnom detektivu.

„A to su?"

„Šta nameravaš kad ga budeš pronašao?"

„To nije uslov, nego pitanje."

„Jedno povlači drugo. Moram da znam." Beni ga je netremice odmeravao, a Andreas uze sebi previše vremena da bi formulisao odgovor. „Prijatelju", poče da požuruje mlađi čovek, naginjući se napred iz stolice, „imaš li ti, uopšte, neku ideju šta nameravaš da učiniš?"

„Hoću da mu postavim neka pitanja, ako uspemo da ga nateramo da odgovori na njih. Važno je, takođe, da nadgledam njegove postupke."

„Nekada si imao smelije namere."

„Bio sam mlađi. Nije on odgovoran za tvoje roditelje, Beni, on je tamo bio samo da bi krao. To je jedino čime se on ikada bavio."

„Možda i jeste tako, ali ga to ipak ne opravdava. Video sam njegov potpis na

nalozima za hapšenja. Učestvovao je u tome. A tu je i ta tvoja priča, bio bi to dovoljan razlog.”

„Razlog za šta? Da čujem više te tvoje proklete uslove.”

Kroz prozor se začulo zavijanje sirena u daljini. Iz neke sobe u blizini, ženski smeh. Andreas se osećao kao da su ga umor i godine prikovale za stolicu.

„Kao prvo, ne želim tvoj novac. Ili radimo zajedno, ili neću da se mešam. Kad ga nađem, idemo do njega. Ako ja budem bio prisutan, sigurno će biti spremniji da odgovara na tvoja pitanja.”

„I onda?”

Beni slegnu ramenima.

„Ako nam okolnosti budu išle naruku, otarasićemo ga se.”

7

Ovoga puta sam skuvala svežu kafu.”

Metju je zaključio da je navikla da odaje utisak smirene samouverenosti, ali je njeno muvanje oko kuhinjskog pulta odavalo je nervozu. Da li je on razlog? Zašto bi bio? Verovatnije je da su tome đoprineli papiri sa nejasnim detaljima o imovini njenog dede. Zbog njih je još jedno popodne odsustvuje sa posla ne bi li joj pomogao da se s njima izbori. Išao je obalom veštačkog jezera, gotovo ne primećujući snažan vetar, zlatnu svetlost zalaska na vodi, ljutnju rekreativaca koji su ga trčeći zaobilazili na uzanoj stazi. Čula su mu bila zamagljena prizorima koje je premetao po svesti: slepi čobanin koji je odjednom ugledao svetlost sveće; udovice zavijene u crninu koje na čvornovatim, povijenim kolenima prinose Bogorodici svoj jad i udaljavaju se pročišćene; tamna prostorija puna umornih, poniznih molilaca koji su se stopili u jednu celinu, bar nakratko, pogledom, dodirom. Lica poput lica njegovog dede, njegovih tetaka, njegovih rođaka, lica poput njegovog sopstvenog. Reči Majer-Gofa odzvanjale su mu glavi: *Video sam to svojim očima.* Zamalo da je zaboravio da skrene u Devetnaestu ulicu, dok je u dobrim cipelama blatnjavim od hodanja stazom predviđenom za konje, grabio korakom koji mu je, kao i otkucaji srca, postajao sve brži i brži od nekakvog nemira, i to od onog trenutka kada se pred njim ukazalo Keslerovo zdanje.

„Hvala”, reče, „nisi morala.”

„Ovo, naravno, nije grčka kafa. Nisam sigurna kako se ona pravi.”

„Potrebno je da bude određene finoće, kao espreso. Jednostavnije je otići na neko mesto gde služe dobru kafu."

„Znaš li ti neko dobro mesto?”

Ana prinese dve šolje na sto i sede naspram njega. Još uvek je delovala napeto, ali se ispod iscrpljenosti videla u njoj neka snaga. Dobro joj je to pristajalo.

„Znam ih nekoliko.”

Bio je toliko siguran da će ona pitati gde su ta mesta i da li bi je odveo tamo nekada, da se postideo kad ona to nije izgovorila.

„Hvala što si svratio”, rekla je poslovnim glasom zagledana u kafu pred sobom. „Znam da sam uspela da te namamim samo time što ćeš ponovo imati šansu da vidiš ikonu, ali ćeš to platiti razgovorom o ponečemu. Shvatam da ti imaš obavezu prema muzeju.” „Rado ću ti pomoći.”

„Možeš li mi reći koliko je ozbiljno interesovanje muzeja?” „Zainteresovani

jesmo, bez daljnjeg. Ipak, nisam siguran koliko daleko bismo išli."

„Hoćeš da kažeš da to zavisi od cene."

„Svakako da je i to u pitanju. Mora da je vidi glavni kustos mog odeljenja. Kao i direktor."

„To znači da neću pregovarati s tobom?"

„Biću uključen, ali će odluka biti doneta na višem nivou." „Šteta", otvoreno reče ona. „Tako dobro se slažemo."

On se nervozno nasmeja. Nastupala je tako direktno, ali neuhvatljivo, da nije znao šta da misli.

„Možeš da insistiraš da bude tako. Ljudi to rade. Bila je jedna ekscentrična starija gospođa koja je htela da razgovara isključivo sa našim mlađim pravnim savetnikom jer je on išao u školu u koju je išao njen pokojni muž."

„Genijalno."

„Direktor nije bio tog mišljenja."

„Da uradim to? Hoće li to koristiti tvojoj karijeri?"

„Znaš kako", reče on oprezno, „verovatno bi trebalo da pregovore prepustiš svom advokatu."

„Advokatu. Opasan je on tip, taj moj advokat. Mogao bi opljačkati i mene i vas."

„Zar ne bi trebalo da imaš advokata kome veruješ?"

„Ah, valjda mu verujem." Oborila je pogled pre nego što će otpiti još malo kafe. „On već trideset godina vodi poslove Keslerovih, zna sve tajne. Ne mogu ga se rešiti čak i kad bih htela."

„Znaš li koliko ćeš tražiti za nju?"

„Zna on. Meni deluje preterano, ali ako je retka kao što ti kažeš, možda i nije mnogo. Volela bih da mogu da te pitam koliko bi bilo fer."

„Voleo bih da mogu da ti kažem. Fer je onoliko koliko je tržište spremno da podnese."

„Ali, mi ne testiramo tržište."

„Ne verujem da tvoj advokat nije sproveo istraživanje."

„Misliš da bi trebalo da se raspitamo?"

„To bi bilo normalno."

„Da pričamo sa onim pokvarenjacima iz aukcijskih kuća?" Oštro je govorila. „Oni će obećati Sunce, Mesec i zvezde."

„Možda ih i dobave."

„Šta ti hoćeš da kažeš, Metju? Da treba da nađem nekog bogatog privatnog kolekcionara?"

Netremice je gledala u njega i on oseti nelagodu koju je izazivala potreba da

bude nepromišljeno iskren.

„Mislim, u stvari, da bi to bila veoma loša ideja. Što ne znači da i ti treba tako da misliš.”

„Nemoj da pričaš gluposti."

„Hoću da kažem, kad samo pomislim da može biti negde sklonjena od sveta, da visi na nečijem zidu...”

„Kao što sada visi”, upade mu ona u reč.

On polako nastavi. „Da. Kao što sada visi. To bi bilo tužno. Trebalo bi je izložiti tamo gde bi moglo da je vidi mnogo ljudi."

„U muzeju.”

„Muzej bi bio najočigledniji izbor.”

„Ali, hoće li joj muzej pružiti dužnu pažnju?”

To je i Fotis pitao, a Metju ponovo nije imao dobar odgovor. „Možeš da postaviš uslove prodaje. To se stalno radi.”

Ana odmahnu glavom. „Moj advokat kaže da ne možemo postavljati uslove kad imamo samo jednu sliku. Da prodajemo celu kolekciju, mogla bih da postavljam zahteve. Ili, možda, da su u pitanju dela Pikasa ili Rembranta. Reci mi da li grešim.”

„Verovatno ne.” On sleže ramenima. „Ipak, vredi porazgovarati tome.”

„Zar ti ne smeta to što se umetnost Vizantije ne ceni koliko i dela starih majstora, ili impresionista, ili sve te popularne stvari?” „Znaš, kada sam počeo da se bavim ovim poslom, nisam razmišljao o tome šta je popularno. Bio sam budala, bavio sam se onim što me je zanimalo.”

„Ali, mora biti da te to užasno nervira. Za ljude koji su stvorili tu ikonu, za njih je to bilo pitanje života i smrti, zar ne? Oni su te stvari držali ispred svojih armija kada su kretale u boj. Ginuli su da bi ih odbranili. Da li je iko ikada umro zbog neke Renoarove slike?”

Bila je nagnuta preko stola, širom otvorenih očiju i besno je ; gestikulirala rukama. Hteo je da se nasmeje njenim besmislenim argumentima, ali nije mogao. Bila je tako iskrena, toliko emotivna da se on osećao besmislenim i beznačajnim zbog svoje rezervisanosti.

„To je tačno, osim što je tu zaista bila reč o umetnosti. Oni subijali i ginuli zbog onoga što je ikona predstavljala, a ne zbog njene lepote.”

Ana se zavali na stolici, laganim klimanjem glave potvrđujući njegove reči ili prihvatajući neku novu ideju.

„Znači, svodi se na to? Religija se izuzima iz te jednačine.”

Ona ode do kuhinjskog pulta, uze džezvu sa kafom i dopuni im šolje iako ni jedno ni drugo nisu bili popili mnogo. Danas nije bila , u kostimu; nosila je izbledele farmerke i belu košulju i on shvati kako se zagledao u njene duge noge u tesnoj

tkanini dok je vraćala džezvu na pult.

Ona ostade tamo za trenutak okrenuta leđima.

„E, pa, Metju, pošto nas dvoje nećemo direktno pregovarati, želela bih tvoj savet u vezi sa nečim. Znam da ćeš biti iskren prema meni."

„Potrudiću se."

Ona dođe do stola i sede gledajući ga u oči. „Neko iz grčke crkve je zvao Volasa, mog advokata. Oni hoće ikonu."

Pretpostavio je pre nego što je i progovorila. Fotis je bio ovde pre njega, požurujući celu stvar.

„Grčka crkva u Grčkoj?"

„Nisam sigurna. Taj koji je zvao američki je sveštenik, ali je zvao u ime tamošnje crkve. Nisam baš sigurna koja je razlika."

„Nije ni njima najjasnije."

„Bilo je očigledno da daju vrlo jasne aluzije kako je ikona pre mnogo godina ukradena iz Grčke."

Njen pogled je bio tako intenzivan da se on oseti kao saučesnik u tom zločinu. To je, očigledno, bilo ono o čemu je sve vreme želela da razgovara.

„Da li te je to iznenadilo?"

Ona otpi malo kafe ne skidajući pogled s njega. „Nije."

„Da li nude da ti plate?"

„Nisu ponudili nikakvu određenu sumu, ali, da, platiće."

„I, šta ste se dogovorili?"

„Ništa. Mi treba njima da se javimo."

„Kakav savet tražiš od mene?"

Ona, napokon, nesigurno skrete pogled.

„Samo me zanima šta misliš o toj ideji. Mislim, ja je ne razmatram ozbiljno."

„A zašto da ne?"

„Misliš da bi trebalo?"

„Prestani da mi postavljaš sva ta pitanja i razmisli šta bi ti želela." Vrlo malo je povisio glas, ali je ona delovala pogođeno. „Slušaj, Ana, nije ovde reč o tome 'šta bi trebalo'. Samo me zanima zašto ne vidiš crkvu kao jednu od opcija."

„To je nešto potpuno novo, to je sve. Razumem se u trgovce umetničkim delima, u kolekcionare, muzeje. Tu je reč samo o umetosti. Ovo unosi jednu potpuno novu dimenziju. Oni žele ikonu iz potpuno drugačijih razloga. To dvoje se ne da porediti."

Misli su mu tekle u svim pravcima: Fotisovi planovi, njegove sopstvene želje, šta bi trebalo da joj kaže i kada - nije sve uspevao da sklopi.

„Jedan način da doneseš odluku bio bi da razmisliš ko bi u svakom od tih

slučajeva ponaosob mogao da vidi ikonu, i šta bi ti ljudi time dobili. Potrebno ti je više informacija."

„Ali, kakve to ima veze? Recimo da ikona jeste ukradena. Zar, onda, ne pripada njima? I, zar ne bi mogli i meni i muzeju da naprave velike probleme?"

Namerno je izbegavao tu temu, ali nije bilo načina da je zaobiđe. Već i same glasine koje bi proturili Grci o 'nacističkom ratnom plenu' bile bi dovoljne da muzej odmah izgubi interesovanje. Dokazi, čak, ne bi morali ni da postoje.

„Da li su to argumenti koje su predstavnici crkve naveli tvom advokatu?"

„Sigurna sam da nisu bili tako direktni, ali shvatio je poruku. A potrudio se da je i ja shvatim."

„Šta on savetuje?"

„Nije njega lako zaplašiti, tog Volasa. Koliko je meni poznato, muzej je još uvek na prvom mestu, ali da nije očekivao da razmotrim crkvu kao opciju, ne bi je ni spominjao."

„Tako, znači," Metju je tražio pravu reč. „Zanimljivo."

„Je li? Ja to vidim kao razlog za zabrinutost."

„Očigledno si neodlučnija nego što sam mislio."

„Razmišljam." Ona prođe rukom kroz kosu. „Ništa ne deluje kao dobar izbor. Advokat mi daje te izluđujuće kontradiktorne savete onim svojim potpuno neutralnim glasom, a ti mi samo postavljaš pitanja."

„On bar zarađuje. Moji saveti su besplatni."

„Hoćeš da ti platim?"

„Postavljam ti pitanja za koja mislim da bi ti mogla pomoći da odlučiš. Nisam u situaciji da ti kažem šta da uradiš."

„U ovom trenutku bih želela da mi neko kaže šta da uradim."

„Prilično sam siguran da bi se onome ko bi to i pokušao oštro suprotstavila."

Ona mu uputi prvi osmeh toga dana.

„Delujem li ja kao takav kontraš?"

On se zavali u stolicu i uzvrati joj osmeh. ‚Ja tako radim." „Stvarno? Viri li to tvrdoglavost ispod te uglađene fasade, gospodine Spire?"

„Tako kažu", obori on pogled ka podu sa pločicama boje rđe. Bolje da brzo promeni temu. „Da li si razmišljala o tome da je naprosto zadržiš?"

„Suština je u tome da nešto od svega toga mora otići. Bez obzira na to koliko je moj deda bio oprezan, postoji porez na imovinu i ostali troškovi. Pozamašni su."

„Zašto baš ikona? Tu ima raznih drugih dela, zar ne?"

„Ona moderna hoću da zadržim, ja to volim. Od starijih dela, ta ikona je najvrednija."

„Možda je to razlog više da je zadržiš."

Ona spusti obe šake na sto.

„Dobro, hoćeš da čuješ istinu?"

„Molim te."

„Od nje me podilazi jeza. Oduvek je tako bilo. Znam da je to samo slika, ali imam osećaj da je i mnogo više od toga, kao da nešto vreba iz nje. Dodatno opterećenje je i to što je deda pred njom umro. Hoću da je se rešim. Eto, izgovorila sam to. Sada mogu da ti postanem mrska."

„Ne baš. Sve to samo znači da ona utiče na tebe. Možda ne onako kako je tvorac zamislio, ali svejedno."

Malo je razmišljala, a onda se ponovo osmehnu.

„Misliš na umetnika, a ne na Tvorca."

On pocrvene bez razloga.

„Tako je. Mali baja, ne veliki baja."

„Oprosti, napadna sam. Potreban mi je odmor od svega ovog. „Pogledala je na sat. „O, bože, koliko je sati. Zar ne treba da se vratiš na posao?"

„Završio sam za danas."

„Treba li negde da stigneš?"

„Ne", ali mu se učinilo da ona pokušava da ga se reši, pa je zato ustao. „Mada još ponešto treba da pročitam."

On ode do sudopere da opere svoju šolju, detinjasto Ijut što ga nije pustila da još jednom vidi ikonu. Malo ga uplaši tolika opsednutost koja mu, inače, nije bila svojstvena. Ova poseta je bila posvećena onome što je njoj bilo potrebno, a ne njemu.

„Pusti to, ja ću."

„U redu." On spusti na pult vlažnu šolju.

„Mislila sam da li bi hteo da večeramo. Ako nisi prezauzet."

Metju odmahnu glavom misleći o svojoj gluposti. Kada je postao ovako usporen? Zašto je pogrešno tumačio njene reči, otežavao stvari?

„Dobra ideja."

Mirno ga je gledala i samo je čekao povod da joj sve ispriča. A to je, u stvari, bila veoma loša ideja. Između njih se isprečio posao, a ona je čudna žena u ranjivoj poziciji. Uprkos saosećanju ali i fascinaciji prema njoj, u njenom društvu je uvek osećao nelagodnost. Stogodišnji nemački sat njenoga dede koji je visio na zidu trpezarije razbi tišinu jednim dubokim i zvonkim zvukom.

„Obećavam da neću pričati o ikoni", dodade ona i on pomisli na put do kuće, pored hemijskog čišćenja i kineskih restorana do svog praznog stana, kojim bi sada išao da je samo, kojim slučajem, našao nekakav loš izgovor koji bi odzvanjao u ovoj staroj zgradi, a ona bi sedela za stolom i celu noć pila kafu.

„U redu”, reče Metju. „Naravno, baš bih voleo. Gde ćemo?”

Ispostavilo se da nisu išli nigde. Anina ideja je bila da nešto zajedno spreme, ali je jedini problem bio u tome što u kući skoro da nije bilo hrane i što ona nije znala da kuva. Vinski podrum, pak, jeste poznavala, pa je otišla da donese jednu flašu dok je Metju seckao pečurke i mutio četiri jajeta sa malo hladne vode. Nasečena jabuka, malo parmezana i za nekoliko minuta je napravio savršen omlet koji su jeli sa prepečenim zemičkama uz šato margo iz 1984.

„Ovo je pogrešno vino”, reče Ana.

„Ne, ako ti se dopada.”

„Pa, dopada li ti se?”

„Veoma, mada ja nisam nikakav kriterijum. Suviše recine[3] u mladosti.”

„Recina”, progunđa ona. „O, bože, pa to je čist otrov.”

„Sad ja treba da kažem - dignutog nosa, ovako - da nisi probala dobru. ’Tu izvoznu recinu, *Theomu, scataV”*

„Odlično, ličiš na nekoga.”

„Na Marlona Branda.”

„Htela sam da kažem na Musolinija.”

„Baš ti hvala. Meni, da budem iskren, svaka recina ima ukus smole. Grčka hrana, francusko vino.” On napuni svoju čašu tamnom tečnošću. Kuvanje ga je malo opustilo. „Neka svako radi ono u čemu je dobar.”

Ona strpa u usta punu viljušku omleta, kao da nije jela danima. „Da li svi Grci umeju da kuvaju?”

„Ana, ovo je omlet. Svaki samac ume da ga pripremi, teško da se ovo može nazvati kuvanjem.”

„Možda za tebe. U ovoj kuhinji to predstavlja vrhunac kulinarskog dostignuća.”

„Počastvovan sam.”

„Mogu li da ti postavim jedno nepristojno pitanje?”

„Zar ti odjednom treba dozvola za to?”

„Zašto si ti samac?”

„Pa, sad, šta odgovoriti na to? Sudbina? Mogao bih ti postaviti isto to pitanje.”

„Stići ćemo do mene.” Ona popravi položaj svoje čaše, pažljivo, precizno, kao da je reč o važnom građevinskom projektu. „Znači, nisi u vezi?”

„To nisam rekao.”

„Možeš da prihvatiš neplaniranu večeru a da nikome ne polažeš račune.”

„Možda mi je devojka odsutna.”

„Zašto me teraš da pogađam?”

„U redu”, složi se on uz kiseo osmeh, „u pravu si. Trenutno nisam vezan.”

„Kako je to moguće? Tako zgodan, inteligentan tip kao ti." Rekla je to opušteno, kao da je on navikao da prima takve komplimente, ali Metju oseti kako mu se lice ponovo zarumenelo. Možda je to samo od vina.

„Ovaj grad je pun zgodnih, inteligentnih usamljenih ljudi”, odgovorio je on oprezno. „Nije to nikakva misterija. Uostalom, nedavno sam raskinuo s nekim s kim sam bio dugo u vezi.”

„Ko je raskinuo?”

„Ona je raskinula, mojom krivicom.”

„Zašto tvojom krivicom?"

„Izluđivala ju je moja imitacija Musolinija.”

„Ma, daj.”

„Suviše pitanja, Ana.”

„Izvini.” Njena viljuška zveknu o tanjir. Tanjir joj je bio prazan. „Izgleda da neko nije jeo u skorije vreme.”

„Zaboravljam da jedem. Jadno, zar ne? Odrasla sam osoba, ali zaboravljam da jedem. Kada sam u Santa Moniki, imam prijatelje s kojima uvek idem da jedem. Ovde je to neobaveznije. Zapravo, često sam večerala sa dedom, pre nego što se ozbiljno razboleo.” „Nemoj mi reći da sada sedim na njegovoj stolici.”

„Moj deda da jede u kuhinji? Uvek smo sedeli u onoj sumornoj trpezariji, čak i kada smo bili sami. Mislim da nije ni znao kako izgleda kuhinja.”

„Ko je kuvao?”

„Andre. Dragi stari čovek koga mislim da treba da pustim da ide.”

„Možda bi trebalo da ga zadržiš”, Metju klimnu glavom pokazujući na prazan tanjir pred njom.

„Ima skoro osamdeset godina i želi da se penzioniše. Već sam otpustila onu nesnosnu Dajanu.”

„Medicinsku sestru?”

„Ponašala se kao da je ovo njena kuća. Deda je bio uveren da ga je potkradala. Za to ne znam, ali nije bilo nikakvog razloga da je zadržim. Dala sam joj lepu otpremninu i dobre preporuke.”

„A ti si ostala bez ikoga ko bi brinuo o tebi.”

„I bez ikoga o kome bih ja brinula. I ja sam, kako ti ono reče? Nevezana?”

„Da nazdravimo tome.” Oni nazdraviše poluprazним čašama, kucnuvši kristalom o kristal. „Da li voliš što je tako?” Njegov inače oprezan jezik razvezao se pod uticajem vina.

Ona se zagleda preda se, razmišljajući o tome. „Ne baš. Ne.” „Nije lako sačuva vezu uz toliko jurcanja oko sveta?”

„Nisam nikada smatrala da je to razlog, ali mom bivšem mužu to jeste bio problem.”

„Počinje zaplet.” On dopuni i njenu i svoju čašu, dobro pazeći da mu ruka ostane mirna, trudeći se da njoj sipa više nego sebi. Dva prsta bila su mu crvena od vina. „Da čujem tu priču.”

„Nije baš neka priča. Udala se sa dvadeset četiri, razvela sa dvadeset osam. Nismo imali dece, hvala bogu. Bio je slikar koji se pretvorio u trgovca potrošnom robom. Nije loš tip, samo je bio nezreo i glup. Skoro isto onoliko nezreo i glup koliko sam bila i ja sama. Znaš šta?”

„Šta?"

„Spremio si tako dobru večeru, što ne bi skuvao i kafu?” Iznenadilo ga je koliko je opušten u njenoj kuhinji. Možda zato što kuhinja, u stvari, i nije pripadala njoj nego njenom dedi, ili ne čak ni njemu nego starom Andreu. A kuhinje su mu bile bliske. Njegova porodica je uvek bila u kuhinji, otac je kuvao koliko i majka, žustro izlažući neku složenu naučnu teoremu, a sestra se svađala sa njim. Robin i on su, takođe, provodili dosta vremena u kuhinji, dodirivali se u prolazu dok su išli ka šporetu, kredencu, zamrzivaču. Iako su stalno bili zajedno, imali su svako svoj stan, i uvek je imao osećaj da je kod nje, na njenoj teritoriji, a ne na svojoj - osim u kuhinji za koju mu se, nekako, činilo da je povezana s njegovom, poput nekog jedinstvenog paralelnog prostora koji ide od Vest sajda ka Ist sajdu. Setio se njenog oštrog odgovora kada joj je jednom prilikom ispričao svoju čudnu teoriju: voleo je njenu kuhinju jer su se tu nalazila ulazna vrata. Nije prošlo puno vremena od tog komentara do trenutka njihovog raskida.

„Moj deda je voleo dobru kafu”, reče ona iza njegovih leđa. „Poslednjih nekoliko godina nije više mogao da je pije.”

„Što objašnjava ovaj jeftini aparat za kafu? Ko je ovo kupio, Dajana?”

Ja.”

„Izvini.” On zaista ne bi trebalo da pije kad je u društvu.

„I ja volim dobru kafu, ali me mrzi da je kuvam. Tursku kafu, to je voleo. Hranu Srednjeg istoka, pravoslavnu veru. Mislim da je mrzeo što je Švajcarac.”

„Da li je pristupio pravoslavnoj crkvi?”

„Ne. Na neki način se udaljio od katolicizma, probao je sve po malo - mislim, sve što nudi Stari zavet. Nije probao budizam. Činilo mu se da mu se umetnost istočnog pravoslavlja obraća, i to ga je poguralo u tom smeru. Mislim da čak nije ni išao u crkvu.”

„To je, znači, bila više neka vrsta lične duhovnosti.”

„Valjda. Pravo da ti kažem, ne znam baš koliko je on, u stvari, bio religiozan ili spiritualan. Ponekad se činilo da jeste, i to veoma. Ponekad, opet, to je ličilo na sujeverje. Mislim da meni sve to deluje kao sujeverje.” Ćutala je dovoljno dugo da se on zapita da li očekuje odgovor. „Ipak, mogu da ti kažem jednu stvar”, reče ona napokon, „obožavao je tu ikonu.”

Kada je automat za kafu prestao da bućka, Metju se vrati do stola. „Mogu li ja tebi da postavim nepristojno pitanje?”

„Bilo bi fer.”

„Ako ju je obožavao, kao što kažeš, zašto nije ostavio uputstvo o tome kako da se postupa sa njom nakon njegove smrti?” Delovalaje zbunjeno. „Prepustio je to meni.”

„U većini slučajeva, kada je reč o ovakvoj kolekciji, postoje precizna uputstva šta činiti. Obično se svi detalji dogovore sa muzejima i galerijama, i to mnogo pre nego što će osoba umreti. To sigurno znaš. Da li se u testamentu pominje nešto u vezi s tim?”

„Postoje uputstva, ali nisu precizna. Ostavljeno mi je dosta slobode da postupim kako želim, da dopunim kolekciju, da prodam slike kako bih namirila troškove. Nije bio povezan sa muzejima. Na kraju života više nije poznavao mnogo ljudi. A ikonu nikad nije spomenuo.”

„Da li te to čudi?”

„Čudilo me je”, klimnu ona glavom. „Onda je Volas pretpostavio da je ikonu, možda, doživljavao suviše lično da bi bio u stanju da razmišlja o odvajanju od nje, čak i u smrti.”

Metju priguši skeptičan smeh. Bilo je u tome ipak i nešto istine.

„Gospodin Volas je i psihijatar, je li? Zar nije on sastavljao testament?”

„Prvobitni testament. Beleške o slikama bile su pridodate dedinoj kopiji testamenta, ovde u sefu. Nije imao poverenja u sefove u banci. Valjda zato što je sam bio bankar. U jednom trenutku je bio poklonio neke slike švajcarskim muzejima, ali je posle to precrtano. Volas ga je podsticao da napravi plan, ali on, naprosto, nije mogao time da se bavi. Mislim da je verovao da će živeti zauvek.”

„Dosta je poživeo. Video sam u čitulji da je doživeo devedeset sedam godina.”

„I ostao bistrog uma, sve do pre godinudve. Od svoje osamdesete godine, doživeo je mnoštvo povreda i bio često bolestan, i od svake se oporavio. Mislim da ga je slepilo, u stvari, slomilo.”

„Bio je slep?”

„Skoro slep. Poslednjih nekoliko godina vid je počeo da mu slabi. Bio je očajan zbog toga. Tada su ga ostale stvari, artritis i slabo srce, dotukli.” Ana shvati

kako je on predugo posmatra. „Ta kafa je gotova."

Poslednje što im je bilo potrebno bilo je još kafe, ali je Metju tako imao šta da radi, a i osetio je da joj prija da je služi.

„Uh, baš je jaka."

„Nemoj da piješ."

„Ionako ne spavam, ništa ne smeta da budem na oprezu."

„Ovo ti je teško palo."

„Odgovornost je u pitanju. Ima toliko toga oko imovine. Ljutim se na Volasa, ali bih bez njega bila izgubljena."

„Nemaš nikoga drugog, braće, sestara, ujake, rođake?"

„Moj otac je bio jedinac, a on je umro. Ja sam jedinica, tako da sam ja jedina od Keslerovih. Tu je moja majka, ali ona nije ni od kakve pomoći. Ona i deda su se mrzeli. Odnosno, ona je njega mrzela, u svakom slučaju."

„Šteta." Metju je shvatio da tu ima nešto, ali je bilo na njoj da odluči da li želi o tome da priča ili ne. „Ti si mu bila bliska, zar ne?"

„Tu i tamo. Poslednjih godina manje. Previše sam putovala." „Uživala si u tome."

„Ja se bavim kupoprodajom umetničkih dela, za sebe i za nekoliko klijenata s kojima sam u prijateljskim odnosima. Moram da putujem. Ali tačno je da to i volim. Čekam da me obuzme želja da se skrasim. Verovatno i ti dosta putuješ."

„Živeo sam u Grčkoj, nekoliko puta sam bio u Turskoj. Ravena, Venecija, ima tamo sjajnih vizantijskih stvari. Osim toga, ne idem nikuda. Mrzim da letim avionom."

„Većina Ijudi to mrzi", složi se Ana. „Ja i turbulencije prespavam kao beba. Verovatno jer je moj tata imao avion. Od kad mi je bilo, recimo, deset godina stalno sam nekuda putovala sa njim."

„On je takođe trgovao umetničkim delima?"

„Porodično prokletstvo", reče ona tužno, zavalivši se na naslon stolice. „On je, u stvari, bio bankar, kao i moj deda. Ali se isprobao i u umetnosti, naročito od kad starac više nije bio u stanju da putuje. On je, zapravo, i poginuo na službenom putu na koji je išao za moga dedu."

Metju je razmišljao šta da je pita. Pogledala ga je i on samo klimnu glavom.

„Srušio se avion", nastavi ona. „Niko ne zna zašto. Tehnička greška, valjda. Bio je dobar pilot."

„Sam je leteo?"

„O, da, obožavao je da leti. Ali, okolnosti su bile užasne. Trebalo je da on i moja majka idu na put u otprilike isto vreme kada je deda trebalo da ide u Južnu Ameriku da vidi neku sliku. Zapravo, takođe neku ikonu. Mislim da je ikona bila na

aukciji, ili je bio još jedan zainteresovani ili već tako nešto. U svakom slučaju, razboleo se i ubedio tatu da ide umesto njega. Tako je tata otputovao da je vidi. I avion je na povratku udario u neku planinu u Venecueli. Nekoliko dana nisu mogli da pronađu olupinu, a ostataka je bilo tako malo da nisu uspeli da shvate šta se dogodilo. Misle da je leteo prenisko i da je udario u planinu u magli, ali nikada nećemo saznati šta se u stvari dogodilo."

Malo je sačekao da bi video hoće li reći još nešto, a potom je ponovo progovorio.

„Kada se to dogodilo?"

„Pre petnaest godina. Bila sam u srednjoj školi."

„To je užasna priča. Žao mi je, Ana."

Ona sleže ramenima. „Prošlost."

„To je sigurno slomilo tvoga dedu."

„Nikada više nije bio onaj stari. A moja majka mu to još uvek nije oprostila."

„Pa, to nije fer, ali je valjda razumljivo. Ako se uzmu u obzir okolnosti."

„Jedno vreme sam ga krivila za to, ali to nije imalo smisla. Tata je mogao da odbije. On je voleo takve stvari, da odleti nekud bez prethodnog plana. Ne možeš živeti u strahu misleći šta bi moglo poći naopako."

„Možda će mu oprostiti sad kad je umro."

Ana se podrugljivo nasmeja. „Majka ne prašta lako. Meni nikada nije oprostila što sam ponovo uspostavila vezu s njim, a ja sam joj dete, pobogu."

Prvi put od kad je došao, on pogleda na sat iznad frižidera. Bilo je kasno, prošlo je jedanaest.

„Izgleda da nećeš stići da pročitaš to što si bio naumio", reče ona.

„Ima vremena."

„Hvala na večeri. I na razgovoru."

„Ne sećam se da sam rekao išta korisno."

„Slušaš, postavljaš dobra pitanja. A i umiruje me tvoj glas."

„Skoro da te uspavljuje", usprotivio se, osetivši potrebu da umanji značaj njenih reči.

„Ne odbacujem ništa što ovih dana uspe da me uspava." Ona iznenada ustade i proteže se, blago istežući vrat. „Dođi, hajde da ispoštujemo naš dogovor."

Metju krenu za njom nesigurnog koraka niz stare, spiralne stepenice, dok mu je uzbuđenje raslo uznemirujućom snagom. Ona potraži svetlo u malom predsoblju, pa prođoše kroz uzan nadsvođeni hodnik. Kapela je bila manja nego što se sećao, klaustrofobična. Pretvarao se da razgleda ikone iz istočne Evrope, put raspeća, ali mu je pogled ipak nezaustavljivo dolutao ka ikoni. Kao prvo, njene boje kao da su bile žive. Ogrtač je bio bordo boje, tamnocrvene, krvcrvene; svetlost je, naizgled,

dopirala sa nekog mesta koje se nalazilo ispod površine slike. Obično mu je bilo lakše ako bi se usredsredio na detalje, ali što bi bliže prišao, teže mu je bilo da objektivno posmatra sliku. Iznervirao se. Učinilo mu se da se jedna ruka Bogorodice pomerila, pa on zatvori oči i ustuknu jedan korak.

„Nisam sigurna da je dobro da budeš ovde", reče Ana tiho.

„Nemoj svoju nelagodu projektovati na druge."

„Nije stvar u tome. Gledam te i deluješ jako uznemireno."

Pomerio se da bi izbegao njen pogled, a onda duboko uzdahnuo.

„Samo sam umoran. Treba da krenem."

U stvari, nije zaista želeo da ode, ali mu je smetala njena pažnja, smetalo mu je to što mu se činilo da ima potrebu da pronikne u njegove emocije.

„U redu", odgovori ona.

On opet zatvori oči kako bi se sabrao. Tada oseti njenu ruku na svom ramenu, blag dodir njenih usana na svojim, da bi se već u sledećem trenutku udaljile. Ona ustuknu, dodir je bio dovoljno kratak da je mogao biti i prijateljski ukoliko je on želeo da ostane na tome. Gledali su se pola minuta, okruženi toplom svetlošću, blizinom zidova. Ana pokuša da ga sačeka, ali nije mogla.

„Nisi navikao da se potrudiš, je li? Tebi stvari same dođu."

„Žao mi je " To nije zazvučalo kao zbunjeni odgovor kako je nameravao - bilo je to pravo izvinjenje. „Stvari, uglavnom, odu od mene."

„Jadničak."

Ona se okrete ka vratima, ali on pruži ruku i uhvati je za rame. Ona se okrete i poljubi ga ponovo, snažnije, i ovoga puta on shvati poruku.

8

Dogovor je bio da na trotoaru sačeka crni automobil koji je trebalo da dođe niz Sedamdeset devetu ulicu, ali bilo je hladno i Metju je zato ušao u kafić. Veliki izlog pružao je pogled na raskrsnicu punu automobila i ljudi, kupaca i posetilaca muzeja koji prolaze ispod malog znaka na kojem je stajalo da se ovaj deo zove Put patrijarha Dimitrusa. Konzulat Grčke nalazio se malo dalje niz ulicu.

Koncentracija mu je bila slaba - uzrok je bio nedostatak sna i ne baš neprijatno stanje uznemirenosti. Misli su mu, bez upozorenja, odlutale nekoliko sati unazad, do toplote njenog kreveta, neočekivane vreline njenog tela. Bila je toliko spremna za njega da je i samo jedan dodir bio dovoljan, a on je nastavio da je dodiruje neko vreme, na razne načine, potpuno obuzet užitkom koji joj je pružao. Nije svesno odlučio da ostane već je u sivo praskozorje prosto shvatio da je tamo, osetivši njeno telo na svome pre nego što je i postao svestan gde se nalazi. Još uvek u polusnu, uhvatili su ponovo svoj ritam i nastavili kao u snu; Ana se smejala postiđena sopstvenim užitkom, dok su joj se butine privijale uz njegove bokove, a celo telo joj bilo u saglasju s njegovim pokretima. Dugo ju je držao, bez reči, mirisao joj kosu, kožu, a um i telo su mu se opuštali, činilo se, po prvi put nakon nekoliko nedelja. Još uvek ga je obuzimao blaženi osećaj da veoma pristaju jedno drugom.

Za doručkom su ponovo razgovarali o ikoni i činilo se da je bila donela odluku. Metju je nagovarao da ne prenagljuje, ali nije bio nezadovoljan. Na izlazu nije htela da ga pusti da ide.

„Ovo je bilo nesmotreno”, rekla je stiskajući mu ruku. „Jedva se poznajemo.”

„Za upoznavanje je potrebno vremena. Nije nam bilo baš loše.”

„Ne znam čak ni koliko ti je godina.”

„Zar je bitno?”

„Nije.”

„U redu, imam četrnaest godina”, priznao je on. „Stvarno, brijem se od jedanaeste.”

Ana se osmehnu, ali je u mislima već bila odlutala.

„Nisi hteo da se oženiš njome. U tome je bio problem, je 1' tako?” Bila je toliko sigurna u to što govori da nije osetio potrebu da joj odgovori. „To ne znači da je krivica bila tvoja, Metju. Samo tvoja odluka.”

„Imam trideset godina.”

Reklo bi se da joj se nije svideo odgovor, ali nije mogla biti mnogo starija od

njega. Očigledno je navikla da bude okružena starijim muškarcima. Na kraju se oslobodio i pobegao u hladno jutro, ali još uvek je se sećao kako razbarušene kose stoji na izlazu u sivom ogrtaču od kašmira i kako ga njene plave oči prate niz stepenice, gledajući ga sa dubokim poznavanjem koje ga je uznemiravalo.

U prodavnici je počela da se oseća promaja i Metju šakama obgrli porcelansku šolju s kafom. Kada je ponovo podigao pogled, Fotis je stajao na trotoaru, tik uz autobusku stanicu. Starac se pretvarao da gleda unaokolo, ali je Metju bio siguran da ga je primetio kako sedi unutra još pre nego što je izašao iz automobila. On ustade, a Fotis pogleda pravo u njega dajući mu znak da ostane tu gde je.

„Da li kasnim?"

„Ne, samo nisam hteo da stojim na hladnoći."

„Moramo da ti nabavimo topliji kaput. Kako bi bilo da odustanemo od šetnje i ostanemo ovde?"

„Naravno." Okačio je kaput svoga kuma i provukao se do druge stolice koja se nalazila sa druge strane stola. Dan je tekao sporo, a kelner se neprekidno muvao tamoamo.

„Ovde beše služe dobar sutlijaš?"

„Najbolji u Njujorku", potvrdi Metju.

„Donesite nam dva."

Kelner ode iza šanka. Njih trojica su radili na tako malom prostoru, lupali posuđem, vikali jedan na drugog na nekom jeziku koji je bio mešavina grčkog i španskog.

„Dakle", Fotis se naže preko stola, „šta je to tako hitno da ne može da sačeka?"

„Mogao sam da ti kažem i preko telefona."

„Ovakve razgovore treba voditi oči u oči."

Metju potapša flekavi sto od šperploče. Morao je da sredi tog matorog pokvarenjaka.

„Prilično sam siguran da gospođica Kesler želi da napravi dogovor sa crkvom."

Starac lagano klimnu glavom.

„Odlično. Dobro si postupio, dečače."

„Ništa nisam uradio, osim što sam porazgovarao s njom."

„Zar ti nisam rekao da će to biti dovoljno?"

„Kako god bilo, pretpostavio sam da će ti biti drago da to čuješ."

„Ali, bojim se da tebi nije milo."

Metju slegnu ramenima dok je kelner pred njih spuštao dezert. Fotis odmah

poče da jede.

„Mislim da je to prava odluka”, nastavi mladić, „ali ne mogu da se otmem utisku da nisam ispao fer. Ona nema pojma da si ti u vezi sa crkvom.”

„Šta tu ima da se zna? Tražili su od mene pomoć, a pokazalo se da nema potrebe za tim.”

„Mislio sam da joj kažem. Da su oni razgovarali s tobom, a ti sa mnom.”

Fotis nastavi koncentrisano da jede, a sutlijaš se lepio za njegove ogromne brkove.

„Kažeš d’a je sama donela odluku. Ako joj kažeš sve to, biće kao da si joj rekao da preispita svoju odluku.”

„Možda i treba da je preispita.”

Starac ga pogleda. „Zašto?”

„Zato što bi joj, možda, neki drugi kupac platio više. A muzej bi bio odgovoran za sliku. Ko zna šta ti Grci nameravaju s njom?” „Zahtevaj da ti se kaže.”

„Već sam ti rekao, nisam u poziciji da išta zahtevam.”

„Posavetuj je. Do sada ti je dobro išlo."

„A zašto bih zanemario potrebe sopstvenog muzeja?”

„To je već druga stvar.”

„Uskraćujem sebi priliku da mi to delo bude nadohvat ruke, da ga podrobno ispitam kad god poželim. Ta opcija mi je veoma privlačna.”

„To je sasvim treća stvar.” Fotis prestade sa pričom da bi sažvakao zalogaj, a za to vreme dve veoma krupne žene sa šarenim torbama u rukama uletele su unutra brbljajući na nekom skandinavskom jeziku. „Dakle, imamo devojku, muzej i tebe. Sta je na prvom mestu?”

„Ikona je Anina.”

Metju nije imao nameru da je nazove imenom, ali ako je stari lisac to primetio, neće ga se lako rešiti.

„Odlično. Koliko shvatam, ona treba da plati porez, ali finansijski stoji dobro. Nije u situaciji da joj je novac baš hitno potreban. Ali postoji mogućnost da joj je ikona potrebna iz duhovnih razloga.” „Nije na nama da donosimo takve zaključke.”

„Njen deda je sagradio kapelu da bi u nju stavio ikonu.” Starac značajno podiže čupave obrve. „Za boga miloga, šta je više potrebno da bi se zaključilo o njegovim namerama? Čime bi se na bolji način ispoštovala njegova osećanja nego poklanjanjem ikone crkvi? I to je sve što se tiče devojke. A što se muzeja tiče, da budem iskren, nije me briga kako god okreneš. Naravno, tvoja lojalnost je vredna hvale, ali reč je o velikoj, bogatoj instituciji kojoj nije potrebna tvoja zaštita. Jedi taj sutlijaš.”

Metju nije bio gladan, ali poslušno uze malo.

„Kad su tvoje potrebe u pitanju”, nastavi Fotis kuckajući kašikom po praznoj posudi, „to me se veoma tiče.” On pažljivo obrisa lice i pogleda na ulicu. Uvek na oprezu, pomisli Metju, Čega se tolikouva? „Crkva će se potruditi da ikona sigurno bude njena pre nego što se devojka predomisli, ali ona neće moći odmah da postane njihovo vlasništvo. Nisu organizovali transport, kao ni njeno dalje preuzimanje kada stigne tamo. Ja mogu da im obezbedim neutralnu lokaciju na koju mogu da je smeste na nekoliko nedelja, osiguranje, bezbednost. Ionako to već radim i za svoje slike. A ti je, tokom tog perioda, možeš razgledati koliko ti duša želi.”

„Postoje specijalizovana preduzeća koja se bave čuvanjem i prevozom umetničkih dela. Ja čak mogu nekoliko i da preporučim. Ne verujem da bi to prepustili tebi.”

„Kažem ti da to mogu da sredim.”

Metju rukom pritisnu čelo. Bio mu je potreban san, bilo mu je potrebno da trezveno razmisli.

„Jesi li to već organizovao? Koliko si ti, u stvari, upleten s tim ljudima?”

„Bilo je razgovora. Ništa nije dogovoreno, ali će postupiti u skladu sa mojim predlogom. Ja velikodušno podržavam neke njihove projekte i, za razliku od tebe, nije me stid da budem slobodan. Njima je, uostalom, draže da posluju sa zemljacima, znaš kakvi su Grci.”

„Iz kog razloga ti to radiš?"

„Ne veruješ mi da je to za crkvu?” Fotis se osmehnu. „Neverni Toma. U redu, pretpostavimo da to činim za sebe. Malo je toga što bi me toliko obradovalo kao kada bi ikona bila vraćena u Grčku, a da pre toga provedem s njom nasamo nekoliko dragocenih dana.”

„Razumem.”

„Osim toga, postoji još jedna osoba koja bi od toga imala koristi.” U Fotisovom pogledu je bilo blagosti, ali Metju nije bio raspoložen za igru. „Otac će ti uskoro biti pušten iz bolnice.”

„Moj otac?” Metju oseti kako mu se od straha onaj sutlijaš u stomaku pretvorio u olovo.

„Da.”

„On nije mnogo zainteresovan za umetnost. Niti za religiju.”

„Kad bi se setio šta si pročitao, znao bi da za izlečenje nije uvek neophodno imati veru. To je u samoj prirodi čuda. Svaka religija ima problem sa sumnjičavcima. Njihov otpor definiše veru, a najčešće govori nešto i o njihovim srcima. Oni pravi bezbožnici ne razmišljaju o svemu tome. Prezir tvoga oca za mene ima drugačije značenje od onoga koje on namerava da prenese."

„Siguran sam da bi on bio veoma zainteresovan da ga čuje”, prasnu Metju,

ljut što se Fotis uopšte usuđuje da u sve ovo uvuče njegovog oca, čak i ako su starčeve reči pokrenule neka druga osećanja koja nije bilo lako definisati.

„Nisam lud da mu to kažem, a verujem da ćeš i ti biti dovoljno pametan da mu ne spominješ ništa od svega ovoga. Kada bude izašao iz bolnice, doći će kod mene u posetu. Ikona će biti tamo. Ostalo će biti u božjim rukama."

„U božjim rukama?", Metju je jedva uspevao da se suzdrži. Navirala su neka lična razmišljanja. Od starih prašnjavih stranica u biblioteci, do reči njegovog kuma. Njegov sopstveni prezir zamro mu je na usnama, pokošen nekom snažnom emocijom. Da li je to bio strah? Da li je to ispod besa pravednika vrebao strah, i šta je to čega bi se on mogao plašiti? „Ti stvarno misliš kako će ga ikona čudesno izlečiti?"

„Ne očekujem ništa. Ja bih mu pružio šansu da iz svega toga izvuče neko dobro. Zašto i ti to ne bi učinio?"

„I iz tako besmislenog razloga bi trebalo da kažem istinu Ani Kesler?"

„Ne postoji ništa bitno što skrivaš od nje. A postoji čitav niz razloga zašto bi trebalo da pustiš da se stvari odvijaju same po sebi. Da li je potrebno da ih ponovo razmotrimo? Da li ti je potrebno nešto više?"

Metjuov strah je dostigao kritičnu tačku i pretvorio se u parališući samoprezir. Onaj ko zna šta hoće učinio bi ono što mora, a ne bi sedeo ovde i diskutovao.

„Imaš li utisak da ti je devojka sve rekla?", nastavi Fotis.

„Kako to misliš?"

„Samo hoću da kažem da postoji mogućnost da i ona ima neke svoje tajne."

„Kao na primer?"

„Ne kažem da znam, ali, koliko ja vidim, to je čudna i tajanstvena porodica. Nije oklevala da te preokrene u svoju korist, da od tebe stvori svog ličnog savetnika."

„To sam učinio svojom voljom."

„Sa ženama to uvek tako izgleda, zar ne?"

„Ne sviđaju mi se tvoje aluzije."

„Povlačim reč. Nisu ti potrebni nikakvi sebični razlozi da bi ispravno postupio."

„Kako bi bilo koji od nas dvojice mogao znati šta je ispravno?" „Ti ćeš ispravno postupiti jer si dobar čovek. Nema potrebe da te goni neko osećanje porodične krivice ili dužnosti."

„Porodične krivice", prasnu Metju. „Misliš, tvoje krivice."

„Zar mi nismo porodica? Ali, nisam na to mislio. Radi se o još bližoj odgovornosti."

„Molim te, *Theio,* nemoj biti misteriozan. Kaži šta si naumio dai kažeš."

Fotisove oči se odjednom ispuniše suzama, a lice mu postade tužno.

„Ne želim da razgovaram o ovome. Ako budem pričao, prekršiću obećanje. *To Fithee.* Zmija."

„Onaj što je ubio sveštenika."

Fotis pruži svoju dugu drhtavu ruku preko stola i uhvati Metjua za rukav.

„Ne možemo biti sigurni da ga je zaista ubio. On je radio ono što je smatrao ispravnim, to upamti."

„Reci mi."

„Tvoj *Papou."*

„Papou je bio Zmija."

Fotis samo klimnu glavom i nasloni se, a šešir mu pade preko očiju. Skrhan. Metjuu su kroz glavu prošli razni izrazi šoka ili neverice, ali ništa nije izgovorio. Štaviše, što je duže tu sedeo, zanemeo od užasnih pitanja koja su mu bila na vrh jezika, više je osećao njihovu istinitost. Da je o tome ranije razmislio, mogao je da pretpostavi. A možda i jeste pretpostavljao, možda je upravo zato sada i bio tako pribran. Starost pretvara ubice u ljubazne starce. Znao je da je prošlost njegovog dede gadna. Otac mu je više puta pričao o tome kako je taj čovek nekada činio stvari kojih se sada stidi, koje ga sada proganjaju. Postojale su okolnosti kojima je to moglo da se objasni, ali je Metju, ipak, imao osećaj da nikada neće saznati o čemu je reč. Mogao je da pokušava da dođe do odgovora, ali bi morao da bude veoma oprezan, morao bi od Andreasa da čuva svoje tajne dok ne bi saznao nešto više. Čak i sada, nakon toliko godina, bilo je jasno da njegov deda ovde nešto smera, nešto više nego što je poseta sinu u bolnici. Retko kada je bio u hotelu kada je Metju zvao, nije hteo da kaže s kim se video i kojim povodom. Možda je sve to bilo u vezi sa ikonom?

„Ako ga ja budem pitao, hoće li potvrditi?"

Fotis je bio šokiran.

„Pobogu, dete, šta bi ti mogao reći na tako nešto? Možda bi rekao istinu, možda bi slagao, ne znam. Najverovatnije ti neće ništa reći, ali mislim da bi saznanje da ti znaš slomilo srce. Molim te, ništa mu ne spominji."

Nastupila je tišina, kelner je prišao i spustio račun na sto. Pošto ga Fotis nije uzeo istog trenutka, Metju je znao da je potresen. On uze ček i odsutno ga presavi nekoliko puta.

„Do đavola, *Theio.* Nisam želeo ovo da znam."

Andreas je sedeo sa Metjuom na zadnjem sedištu i borio se sa dremežom koji ga je uvek spopadao u pregrejanom automobilu. Njegova unuka Meri, studentkinja prirodnih nauka, vozila je polako i opušteno i time ga dodatno uspavljivala. Nikada

nije video da jedna žena tako dobro vozi. Tih i bled, Alekos je sedeo na mestu suvozača, ali su mu oči gorele novim žarom dok je gledao pokisle prolećne šume. Nije očekivao da će ovo ponovo videti, pomisli Andreas; pita se da li je ovo poslednji put da ih vidi.

Čitav njegov život sam propustio, razmišljao je starac. Kada je Aleks bio dečak, Andreas je uvek bio na nekom užasnom službenom putovanju. Služio je zemlji. Ispunjavao je zadatke koje mu je zadao neki krvožedni divljak ili, još gore, neki arogantni idealista koji je ubrzo nakon toga postao korumpiran. Prinudno bi ga penzionisali kad god se promenila vlada, ali je njegova šansa da vodi normalan život nestala sa svakim pozivom da novoj budali služi kao što je služio i prethodnoj. Ponekad im je bilo potrebno nekoliko meseci, ali bi na kraju svi oni shvatili koliko im je bio potreban čovek poput njega. Nezamenjiv čovek koji zna sve tajne. Zašto seratio, jedanput, dvaput, toliko puta? Zato što je jedino to umeo da radi? Mogao je naučiti nešto drugo. Mogao je biti poslovan čovek. Zašto je sebi dopustio da ostane deo te užasne igre u kojoj niko nije bio pobednik, u kojoj je jedini cilj bio zadržati te idiote na vlasti? Kada je dobro išlo, razumeo je tu potrebu; pravi neprijatelji jesu postojali. S druge strane, međutim, bilo je toliko Ijudi kojima su bili slamani i duh i telo i sve to zbog bezazlenih ubeđenja. Ljudi koji se nisu mnogo razlikovali od njega samog.

Ubrzo je Alekos otišao na školovanje u Ameriku, tamo se zaljubio i nikada se više nije vratio kući. S obzirom na to u šta se Grčka pretvorila tih godina, i bolje što je bilo tako. Međutim, porodične veze bile su zategnute i Marijina smrt ih je prekinula. Andreas je naslućivao da je Fotis tu i tamo rekao po koju reč, bilo Alekosu ili svojoj bezosećajnoj sestričini Irini, Alekosovoj ženi. Jedino tako je njegov sin mogao saznati neke stvari, stvari koje bolje da nije znao. Sam bog zna šta je Fotis nameravao. Da zavadi oca i sina? Ako je imao nameru da se ispreči između njih dvojice i preuzme ulogu poočima, nije u tome uspeo. Udaljio se i od mladića. Od tih zlih priča, u Alekosovoj glavi su se rađale nove, sve dok nije počeo u svemu da vidi neku spletku. Ipak, činilo se da se takvim objašnjenjem Andreas oslobađa svog dela krivice. Njegovo odsustvo i njegovi postupci su, na neki način, zatrovali um njegovog sina i doveli do toga da on počne hladnim okom naučnika da posmatra život koji mu je, u svakom smislu, nedostajao.

Ili on, možda, nije bio fer ni prema jednom ni prema drugom. Svaki otac je povredio svoga sina, skoro da mu je to dužnost. Čovek mora sam da se probije u životu, a nije li Alekos upravo to i učinio? Ako se zanemari njegovo cinično, ljutito držanje, našao je ženu, izrodio dvoje divne dece, stvorio uspešnu karijeru. To je platio time što je odbacio svoj raniji život, svoju domovinu, svoga oca. To je bilo fer. Možda nije bilo neophodno, ali je bilo fer.

Iza žbuna kukute ukazala se kamena kuća koja je, u ovom gradu ogromnih zdanja od cigala, delovala kao skromna građevina. Aleks je odbio da sedne u invalidska kolica, već je uz pomoć sina i kćerke samostalno savladao stepenice na ulazu. Kada su ušli, Irini mu je pomogla da dođe do radne sobe gde je trebalo da se odmori sveok ne bude u stanju da savlada stepenice. Andreas je smešten na stolicu kraj toplog radijatora, ali kada su ostali otišli u kuhinju i on im se pridružio.

„Dobro izgleda", reče Meri. „Mislim, čini mi se da je srećan što je kod kuće."

„Ako bog da, i ostaće ovde", reče Irini, žustro muteći jedno jaje. Jedino je ona delovala prisebno. *„Babas,* hoćeš vode?"

„Samo ti pravi svoju supu, sam ću uzeti."

Ali je Meri skočila, srećom, jer nije znao gde stoje čaše. U ovoj kući je bio ranije samo dva puta i osećao se kao da je došao da poseti daleku rodbinu. Zbog togaje bio još tužniji, ali je pokušaoda odagna taj osećaj i zahvalno prihvatio čašu vode koju mu je unuka donela. Meri je još uvek imala lice devojčice, ali je imala dvadeset sedam godina i još uvek nije bila udata. Previše je lepa, zaključi starac; može mnogo da bira.

„Hvala, dete."

„Hoćeš da ti okačim kaput?"

„Za koji tren."

„Mama, pojačaću grejanje, dedi je hladno."

„Molim te, dobro sam", usprotivi se Andreas. Većina staraca u njegovoj zemlji bi očekivala da se oko njih ovoliko trude, ali je za Andreasa to bilo ponižavajuće. Nije mogao da sedi kao paša i da čeka da ga služe. On bi ili tražio šta je hteo ili bi to uzeo sam. Ako mu ništa nije bilo potrebno, najviše je voleo da je neprimetan.

„Vidi da li je tvom ocu potrebno nešto."

„Za njega ne mogu da učinim ništa." Činilo se da je to pogodilo devojku.

„Dođi, sedi kraj mene."

On stegnu Merinu ruku i pomilova je po kosi. Metju je sedeo za stolom preko puta njih i posmatrao ih. Oči su mu skrivale zabrinutost. Andreas je tu već skoro nedelju dana, a još uvek nisu stigli da zaista porazgovaraju. Osim u bolnici, nisu se viđali. Mladić je bio zauzet, ali morali su da nađu vremena. Nije dovodio u pitanje njegov zdrav razum; više je bilo po sredi to da se poštedi emotivnog haosa do kojeg bi mahinacije tog starog spletkaroša - pod uslovom da je Aleko bio u pravu u vezi s tim - mogle da dovedu. Sada je trebalo ostati hladne glave.

„Marija" Irini je sipala penušavu supu u činiju, zatim žustro iscedila limun, čiji je oštar miris ispunio kuhinju.

„Donesi pokretni stočić i postavi ga kraj oca."

Meri skoči i obe žene odoše niz hodnik ka radnoj sobi. Kuhinja odjednom utihnu i u njoj ostadoše dvojica muškaraca i upadljiva distanca između njih.

„Sad ćeš da čuješ viku i lomljenje posuđa”, reče Metju.

„Mislim da će tvoj otac uzeti svoj lek.”

Kako da ne, *avgolemono*[4] leči rak.”

Andreas klimnu glavom. „Moguće.”

„Žao mi je što se nismo videli. Ova nedelja je bila luđa nego što sam očekivao.”

„Našao sam sebi zanimaciju, ali bi bilo lepo kad bismo malo vremena proveli zajedno. Ne ovde, nego nasamo.”

„Hoćeš li prenoćiti kod nas?"

„Ako me tvoja majka pozove.”

„Neće te pozvati jer pretpostavlja da hoćeš.”

Andreas pređe na drugu temu. „Pričaj kako ti je na poslu.” „Naporno.” Metju podiže noge na stolicu. Delovao je umorno. „Razjašnjavam pitanja vlasništva nekih novih slika koje bi trebalo da budu izložene. Nekoliko dana smo bili na terenu, istraživali i obilazili kuće."

„To je u vezi sa onom grčkom ikonom?"

„Uglavnom jeste, da.”

„I, hoće li je muzej kupiti?”

„Da budem iskren”, odgovori Metju, posle kraćeg razmišljanja, „čisto sumnjam.”

„Zaista? Zašto neće?”

„Vlasnik se predomislio. A osim toga, i muzej se unervozio. Izgleda da postoji verovatnoća da je ikona ukradeno vlasništvo.” Mladić ga je posmatrao sa iščekivanjem. Sta on zna? Nešto, svakako, zna, ali verovatno ne mnogo toga. „Pretpostavljam da nisi iznenađen što to čuješ.”

„Znaš da sam u tom selu odrastao pre nego što sam otišao u Atinu. Bio sam tamo tokom rata."

„Uzeli su je Nemci”, dodade Metju zajedljivo.

„Tako je.”

„I neko je ubijen u pokušaju da to spreči.”

„Šta ti je sve Fotis ispričao?”

Mladić prestade sa propitivanjem.

„Skoro ništa. Samo ovo što sam ti rekao.”

Da li je u redu da o tome napokon progovori? Da li bi mu to donelo olakšanje ili bi nanelo još bola? Može li tako povrediti momka? Može li on tako, još jednom, povrediti samoga sebe? „Stvarno, šta si čuo?”

„Ništa. Hoću ti da mi ispričaš. Hoću da čujem od tebe."

Iz radne sobe nije dopirala nikakva galama. Kao da je ono troje nestalo. Starac pogleda u uramljeni crtež u olovci koji je visio na zidu iza momka, Alekov profil koji je dečko nacrtao sa četrnaest godina. Izuzetno umešno. Samo nagađa, pomisli Andreas, ne zna on, u stvari, ništa. Neko je nešto rekao i dečko sada hoće da zna o čemu je reč. Nisam prvi koga pita, što znači da od onih koje je pitao pre mene nije dobio zdovoljavajući odgovor. Setio se obećanja koje su pre mnogo godina Fotis i on dali jedan drugome. Da li je on, nakon svega što se od tada izdogađalo, i dalje zavetovan na ćutanje? Ima li načina da razgovara sa Metjuom o ovome, a da ne pogazi reč?

„Žao mi je", reče napokon. „Ovo je jedna od onih glupih situacija u kojima ti ne mogu ja ispričati kako stoje stvari ako već sam to ne znaš. U pitanju je poverenje koje tvoj kum i ja dugujemo jedan drugome."

Iz dnevne sobe su odjednom doprli povišeni glasovi. Metjuovo lice je poprimilo odsutan izgled. Ili je odlučio da digne ruke, ili je smišljao neki drugi pristup. U hodniku se začuše koraci i obojica pogledaše u tom pravcu. Na vratima je stajala Irini, zapanjena i poražena.

„Izbacio me je napolje. Zamisli?" Metju joj ponudi stolicu, ali ju je ona odbila i samo se naslonila na svoga sina. „Ne može da podnese da mu pomažem."

„Verovatno si se previše trudila oko njega."

„Samo sam se potrudila da je pojede."

„Nisi valjda pokušala da ga hraniš kašikom?"

„Pljuvao je unaokolo."

„Moraš ga pustiti da sam radi neke stvari. Ne želi da se oseća kao invalid."

Onajesedelaodmahujući glavom, dlanovejepoložilanasto, očiju uprtih u prozor poprskan kišom. Potom je pogledala Andreasa.

„Prenoćićeš ovde?"

On sleže ramenima.

„Nećeš?" Glas joj je bio oštar. „Tražićeš da te moja kći vozi u grad po ovom mraku i kiši, ti sebični starče?"

Zapanjila ga je njena svirepost, mada mu je bilo jasno da je u pravu. To nije više bilo ono pasivno stvorenje sklono manipulaciji, koje se pre trideset godina udalo za njegovog sina. Očvrsla je i bio je ponosan na nju zbog toga.

„Tako nešto mi ne bi palo na pamet. Ostaću ako sam pozvan."

„Veoma si dobrodošao", odgovori ona nežno. „Oduvek si bio dobrodošao."

Da preskočimo tu temu, pomisli on.

„Izvinite što sam vas prekinula u razgovoru", nastavila je. Ni jedan ni drugi joj nije odgovorio. „Ne znam o čemu svi vi šapućete cele ove nedelje, a nije me ni

briga. Ali dok si u ovoj kući, neću da čujem nikakve tajne diskusije, svađe, nikakve užasne priče. Neću da uznemiravate Aleksa niti hoću da bilo ko bude uznemiren u njegovoj blizini. Jasno?"

Prvo je pogledala Andreasa i on je klimnuo glavom. Metju je učinio isto.

„Odlično. Potrebna mi je vaša pomoć. Metju, idi sedi sa svojim ocem. *Babas,* idi opruži se na sofi, probudiću te za pola sata."

Obojica odoše da je poslušaju.

Poljubila ga je na vratima gde je mogao da ih vidi svet i Metju shvati da mu to nimalo ne smeta. Jedva se i sećao da je prolazio tuda, skoro nesvesno je otišao do njenih vrata. Nesvesno je postupio, poslušao snažan impuls koji mu je govorio *idi k njoj,* jer je njegovo telo, bolje nego um, znalo šta mu je činiti. Ana ga je povukla sa vrata i ostali su tako zagrljeni dugo i utešno.

„Je li ti otac kod kuće?"

„Jeste. Juče smo ga doveli."

‚Je li to dobro?" Ona se odmakla, ponovo ga gledajući puna razumevanja, svesna njegovih sumnji. „Je li to u redu?"

„Jeste." Činilo se da je tu, na licu mesta, uspeo da shvati istinu. Dosta je bilo medicinske nege, bili su mu potrebni dom i porodica. Nega. Nada. Vera. „Jeste dobro." Osmehnuo joj se kao da je to bila njena zasluga. „Videćemo kako će se stvari odvijati."

Pošto ona ništa dalje nije preduzela, krenuo je niz hodnik ka kuhinji, a u mislima je već mogao da vidi stepenice, malu prostoriju i onu drugu ženu koja je činila treći ugao njihovog trougla. Ana ga je uzela za ruku i povukla ga na drugu stranu, ka stepenicama koje su vodile na sprat.

„Ne, danas nema ikone. Samo ti i ja."

Pustio je da ga odvede gore, noge su ga slušale, ali su mišići bili napeti, a srce je počelo da mu tuče. Čudni strahovi su ga ponovo obuzimali. Želeo je da bude tu s njom. Želeo je da bude tamo, sa slikom. Nije moguće da je imala nameru da ga odvoji od slike. Ljutila ga je ta pomisao, a bilo ga je stid te Ijutnje. Trudio se da obuzda emocije dok je Ana lagano i pažljivo svlačila odeću. Nije vredelo. Sve je videla, bilo joj je jasno.

„Hoću da ovo ima veze samo s nama, Metju. Hoću da postoji jedan deo koji ima veze samo s nama."

Podigla mu je košulju i privila se grudima i stomakom uz njegovu kožu. Njeno hladno telo i očvrsle bradavice zahtevale su njegovu pažnju. Telo mu je odreagovalo, prezirući njegov bes, zanemarujući njegov zabrinuti, sumnjičavi um koju mu nije govorio šta da čini. On se ponovo seti Fotisovih reči. Ko zna kakve je ona tajne krila? U ovom trenutku, koga je za to briga? Njen jezik je dotakao njegov i

podsetio ga na njihovu zajedničku noć. Želeo je to opet, želeo je da se izgubi u njoj. Majka Hristova se povukla, ali nije potpuno nestala iz njegovih misli.

9

Iako je sedeo na niskoj stolici u samom uglu, sveštenik je prostoriju držao pod kontrolom. Tokom tog kratkog razgovora koji je potrajao tek toliko koliko je bilo potrebno svima da se smeste, Metju je saznao da je otac Tomas rodom iz Grčke ali je služio u američkom ogranku crkve, pod episkopom Makariosom u Nju Džersiju. Stigao je sam, bez ikakvog pomoćnika. Bio je pedesetih godina, crne kovrdžave kose posedele na slepoočnicama, izboranog lica koje je ulivalo poverenje i blagih očiju. Najpre se veoma malo znalo o tome koja je svrha njegovog dolaska ovamo, ali su dokumenta koja je doneo iz Svetog sinoda crkve u Atini Aninom advokatu Volasu, čini se, bila dovoljna.

U jedinom osvetljenom uglu tamne radne sobe stajala je Bogorodica na postolju od aluminijuma i netremice ih posmatrala. Metju ju je dugo posmatrao pre nego što je stigao sveštenik, a Ana razgovarala sa svojim advokatom, ali je sada okrenuo stolicu i pokušao da se koncentriše. Tomas je razgledao ikonu kada je stigao, ali posle toga više nije obraćao pažnju na nju, posvetio se velikim vitrinama od hrastovog drveta i, premda ništa posebno nije zagledao, sve je upijao.

„Vidim, vaš deda nije sakupljao samo slike."

„Da", odgovori Ana. „Bio je veoma ponosan na svoju biblioteku. Možda i više nego na kolekciju slika. Mislim da su mu knjige bile bliskije."

„Naravno", složi se sveštenik. „Čovek može biti intimniji sa knjigom, jer je drži u rukama, okreće joj stranice. Knjigaje prijatelj. Slika samo visi, nedodirljiva."Ponovo je pogledao nagore. „Vidim na ovim policama neke od svojih prijatelja. Dostojevski. Flober. Kazancakis. A i neke retke naslove. Kad završimo sa slikarstvom, možemo porazgovarati o knjigama."

„Kako bi bilo da se bavimo jednim po jednim", umeša se Volas. Bližio se sadamdesetoj, sedokos i vlažnih očiju, grubog glasa i suvog kašlja koji je svedočio o dugogodišnjem pušaču koji je nedavno napustio tu naviku, ako je suditi po nervoznim prstima. Ni njegovo pogrbljeno držanje, nemiran pogled, niti lažni prijateljski ton nisu Metjuu ulivali poverenje, ali se Ana, izgleda, oslanjala na njega i popuštala mu.

„U pravu ste", reče otac Tomas.

„Dakle", Volas je bez ikakvog razloga prevrtao po svojim zabeleškama, „pretpostavljam da se podrazumeva da ste zadovoljni delom."

„Ako mislite na njenu umetničku vrednost, ja baš i nisam neki poznavalac, ali

mogu reći da mi se veoma dopada. Naravno, poprilično je oštećena."

„Tokom proteklih vekova", reče Metju. „Ne tokom proteklih šezdeset godina."

„Kako bilo da bilo", nastavi sveštenik, „iako bi neki kolekcionar to video kao nedostatak, meni to samo pomaže da ustanovim starost dela. I doprinosi njegovoj misterioznosti."

Advokat pročisti grlo kao da je imao nameru da pljune.

„I ovo zaista predstavlja ikonu za kojom ste tragali."

„Sveta Bogorodica iz Katerinija. Opet kažem, ja nisam istoričar umetnosti, ali delo odgovara opisu. Neki od moje braće u Grčkoj znaju ikonu iz prve ruke i biće u stanju da je prepoznaju. Šta kaže vaš stručnjak?"

Sve troje pogledaše Metjua. Mada je uspeo da odoli želji da ubedi Anu da donese odluku, kada ju je donela agresivno ju je podržavao, iz straha da bi se, pod uticajem advokata, mogla predomisliti. Čak je i zamolio da bude prisutan na pregovorima. Nije mu palo na pamet to da bi se moglo desiti da mu postavljaju pitanja.

„Pa, podudara se sa svim onim što ja znam o ikoni iz Katerinija. Naravno, nisam proveravao ima li magične moći." Samo se sveštenik nasmejao. „Sa sigurnošću mogu da tvrdim da pripada periodu pre ikonoborstva, što već samo po sebi predstavlja pravu retkost, kao i to da je u pitanju delo visokog umetničkog dostignuća."

„Po vašem mišljenju," uzvrati Tomas.

„I u skladu sa standardima religiozne umetnosti toga doba."

„Vi ste Grk?"

Pitanje je bilo bezazleno, ali je Metju oklevao. „Da, jesam." „Onda posebno cenim vaše mišljenje."

„U vezi s tim smo se, dakle, složili", bio je istrajan advokat. „Jesmo, gospodine Volas", uzdahnu Tomas uz osmeh namučenog čoveka. „Možemo preći na pitanje finansija, pošto vidim da biste se rado pozabavili time."

„Pre nekoliko dana smo razgovarali o ceni."

Sveštenik je uzeo čašu i otpio malo vode, napravivši dramsku pauzu, ponovo ne skidajući oka sa predmeta kom se divio.

„Nismo baš razgovarali. Vi ste samo rekli cenu. Veoma visoku cenu."

„Mi ne mislimo tako."

„Možda je za vas suma od milion i po dolara skromna. Grčka crkva je mala crkva u maloj zemlji i smatram da je to trebalo uzeti u obzir. Nikada nismo čuli da je neka ikona prodata po toj ceni." „Sumnjam da se iko od nas seća da je ovako retka ikona ikada i bila u prodaji."

„I to je tačno. Ipak, izvesna veoma cenjena ikona prodata je pre nekoliko godina po ceni koja je preko tri puta niža od sume koju vi predlažete. To je bila najviša cena za koju smo čuli. Žalosno je, možda, što ove predmete prema kojima mi gajimo duboko poštovanje umetnički svet ne ceni kao pojedina dela svetovne umetnosti, ali tako je kako je. Niko za ikone ne daje toliki novac."

„Oče, moram vam reći da nam je jedan kupac već sasvim neočekivano ponudio tačno toliki iznos." Bilo je jasno da Volas uživa u tišini koja je nastupila nakon njegove izjave koja je odjeknula poput detonacije. Metju je bio podjednako zapanjen koliko i sveštenik i pitao se da li je to istina. „Skrećem vam pažnju", nastavi advokat, „da mi njima nismo ništa nudili i da nam nije želja da ikona postane privatna svojina, ali tolika cifra zavređuje pažnju. Da vam kažem jednu stvar, rusko tržište presušuje. Pokrali su iz te zemlje šta se pokrasti moglo. Cene svih ikona će rasti, ali za jednu koja je izuzetna koliko je ova..."

„Jasno, teško je takmičiti se sa ekscentričnošću kolekcionara", reče Tomas, ponovo pribran. „Imao sam utisak da u nadmetanju učestvuju samo institucije. „Recite mi, da li je muzej Metropoliten spreman da plati bar približno toliko?"

Sveštenik nije gledao u njega, ali se Metju zapita da li se od njega očekivao odgovor. Umesto toga, Volas ponovo skoči.

„Dotle još nismo stigli. Koliko ja znam, moguće je da jeste." „Čak i ukoliko se ispostavi da je ikona ukradena?"

„Znate", reče Volas pretećim glasom, „vi ste jedini izvor tih glasina." Pogled mu je bio apsolutno bezizražajan.

„To nisu glasine, gospodine, nego činjenica."

„Nikada nisam video nikakve dokaze. A to je veoma zgodan način da se snizi cena."

„Uveravam vas da možemo da pribavimo dokaze."

„Izvinite, ali niste uspeli da me uverite u to. U svakom slučaju, postoje minimalna finansijska sredstava neophodna za ovaj posed i ukoliko budemo bili primorani da se opredelimo za privatnog kolekcionara da bismo te zahteve namirili, tako će i biti. Ne verujem da će taj kolekcionar koji je ostvario kontakt sa nama biti jako zabrinut u vezi s tim da li je ikona ukradena ili ne."

„Vi zaista razmatrate tu ponudu?", Tomasova ogorčenost preplavi prostoriju.

„Svojski se trudimo da je zaobiđemo. Nudimo vam priliku da omogućite da delo bude pristupačno narodu i da ga vratite u zemlju porekla, ali morate sarađivati, oče. Gospođica Kesler ne može zanemariti obaveze koje ima prema posedu svoga dede."

Metju je shvatio da su sve to, uglavnom, bili pokušaji da se voda navede na svoju vodenicu, ali je opcija kojom je advokat pretio bila upravo ona koja ga je

plašila i morao se svojski potruditi da prenese tu paniku na Anu. Tomas zaćuta. A onda mu se na lice vrati osmeh sveca.

„Dajte da ja, što bi se reklo, otvorim karte. Dato mi je da vam ponudim do sedamsto hiljada američkih dolara. Prilično sam siguran da bih jednim pozivom episkopu Makariosu koji je ovde, kao i nekolicini drugih u Atini mogao tu cifru podići na blizu milion dolara. Međutim, oni više od toga neće dati."

Volas namesti naočare i uspravi se na stolici.

„Dobro, i to je pomak. Shvatićemo to kao ohrabrujući korak, oče."

„Molim vas da me ne shvatite pogrešno, gospodine Volase. Bio sam iskren prema vama; nemojte to sada zloupotrebiti. Ne možemo da ponudimo više od toga."

„Dovoljno je", Anin glas ih sve iznenadi. „Arture, mislim da je dovoljno."

Za trenutak zavlada tišina.

„Moram da porazgovaram sa svojim klijentom", Volas napokon progovori. Sveštenik sleže ramenima.

„Ne", tiho reče Ana. „Mislim da nema potrebe. Donela sam odluku."

„Nema potrebe za žurbom. Možemo da razmotrimo opcije."

„Jasno mi je, neko drugi bi možda platio više. Nije bitno."

„Nije samo to posredi."

Ona pogleda Metjua. „Šta ti misliš?"

On duboko uzdahnu na silu potiskujući svoje strahove, zanemarujući vrelinu tog drevnog pogleda koji mu je, sa drugog kraja sobe, žario potiljak.

„Gospodin Volas je u pravu. Ukoliko si zadovoljna cenom, u redu, ali bi trebalo da znaš još neke stvari."

„Kao na primer?", upita Tomas.

„Hoće li ona nakon prodaje imati pristup slici? Hoće li ona biti dostupna za eventualne izložbe kolekcije njenoga dede?"

„Da, sve to ovde stoji", reče advokat pokazujući svoje papire.

„Gde će biti izložena?", nastavi Metju. „Koliko će biti pristupačna običnom narodu? Šta ćete učiniti da je zaštite i konzervišu?" „Odlična pitanja." Sveštenik klimnu glavom u znak odobravanja. „Ni na jedno od njih nemam tačan odgovor u ovom trenutku, osim što vam mogu reći da mislim da ćemo biti u stanju da vas zadovoljimo u svakom pogledu."

„Da ih ipak razmotrimo", ponovo će advokat, gunđajući. „Sasvim je izvesno da će se gospođici Kesler svaki put izaći u susret kada bude želela da vidi ikonu. Što se tiče davanja slike na pozajmicu radi izlaganja, sumnjam da bi Sinod odobrio tako nešto."

„To mi je svejedno", reče Ana.

„Ikona bi najverovatnije visila u atinskoj katedrali. Gde god bi bila, bila bi

izložena naočigled vernika. Nije nam namera da je skrivamo, to bi bilo suprotno njenoj svrsi. Ipak, moraćemo pmđuzeti mere da je zaštitimo kako ne bismo ponovo ostali bez nje.

„Naravno”, odgovori Volas mehanički. „Sve te detalje mogu dodati nacrtu ugovora.”

„I ostaviti nam izvesnu slobodu, nadam se. Jer, ja već prihvatam više uslova nego što bi to učinila većina kupaca.”

„To je deo dogovora”, mirno reče advokat. „Dajemo vam je po bagatelnoj ceni i zauzvrat postavljamo neke uslove.”

„Bagatelna cena”, reče sveštenik sa podsmehom. „Gospodine Volas, vi biste mogli prodavati ćilime na turskoj pijaci.”

„Laskate mi.”

„Nimalo. Znači li ovo da smo postigli dogovor?”

„Ništa se nismo dogovorili dok ne budete videli uslove i dok vaši pretpostavljeni ne odobre novac. Ali, recimo da smo se sporazumeli. Ana?”

„Da. Apsolutno.”

Sveštenik pogleda na sat. „Ne znam da li mogu večeras stupiti u kontakt sa svojim ljudima.”

„Vidite šta možete”, uzvrati advokat. „Ja ću napraviti predlog ugovora i možemo ga potpisati tokom narednih dana.”

„Odlično. Vrlo sam zadovoljan. Vrlo zadovoljan.”

Sveštenik svima uputi osmeh. Ako je i bio zapanjen brzinom pregovora ili time kako je dobro prošao, dobro je to prikrivao. Svi ustadoše da se rukuju i Metju se donekle opusti. Eto ga. Sad samo treba da drži starca na oku dok se ikona ne nađe na zidu katedrale u Atini. A onda je zaista gotovo.

„Žao mi je”, reče Ana.

Advokat, koji je upravo pakovao papire u tašnu, podiže pogled ka njoj i očinski joj se osmehnu.

„Nema razloga da ti bude žao. Voleo bih, samo, da smo unapred malo bolje dogovorili strategiju, ali nema veze. Samo ako si ti zadovoljna rezultatom.”

„Zadovoljna sam da se sve to završi već jednom. Ne bih mogla da podnesem da ga pritiskamo, on je sveštenik.”

„Ne treba to da te brine”, reče Metju, pažljivo prebacujući draperiju preko ikone. Čim ju je prekrio, preplavi ga olakšanje. „Grčka crkva je imućna. Možda nema gotovine, ali svakako ima posede. Oni to sebi mogu priuštiti.”

„Izgledao je tako ranjivo. Potpuno sam.”

„Ranjiv”, nasmeja se Volas. „Ranjiv kao gvozdeni sef.”

„Da, slažem se”, reče Metju. „Ranjiv nije reč koju bih upotrebio, ali me jeste

iznenadilo to što nije došao sa savetnicima. Mislio sam da će biti prisutna cela pratnja."

„Nisu mu bili potrebni." Volas zatvori tašnu. „Budi sigurna da će njihovi advokati detaljno pregledati ugovor pre nego što ga on potpiše. U međuvremenu se oslanja na sopstveni sud. Mislim da su želeli da sve ovo brzo završe i da uključe što je moguće manje ljudi." Izborio se sa iznošenim zelenim mantilom i obukao ga, jako kašljući sve vreme. Zatim potapša Anu po ramenu. „Uskoro ću ti doneti da pogledaš nacrt ugovora. Čuvaj se, draga moja."

Ona ga isprati do vrata. Metju je želeo da izađe sa advokatom, da mu postavi nekoliko pitanja, ali ga zadrža Anin pogled.

„Hvala ti što si bio ovde", reče ona kad su ostali sami. „Postavljao si dobra pitanja."

„Volas bi ih takođe postavio."

„Potrebno mi je da si tu." Ona ga uze za ruku i on joj priđe bliže. „Hoće li ti u muzeju praviti probleme?"

„Ne brini za to." Zapravo, ukoliko se sazna za njegovu ulogu u svemu ovome, razni ljudi bi mu mogli praviti probleme, ali je Metju prelazio preko toga svaki put kad bi mu palo na pamet. U poslednjih deset dana, strašno je zanemario posao i verovao je da uopšte neće moći da se ponovo usredsredi na njega dok se pitanje ikone ne reši, i to na način koji bi smatrao ispravnim.

„Ostani malo", reče ona.

Nije imao nameru da je posluša. Sve ovo mu je izjedalo život; jedva je odvojio vreme da bi došao, bio je u zaostatku sa svim i svačim. Stisak njene ruke ga zadrža. Nije želeo sada da je ostavi samu, a znao je da za koji tren neće ni biti sposoban da to učini.

Presedanje u Frankfurtu bilo je odloženo, pa je otacjoanes stigao na njujorški aerodrom sa nekoliko sati zakašnjenja. Makarios je trebalo da pošalje vozača da ga sačeka, ali Joanes nije znao gde treba da se nađu, a nije mogao da nađe ispravnu telefonsku govornicu. Neko vreme nije mogao da nađe prtljag, koji se zatim pojavio na pogrešnoj traci. Kada je izašao iz toaleta nije mogao da se orijentiše gde su dolasci. Mora biti da ovako izgleda pakao, razmišljao je. Sada mu je bilo potrebno ono strpljenje kojem su ga učili tamo na planini, ali kako je vreme prolazilo, to mu je sve manje polazilo za rukom. Čim završi sa tihim kletvama, počeće da se moli za spokoj uma.

Tamo na planini su ga učili bogu koji se veoma razlikovao od boga koji je bio poznat seoskim sveštenicima. Bog starog sveštenika bio je ponekad tužan ili ljut, kao

i čovek. Mladi sveštenik je, takođe, propovedao o bogu svog sopstvenog kova, o bogu strastvenog duha koji je bio u skladu sa potrebama vremena, potrebama da se odoli, da se opstane. Ta božanstva su ispunjavala ono što je čovek očekivao od njih; i činila su ono što se od njih tražilo. Tamo na planini, nisu prezali od prizivanja božjeg gneva kako bi uplašili novajlije. Bilo je dobro poznato da strah izoštrava čula, a strah je zavodio disciplinu među dečacima sve dok njihov um, zadojen tamjanom i svetim vizijama, ne bi dovoljno ojačao da bi mogao da prihvati stvarnog Boga u svoj njegovoj snazi, u svoj njegovoj slavi. Joanesu je trebalo duže nego ostalima da postane spreman, ali je duboko shvatio učenje. Oni isti užasi koji su mu odredili mladost, a koji su ga u početku ograničavali, postali su izvor energije kada je jednom pronašao svoj put, hranili su plamen koji je goreo u njegovom umu. Tame je nestalo, njegova duša je otvorila vrata ka duhovnom svetu. Bio bi beskrajno srećan da je proveo život u izolaciji u kojoj je mogao da istraži taj put.

Zdepast, proćelav mladić u kožnoj jakni nije mu ulivao poverenje, aii je on prepoznao sveštenika na prvi pogled, uzeo njegov prtljag i poveo ga napolje ka parkingu.

„Uzgred, ja sam Demetrios”, reče on.

„Kladim se da te ovde svi zovu Džimi.”

„Tačno. Znam zašto ste došli, znam šta se događa.”

„Stvarno?”

„Tesno sarađujem sa episkopom Makariosom. Nisam ja samo vozač.”

„Shvatam.”

Kada je napokon prigrlio osamu, nekako se očekivalo da će ga njegovi učitelji otrgnuti od nje i ponovo usmeriti na spoljni svet. Joanes ih je najpre mrzeo zbog toga, ali je nakon niza godina shvatio da je to bilo u skladu sa njihovom porukom, u skladu s namerom. Duhovni svet mora živeti u njemu; mora ga uneti sa sobom u telesni svet i dopustiti da mu pomaže pri odlučivanju. Sačuvati veru unutar manastirskih zidina bilo je lako. Stado živi izvan tih zidina i Reč mora dopreti do njih.

„Ovde ste da kontrolišete Tomasa”, bio je uporan Džimi dok je stavljao prtljag u gepek, nakon čega su seli u vozilo, bespotrebno veliko vozilo crne boje; američki episkopi uvek imaju ovakve automobile. „Izvinite što ću da primetim da malo kasnite.”

„Kako to mislite?”

„Već danima niko ne može da stupi u kontakt s njim. To, naravno, ne mora ništa da znači”, neuverljivo dodade krupni vozač.

Stvari su se iskomplikovale nakon smrti starog učitelja, jer su uputstva počela da dolaze od ljudi koji su bili mlađi od njega, Ijudi koji nisu imali plamen u očima.

Šta se traži od čoveka kada unutarnji glasovi više nisu u skladu sa glasovima koji dolaze spolja? Joanes će najnoviji zadatak u potpunosti izmeniti. Možda je bilo i vreme.

„Imam zakazan sastanak sa Tomasom za sutra , reče stari sveštenik.

Džimi sleže ramenima dok je automobil išao niz vijugavu, polumračnu rampu betonske garaže.

„Nadam se da će se pojaviti.”

Joanes potisnu nelagodnost koja je počela da raste u njemu. Sve se dešava sa razlogom, a u svakom slučaju ne bi trebalo da se osloni na reč ovog zdepastog tipa.

„Verujem da ćemo se otac Makarios i ja dogovoriti.”

„Makarios”, prezrivo reče Demetrios. „Nemojte da me shvatite pogrešno, volim ja episkopa. Ali da vam kažem jednu stvar, ja sam taj koji će vam biti potreban u vezi sa ovim.”

„Imaću to na umu.”

10

Trebalo je i da pretpostavi. Metju je od početka imao loš predosecaj, ali je morao da tera dalje, da sam sebi opravda sopstvene postupke. Telefonski poziv koji je stigao juče od iznenada nervoznog rotisa, pokrenuo je nevolje.

„Devojka je razgovarala s tobom."

„Kaže da su juče potpisali ugovor", potvrdi Metju. „Tomas je sinoć sa još nekim odneo ikonu. I doneo je tebi, pretpostavljam." „Sve je proteklo po planu, hvala bogu."

„Prošlo je skoro dvadeset četiri sata. Zaista sam očekivao da se čujemo."

„Izvini. Jedva čekaš da ponovo razgledaš sliku. Moramo se dogovoriti kada da dođeš."

Naterao je sebe da izgovori sledeće reči. „Dogovarali smo se da je pogleda još neko."

"Da." Nervozno prošaputa on. „Misliš li da će biti sposoban za to?"

„Ne znam; za mnogo štošta nije sposoban. Mislio sam da upravo zato to i hoćemo da uradimo."

„Ne bih voleo da ga bespotrebno uznemirujem dok se oporavlja."

„On se ne oporavlja nego mu je sve gore. *Theio,* ovo je bila tvoja ideja. Šta sad ovo znači? Treba da najavim dolazak, a moj otac nije dobrodošao?"

„Oprezan sam, to je sve. Kako ćeš ga ubediti da dođe?"

„To prepusti meni. Kada da ga dovedem?"

„Sutra. Sutra je subota, a čini mi se da si ionako nameravao da mu odeš u posetu."

Bilo je zastrašujuće to koliko su mu bili poznati planovi svih njih.

„Da, čak smo se dogovarali i da se provozamo. Mislim da nije planirao da svraća u Kvins."

„Biću ovde celi dan. I, dečače moj, oprosti što ću ti dati jedan savet. Nemoj svome ocu pričati neke budalaste priče. Prozreće te i samo ćeš ga naljutiti."

„Hoćeš da kažeš kako loše lažem."

„Kaži mu da sam te pozvao da dođeš da pogledaš neka umetnička dela. To nije laž. Reci mu da bi voleo da i on dođe, kao podrška. Navedi ga da pomisli da ti čini uslugu."

Otac se nije protivio, ali je pristao na tu posetu kao čovek koji nema izbora i najveći deo puta sedeo je natmuren i ćutljiv. Kada su stigli u Fotisovu kuću u

Kvinsu, on ih je pozdravio vidno potresen, a u ruci je nervozno vrteo brojanicu. Po celoj radnoj sobi bile su pokačene slike, pa Fotis i Metju razmeniše mišljenja o holandskom pejzažu koji je Fotis nedavno kupio. Aleks je razgledao police sa knjigama i delovao je opušteno. Sedeo je u invalidskim kolicima kraj prozora, slabo sunce je obasjavalo njegova snažna ramena, a paperje nove kose formiralo je oko njegove glave auru sive svetlosti. Dva metra ispred njega, skrivena ispod bele draperije, na štafelaju se nalazila četvrtasta slika srednje veličine, i Metju nije mogao da odoli a da svaki čas ne baci pogled na tu stranu, privučem nekom čudnom energijom. Odjednom oseti užas pred celom tom predstavom. Uhvativši pogled Fotisovih okruglih, vlažnih očiju, on shvati da je i starac osećao istu nelagodu. Pre nego što će u potpunosti izgubiti hrabrost, Metju ustade i priđe štafelaju.

„Tata", reče on otkrivajući delo i očekujući, na neki način, da će se pred njim ukazati neka druga slika, sve do trenutka kada su ga one oči ponovo pogledale i on gotovo ostade bez glasa. „Ovo je slika u vezi sa kojom sam se konsultovao ovih dana. Fotis je čuva za kupca iz Grčke."

Aleks veoma sporo okrete pogied ka slici. Na licu mu se ocrtavao izraz odlučnog otpora koji je popustio čim ju je ugledao, a iskreno čuđenje zaigra mu u očima. Metjuu je taj pogled došao kao melem na dušu.

„Znam da ti religiozna umetnost ne znači baš puno, ali je na mene ova ikona ostavila poseban utisak i veoma sam želeo da je vidiš."

Iskoristio je to što je otac ostao kao hipnotisan, pa je prišao kolicima i dogurao ih do štafelaja dovoljno blizu da je Aleks, ako bi želeo, mogao da je dotakne.

„Zar nije divna?"

Više nije mogao da vidi lice svoga oca koji nije odmah odgovorio. Zatim se učinilo da on skoro neprimetno klima svojom velikom glavom posegnuvši potom rukom napred. Da li ju je stvarno dotakao?

Fotisu se u tom trenu oteo spontani jecaj. Alekos je povukao ruku sa slike i okrete glavu ka starcu. Metju razočarano stisnu ručke na invalidskoj stolici i pogleda u Fotisa. Nikada ranije Metju nije video tako preplašeni izraz na tom proračunatom licu starog prepredenjaka i nije bio u stanju da razluči da li je starac gledao u Aleksa ili u vrata iza njega. Nekoliko trenutaka niko nije prozborio ni reči. Zatim je Aleks lagano odmahnuo glavom kao da pokušava da odagna san, a onda je progovorio glasom punim odbojnosti.

„Skloni me od te stvari."

Najveći deo puta u povratku proveli su u neprijatnoj tišini. Iz Alekovog ponašanja nije se moglo zaključiti da li se ljuti ili nešto zamera; više je delovao zbunjeno i umorno. Dugo je izgledalo kao da namerava nešto da kaže, a na kraju i

progovori.

„Ne znam šta si ovim mislio da postigneš. Možda si ponosan na tu sliku, pa si želeo to da podeliš sa mnom."

„Tako nešto", prevalio je nekako Metju, pogleda prikovanog na vlažan put pred sobom.

„Znam ponešto o toj ikoni, neke stvari koje mi je tvoj *Yiayia* ispričao pre mnogo godina. Ne znam celu priču, ali su zbog te slike obojica prokletnika uprljali ruke krvlju. Mislio sam da će ti tvoj *Papou* pričati o tome."

„Nije. Fotis mi je nešto rekao. I bilo je prilično strašno."

Otac ga zgrabi za mišicu.

„Slušaj me", odlučno reče Aleks. „Da li me slušaš?"

„Slušam."

„Zaista me slušaj."

„Pobogu, tata, slušam te." Pokušavao je da kontroliše volan uprkos stisku koji je osećao na mišici.

„Ništa ne veruj Fotisu. Dok ne čuješ sve od nekoga kome veruješ, ništa mu ne veruj. Razumeš li me?"

„Čujem."

„Ali ne veruješ." Aleks mu oslobodi ruku. „Uostalom, šta bi tvoj otac idiot uopšte mogao da zna?"

„Ne mislim tako."

„Ne? A šta ti misliš?"

Metju pokuša da sabere sopstvene misli, a zatim brzo pređe u drugu traku kako bi mogao da izađe sa autoputa jer nije na vreme video skretanje.

„Mislim da od svih slušam razna sranja i ne znam u šta da poverujem."

„Zašto bih te lagao?"

„Ne mislim da me lažeš, ali mi ne saopštavaš nikakve korisne informacije. Čitav život slušam te iste nejasne, ljutite izlive besa protiv njih dvojice. Šta su učinili?"

„Napravili su đavolji sporazum sa Nemcima."

„Toliko znam."

„Pitaj dedu."

„Neće da mi kaže, pokušao sam."

„Da li si mu ispričao ono što je tebi ispričao Fotis? Jesi li? Nisi? O, pa on te vrti oko malog prsta. Pitaj svog *Papou."*

„Kažem ti da neće da razgovara sa mnom."

„Hoće. Ja ću se postarati za to."

Stali su na znak 'stop', mada nije bilo nikakvog vozila na vidiku. Metju

povuče ručicu i brisači hitro preleteše preko kišom poprskane šoferšajbne.

„Zašto ih toliko mrziš?"

„Ne mrzim ih", reče Aleks, „ne više nego što mrzim psa koji je dresiran da ubija; ali im ne verujem. Oni su spodobe koje pripadaju svom vremenu, a to je bilo grozno vreme. Grčka je užasno stradala tokom rata. Zatim je usledio građanski rat, problemi sa Turskom, Kiprom, smene vlada koje su sve bile korumpirane. Svi ti političari su imali mentalitet opsadnog stanja. Borili su se da Grčka ostane slobodna, pa je sve bilo dopušteno. Tvoj *Papou* i kum bili su vladini ljudi, lojalni vojnici. Nisam upoznat sa detaljima, ali znam da su učestvovali u nekim groznim stvarima. To im se vidi na licu. A sve je počelo još tokom rata s tom prokletom ikonom. Upravo tada su načinili prve korake od boraca za slobodu ka političkim operativcima. Sa neprijateljem su trgovali oružjem koje su koristili protiv svoje braće."

„Komunistička pretnja je bila stvarna", uporan je bio Metju, ubrzano krećući sa znaka 'stop', iznenađen sopstvenom defanzivnošću. „Lako se moglo desiti da preuzmu Grčku."

„To ne poričem, ali je usledio strašan rat. Na hiljade ljudi je zarobljeno, mučeno, zatvoreno bez presude. Neki su i pogubljeni. Čak i oni koji su se borili u tom ratu ne mogu ga lako opravdati. Oni, jednostavno, uopšte ne pričaju o tome."

Kada su se približili kući, Metju uspori. Neobjašnjiv gnev koji je njegov otac osećao prema dvojici staraca toliko dugo je uticao na raspoloženje u porodici da se više niko time nije ozbiljnije bavio. Ali, Aleks je ispoljio više osećanja u poslednjih nekoliko minuta nego tokom svih prethodnih godina da, koliko god su ga neka od tih osećanja ljutila, Metju nije želeo da propusti priliku.

„Ti izgleda nikako nisi u stanju da prihvatiš da su oni učinili ono što su smatrali da je neophodno? Da je to sada prošlost, a da su oni stari ljudi?"

„Da li bi ti prihvatio taj argument kada su u pitanju nacisti u Južnoj Americi? Ili Milošević i Karadžić?"

„Ne možeš ih svrstati u istu kategoriju."

„Hoću da kažem da njihovi postupci ne iščezavaju zato što su oni ostarili. Učinili su šta su učinili. I još uvek su umešani u to. Nemoj ni da pomišljaš da su se odrekli starih navika."

„Sad više ne znam o čemu pričaš. Fotis je već decenijama u ovoj zemlji. *Papou* provodi vreme u bašti. Šta će vladi Grčke tako stari ljudi?"

„Ja ne govorim o tome za koga oni rade, nego govorim o *načinu* na koji delaju. Naučeni su da manipulišu i varaju. Fotisu je to postalo prirodno. On stalno mora da stvara neke spletke, poslovne, špijunske, nebitno. On je poput ajkule, stalno u pokretu. Ako prestane da spletkari, umreće."

„A *Papou?”

„On je suptilniji. Mislim da ne uživa koliko tvoj kum, ali još uvek prima naređenja od vlade Grčke, ili od nekog njenog dela. Drži Fotisa na oku, a obavlja i druge poslove. Budi siguran da nije ovde došao samo zato da bi mene posetio.”

„Ne verujem u to što pričaš.”

„Znam. Ne znam kako da te uverim da je tako.”

Parkirali su se i Metju ugasi motor, ali obojica ostadoše da sede u koiima. Kiša je padala sve jače i jače, zalivala šoferšajbnu, zamagljivala pogled na kuću, ali se na kuhinjskom prozoru jasno videla topla žuta svetlost.

„Zašto je ta ikona kod Fotisa?”, napokon upita Aleks. „Šta je sa muzejom?”

„Vlasnica se predomislila. Grčka crkva je dala ponudu i ona je odlučila da je njima proda.”

„Kakve to ima veze sa njim?”

„Uspostavili su kontakt i sa Fotisom da bi uticao na njenu odluku, valjda. On poznaje nadležnog advokata. I da bi organizovao transport. Zato će ikona još neko vreme biti kod njega.”

„Zašto?”

„Misliš kakve on od toga ima koristi? Da može da se moli ispred nje. Ta ikona je sveta. Navodno ima čudesna isceliteljska svojstva.”

„Matori gad. Šta on misli, da je našao način da poživi zauvek?”, reče Aleks između smeha i besa.

„Kod njega će biti samo nedeljudve, a onda ide crkvi.”

„Kako si se ti našao u svemu tome? Trebalo je da proceniš delo za muzej.”

„To sam i uradio. I zaista sam mislio da će to biti sve. Ali je Ana, Ana Kesler, vlasnica ikone, tražila od mene savet.”

„A Fotis je to podsticao?”

„Da.”

„I ti si je nagovorio da sklopi taj ugovor.”

„Nisam, ona je tako želela. Ali je nisam odgovarao od toga. Nisam joj rekao da je Fotis umešan.”

„Nisi uopšte uticao na nju?”

„I ako jesam, to sam učinio jer sam smatrao da je tako ispravno, a ne zbog njega.”

„Spavaš li sa tom devojkom?”

Metju samo uzdahnu i zavali se u sedištu. Vazduh u automobilu je postajao hladniji i kuća poče da ga mami.

„Tako, znači”, Aleks klimnu glavom. „Lepo te on uči.”

Metju udari pesnicom o instrument tablu uplašivši i sebe i oca. „Da ii ti zaista

imaš tako nisko mišljenje o meni? Da ja ne umem ništa sam da smislim, da ni u šta sam ne verujem? Jesi li ti toliko okupiran mržnjom prema njima da moraš sve da svedeš na nju?" Aleks je polako odmahnuo giavom, ali se činilo da nije toliko povređen sinovljevim rečima koliko je tužan što ga je uznemirio, što ga je naveo da se oseća gnevno i nemoćno.

„Ne treba to da primaš tako lično. Oni su majstori. Oni to meni rade celi život. Ako iz ovoga izvučeš pouku, možeš da izbegneš da ubuduće budeš povređen."

„Šta, zaboga, ti misliš da su ti oni učinili?"

Na kuhinjskom prozoru se pojavi prilika, skoro u potpunosti zaklonivši svetlo.

„Upravljali su mojim životom. Ja sam inženjer hemije jer je moj otac hteo da budem to. Ja živim u Americi jer me je on ovamo poslao. Čak je i ženidba tvojom majkom..."

„Šta?"

„Ne bi trebalo da ti ovo pričam."

„Znao si da je ona Fotisova nećaka, tako si je i upoznao."

„Znao sam da mu je nećaka, ali nisam znao ko je on. Čak se i pravio da se protivi tome, samo da bi me namamio, znajući da ćemo mu se ona i ja suprotstaviti."

„A zašto je to, u stvari, uradio?"

„Ko zna? Možda je smatrao da je to način da me ukrade svom starom drugu Andreasu i pretvori me u sina kog nije imao. A da je pokušavao da to učini - jeste, ali sam ga ubrzo prozreo."

„Sereš."

„Nemaš ti pojma, nisi bio tu."

„Nisam ni morao da budem tu. Ne moram ti čak biti ni sin da bih prozreo ovo jer, ili si je voleo pa ništa nije bilo bitno i sve je bilo dobro, ili je nisi voleo i ništa nije valjalo. Kako god okreneš, bilo je na tebi i niko drugi nije imao uticaja. Zato prestani da pokušavaš da me ubediš u te budalaštine. Uzgred, znam da iskreno razgovaramo, ali ne želim da čujem koje od to dvoje je tačno, jasno? Ona mi je majka, pa to zadrži za sebe."

Prilika nestade sa prozora, a kiša postade još jača. Metju je duboko disao pokušavajući da se smiri. Pre samo par minuta nije ni pomišljao da bi se toliko mogao naljutiti na oca. Bes je bio čist, pravedan, katarzičan i neprolazan, mada je znao da će uslediti osećaj krivice.

„To je, naravno, tačno." Aleks se izduvao, ali mu je lice i dalje bilo obliveno rumenilom kakvo na njemu nije moglo da se vidi već duže vreme. „Žao mi je što sam ti pričao o ovome. Molim te, zanemari sve što sam izgovorio. Molim te, prihvati upozorenje."

„Hajde da uđemo unutra, sigurno ti je hladno.”

„Ne. Ništa ne osećam.”

Joanes je u tišini sedeo za kuhinjskim stolom u episkopovoj maloj ali brižljivo uređenoj gostinskoj kućici, kad je Džimi ušao bez kucanja.

„Dobro jutro, oče.”

„I tebi, sinko.”

„Dakle, Tomas je nestao. Ispario.”

„Izgleda da je tako.”

„Sinoć je napustio celu pastvu koja je sedela u klupama i čekala da čuje božju reč.” Mali čovek je nervozno šetao po prostoriji i, preturajući po džepovima, izvadio je mali pištoij.

„Jadni bednici.”

„Ispričao mi je otac Makarios.”

„Da li ti je rekao i to da je s njim nestalo i pola miliona dolara iz crkvenog fonda?”

„Nisam znao kolika je suma, ali je očigledno reč o velikoj proneveri.”

„Njega treba da tražiš.”

„Shvatio sam da se ti i Makarios bavite time. Osim ukoliko ne nameravate da se oslonite na policiju.”

„Ah. Makarios čak ne može ni da natera sebe da ispriča policiji, misli da će se taj đavo pokajati i pojaviti s nekim valjanim objašnjenjem. Oni neće skandal. Uostalom, neke ljude sam angažovao da ga traže.”

„Pretpostavljam da je taj novac uzeo za sebe, a ne za podzemlje.” Joanes je govorio lagano, odmeravajući svaku reč. „Ne verujem da je uzeo ikonu. Zastupao je nekog kupca. Nazvao ga je donatorom koji je trebalo da sliku preda crkvi.”

„Ali nikada niste saznali ko je taj donator.”

„Nije nam rekao.”

„Mogao je i da ga izmisli."

„Da, mogao je.”

„Ko je taj čovek kome idete u posetu? Andreas Spiridis?"

Joanes uzdahnu. Ovde očigledno nije bilo nikakvih tajni.

„Neko ko je stigao iz Grčke u isto vreme kada je sve ovo počelo da se dešava.”

„Ne pripada crkvi?”

„Ne, pripada vladi. U penziji je, ali je još uvek u kontaktu ili se oni javljaju njemu, ili mu se, možda, javljaju Amerikanci. Kako bilo da bilo, uspeli smo da ga

lociramo. Ne znam da li je umešan, ali najverovatnije jeste. Voleo bih da skloniš taj pištolj.”

„Kažete, vlada. Mislite na obaveštajnu službu, državnu bezbednost, tako nešto?”

„Da, ali on je star. Stariji čak i od mene.”

„Star ili ne, ovo nam može zatrebati”, reče Džimi, glancajući pištolj. „Ne idem nenaoružan."

„Uopšte ne tražim od vas da idete.”

„Mislim da ćete uvideti da otac Makarios insistira da je budem prisutan.”

„Da.” Joanes bolje pogleda oči i nos mladog čoveka, oblik njegove glave. „Znate, ličite na njega. Na episkopa. Nemojte mi reći da ste u srodstvu.”

Mali čovek nije voleo kada ga identifikuju.

‚Ja sam mu nećak. To je nebitno.”

„Jeste li vi neka vrsta civilnog detektiva?”

„Mi kažemo privatni detektiv. Ali, uglavnom radim za crkvu." „Aha, Hristov vitez. Kakva šteta da imaju dovoljno posla za vas.”

„Što sad ne bismo pošli do tog čoveka?”

„Zato što nije ovde. Otišao je iz grada na nekoliko dana.” „Znači, sad ćemo da čekamo?”

„Siguran sam da ima još stvari koje biste mogli da istražujete. Nemojte da vas ja zadržavam.”

„Vi znate više nego što mi govorite. Neću vas ispuštati iz vida.” „Moram naglasiti da, ukoliko imate nameru da me pratite, morate postupati tačno kako vam kažem. Nemam nameru da trpim mešanje, šta god rekao Makarios.”

„Svi ste vi isti”, uzdahnu mali čovek. „Mislite da bolje znate nečiji posao od njega samoga. Zašto? Zato što vas vodi božanska svetlost? Sveštenici ne bi trebalo da vode istrage.”

„Reci to Bogu, brate.”

Kraj izgrebanog i prljavog prozora voza promicala je obala Konektikata. Duboki zalivi i trava pustare čija se boja još uvek kretala od tamnobež do svetlozelene. Beli čaplje su šetale unaokolo ili polako uzletale. Marine, prazne plaže, sive ogolele ivice ostrva. Zatim gusta šuma, drveće uglavnom golih grana ali obavijeno oreolima svetlozelenih ili crvenkastih listića. Svet je oživljavao. Andreas skrenu pogled sa prozora.

Put u Boston bio je gubljenje vremena. Video je udovicu jednog od svojih operativaca. Taj čovek je godinama obavljao dobar, ali slabo plaćen posao operativca

i izgubio penziju kada je došao u Ameriku, izabravši radije to nego povratak u Grčku kojom su upravljali pukovnici i koja mu je bila nepoznata. Andreas tada nije bio u mogućnosti da mu pomogne, a i sada nije mogao da učini ništa, osim da mu oda poštu. Poslednjih godina obavio je na desetine takvih poseta. Taj zadatak mu vremenom nije postajao lakši. Čovek iz Amerike s kojim se susreo u Kembridžu bio je stari prijatelj, ali je bio na još nižem stepenu od Morisona, polupenzionisan, zaposlen na koledžu kao predavač i beskoristan. Andreasu je bilo muka dok je sedeo pokušavajući da se seti kako je to bio dobar čovek, koliko je ljudski kontakt bitan za svačiju dušu, ali je jedino mogao da razmišlja o tome koiiko će imati koristi od tog susreta. Dobijene informacije u odnosu na izgubljeno vreme. Da li je zauvek izgubio sposobnost da razmišlja na bilo koji drugi način? Čak mu je i udovica bila odvratna, ta žena velike dobrote i hrabrosti koju nikada više neće videti. Sramotno.

Jedva je čekao da se vrati Alekosu. Verovatno je to uticalo na njegovo ponašanje, mada je za njegovog sina ta pauza po svoj prilici bila dobrodošla. Njih dvojica nisu puno vremena mogli da provedu jedan s drugim koliko god da je suštinske ljubavi bilo između njih. Andreas bi uskoro morao da se vrati u Atinu, osim ukoliko se Aleksu stanje ne pogorša. Hotelski račun je nemilosrdno rastao, a i Njujork je kod njega izazivao nepodnošljivu klaustrofobiju. Najvažnije je bilo da se postara da se Metju ne umeša ozbiljnije u Fotisove spletke. Na to je sve vreme trebalo da bude usredsređen, ali je opet nanjušio Milera. Najbolje da se okane toga. Uostalom, Beni do sada nije naišao ni na kakav trag.

Uspeo je da odoli kupovini jednog od mobilnih telefona koje su svi imali, a sedam telefonskih razgovora koji su istovremeno tekli u njegovoj blizini užasno su mu išli na živce. Ipak, shvatao je da su korisni; bili bi neophodni u njegovom poslu, to jest, da su postojali pre dvadeset godina. Međutim, budući da ga nema, deset minuta je čekao da prođe pauza u Nju Hejvenu, pa krenuo kroz vlažne, tihe tunele ispod pruge i telefonirao iz govornice. Počeo je da okreće

Metjuov broj, spontano, ali je onda prekinuo i umesto toga nazvao Benija.

„Gde si bio, kog đavola?”

„U vozu sam. Šta je bilo?”

„Našao sam ga.”

Andreas uzdahnu i sklopi oči.

„Jesi li siguran?”

„Devedeset pet posto. Ti ćeš morati da se pobrineš za ostatak.

Kada se vraćaš?”

„Za dva sata.”

„Večeras nije dobar trenutak. Mnogo je sveta. Posetićemo ga sutra, odmah ujutro.”

11

Metju je nameravao da se isto veče vrati na Menhetn, ali ga je majka ubedila da prenoći. U nedelju rano ujutro nazvao je hotel u kom je odseo njegov deda, ali iz sobe nije bilo odgovora. Potom je nakratko posetio oca. Aleks je bio previše umoran da bi ustao, pa se Metju smestio kraj njega i stegao ga za ruku, nadajući se da će izraz njegovog lica iskazati izvinjenje koje nikako nije mogao da izgovori. Do glavne stanice je stigao vozom, a onda otišao do hotela. Katolicima je bio Uskrs, a pravoslavcima Cveti. Metju je razmišljao da ode na službu, ali je sve bilo tako konfuzno da ne bi mogao da skrene misli, a i bio je siguran da deda nije u crkvi.

U krcatom hotelskom predvorju, recepcioner je uzeo broj i nazvao sobu.

„Možete se popeti."

„Vratio se?"

„Vratio se pre dvadeset minuta u društvu još jednog gospodina. Soba 511. Lift je sa vaše leve strane."

Metju je bio spreman da čeka i mnogo duže, ali se sada osetio ^{ne}spremnim. Bilo mu je teško da ostane ljut, a i deda bi na razne načine uspeo da ga smiri. Mora biti čvrst, mora mu reći sve što zna i tražiti odgovore.

Jako je pokucavši na vrata, začuo je korake i jedva čujan pozdrav.

„Metju je."

Vrata se otvoriše i on ugleda visokog, sedokosog čoveka koji se osmehivao.

„Ti si Andreasov unuk?"

„Tako je."

„Da, da, uđi."

Stariji čovek se skloni sa vrata i Metju uđe. Soba nije bila velika. Francuski krevet, televizor, sto i dve stolice, zidovi oslikani nekakvim neupadljivim cvetnim dezenom, jastučići i prekrivač preko kreveta.

„Sedi", reče čovek, smestivši se na stolicu blizu vrata. Metju ostade da stoji, ali priđe prozoru i pogleda ka betonskom dvorištu pod prozorom. Naučio je bio da ne postavlja pitanja o poslovnim saradnicima svoga dede. Smetalo mu je prisustvo ovog čoveka jer je nameravao da pritisne Andreasa, ali je odlučio da ne dozvoli da bude oteran. Sačekaće. Začu se prekidač svetla u kupatilu i on se okrete.

Tamo je stajao neki nizak, debeo, skoro potpuno ćelav čovek upalih očiju, ogrnut za dva broja većom kožnom jaknom. Svetlo u kupatilu je bilo ugašeno, a u sobi nije bilo nijednog drugog mesta na kome je Andreas mogao biti. Tu ga nije bilo,

a ova dvojica su se nalazila između Metjua i vrata. On oseti kako je zanemeo od straha.

„Sedi, molim te", ponovi stariji čovek. „Trebalo bi da se upoznamo."

Metju oprezno sede na ivicu dušeka. Onaj ćelavi ostade da stoji iznerviranog izraza lica, odsutno tapkajući džep jakne.

„Došao si kod svog *Papou*", reče sedokosi čovek. „I mi smo zato došli. Kao što vidiš, on nije ovde."

Čovek je bio Andreasove visine i težine, a lice mu je imalo taj isti četvrtasti oblik. Čak i crte lica su im bile slične. Uz tamno odelo i košulju zakopčanu do grla, Metju shvati da je recepcionera bilo lako prevariti. Ipak, ovaj čovek je dobrih deset godina bio mlađi od Andreasa, i daleko prijatnijeg izraza lica.

„Šta tražite u ovoj sobi?"

„Čekamo. Čekamo kao i ti."

„Mislim da niste baš samo čekali pre nego što sam ja došao." „Da, eto, iskoristili smo to što nije tu da malo razgledamo sobu. Uveravam te da ništa nismo uzeli."

„Ne bi trebalo da ste ovde."

„Zakonski gledano, ti si u pravu. Nepisani zakoni su, ponekad, jači. Uostalom, nismo provalili. Dali su nam ključ."

„Ima li ikakve svrhe da vas pitam šta tražite?"

„Zapravo, nismo baš sigurni. Možda nešto što bi nam ukazalo na to gde se ikona sada nalazi. Da ikona, *paidemou,* nemoj biti tako iznenađen. O čemu si ti mislio da je ovde reč?"

„Zna on", reče ćelavi nervoznim glasom. „Zna gde je ona. Zar ne?"

Metju razmisli o odgovorima, tačnim, netačnim i polovičnim. Koji od njih bi ga zaštitili? Koji od njih bi nekoga drugoga doveli u opasnost? Od straha nije mogao da razmišlja. Da li bi, jednostavno, mogao da ustane i ode?

„Nisi u opasnosti", blago reče stariji čovek. „Ali moramo saznati gde se nalazi ikona. To je izuzetno važno."

„Zašto?"

„Fer pitanje, ali je odgovor komplikovan. Mislim da nekoliki ljudi koji su uključeni u prodaju te ikone, među kojima si i ti, ne razumeju situaciju. U stvari su žrtve obmane. Reci mi, da li si upoznao sveštenika po imenu Tomas?"

Nakon pauze koja je predugo potrajala da bi posle nje mogao da odgovori odrično, Metju klimnu glavom.

„I on se predstavio kao predstavnik grčke crkve?"

„Da", reče Metju, a umesto brige za sopstvenu bezbednost, on sada oseti veliki strah.

„Zar nije?”

„Jeste, odnosno bio je. On je sveštenik crkve u Americi, ali povremeno i za nas obavlja poslove. Ugrabio je priliku da nam nabavi tu ikonu. Poslednjih nekoliko dana, međutim, dozvolio je da njegovi lični interesi nadjačaju duhovne obaveze. Mislim da je to posredi. Mi, u stvari, ne znamo gde je Tomas, tako da ne možemo biti sigurnita se dogodilo. Veoma sam iskren prema tebi, možda i više nego što bi trebalo. U svakom slučaju, ne verujemo da je ikona kod njega.” Šta prvo da pita?

„Izvinite, ali ko ste vi?”

„Izvinite. Zovem se Joanes. Otac Džon, ako vam tako više odgovara. Mnogi moji prijatelji Amerikanci me tako zovu.”

„Ja sam Grk.”

„Naravno.”

„Vi, dakle, dolazite iz crkve u Grčkoj?”

„Da.”

„I ovde ste da biste proverili kupoprodaju?”

„Tomasovi postupci su izazvali sumnju. Nažalost, njegovi pretpostavljeni ga nisu nadgledali dovoljno dobro, a ni mi, sve dok nije bilo prekrasno. Ovde sam da vidim šta se može spasti. Za nas je ta ikona od neprocenjive vrednosti. Uveravam vas da smo bili neizmerno srećni kada nam je Tomas javio da ju je pronašao.”

„Čekajte malo. Niste znali da je kod Keslera?”

„Raspredale su se razne priče, među kojima i ta da ona sada pripada Kesleru. Većina je smatrala da se nalazi u Švajcarskoj u nekom sefu. Ja sam pretpostavljao da je uništena.”

„I onda vam se Tomas obratio.”

„Tako je.”

„Vi nikada niste stupili u vezu s nekim ko bi vas ovde zastupao? Mislim, s nekim izvan crkve.”

„Na koga mislite?”

Metju je ustuknuo. Ništa od cele te stvari nije mogao da shvati, a užasna istina se preteći nadvijala nad njim. Ipak, s obzirom na to da je do sada bio žrtva prevare, kako da tek tako prihvati ovo što čuje? Hoće li tako brzo izgubiti veru u Fotisa?

„Znate, moram da vam kažem jednu stvar: Tomas je bio uverljiv koliko i vas dvojica. Sve je ispravno odradio. Dao je mnogo novca. Odakle mu to?”

Ćelavko brzo progovori na grčkom, nešto u smislu da gube vreme. Otac Džon mu mirno odgovori: gde žure? Onda se starac nagnu i zagleda se u Metjua.

„Tomas je, očigledno, imao sponzora. Nekoga ko, u stvari, sve vreme traga za tom slikom. Možda ti znaš o kome je reč.”

Metju odmahnu glavom, manje u znak negiranja, a više u znak otpora.

„Nemaš nikakvog razloga za to”, nastavi sveštenik, ,,ali te ja ipak molim da mi veruješ. Za dobro crkve, za dobro ostalih koji su obmanuti, a u znak sećanja na one koji su izgubili živote za tu sliku, ja te molim za pomoć. Molim te, reci mi gde se nalazi ikona.”

Metjuova sklonost da veruje Ijudima bila je ogromna, ali je počeo da shvata da mu je to mana.

„Moram do toaleta.”

Ćelavi opsova, a Metju kroči u relativno bezbednu prostoriju obloženu plavim pločicama, osvetljenu fluorescentnom svetlošću. Umivanje hladnom vodom mu je prijalo, ali mu nije razbistrilo svest. Sveštenik je uverljiv. Sažaljenje i iskrenost kojima je zračio imali su gotovo hipnotički karakter. Može li mu se verovati? Da li su stvari komplikovanije? Možda je u pitanju borba između ogranaka crkve? Zaključak kojem se stalno vraćao bio je upravo onaj koji ga je i do tada terao da drži jezik za zubima: ne može izdati kuma na osnovu tako mršavih dokaza. Morao bi sam da istraži slučaj, i to brzo, kao što je i bio nameravao kada se uputio ovamo. To je podrazumevalo da se otarasi ove dvojice. Hoće li ga pustiti da ode? Postoji li neki način na koji su mogli da ga prate, a da on toga ne bude svestan? Nije bilo vremena da se pričeka dandva, u pitanju su sati.

Kroz vrata se začula zvonjava mobilnog telefona. Kada se sabrao i izašao, Metju ugleda ćelavog kako sklanja telefon uzbuđeno pričajući nešto ocu Džonu. Uglavnom nije mogao da razume grčki kada se govori tako brzo i sa tako jakim akcentom, ali je među svim tim rečima sasvim jasno uspeo da razazna njemu poznato ime. Sveštenik ga pogleda.

„Nije ti dobro?”

„Dobro mi je. Moram da idem.”

„Jedan saradnik moga prijatelja je upravo otkrio nešto među stvarima koje je otac Tomas ostavio za sobom. Jedno ime koje nam je poznato. Fotis Dragumis. Mislim da ste u nekakvom srodstvu.”

Metju klimnu glavom.

„Da li ste bliski?”

„Jesmo.”

„Da li je on opasan čovek?”

„Ja ga ne posmatram na taj način. Za vas bi možda bio opasan.”

„Svejedno ga moramo videti. Mislim da treba da pođeš s nama. Šta ti misliš?”

„Ne znam.”

„Nećemo te primoravati. Ti odluči. Nekako mi se čini da će stvari biti manje

rizične za obe strane ako ti budeš prisustvovao."

Metju je shvatio značenje tih reči. Nadvladavala je želja da bude uključen u sve što bi se moglo dogoditi.

„Moram ga nazvati."

„Ne mogu te sprečiti. Ali ukoliko to učiniš, on će se skloniti kad mi dođemo, tako da ni ja ni ti nikada više nećemo videti tu ikonu. Mislim da si toga svestan."

Ipak je oklevao. Sveštenik je nagađao; nije mogao biti sasvim siguran da je ikona kod Fotisa.

„Scatd", reče ćelavko, naginjući se napred. Metju instinktivno pruži ruke ka njemu snažno uhvativši čoveka za grudi tako da se ovaj zatetura i zgrabi dušek kako ne bi pao na pod. Mada je nameravao da potrči ka vratima, Metju odjednom jurnu ka njemu shvativši da više ne oseća strah nego bes koji ga je ispunjavao. Nije se potukao još od puberteta, ali je sada osetio želju da namrtvo isprebija ovog zdepastog čovečuljka. Ćelavko se brzo povratio i skočio na njega, nespretno udarivši Metjua pesnicom u stomak, ali dovoljno jako da se ovaj presavije od bola. On se pripremi na naredni udarac, ali se sveštenik ispreči između njih.

„Stamatal Prestanite, obojica!" Otac Džon mu je pomogao da dođe do stolice, ali Metju ne htede da sedne, već se samo nasloni na rukonaslon od bledog drveta, pokušavajući da dođe do daha. Ćelavko popravi jaknu, lica izobličenog od besa i iznenađenja.

„Demetrios nije krenuo na tebe", oštro reče sveštenik, „krenuo je ka vratima."

Metju je to bio shvatio i sam, tren nakon što ga je udario, ali je ipak jedva uspeo da kontroliše bes. I sada mu je bilo jasno da je sve shvatio pogrešno. Ruke su mu se tresle. Činilo se da nestaje tla koje je, poput klimavih vešala, Fotis sagradio pod njegovim nogama. Laž; sam ju je iskonstruisao od škart materijala koji je dobijao od svoga kuma, od poluistina i neosnovanih zaključaka. Ignorisao je svaki znak, dopustio je da viši cilj opravda sve. Bio je izigran. Bilo je upravo onako kako ga je otac i upozorio da će biti, više nije mogao da skriva istinu.

„U redu", reče Metju, kad mu se povratio dah. „Poći ću s vama. Ali radićemo kako ja kažem. Fotis je veoma lukav, i odlično zaštićen."

Sveštenik se osmehnu.

„Onda računamo na tvoju zaštitu."

Bilo je hladno. Mnogo vremena je prošlo od kako je Andreas poslednji put bio na ulici ovako rano i sada je bio iznenađen, osetivši kako ga prožima hladnoća praskozorja. Brzo je hodao kako bi njegovim ukočenim udovima prostrujala krv,

znajući da u narednim minutima ili satima neće smeti sebi da dozvoli da bude spor. Možda će biti neophodna hitra akcija. Osetio je kako ga trese nervoza. Njuškao je injuškao ne očekujući ništa, a onda, odjednom, uznemirio gnezdo stršljenova. Sada bi se lako moglo desiti da stvari izmaknu kontroli, a za to bi mogao da krivi jedino samog sebe. Ipak, nije mogao da žali što je do svega toga došlo. Ako je to bio Miler, bilo je neophodno preračunati se. Vreme nije spralo zločine, a instinkt mu je govorio da je svako ko je bio umešan u situaciju sa ikonom, bio ozbiljno ugrožen. Samo se nadao da će Beni stići na vreme, jer bilo je zaista hladno.

Tamne senke su se još uvek šunjale po uzanim sporednim ulicama, ali je iznad Kvinsa polako počelo da se razdanjuje. Neki su već bili izašli, poput usamljenih priviđenja koja nisu sasvim svesna ili sasvim budna. Taksi vozila su jurila uz treću aveniju. Jedan srebrnasti automobil stajao je pred zgradom banke sazidanom od opeke, na severoistočnom ćošku raskrsnice. Vrata na strani suvozača bila su otključana, te Andreas zahvalno uđe u toplo vozilo. Beni je već pušio, a na plastičnom držaču između sedišta stajale su dve čaše kafe. Bio je opušten toga jutra i dopustio je da jedan broj automobilaprođe pre nego što se uključio u saobraćaj.

„Kuda idemo”, upita Andreas.

„Nećemo daleko. Dojorkvila. Nemcograd, kako ga zovu, ali je, u stvari, više mađarski. Mađarske crkve, restorani, klubovi.”

„Znam taj kraj.”

„Ima tamo nekakav pansion koji vodi jedna Mađarica. Ranije nisam znao za njega, ali me je pre nekoliko dana neko uputio na njega.”

„I, tamo si poslao jednu od devojaka sa brošurama?”

„Uspeo sam da uđem preko servisa za pranje, mada te se to ne tiče. Dakle, on nije odseo baš u pansionu nego u apartmanu koji drži ta žena, a koji se nalazi nekoliko kvartova odavde. Pod imenom Piter Miler.”

„Piter Miler”, razmišljao je Andreas skeptično. „To mu je baš stari pseudonim. Godinama ga nije koristio.”

„Možda ga je zato i odabrao.”

„Beni, jesi li ti siguran u ovo? Piter Miler je veoma često ime.” „Video sam sinoć kako ulazi tamo. Vrlo je star, kratkih nogu. Dugog torzoa, pomalo hramlje.”

To je bio tačan opis, ali je mogla biti u pitanju i koincidencija. „Koliko ima apartmana u toj zgradi?”

„Stvarno nemaš poverenja u mene, je li prijatelju?”

„Samo pitam.”

„Pitaš me”, oštro reče mlađi čovek, „kako ja znam da je to baš taj Miler, a ne jedan od deset hiljada staraca koji žive na Ist sajdu. To je mala zgrada, ima osam stanova od kojih dva nisu useljena. Ušloje četvoro ljudi koji deluju kao stanari,

mlađi, poslovni ljudi, ljudi iz hemijskog čišćenja. To nije cela zgrada, ali bitno sužava broj.” „Da. Dobro zvuči.”

„Mislim da smo našli tvog čoveka. Ako grešim, kupiću ti doručak.”

„Kakav je plan?”

„Sinoć je kasno stigao. Ne verujem da je ponovo izlazio. Parkiraćemo se i čekaćemo. Ovo je mirna ulica, mogli bismo ga pokupiti i odvesti na sigurno mesto. Dva mi padaju na pamet. Možemo to obaviti i ovde iako to ne savetujem.”

„Zašto to onda pominješ?”

„U slučaju da ti je tako lakše.”

Drugim rečima, pomisli Andreas, za slučaj da ne mogu da izdržim sat vremena da sedim u autu sa prestravljenim starim gadom koji zna da ćemo ga ubiti. Nikada, zapravo, nije prihvatio Benijev uslov, ali je upravo to što se nije usprotivio i dovelo do sprovođenja plana. Nije imao moralnih dilema, već njih dvojica, jednostavno, nisu bili spremni za ovakvu operaciju. Bilo ih je samo dvojica, nisu imali nikakvu podršku. Ma koliko je Beni sve to detaljno isplanirao, nikako nije moglo da prođe sve kao podmazano, a rizik da sve propadne ili da se sve otkrije bio je izuzetno visok.

„Spreman sam da to mirno uradimo”, nastavi Beni. „Stavi ga da sedne na stepenice ili uz auto. Proći će najmanje nekoliko minuta pre nego što iko primeti. Ne kažem da je plan savršen.”

„Nemoguće”, prasnu Andreas. „Još uvek ga nismo ni identifikovali."

„Nećeš ga prepoznati kada ga budeš video?”

„Mislim da hoću, ali ću morati da mu priđem veoma blizu.”

„Onda ćemo ga pokupiti.”

„Šta ako na ulici bude previše ljudi?”

„Onda ćemo ga pratiti. Da vidimo šta smera. Sačekaćemo sledeću priliku.”

Skrenuli su u Osamdeset četvrtu ulicu i nastavili dalje u susret nebu koje je postajalo sve svetlije. Andreasu se nije dopadalo da bude tako blizu meti bez jasnog plana. On je, u stvari, učestvovao u čitavom nizu loše organizovanih operacija za grčku službu bezbednosti, ali uvek je to bilo protivno njegovoj prirodi, a greške su uvek potvrđivale da je njegov strah bio opravdan. Voleo je da drži stvari pod kontrolom. Uzor su mu bili Englezi, a kasnije i Amerikanci. Zavideo im je na sredstvima kojima su raspolagali: bezbednim stanovima, osmatranju na visokom nivou, ekipama uhoda. Njegova bivša služba sada je koristila sve te metode, ali on više nije radio za nju. Bio je prepušten sam sebi, ostavljen na milost i nemilost ovog spretnog ali ludog Jevrejina. Andreas se podseti na činjenicu da posledice nisu bile od posebne važnosti. Aljkavost je vređala profesionalca u njemu, ali je bitan bio jedino ishod. Više nije bio odgovoran ni za koga drugog osim za sebe. Vredelo bi

uhvatiti

Milera nakon svih ovih godina. Izvršen zadatak i plaćen dug. Neka mu posle toga rade šta hoće. Počeo je da se opušta, da razgleda drvorede duž kvartova, da posmatra pešake na svakoj raskrsnici. Stvari će se odvijati svojim tokom, a on je bio spreman na sve što je moglo da usledi.

Beni pokaza na zgradu, staru građevinu od peščara sa visokim, trošnim stepeništem. Drugi sprat, pravo desno, tamo se svetlo upalilo minut nakon što je Miler bio ušao unutra. Nisu imali gde da se parkiraju, pa su kružili kvartom sve dok se nije oslobodilo jedno mesto u blizini avenije, pod platanom čije su grane još uvek bile uglavnom gole. Na leto će ova ulica biti u senci krošnje drveta, ali se sada Andreas osećao potpuno izloženim.

„Opusti se", reče Beni.

„Tri puta smo se provezli kraj tog prokletog mesta."

„Tražili smo mesto za parkiranje. To svi rade. Ne zaboravi da je on pedeset godina uspevao da ostane neprimećen. Nije svako kao ti da pre nego što sere proverava da li mu je ozvučena WC-šolja."

„Gledaj."

Neki čovek izađe kroz teška drvena vrata na zgradi i umorno krete niz stepenice. Šezdesetak godina, nemarno odeven ali sa aktentašnom u ruci.

„Ne želi na posao", reče Beni pijući kafu.

Andreas osmotri čoveka dok je prolazio kraj njih. Mlitavih pokreta, pomalo gojazan. Milerove građe, ali previše mlad, a i ružičasto, sveže umiveno lice bilo mu je nepoznato. Tokom narednih nekoliko sati niko više nije izašao iz zgrade, napolju se razdanjivalo, a Andreas je osetio kako Beni počinje nervozno da se vrpolji na sedištu.

„Šta znaš", reče stariji čovek, „možda je on izašao sat vremena nakon što je ušao."

„To mi je jasno."

„Da bi ovo ispalo kako treba, treba biti spreman na višečasovno čekanje. Celodnevno."

„Svestan sam ja procedure. Samo je ne volim."

„Zato što si po prirodi analitičar."

„Dovoljno sam ja radio na terenu."

I bio razrešen dužnosti zbog preterane agresivnosti, pomisli Andreas, ali to nije mogao da mu kaže. Mnoge dobre operativce su njihovi neinventivni šefovi proglasili preterano preduzimljivima. Andreasa je brinuo taj prelazak sa analitičara na operativca. Te veštine nisu imale veze jedna sa drugom. Mada su toliko puta razmenjivali informacije, njih dvojica nikada ranije nisu zajedno učestvovali u

operaciji. Ipak, Beni je bio prilično uspešan otkako se dao u slobodne strelce i nikada od njega nije dobio pogrešne informacije.

Prošlo je još četrdeset minuta. Andreas je dva puta odremao, a noge su mu trnule. Beni je nastavio da se vrti i svaki čas gleda na sat, da bi najzad otvorio vrata.

„Kreni za mnom za koji minut", reče, a onda izađe i ode pre nego što je Andreas stigao da se usprotivi. Andreas oseti u sebi neprijatnu adrenalinsku plimu dok je gledao Benija kako odmiče niz ulicu, obilazi zgradu sa suprotne strane, prelazi udaljenu raskrsnicu i vraća se natrag. Beni se bez razmišljanja pope uz stepenice i nestade u ulazu. Andreas otvori vrata i izađe.

Odmah ga zapahnu hladan vazduh i on oseti kako mu se tresu utrnule noge dok je pokušavao da preko polomljenog trotoara stigne do stepeništa. Benijeva krupna figura zaklanjala je ulaz, ali je Andreas mogao videti da je on već bio otvorio unutarnja vrata. Šmugnuše u otvor stepeništa. Kroz cevi se čula para, a fluorescentno svetlo je treperilo. Vrata su bila u crnobelim pločicama; na jednom zidu su jedan do drugog stajali polupani poštanski sandučići, a sa druge strane je strmo stepenište vodilo nagore. Dok su se penjali, Andreas je zaostajao tri metra za Benijem i bio je iznenađen njegovom brzinom. Obojica su bili nečujni.

Vrata stana bila su braon boje i okovana čelikom. Beni zanemari špijunku već nasloni uho na vrata. U cevima se i dalje čulo Iupanje i čangrljanje, ali Andreas nije mogao da čuje biio šta osim toga u zgradi, nikakvi zvuci nisu dopirali iz stanova. Ubrzo zatim, Beni izvadi plastičnu karticu tanku kao žilet i zaglavi je u prostor između vrata i dovratka, čitav jedan minut prolazeći njome od vrha do dna. Andreasu je bilo jasno da on pokušava da nađe bravu, ali šta će kada je bude pronašao? Da nije on u toj svojoj ogromnoj jakni nosio i testeru ili bušilicu?

Beni se uspravi, pokazujući jedan prst; samo jedna, vidljiva brava. Potom izvadi komplet ključeva i poče da isprobava jedan po jedan, stvarajući time neizbežnu buku. Ili nije unutra, pomisli Andreas, ili čeka da otvorimo pa da nam prospe mozak. A onda mu pade na pamet jedna druga stvar. Nema reze, samo jedna brava? Da li bi Miler odseo na takvom mestu? Kad si uhvaćen u zamku u nekom stanu, uhvaćen si u zamku, bila na vratima jedna brava ili njih deset. Poenta je u tome da se ne bude otkriven. Ipak, brinula ga je ta pomisao.

Onog trena kada je brava škljocnula, Beni gurnu vrata, ona se otvoriše i on uđe unutra, a ona slobodna ruka bila mu je zavučena u unutrašnjost jakne. Andreas sačeka dvetri sekunde, a onda krenu za njim. Bio je to običan stan - prolazne sobe u koje se ulazi iz jedne u drugu - i oni uđoše u kuhinju. Bilo je mračno i tiho. Beni ode na desnu stranu, ka prigušenom svetlu prozora koji gledaju na ulicu; Andreas ode na desnu, ka spavaćoj sobi. U njoj su sive zavese zaklanjale slabo svetlo koje je dopiralo iz uličice, mali krevet je stajao uz prozor, a bila je tu i jedna izgrebana

komoda. Na jednom zidu je visila jedna jedina grafika koja je prikazivala pejzaž, ostali zidovi bili su goli, zeleni tepih je bio tanak i flekav, a cela soba je odisala prazninom i prolaznošću. Niko tu nije živeo; niko se tu nije dugo zadržavao. Činilo se da se tu niko uopšte ne zadržava, mada je krevet bio loše namešten i posve kao da je neko spavao u njemu.

Vrata pred njim bila su zatvorena. Andreas se upita da li bi iko bilo toliko glup da sam sebe zarobi u kupatilu, a onda se seti da nema nikakvo oružje, a da se Beni nalazi tek u trećoj sobi odatle. On uzdahnu pri pomisli na idiotizam cele te akcije, pa cimnu vrata koja se otvoriše. Kupatilo je bilo majušno, mesta je bilo tek da se sere, obrije i istuširа i ni pedalj više od toga. Nije bilo naciste koji se trese iza zavese na tuškabini. Andreas ugleda svoj odraz u ogledalu, lice jednog budalastog starca izborano, izbrazdano i gorko od decenija sumnjičavosti. On je bio pragmatičan čovek, pažljiv i ne preterano sujetan, ali je uprkos tome često zaboravljao da je star. U ogledalima je oduvek izgledao zdepasto.

On okrete glavu od neprijatnog prizora i pogled mu pade na lavabo. Bio je vlažan, a nekakva tanka skrama nalazila se sa unutrašnje strane slivnika. On ga malo obrisa i protrlja bledu masu između kažiprsta i palca. Bili su to ostaci kakvi obično ostaju iza žena. Puder, šminka, sredstvo za skidanje šminke, bilo koje od sredstava potrebnih za nastanak lica koje se prikazuje u javnosti. Naravno, i muškarci koriste te stvari. Moguće da je u toj smesi bilo i boje za kosu. Andreas zatvori oči i zamisli onog čoveka koji je malo pre toga napustio zgradu. Ako se onom licu pridoda koja bora, seda kosa, naočare. Hramanje je lako maskirati. I eto ga, Milerov duh. Od te mogućnosti mu pripade muka, pa se obema rukama uhvati za onizak lavabo. Budalo, tiho opsova sam sebe.

Začuo je Benija kako tumara kroz stan, više se i ne trudeći da bude tih. Andreas ode do kreveta i sede na njega kada se krupajlija pojavi u dovratku.

„Nema nikoga."

„Reklo bi se da nema."

„Bio si u pravu", prezrivo reče Beni, „mora biti da je izašao sinoć."

„Mislim da nije. Mislim da smo ga, zapravo, videli kako odlazi."

Beni nije odreagovao na ovaj komentar, već ode do komode i poče da izvlači fioke jednu za drugom.

„Jesi ii proverio ovo?"

„Ništa tu nećeš naći. Nema odeće u ormarima. Ni paste za zube u kupatilu."

Njegov drug zalupi fioke, pa priđe njemu.

„Znači, otišao je?"

Starčeve misli su već bile odlutale preko grada, preko reke Ist ka Kvinsu. Jedina informacija o Mileru poticala je od Fotisa. Osim toga, postojala je i njegova

lična očajnička želja da ta informacija bude tačna, a taj očaj je spletkaroš mogao namirisati tokom svih ovih godina. Bio je to najočigledniji mogući trik. Šta je to od čega pokušavaš da mi odvratiš pažnju, pitao se. Zašto uvek toliko zaostajem za tobom? Skoro mu je šezdeseta, a još uvek je đačić. Jadni Andreu, stvarno.

„Ne, Beni. On nikada nije ni bio ovde."

12

Oko kuće njegovog kuma nije bilo nikakvih vidljivih aktivnosti i Metju vođen zlokobnim predosećajem krenu uz stepenice. Otac Joanes išao je za njim, gledajući usput cvetne leje, a ćelavi Džimi je čekao u kolima čemu se bio snažno protivio. Metju snažno zakuca na vrata, podsećajući sam sebe da ima pravo da bude ljut. Bio je žrtva obmane, ili je bar tako izgledalo. Iz kuće nije dopirao nikakav zvuk. On ponovo zakuca, još jače.

„Probaj da otvoriš", predloži sveštenik.

Ni jedan ni drugi nisu se iznenadili kada su se vrata otvorila, ali se Metjuov strah pretvori u crnu rupu koja je progutala svaku konstruktivnu zamisao. On kroči u kuću. Predvorje je bilo prazno, ali je kroz prozore dopirala slaba dnevna svetlost. Novija istorija vizantijskog carstva ležala je na stolici pokraj vrata, obeležena na devedeset prvoj strani. Na stolu je stajala poluprazna čaša vode. Kroz tanke zavese, Metju je video Džimija kako brzo korača trotoarom i nestaje u uličici između kuće i skladišta. Gubio je uvid u situaciju. Gde su Nikolas i Anton? Gde je Fotis?

Otac Džon je stajao u hodniku pored stepenica i Metju oseti želju da mu se pridruži, ali ga je radna soba uporno mamila. Onritisnu kvaku i teška vrata se otvoriše. Bilo je previše mračno da bi bio u stanju da vidi bogzna šta. Ne znajući gde se tačno nalazi prekidač za svetlo, Metju lagano, vukući noge, krenu ka lampi na velikom stolu. Noga mu udari u nešto meko, a istog trena se začu glas, glas starca, ali ne glas koji je očekivao da čuje.

„Stani, dečače moj", reče njegov deda. Istog trenutka svetlost lampe.kraj udaljenih vrata ispuni sobu, i Metju tamo ugleda Andreasa kako stoji u mantilu, rukavicama, sa šeširom na glavi i prodornim pogledom na licu. Visok i miran. „Pazi kuda staješ."

Metju pogleda na pod. Ono u šta je bio udario nogom, bio je čovek. Nikolas, jedan od Fotisovih Rusa, ležao mu je kraj nogu bled i naizgled beživotan. Oči su mu bile zatvorene, usta izvijena u grimasu, a kako su se Metjuove oči navikavale na tamu, on vide da je orijentalni tepih bio umrljan velikim, tamnim flekama. On oseti oštar, skoro sladak miris i instinktivno koraknu unatrag, sudarivši se sa ocem Džonom.

„Sveti bože", prošaputa sveštenik, pa poče nepovezano da se moli na grčkom.

„Ništa ne pipaj", naredi Andreas. Metju se ogluši na njegove reči, nadvi se nad Nikolasa, hrabreći sam sebe, opipa mu vrat, pa usne. Da li je to osetio dah?

„Mislim da je živ.”

Rusova desna ruka bila je zgrčena na stomaku, sa strane, potpuno oblivena krvlju, a u njoj se nalazila natopljena maramica na mestu gde je bila rana. Andreas se odjednom nađe iznad Metjua, izvadi čistu maramicu iz svog mantila i poče njome da mu obavija ruku.

„Daj mi to”, reče Metju koncentrisan na ranjenog čoveka i rešen da danas učini makar jednu korisnu stvar. Andreas mu bez pogovora pruži maramicu.

„Da, tako. Moraš je čvrsto stegnuti oko rane. Pokušaću da nađem neki peškir. Jeste li tu samo vas dvojica?”

Metju je uzalud čekao da Joanes kaže nešto, a onda progovori sam.

„Tamo u skladištu je još jedan čovek, mislim da se zove Džimi. On ima pištolj.”

„Zvaću hitnu pomoć. Vas dvojica ostanite ovde.”

Starac nestade tako brzo i tiho kao da ga tu nije ni bilo.

„Nadam se da neće nauditi jedan drugome”, reče sveštenik kleknuvši.

„Je 1’ vaš čovek opasan?”, Metju je pokušavao da ne gleda u svoju ruku, da ignoriše vlažnu toplinu koja je sada počela da je obliva. Od mirisa krvi mu se vrtelo u glavi.

„On bi voleo da stekneš takvo mišljenje, ali je tvoj *Papou* taj koji je opasan.”

„Poznajete ga?”

„Površno smo se upoznali, nekada davno. Neće me se setiti.”

Metju pogleda unaokolo. Štafelaj na kojem je pre dvadeset sati stajala ikona bio je prazan; od slike nije bilo ni traga. Na zidovima su nedostajale još neke slike. Koje? Ko je još mogao biti povređen ili ubijen? Treba da pretraži kuću, ali ne može sad ostaviti ovoga čoveka. Uostalom, deda je to verovatno već uradio, osim ukoliko je tek stigao. Ili osim ukoliko...

Iz kuhinje sa začula buka i Džimi se pojavi na zadnjim vratima, bez oružja u rukama, a par koraka iza njega uđe Andreas. Obojica su bili mirni, mada pomalo zajapurenih lica.

„Jesmo li sada svi ovde?”, upita Andreas.

„Gde je Fotis?”, uzvrati Metju pitanjem.

„Otišao je.”

„Gde je otišao?”

„Razgovaraćemo o tome. Ko su ovi ljudi?”

„Oni su iz crkve, iz Grčke. Tako kažu.”

„Gospodine Spiridise”, mirno reče Joanes, „moramo da popričamo.”

„Je li?”, Andreas zainteresovano pogleda sveštenika. „Verornr je tako, ali sada nije trenutak.”

„Ako ne sada, onda kad?”

Nastupi tišina koju ubrzo prekide zavijanje sirene. Bila je daleka ali se približavala.

„Možda sutra.”

„Ne mislite da ćete sutra biti potrebni policiji?” Sveštenik ustade i stade ispred njega. „Mislim da će im biti sumnjivo što ste bili ovde, sami.”

Metju je čekao da čuje dedu kako to uverljivo poriče, ali je Andreas samo gledao u sveštenika.

„Videćemo, oče. Možda će oni stvari posmatrati na drugačiji način.”

Andreas spusti ruku Metjuu na rame i svi ućutaše, dok su sirene postajale sve glasnije. U tom Džimi priđe starcu, očajanjem skrivajući postiđenost.

„Mogu li dobiti svoj pištolj?”

Bili su sami na trotoaru. Hitna pomoć je već bila otišla, a policajci su ulazili i izlazili iz kuće. Metju nije znao kuda su otišli sveštenik i Džimi, niti je znao šta da kaže ili ne kaže policiji kada ga budu ispitivali. Deda je stajao kraj njega, zamišljeno gledajući niz aveniju.

„Žao mi je što si morao da vidiš ovo", tiho progovori starac. Pretpostavljam da nikada ranije nisi video ranjenog čoveka.” .*Papou,* da li ti znaš šta se događa?”

„Ti mene pitaš? Ja sam se nadao da ćeš to ti meni reći.”

„Jedino što ja znam jeste da mi niko ne govori istinu.”

„To je sve?” Andreas strogo pogleda. „Ti, znači, nisi ni na koji način pomogao Fotisu da se dokopa ikone?”

„Više nisam siguran šta sam kome pomogao. Fotis je trebalo da bude posrednik. Pomagao je nekim ljudima iz grčke crkve.” „Ovima?”

„Ne, drugom jednom svešteniku, predstavniku Sinoda u Atini. Osim što sada izgleda da to nije tačno.”

„Ko je bio taj drugi sveštenik?”

„Neki otac Tomas Zaharios.”

Andreas klimnu glavom.

„Razumem.”

„Ti znaš ko je on, zar ne?” Metju se trudio da obuzda emocije, ali mu to nije pošlo za rukom. „Svi vi se međusobno poznajete na ovaj ili onaj način, a ja ne znam ništa živo. Poigravaš se sa mnom kao što si se poigravao i sa mojim ocem.”

„Ne pričaj gluposti i ne krivi druge za sopstvenu glupost.” Pogodi ga istinitost njegovih reči. Sve vreme je bio potpuna budala i bilo je vreme da se suoči s tim.

„Tajio sam neke stvari od tebe”, nastavi Andreas. Pokušavao sam da te zaštitim, a ne da te povredim. Nikada te ne bih povredio. Ne poznajem tog oca Tomasa, ali sam čuo o njemu. On je veoma obrazovan čovek koji je svima drag, i predstavlja vezu između grčke i američke crkve. Za njega se, osim toga, smatra i da je prevarant, ucenjivač i lopov. Da i ne spominjem to da je i prijatelj tvoga kuma. Pre nekoliko dana, nestao je sa velikom sumom novca iz crkvenog fonda.”

„Znači, tako je kako kaže i otac Joanes, on i Fotis su ortaci.” To je, naravno, mogla biti još jedna laž, ali imalo je smisla. Nije bilo slučajnosti. Sve je bilo povezano.

„Čini se da je tako.”

Bez nekog jasnog razloga, Metjuove misli su skrenule na drugu temu.

„Ana Kesler. Da li bi ona mogla biti u nekoj opasnosti?”

„Ne vidim zašto bi bila, njena uloga u ovoj priči je završena. Imaš li razloga da veruješ da bi mogla biti u opasnosti?"

„Ne, samo... Ne. Moram da razgovaram s njom. Naveo sam je da donese pogrešnu odluku. Nije znala da je Fotis umešan.”

„Reci mi, zašto je on bio umešan? Zašto je, uopšte, i postojao posrednik?”

„On je tako sredio. Čitava ova kupovina je njegovo maslo. Mora biti da je otišao kod Zahariosa i tražio da on uspostavi vezu sa crkvom, tako da bi cela stvar bila začinjena sa bar malo istine. Gde je Fotis sada, *Papou?”*

„U Grčkoj. Ili na putu ka tamo.”

„Danas je otišao?”

„Jutros, veoma rano. Za Uskrs.”

„Nikada ne ide ovoliko pre Uskrsa.”

„Ove godine je odlučio da tamo provede celih nedelju dana pre Uskrsa. Upravo mi je to rekao Filip, upravnik njegovog restorana.”

„Pre nekoliko dana mi je rekao da neće ići pre srede.”

„Promenio je plan. Juče, kaže Filip, odmah nakon što ste ga posetili ti i tvoj otac.” Starac zastade, očekujući nekakvu reakciju. „Znaš li razlog?”

Metju se jako koncentrisao pokušavajući da ne drhti.

„Nemam pojma, ali delovao je uznemireno. Mislim da je bio nervozan što je tata bio tu.”

„Zašto si doveo oca ovamo?”

Metju je počeo toliko da drhti da je morao da stisne zube kako bi se zaustavio.

„Da uđemo unutra”, reče Andreas.

„Ne, potreban mi je vazduh. Moram da pričam.”

„Zašto si pomogao Fotisu?”

„Smatrao sam da ta ikona treba da pripadne crkvi. I Ana je tako htela."

„Ali zašto si dozvolio da prođe kroz njegove ruke?"

„Rekao sam ti, on je udesio da tako bude. Pretpostavljam da sam to mogao sprečiti, ali se činilo da mu toliko znači da malo bude kod njega. Znaš da je bolestan."

Andreas odmahnu glavom. „Pomislio sam da jeste, ali nisam bio siguran."

„Ne priča on o tome. Kako bilo da bilo, za ikonu se smatra da ima isceliteljsku moć. Vlasnici žive dugo, bolesnima se dodirom vraća zdravlje, kao da su ih dotakli Marija ili Isus lično." On ponovo pogleda starca pravo u oči. „Ali, ti sve to već znaš."

Andreas napravi grimasu. „Sirota stara budala." Potom se izraz njegovog lica promeni i Metju je znao šta sledi. Deda mu priđe i spusti mu na rame svoju snažnu ruku. „Da li si ti zato doveo oca ovamo?"

Metju ne odgovori.

„To nije za osudu", nastavi Andreas, nežno, tresući ga za rame. „To je deo slagalice. Veruješ li ti u te stvari?"

„Naravno da ne", reče on slabašnim glasom.

Starac ga pogleda, onda ga pusti i odmače se nekoliko koraka.

„A ja njega zovem budalom. Nikako mi nije bilo jasno zašto mu pomažeš. Sada shvatam. Nisi ti to radio zbog Fotisa, čak ni zbog sebe."

„Nije to tako jednostavno."

„Ne. To je bio komadić koji nedostaje, komadić koji se uklapa u celu sliku. Bilo mi je pred nosom, a nisam shvatao. Nema tu sramote, dečače moj, ili ako je ima onda je ta sramota moja."

„Šta misliš, zašto je otišao tako iznenada?"

Andreas osmotri ulicu razmišljajući o tom pitanju.

„Možda zato da ne bi bio ovde kada stvari počnu da se raspliću."

„Kako to misliš? Misliš da je znao da će ga neko opljačkati?"

„Ne samo da je znao, nego je to sam i isplanirao."

„Sam je od sebe ukrao ikonu? Zašto?"

„Ne tvrdim da jeste, ali ako razmotriš tok događaja videćeš da postoje razni mogući razlozi. Kako bi mogao da je zadrži ako je bio samo posrednik?"

„I ti misliš da je on ranio Nikolasa?"

„Nije isključeno. Ili se, možda, dogodilo da su njegove spletke došle u koliziju sa nečijim tuđim planovima?"

„Šta još znaš, a ne govoriš mi?"

„Sve u svoje vreme, Metju. Ja čak ne znam sve, samo nagađam. Jasno mi je da mi ne veruješ i da sam tome sam kriv. Biće potrebno vreme da se ponovo izgradi

poverenje. Kao što je potrebno vreme i da bi se shvatile neke stvari.”

Drhtavica je polako prestajala i Metju, šokiran i zbunjen, shvati da umesto nje počinje da oseća nešto drugo. Hladnu odlučnost. Poverenje. Tačno je da će biti potrebno da prođe dosta vremena pre nego što ponovo stekne poverenje, a to je dobro. Vreme je da prestane da odgovara na tolika pitanja i da počne i sam da ih postavlja. Morao je da sredi ovaj haos koji je bio napravio.

„Fotis mi je ispričao neke stvari.”

„Siguran sam da ti je svašta ispričao. Nešto od toga je, možda, ; i tačno.”

„Rekao mi je da si ubio nekog sveštenika.”

Učini mu se da je Andreasa ovo zbunilo.

„Za vreme rata”, nastavio je Metju dok mu je srce tuklo. „Rekao mi je da su te zvali Zmija i da si ubio nekog sveštenika da bi se dokopao te ikone.”

Kada je shvatio o čemu je reč, starčevo lice se izobliči u besnu grimasu. Transformacija je bila toliko ekstremna da se Metju uplaši, ali ne odustade.

„0, pa on baš žarko želi tu stvar”, prošaputa Andreas. „Mora biti da je baš žarko želi kada ti je ispričao takvu priču.”

„To, znači, nije istina.”

„Ja ću zauvek nositi na savesti smrt toga sveštenika. Ali ja ga nisam ubio.”

„A zašto bih ja u to poverovao?”

Starac ga pažljivo pogleda. „Bio mi je brat.”

„Tvoj brat.”

„Zmija”, nastavi Andreas, dok mu je besan izraz polako nestajao sa lica, a glas postajao mirniji, „tako smo nekada zvali Fotisa, iza njegovih leđa.”

Sve se sada izokrenulo. „A kako su tebe zvali?”

„Mene su tada zvali Elijas.”

Drugi deo

EPIR, 1944

Kripta pod crkvom bila je daleko starija od građevine koja se uzdizala nad njom, a u njoj su bile pohranjene kosti nebrojenih seoskih pokolenja. Neki starci su tvrdili da tačno znaju kojoj porodici pripada koja polica s lobanjama, kostima i pepelom, ali se većina slagala da se već generacijama unazad nije moglo osloniti na takav raspored, te da su kosti smeštane tamo gde je bilo mesta. U vremenima progona, pričalo se da je ta crkva služila kao utočište za molitvu, sklonište za progonjene; ali isto to se tvrdilo i za bilo koju drugu kriptu, pećinu i podrum u tom regionu. U nešto skorije vreme, memljivi i isprepletani hodnici kosturnice postali su mesto koje je svako ko je iole bio svestan svoje smrtnosti nastojao da izbegne, ali su mladi njima i dalje bili fascinirani.

Dok je bio dečak, Andreasa crkve nisu posebno zanimale, što nikako nije bio slučaj kada je kripta u pitanju. Išao je u nju u noćne pohode sa svakim ko je bio dovoljno hrabar, čak i sa svojim mrzovoljnim polubratom, a potom plašio ostale dečake izmišljenim pričama. Najlakše je bilo uplašiti Mikalisa koji je odrastao uz strahotne biblijske priče svoje majke. Mnogo godina kasnije, Andreas se još uvek sećao lica svog kržljavog rođaka koje, osvetljeno lampom, hipnotisano bulji u polomljenu lobanju u mračnoj pukotini.

Potresna sećanja. Tek kada je Mikalis otišao u samostan, Andreas je shvatio šta je video u očima svog devetogodišnjeg brata: nije to bio strah, već osećaj dubokog poštovanja.

U neposrednoj blizini odjeknu pucanj iz nemačkog „mauzera”, i kapetan čučnu kraj vižljastog drveća iza kuće njegove rođake Glikerije. Da li u blizini ima još *andartea;* komunista, možda? Pre će biti da je neki vojnik nervozan. To je opasno. Dovoljno bi bilo da jedan preplašeni osamnaestogodišnji austrijski regrut ubije seljanina, pa da cela družina isprazni oružje u sve što se miče. Mesto bi se do jutra pretvorilo u zgarište, po ulicama bi ležali mrtvi žene i deca, još jedno Komeno ili Klisura[5]. Andreas, sada poznat kao Elijas, morao je to da spreči, ali najpre je morao da stigne do kripte. To je bio najlakši moguć beg iz crkve u plamenu.

Nemci su bili raštrkani po putevima, pa se kapetan oprezno kretao. Fotis ga je zvao Elijas, Mesijin glasnik, bila je to neka glupa šala, ali je ime ostalo. Većina partizana je uzimala pseudonime kako Nemci ne bi mogli, tražeći ih, da dođu do porodice ili sela koE S ispaštalo zbog njihovih postupaka. Ko je mogao znati da Nemce neće biti briga, da će naprosto nasumice pobiti pedeset ili stotinu civila iz tog

kraja? Večeras, kapetan je mogao da se zove Elijas ili Fric iz Berlina, ali ako ga uhvate sa pištoljem za pojasom, ubiće ga, a sa njim i pola seljana.

Ulaz u kriptu bio je manjeviše javna tajna. Svako dete je znalo donju stazu koja se odvajala od puta koji je vodio ka crkvenoj porti. Iza poslednjih kuća - šupa, u stvari, koje su koristili beskućnici ili monasi - uz samu ivicu šume, na dnu strmog obronka, iz zemlje je izbijao nekakav prolaz. I pored korova i poljskog cveća koje je raslo oko ulaza, nije ga bilo teško pronaći. Muškarci bi, uglavnom, morali da se sagnu da bi ušli, a naročito kapetan Elijas jer je bio visok čovek. On je morao put da napipava sve dok ne bi došao do mesta na kojem se nalazila lampa. Prvih dvadeset metara zidovi su bili zemljani, hrapavi, gotovi da se sruše. Kad bi pod nogom osetio mali stepenik, a pod rukom hladan kamen, znao je da je stigao do kosturnice.

Moglo se čuti kako oružje grmi, ali toplota nije prodirala - tek jedva osetan miris dima. Krenuo je u smeru kazaljke na satu i došao do male niše gde je bila smeštena larnpa sa zaostalim patrljkom sveće koji bi mogao da mu posluži, samo kada bi uspeo da nađe svoju kutiju šibica. Evo je. Na tom mestu, plamen šibice je izgledao kao munja. Svetlost plamena se je lagano širila prostorijom otkrivajući police sa žutim kostima. Iza njih su se nalazile stepenice koje su vodile gore, do iza oltara koji je bio u plamenu. Kosti su ostavljale utisak spokoja, nedavni događaji nisu ih poremetili. Izgledale su sveto u svojoj beživotnosti, pročišćene smrću. Ipak, njihovi vlasnici bili su psi kakav sam i sam, pomisli Elijas: sebične, arogantne budale, neznalice; razmnožavali su se, jeli, hvalisali, krali, ubijali, umirali, generacije i generacije jedna za drugom. Nisu oni bili dobre duše samo zato što su pomrli. Samo olupine. Samo kosti.

Daleko na drugom kraju prolaza, pucnjava je postajala sve jača i mogao je videti kako se crni dim valja niz stepenice. Vrata nad njim bila su otvorena. Da li je to učinio neko u begu? Zatvorivši usta, kapetan priđe bliže i saže se skoro do zemlje: na nekoliko dotrajalih stepenika bilo je krvi koja je pod senkama lampe ličila na tamne lokve. Kiseli zadah postajao je sve jači. Neće moći dugo da ostane. Elijas pretraži ostale prolaze što je brže mogao, i potvrdi svoje najcrnje slutnje.

Na mestu koje je bilo najbliže južnom zidu, gde su se nalazile najstarije kosti, ležala je zgužvana crna mantija. Prineo je lampu polako i pažljivo udišući sada sasvim slobodno otrovni vazduh i kleknuo kraj svoga brata. Kada je okrenuo telo, desna ruka mu je ostala umazana krvlju od rane na leđima. Pod svetlošću je mogao da vidi da mu je lice previše bledo, oči zacakljene, usta izvijena u bolnoj grimasi i Elijas ga, refleksno prekri rukom. Pre nego što je ponovo pogiedao, morao je duboko da udahne. Na vratu, oko grkljana, nalazila se užasna, iskrzana rana napravljena ne zato da bi žrtva od nje umrla, već da bi istog trena zanemela. Kapetanu je ta specifična rana bila odlično poznata. I sam ju je nekoliko puta naneo, a naučio je njoj

i svog mladog učenika. Ponovo se prisetio čudnog pogleda koji mu je Kosta bio uputio ranije toga dana, i koji je sada počeo da dobija nova značenja.

Bol koji je postajao sve veći, bio je u nesrazmeri sa ljubavlju koju je za života pokazivao prema Mikalisu. Rodile su ih različite majke, odabrali su različite životne puteve, verovali u različite stvari. Nisu bili bliski, osim na onaj primarni način koji je krvno srodstvo, ponekad, nametalo. Elijas bi bio spreman i život da da za Mikalisa, ali se nije mogao zakleti da ga je voleo. Umro bi za njega, a nije li ga pustio da mu se otme, da odjuri u smrt? Kapetan je sklopio oči, pokušao da se smiri. Bilo je, svakako, bolje umreti od noža nego od vatre. Ipak, posao nije bio dobro obavljen; nije odmah umro, već je dopuzao do dole. Iskrvario je; mučeništvo radi jedne slike.

Ruke su mu se tresle od besa, ali je bes samo skrivao prezrivi samoprekor. Mogao je kriviti Zmiju ili Milera što su skovali plan o toj razmeni, ali ih nije mogao kriviti što je i on sam imao udela u tome. Prvobitni plan je, u stvari, smislio upravo on. Ikona mu nije ništa značila, oružje mu je bilo važno; ali je sve pošlo naopako. Jedan život je već izgubljen, a biće i mnogi drugi ukoliko ne otkrije ko je tačno odstupio od prljavog dogovora, ukoliko ne uspe da ponovo sklopi taj gadan posao. Ako je trebalo kriviti Milera, onda je u njegovom gnevu bilo neke pravde. Znao je da je Princ i sam bio iznenađen kada je video crkvu u plamenu, a da je ikona već bila u njegovim rukama, svakako ne bi ostao toliko dugo samo da bi uposlio *andartese* - odavno bi već bio u Joanini sa svojim plenom. Kapetan još jednom pogleda lice svoga brata. Nije Nemac izbo Mikalisa. Ne, izdajnik je bio mnogo bliži.

Elijas skinu sa sveštenikovog vrata lanac sa zlatnim krstićem i stavi ga u svoj džep. Na telu nije bilo drugih vrednosti. Uhvativši ga ispod pazuha, naslonivši njegovu klonulu glavu uz svoju nogu, kapetan je odvukao Mikalisa do ugla kripte, kraj ulaska u tunel. Tu ga je postavio u najdostojanstveniji mogući položaj, lice mu prekrio maramicom i tek tada primeti tamne plikove po rukama i nagorele rubove njegove mantije. Sveštenik se borio i sa vatrom i sa ranom da bi se dovukao ovamo i umro među svojim precima. Kapetan mu, u znak nekakvog blagoslova, stavi dva prsta na hladno čelo, ali ništa ne reče. Zatim je uzeo lampu, ugasio plamen i vratio se na svoje mesto. Omamljen nevidljivim gasovima, još slabijeg vida nego pri dolasku, Elijas se vrati u noć.

Vatra je dostizala vrhunac i cela dolina je bila obasjana svetlošću zapaljene crkve. Elijas gurnu ruke u džepove, pognu glavu, udvostruči pažnju i neprimetno šmugnu u selo. Mala grupa žena i dece, sa kantama u rukama, bila se sjatila na putu ka porti. Četiri nemačka vojnika nisu ih puštala da prođu. Plamen je obasjavao šlemove i lica mladih stražara i Elijas je video da su nervozni i spremni da pucaju u prvu budalu dovoljno smelu da istupi. Miler ne bi voleo da mu *andartesi* pobegnu tako što će se pomešati sa gomilom, praviti se da su deo protivpožarne brigade, i

pustio bi božju kuću da izgori do temelja. Da li je to bio znak? Ukoliko je postojala šansa da se ikona još uvek nalazila u crkvi, zar ne bi Nemci naredili da svaka odrasla osoba i svako dete, čak i njihovi vojnici, gase vatru? Sta je on video pre nego što ga je plamen oterao iz svetilišta? Da li je sveta Bogorodica bila uklonjena pre požara i da li je Princ to znao? Ako je Miler mislio da se ikona još uvek nalazi negde, netaknuta, sve je bilo moguće.

Elijas je neprimećeno zaobišao grupu ljudi. Kosta mu je bio jedina veza i sada se našao pred odlukom: kuća ili prodavnica? Ako je dečko izbegao vatru, i ukoliko su kapetanove slutnje bile opravdane, Kosta ne bi navodio progonitelje ka sopstvenoj kući. Znači, prodavnica. Idući sporednim uličicama, Elijas nastavi ka centru sela. Na drugom kraju ulice ugledao je trg na kom je stajala druga gomila ljudi. Ovde su dominirale figure u šlemovima, a odjekivale su komande. Jedan broj ljudi stajao je kraj Camakisove kafane, pod stražom. Seoske starešine. Bio je tu Glikerijin otac, ali Elijas nije među njima video Kostinog oca, Stamatisa Mavrudasa.

Mavrudasova prodavnica gledala je na trg, ali kapetan nije imao nameru da pokuša da uđe na prednja vrata. Umesto toga, on se izgubi u prolazu koji je bio dovoljno širok za jednog čoveka, ali nevidljiv u senkama noći. Prolaz se širio nekoliko metara dalje u malo dvorište površine četiri kvadrata pred čijom se kapijom našao. Na malim prozorima bile su navučene zavese, ali je Elijas iza njih nazirao svetlost sveće. Izvukao je pištolj iz pojasa i lagano naslonio uho na vrata. Najpre je čuo samo tišinu, ali je sačekavši malo začuo povišeni glas koji ljutito postavlja pitanja. Elijas poznade glas.

Odmakavši se sa vrata, snažno je zakucao. Ponovo zavlada tišina.

„Ko je?”, napokon upita slabašan glas. Bio je to stari Stamatis.

Elijas samo još jednom zakuca.

Iznutra se začu pomeranje reze i vrata se malo odškrinuše. Mavrudas je bio zajapuren i uplašen. „Šta hoćeš?”

Elijas pogleda čoveka u oči, ali je reči uputio mimo njega, ka unutrašnjosti sobe.

„Fotis, to sam ja.”

Nastupila je značajna tišina. Zatim je neko zaklonio sveću, vrata su se otvorila i Elijas je ušao. Vrata su se zatim zatvorila za njim, sveća je opet zasjala i kraj stola se ukazala poznata figura njegovog komandira. Velikih crnih brkova, kukastog nosa, ozbiljnih očiju na širokom, lučnom čelu. Fotis je uvek delovao smireno, ali je kapetan mogao da vidi napetost koja mu se ocrtavala na licu i bradi. Zmija je bio ljut.

„Nije trebalo da me nazivaš imenom.”

Elijas je ignorisao tu primedbu. Stamatis ih je znao obojicu.

„Šta radiš ovde?”, oštro je upitao Elijas. Tako se nije razgovaralo sa pretpostavljenim, ali ga to nije bilo briga. Fotis je trebalo da bude sa ljudima koji su poslati da vrate puške, u isto vreme kada je Miler trebalo da uzme ikonu. Nikada nije zaboravio kako se, nekoliko godina ranije, Fotis halapljivo divio tom delu, milujući ga kao što bi milovao ljubavnicu.

Nije hteo da Zmija bude ni blizu crkve kada dođe do konfiskacije, jer tu čast da vodi tim koji je išao po puške Fotis ne bi ni slučajno odbio, da na taj način ne bi otkrio neke skrivene motive u vezi sa celom stvari. Kapetan je sve smislio. Lažna poruka bi navela Mikelisa da napusti crkvu; Nemci koji su čuvali srušenu vilu u kojoj je bilo smešteno oružje - tričetiri čoveka koje plaća Miler - ispalili bi nekoliko metaka na *andartese* i potom se povukli. Obe strane bi dobile ono što su htele, a samo bi Princ, Zmija i kapetan znali šta se, u stvari, dogodilo.

„Propitujem ovog kurvinog sina”, odgovori Fotis. Mavrudas je iskoristio Elijasov ulazak da ode na drugu stranu malog skladišta - u kojem sada nije bilo zaliha maslinki, smokava i sira kojih je onoekada bilo puno - ka prednjem delu radnje. Fotis ga stiže u dva koraka i gurnu preplašenog trgovca nazad na staru stolicu koja je zaškripala pod njim. Na stolu se nalazilo namotano uže i nož dugačak petnaest centimetara, a između njih debela sveća. Fotis ih je pažljivo rasporedio da bi Stamatis shvatio da se ne šali.

„Zašto nisi sa ljudima koje sam poslao?”

„Oni su na sigurnom”, nemarno uzvrati Zmija.

„Šta se desilo tamo?"

Dragumis mu uputi oštar pogled.

„Kako to misliš, šta se desilo? Princ nije dobio svoj poklon, pa nije opozvao ljude koji su čuvali kuću.”

„Nisi mogao da ih se rešiš?”

„Mogli smo. Bilo ih je svega nekoliko, ali su imali mitraljez i mnogo Ijudi je moglo da izgine. Tako mi boga, bili su spremni i na to, ali to nisu moji ljudi da ih tek tako dam.”

Svi smo mi tvoji ljudi, pomisli Elijas, i daješ nas kako ti volja. „Dakle, zašto si ovde?”, bio je uporan.

„Iz istog razloga kao i ti. Da saznam šta se to, kog đavola, desilo.”

„Reklo bi se da ti to već znaš.”

„Isto to bih i ja mogao reći za tebe.” Fotis je kružio oko stola kao ajkula. „Tu smo obojica.”

„Kosta je ušao u crkvu tokom pucnjave. Ne znam zašto je ušao niti da li je izašao.” Elijas nije mogao da spomene Mikalisa. Bilo je sveže i bolno.

„Sin, da, on je učestvovao.”

„A ovaj?” Elias šutnu nogu stolice i Stamatis se trgnu.

„Ovog su”, mirno dogovori Fotis držeći ruku na ramenu trgovca, „videli kako napušta crkvu sa još jednim čovekom. I kako nose neki zamotuljak.”

„Pre nego što je izbio požar?”

„Tokom požara.”

„Ko ih je video?"

„To je laž”, prosikta stari Iopov. „To je laž. Svi me oni mrze. Seljaci. Slagali bi za koru hleba. Kapetane Elijas... ”

„Dosta je bilo."

Dragumis udari trgovca po licu da ga ućutka, a Elijas shvati da su starčeve očajničke reči bile upućene samo njemu. Među drugom dvojicom već je vladalo neko jasno razumevanje, čak iako je bilo neprijateljske prirode. Bili su prevazišli sitnice poput krivice ili nevinosti i borili se sada za druge živote i način na koji će izginuti oni koji to moraju. Elijas priđe stolu. Stamatisovo čelo bilo je obliveno znojem. Odeća mu je bila čista, verovatno se presvukao pre nego što će Fotis doći, ali su ivice njegove duge brade bile blago oprljene, a čupava seda kosa smrdela je na dim. Kapetan se nagnu nad čoveka koji je drhtao.

„Gde je Kosta?”, upita.

„Da, gde je?”, podrža ga Fotis. „Poslao si ga nekuda sa svojim plenom, zar ne? Šta misliš, gde bi on mogao otići? Znaš da celu okolinu držimo pod kontrolom. Kuda bi on otišao, a da mi ne možemo da ga nađemo?”

Stamatis energično odmahnu glavom, mada nije bilo jasno šta on, zapravo, poriče. Možda celu ovu jadnu situaciju. Spletkaroš se zaglibio u sopstvenoj spletki. Užasno. Šta je, kog đavola, nameravao da uradi? Elijas je razmišljao. Kao prvo, da ne bude uhvaćen, ali je morao znati da će sumnjati na njega. Da brzo napusti selo? Da proda ikonu? Kome? Da je čuva dok ne prođe rat? Kako mu izvući odgovore? Mogli su se pretvarati da pregovaraju, ali im to nikada ne bi poverovao. Ne sada kada se ovaj nož nalazi na stolu. Osim toga, nije bilo vremena.

„Hoću da napišem priznanje”, izjavi trgovac.

Fotis udahnu duboko i snažno, a onda izdahnu. Glas mu je ostao miran.

„Slušaj ovamo. Odsecaću ti prst po prst sve dok mi ne kažeš gdee to tvoje kopile i šta si uradio sa ikonom.”

„Hoću da napišem priznanje”, insistirao je Stamatis drhtavim glasom. „Sve ću da vam kažem, ali hoću da ostane zabeleženo. I mora da ostane kod kapetana, tako da bar jedan pošten čovek zna

Znaću je i ako budeš govorio”, odgovori Elijas i uhvati pogledom Fotisa koji ga je gledao sa prezrenjem što se uopšte upušta u

„Ne, ne, mora ostati crno na belo. Da možete da dokažete da sam to rekao.

Danas se više ne veruje na reč.”

Stari lopov je igrao neku igru. Možda samo da bi dobio na vremenu, ali Elijas odluči da prihvati igru.

„Onda piši.”

Fotis prezrivo šmrknu, ali se ne usprotivi svom podređenom. Možda je smatrao da kapetan poznaje trgovca bolje nego on. Možda se plašio šta bi sve Mavrudas mogao da kaže u Elijasovom prisustvu, ukoliko ga suviše pritegne. Elijas je znao da bi ovo propitivanje, da on nije naišao, do sada već doseglo svoju gadnu fazu, kao što je i pretilo da hoće. A ovo je možda bio bolji način. Stamatis je odugovlačio; Kosta - ukoiiko je Fotis bio u pravu - nije mogao daleko da odmakne.

Trgovac uze iz šolje kratku olovku, izvuče ispod stola parče smeđe trgovačke hartije i poče da piše. Fotis se ohrabrio da baci pogled kroz mali prozor, a Elijas mu priđe.

„Brzo si stigao ovamo.”

„Da.” Ni reči više, naravno. Bilo je to jedno od Zmijinih pravila, nikada da ne daje objašnjenja, da se nikada ne povlači. Ionako je bilo svejedno. Ipak, bilo je normalno da oficiri porazgovaraju kada im planovi dožive toliki neuspeh, a pogotovo da se dogovore o novoj strategiji, tako da je Elijas bio uznemiren što je njegoy bio rezervisan.

„Gde su sada moji ljudi?”, upita on.

„Na malom brdu iznad severnog puta.”

„Tako blizu? Miler ima pedeset vojnika.”

„Crkva je na jugu. Koliko je njemu poznato, ti si još uvek tamo. Neće po noći podeliti ljude i uputiti se ka severu.”

„Mogao bi da pozove pojačanje.”

„On čak ne bi ni trebalo da je tamo,” prasnu Fotis. „To su pozr' mljene trupe. Krenuo je u primopredaju, a ne u borbu. Uos- -tvoji ljudi će znati da se raštrkaju ako dođe do gužve.”

„Ko komanduje?”

„Onaj koga si ti odabrao, Georgise. Šta se desilo u crkvi?”, napokon upita Fotis.

„Reći su ti kasnije”, odgovori Elijas. Može i on da igra tu igru. Osim toga, ne bi valjalo da kaže da ne zna baš tačno šta se dogodilo. „Jesi li siguran da je ikona kod ovoga ovde?”

„Imaš li neku drugu ideju?”

„Samo se pitam kako bi čovek mogao da pobegne iz onog pakla. Ili kako bi slika mogla biti izneta. Mogla je, prosto, izgoreti.”

„Ne verujem. Mislim da je ovaj gad zapalio vatru za sobom kako bi prikrio

tragove.”

„Rekao si da je izašao tokom požara.”

„Zapalio je vatru pred crkvom kako Miler ne bi mogao da uđe. A onda je pobegao na drugu stranu.”

·e znao da će Miler da dođe?”

·e fiksirao pogledom koji mu nije bio svojstven: pogleerenja koje se graničilo sa gađenjem. ako bi znao? Preko sina. Tvog dresiranog psa Koste.” Naravno. Ova konspiracija traje već dugo: otac i sin su sve vreme u dosluhu. Kosta je bio sa Elijasom kada je iznosio plan Mileru, a onda opet kada je Elijas davao Stefanu poruku zbog koje će Mikalis izjuriti iz crkve i ostati na sigurnom dok Miler ne uzme ikonu. Kosta, njegov čovek od poverenja. Zmija je video da je kapetan sve shvatio i da mu se, pod uticajem toga, menja izraz lica.

„Obmanuli su te, prijatelju. Mladić je bio starčev špijun u tvojim redovima.”

„Ti si to znao?” ras sam shvatio. A i ti si, priznaj.” urlik koji je došao od stola uplaši ih obojicu.

„Nek sve ide do đavola”, uzviknu Stamatis, cepajući list hartije po dužini. „Prokleti bili obojica, neću to da uradim. Neću da priznam delo koje nisam počinio.” Iscepao je papir na komadiće.

Fotis brzo ode do stola, trgovac mu baci papir u lice, a onda posegnu za nožem koji je stajao na stolu. Dragumis divlje skoči i skoro uhvati oštricu noža, uspevši da zavrne ruku trgovca pre nego što mu se nož našao pod grlom. Sto se nagnu, a vijugavi plamenovi počeše da bacaju po sobi divlje senke dok su se njih dvojica borili.

Elijas najpre posegnu za pištoljem, ali bi to bilo preglasno. Umesto noža, zgrabio je konopac i obavio ga oko trgovčevog vrata, povukavši ga nazad na stolicu.

„Baci nož.”

Nož pade na sto i Fotis ga brzo zgrabi, dok su mu oči besno sevale.

„Dosta je bilo. Veži ga, neka mu samo jedna ruka ostane slobodna. Sada ćemo dobiti odgovore.”

Kapetan je već imao priliku ovo da vidi. Komuniste, njihove saradnike, jednom čak i jednog nemačkog kaplara, vezane za stolicu dok ih Fotis obrađuje nožem. Mučenje je imalo svojih prednosti. Vreme je odmicalo, ali se činilo da će debeli lopov brzo da poklekne. Ipak, Elijas je oklevao.

„Veži ga”, zahtevao je Dragumis. Pribranost ga je napustila, a krv mu jurnula u glavu.

Neko snažno zakuca na vrata jedanput, a odmah zatim još dvaput. Fotis ode do prozora.

„To je Marko.”

Ponovo zakloniše svetlo i u sobu uđe zdepasti mladić. On klimnu glavom Elijasu koji mu nije uzvratio. Marko je imao običaj da se nađe tamo gde je trebalo da se obavi neki prljav posao. On je bio sin nekog pekara iz obližnjeg sela, ali nije pripadao kapetanovim *andartesima.* Radio je za Dragumisa. Oblikovao ga je Fotis, a možda i sama priroda. Ništa ga nije moglo uznemiriti, nijedno naređenje nije smatrao previše surovim. Elijas je verovao da je on jednog takvog pronašao u Kosti, ali Marko je bio jedinstven primerak. Možda tajna leži u gluposti. Kosta je bio pametan, proklet bio.

„Šta se događa tamo?"

„Sakupljaju ljude na trgu", odgovori Marko. „Počeli su sa starcima, ali sada kupe svakoga, čak i neke žene. Pretpostavljam da nije ostalo dovoljno muškaraca. Imao sam sreće da nisu pokupili i mene."

„Jesi li ubio nekog Nemca tamo u crkvi?", upita ga Fotis.

„Jednoga", odgovori Marko.

„Za njega će u zoru ubiti četrdeset ljudi. Biće dobro ako ne spale celo selo."

„Skotovi", reče Marko.

Elijas je malo olabavio stisak, pa Mavrudis smaknu omču, a onda pade pred vođu partizana poput vreće.

„Kapetane, tako vam boga, spasite me od ovih zveri. Nisi ti poput njih, ti si dobar čovek, tebe svi cene."

„Ustaj."

„Nemojte, molim vas, preklinjem vas. Imajte milosti, u vašim je rukama."

Lice trgovca bilo je natopljeno suzama, oči divlje. Elijas je znao da je taj užas stvaran, madaje u celom ispadu bilo i glume. Stamatis obema rukama zgrabi kapetana za desnu ruku, kao da se moli, i zagleda se molećivo u njega. Boreći se da ga se oslobodi, Elijas oseti kako mu on gura u šaku komad papira.

Situacija se neprimetno promenila. Stari lopov je odlučio, ostalo je bilo na Elijasu. Osetio je Fotisov pogled i znao da njemu retko kada promakne neki trik.

„Pusti me, svinjo jedna."

„Ne, slušaj, ne znam gde je mladić, ne znam... "

On levom rukom udari trgovca preko lica, zanese se sa udarcem i stavi papir u džep dok mu je desna ruka bila zaklonjena.

„Mavrudase, ovde nemaš prijatelja", tiho reče Fotis, ponovo smiren. „Marko, postavi ga na stolicu i veži ga, da mu jedna ruka ostane slobodna. Koju ruku hoćeš prvo da izgubiš, Mavrudase, desnu ili levu? Vidiš, još uvek imaš izbora."

Marko je radio brzo. Pošto je otvorio poslednju kartu, Stamatisu više ništa nije moglo da skrene pažnju od nastupajućeg užasa, tako da je skamenjen gledao u zid, jecajući dok ga je ovaj vezivao. Elijas nije hteo da gleda. Jedno je ubijati strance

u borbi, a sasvim nešto drugo uzimati život čoveku koga znaš od detinjstva. Ipak, postupci toga trgovca doveli su do Mikalisove smrti. Trebalo je da umre. Pa, neka umre; Elijas je imao druga posla. Krenuo je kao vratima kada je Fotis uzeo nož.

„Kuda ideš?"

„Da nađem svoje ljude na severnom brdu."

„Dobro, u redu. Ako moraš da ih premestiš, idi u stari manastir, a ne u pećinu."

„Znam šta treba da radim", prasnu Elijas.

„Naravno. Ako ne ideš na drugo mesto, budi na brdu, tamo ću te naći."

„Kakav ti je plan ako progovori?"

Fotis mu uputi neprijatan osmeh. „Progovoriće. Pričaćemo o tome kada te budem pronašao. Cuvaj se, momče." Na poslednje reči je iznenada spustio ton tako da je Elijas bio uveren da iskreno tako misli.

Kada je Elijas nestao u noći, Stamatisovo jecanje je na svom vrhuncu gotovo preraslo u vrisak. „Stavi mu nešto u usta", bilo je poslednje što je čuo.

Na trgu je i dalje bila gužva. Nemci su išli unaokolo u parovima, lupali na vrata, tragali za nečim ili za nekim. Miler je, verovatno, imao na desetine pogrešnih dojava koje su mu dostavljali preplašeni seljani u pokušaju da spasu živu glavu. Noć je bila bez mesečine tako da se Elijas držao najdubljih senki, šunjao se iz ulice u ulicu, između kuća, i zaustavio se na uglu kod jednog sokaka. U džepu prsluka našao je kutiju u kojoj je preostalo svega nekoliko dragocenih šibica. Izvadio je komadić papira, a drugom rukom kresnuo šibicu o ledeni kameni zid:

Kapela Svetog Gregorija. Poštedi dečaka.

I to je bilo sve. Pre nego što je šibica dogorela prineo ju je papiru i posmatrao kako gori blistavim plamenom i iščezava u prah. Kapela Svetog Gregorija. Dobar izbor. Nije se redovno koristila, a kapetan je stalno zaboravljao gde se nalazi. Negde ka severu, ali mimo bilo kakvog puta. Da poštedi dečka? Je 1' on to misli ozbiljno? Da li je Stamatis svestan šta je Kosta učinio Mikalisu? Je 1' on mislio da Elijas toga nije svestan? Zašto bi on imao više milosti nego Zmija koji nije izgubio brata? Stari lopov je postao mek u poslednjim trenucima, ali to nema nikakve veze.

Šta sada? Više nije verovao Fotisu. Dobro je što nije pomenuo Mikalisa, jer bi onda Fotis smatrao da nije u stanju da racionalno postupa. Najvažnije je da brzo stigne do kapele. Ako se domogne ikone, imaće čime da se pogađa, još uvek će biti šanse da se sklopi neka nagodba. Stamatis će progovoriti; Fotis bi mogao biti Elijasu za petama.

U narednih nekoliko ulica nije bilo Nemaca, pa je mogao slobodnije da se kreće. Stefanova kafana bila je zatvorena i neosvetljena. Nije on džabe poveravao Stefanu tajne. Taj čovek je bio kolekcionar tajni, ali ih je odavao isključivo po dobroj

ceni, a imao je sposobnost da neprimetno dođe i ode. Gde li je on sada? Kod kuće nije. Žena i dete su mu mrtvi; samo mu je tašta bila u kući, a Stefana bi bilo baš briga za nju. Ne bi ni šetao po kućama dok Nemci idu unaokolo i kupe. Ne, Elijas je zaključio da Stefano sedi u mračnoj kafani i čeka da prođe opasnost. Kapetan ode na zadnja vrata. Sa unutrašnje strane bila je stavljena reza, ali se Elijas seti da zavrtnji nisu zategnuti. Nema svrhe da učtivo pokuca. Ne razmišljajući mnogo, uhvati zalet i levim ramenom udari u vrata; ona odskočiše u šarkama, što je napravilo strašnu buku, ali nisu popustila. Iznenađenje mu nije uspelo. Kapetan ponovo uhvati zalet, krenu desnim ramenom, a levom nogom se odupre o zid iza sebe. Pomisli da bi mu se moglo desiti da ga nervozni vlasnik i ubije; a ja sam mu i dao taj prokleti pištolj! Onda je iz sve snage jurnuo napred.

Vrata su se otvorila, ali se Elijas zateturao od udarca i pao na pod. Nekoliko sekundi je ostao da leži, a zatim je progovorio kako bi vlasniku stavio do znanja da je to on.

„Stefano, ja sam."

Stefano ne bi hteo da ga pusti unutra, ali sada kada je ušao, ne bi pucao na njega. Pod slabim svetlom koje je dolazilo spolja, video je stolice i stolove kako sablasno stoje unaokolo. Bar se nalazio pored kuhinjskih vrata i Elijas stade da puzi ka njemu. Provirio je iza šanka i ugledao priliku kako viri odozgo. On prisloni pištolj uz čovekovo koleno.

„Dole sam."

Vlasnik kafane iznenađeno skoči.

„Polako", reče kapetan ustajući. „Spusti pištolj." Nije, u stvari, video pištolj, ali je čuo kako kako je kvrcnulo kada ga je otkočio. „Upali svetlo."

„Ko još danas ima ulje za lampu? Samo ti i Nemci."

„Onda upali sveću."

Pod prigušenim svetlom koje je titraio, on ugleda modricu na Stefanovom levom oku, a pošto nije hteo da ga pogleda u oči, kapetanu je sve bilo jasno. Ipak, hteo je da bude siguran.

„Da li si uručio poruku Mikalisu?", upita Elijas.

„Čim me pitaš, znaš da nisam."

„Ko ti je to napravio?"

„Mavrudas. Stari."

„Da bi saznao kakvu poruku nosiš?

„To je već znao. Da bi me ubedio da ne idem, da ga pustim da ode on umesto mene."

„Jednom rukom te tukao, a drugom ti platio za to."

„Kakve to ima veze?"

„Vrlo si opušten za jednog izdajnika.”

Stefano razrogači oko, što je bio prvi znak da je stvarno uplašen.

„Ja nisam izdajnik. Zar nije on odneo poruku?”

„Morao si znati da namerava i nešto više od toga.”

„Otkud ja znam šta on smera? Zapretio je da će me ubiti ako ga prevarim.”

„Odneo ju je. A onda su stvari pošle naopako. Mikalis je mrtav.” „Ne." Vlasnik kafane klonu, a suze mu grunuše na oči. Da li je mislio da je Elijas imao nameru da ga ubije, ili mu je zaista bilo žao sveštenika koga su svi voleli? Ko zna? Kapetan je želeo da ga udari, ali bi ga mogao onesvestiti, a to mu ne bi išlo u korist. On mu priđe i uperi mu pištolj u grlo.

„Trebalo bi da te ubijem, ali moraš da obaviš dve stvari. I obe moraju da uspeju.”

Stefano klimnu glavom.

„Otići ćeš kod nemačkog majora, Milera”, nastavi Elijas. „Reći ćeš mu da je akcija kod crkve bila greška. Još uvek je moguće postići dogovor. Doneću mu ono što traži do sutra uveče, ali ne sme da ubije nijednog čoveka. Ako to ipak učini, dogovor otpada. Moraš mu to reći nasamo, i moraš ga naći pre jutra. Je 1’ ti jasno?”

Stefano zastade za trenutak, prelazeći jezikom preko suvih usana.

„Uradiću to.”

Elijas se odmaknu od njega i vrati pištolj za pojas.

„Alco to uradiš, spašćeš mnoge živote. Ali moraš biti brz i moraš ga ubediti. Niko nikada ne sme saznati za ovo. Ukoliko progovoriš, mrtav si.”

„Naravno.”

Oči vlasnika kafane gorele su od iskrenosti, ali to će se pročuti. Takve tajne procure. Neko će ga videti sa Milerom, ili će ga zarobiti komunisti. To je upravo priča kakvu su želeli da čuju, koalicija između republikanaca i Nemaca. Stefano bi rekao šta mora da bi sačuvao glavu, a možda bi, čak, i prodao informaciju. On nije bio pametan već ljigav izbor, ali je bio jedini. Kosta se odmetnuo. Ostali Elijasovi ljudi nisu znali šta smera, a da su znali nikada ga u tome ne bi podržali. Svaki žitelj sela bio je korumpiran. Ko sam ja da sudim, pomisli Elijas; ja, najviše korumpiran od svih? Svi dobri ljudi bili su mrtvi.

„Kada završiš s Milerom, otidi kod udovice moga oca.” Nije hteo da je naziva maćehom. „Reci joj da telo njenoga sina leži u severozapadnom uglu kripte. Možda će poslati nekoga da ga nađe. Ako tebe bude zamolila, otidi.”

Činilo se da Stefano više zazire od ovog drugog zadatka, ali klimnu glavom u znak saglasnosti.

„Nemoj me izneveriti, Stefano. Nemoj izneveriti sve nas.”

Otišli su svako na svoju stranu. Kada se ponovo našao na mračnoj ulici, Elias

je požurio ka severnom brdu. Bilo je malo, bez mnogo drveća, ali je ovako bez mesečine izgledalo kao jedna velika preteća senka, i nikako nije bio u stanju da vidi svoje ljude. Još uvek nije znao šta su možda čuli, ili šta nagađaju. Hoće li mu se obradovati, ili će ga postaviti uz drvo i streljati? Nije smeo da izgubi trku s vremenom i zato je potrčao uz brdo, nameravajući da oni otkriju njega. Tako je i bilo. Na pola puta ka vrhu, mladi Panajotis se pojavio iz senke.

„Nisi obazriv večeras, kapetane. Pomislio sam od tebe da je Nemac."

„Vodi me kod Georgiosa."

Većina ljudi, njih oko dvadeset pet, nalazili su se među stenama pri vrhu brda, a dugonogi bivši pešadijski narednik besno je hodaoamoamo. Georgios je bio pomalo smešan sa svojom razbarušenom bradom i prljavom uniformom italijanskog pukovnika - zaplenjenom tokom proboja preko Albanije - ali je on bio najbolji vođa koga je Elijas imao.

„Majko božja, dobro je da si ovde", reče Georgios kada je ugledao kapetana. „Bio si nam potreban ranije. Onaj prokleti Zmija nije dao da napadnemo."

Znači, još uvek ne znaju za obmanu, pomisli Elijas osećajući neku čudnu tugu.

„Polako."

„Našli smo vilu u kojoj se nalazi oružje, tačno tamo gde si i rekao."

„Dobro."

„Cuva je samo nekoliko Nemaca, imaju samo jedan laki mitraljez. Mogli smo je zauzeti, ali kada je krenula pucnjava oko crkve stigla nam je Zmijina naredba da to ne pokušavamo."

„Naređenje je stiglo? Zar on nije bio s vama?"

„Zmija? U početku jeste, ali posle više ne. Rekao je da treba da pazi na Nemce u selu. Meni je prepustio komandu. Trebalo je da ga ne poslušam, propustili smo priliku."

„Ne, Georgiose, ispravno si postupio. Ljudi su važniji od oružja. Slušaj me sada, potrebna mi je tvoja pomoć. Reci mi kako da nađem kapelu Svetog Gregorija."

„Kapelu Svetog Gregorija? Zašto?"

„Kosta me je izdao." Nije mogao da se natera da kaže 'nas'. „Sakrio se u toj kapeli. Moram da ga nađem."

Još uvek je bilo prilično mračno, ali je nebo na istoku već počelo da poprima modru boju. Elijas nije ništa mogao da zaključi o Georgiosovoj reakciji, osim što je ćutao.

„Proklet bio", prošapta Georgios na kraju. „Da li je ikona uništena?"

„Ne znam. Stari Mavrudas je nameravao da je ukrade. Zmija ga obrađuje. Moram sada da nađem Kostu."

„A otac Mikalis?”

Ponovo ga obuze tuga. Kada se sve ovo okonča spavaće danima, ili možda zauvek, zavisi kako bude.

„Georgiose, kapela. Pomozi mi.”

„Nizbrdo, sa druge strane, onaj put koji vodi do poljane na visoravni. Onda njime do kraja.”

„To je kapela Svete Marije.”

„Prođeš nju, ideš još kilometar, pa uz stenovitu uzbrdicu. Stići ćeš skoro do Vatrenija. To je potpuno usamljeno mesto. Kapela dominira prostorom. Budi oprezan. Još bolje bi bilo kada bi poveo nekoga sa sobom.”

„Ne, idem sam. Ti moraš da budeš ovde. Spiro i Lefteris su kod starog manastira, a ostali kod pećine. Ako je moguće, sklonite se na neko sigurnije mesto i čekajte da vam se javim. Slušaj Zmijina naređenja ako proceniš da su mudra, ali zaštiti ljude. I, Georgiose, ne pričaj ni njemu niti bilo kome drugome kuda sam otišao.”

Nebo je sada bilo taman toliko svetlo da je mogao da vidi zbunjenost i nervozu na *andarteovom* licu. Niko nije voleo Zmiju, ali je Georgios imao dovoljno iskustva da zna da nije dobro kada su komandanti okrenuti jedan protiv drugog. Elijas, bez reči utehe u srcu, okrete leđa mladom vojniku i istočnom nebu koje je postajalo sve svetlije, i još jednom se uputi ka severu.

PROLEĆE 2000

13

Stao je baš uz prozor, tamo gde mu je lice bilo u senci, kao da je hteo da prikrije svoje namere. Ana nije bila sasvim sigurna o čemu je reč. Napolju je padala kiša, a ona nije upalila svetlo, tako da je soba sada bila u polumraku - ona dugačka, hladna trpezarija u kojoj ranije nisu bili zajedno. Neutralna teritorija. Metju nije želeo da ulazi dublje u kuću.

„Žao mi je što nisam ranije došao", rekao je. „Nisam mogao da razgovaram s tobom pre nego što je policija to uradila."

„Da li su ti oni to rekli?"

„Ne."

„Nisi hteo da oni pomisle kako ćeš uticati na moju izjavu." „Nisam želeo da ti to pomisliš."

„U redu."

„Trebalo bi da znaš neke stvari."

„Slušam." Izgledalo je da on nije u stanju da organizuje misli, bar ne onoliko brzo koliko je Ana to želela, pa ona idiotski poče da brblja, naglo i ljutito. „Nisam rekla ništa što bi te ugrozilo, ako je to ono što te zanima. Rekla sam im da mi je poznato da je kupac tvoj kum, da si mi to ti rekao. Ne znam zašto sam to kazala. Ne znam čak ni da li će ti to pomoći."

On odmahnu glavom dok mu se lice grčilo od besa ili gađenja, a ona pomisli kako ga je u tom trenu prozrela, pomisli da ga ipak dobro poznaje uprkos tome što je neke stvari krio od nje.

„Nisam želeo da to uradiš", reče on najzad. „Ne zanima me šta si rekla policiji. Došao sam da ti kažem šta ja znam."

I tada je sve provalilo iz njega, suptilni saveti njegovog kuma, sopstvena opsednutost poslom, svesno ignorisanje intrige koja se plela oko njega; i što je on više govorio, to je ona bivala sve depresivnija i sve više odsutnija. Pitanja su joj navirala, ali nisu nalazila put do njene svesti. Razmišljala je samo o jednoj činjenici: on je ušao u njen život da bi je izmanipulisao. Kako mu ikada više može pokloniti poverenje? Kako da zna da li je išta od svega što se desilo između njih dvoje stvarno? Nije to mogla da zna, mada bi mogla da pokuša da shvati da je on to makar pomenuo. Ali on to nije učinio i njoj je, uz osećaj samoprezira, bilo jasno da, ukoliko

ne sazna odgovor na to pitanje, sva ostala - uključujući i to do koje je ona mere ispala budala - biće nevažna. Nije htela to da mu da do znanja. Potrudila se da gađenje koje je osećala prema samoj sebi prikrije ljutnjom. Zaslužio je da bude ljuta na njega.

Dala mu je da sedne na jednu od starih, neudobnih fotelja i napokon počela da hladno analizira sve što je ispričao. Metju nije nimalo sumnjao da je ikona bila razlog krađe, uprkos tome što je bilo još pokradenih slika. Odlučila je da bude po njegovom, da pretpostavi da je nevin u vezi sa svim, osim sa početnom manipulacijom.

„Da li su ispitivali i tvog kuma?"

„Ne. On je u Grčkoj. Iznenada se razboleo odmah nakon što je stigao tamo."

„Zvučiš skeptično."

„On jeste bolestan, ali je i prevarant."

„Misliš da on stoji iza te krađe?"

„Ne želim da verujem u to, ali je i to moguće."

„Dao je skoro milion dolara da bi je ukrao od samoga sebe?" „Od crkve kojoj bi, u skladu sa ugovorom, morao da preda ikonu. Tebi je ponuđeno skoro duplo. Iskoristio je crkvu da bi nabio cenu i da bi time onemogućio druge ponude. Mislim, teorijski; nadam se da grešim. Moguće je da su postojali i drugi razlozi."

„Zašto mi odmah nisi njega spomenuo?"

„Nije on odmah bio uključen", odlučno reče Metju. „Ili je bio, ali ja nisam... Kada me je muzej poslao, nisam znao da postoji veza, osim njegovog poznanstva sa Volasom. Sto si znala i sama", podseti je on. „Kasnije mi je rekao da je crkva stupila sa njim u kontakt, ali je to rekao onako, uzgred. Tada je trebalo da porazgovaram s tobom. On me je zamolio da to ne činim. Ubedio me je da to da li ti znaš ili ne, neće ništa promeniti, a da ćeš, budeš li znala, samo postati sumnjičava."

„A to nije doprinelo da ti postaneš sumnjičav?"

„Bilo je i drugih stvari. Neću te time opterećivati. Bio sam glup sve vreme. Žao mi je, Ana. Iskreno sam verovao da ikona treba da bude vraćena u Grčku."

„Šta bi bilo da sam se ja opredelila za privatnog kolekcionara?" „Bilo bi gotovo."

„Ne bi pokušao da me odvratiš od toga?"

„Ne ukoliko bi bila rešena."

„Ne seri."

„Šta sam mogao da uradim? Nisam te mogao naterati da odabereš ono što ne želiš."

Mogao si me ubediti u šta god si hteo, pomisli Ana sa gorčinom, ali je i taj bes bio uglavnom upućen njoj.

„Kako ja sada da verujem u sve to što mi pričaš?”

„To pitanje ti je na mestu. Ne znam. Imaš puno pravo na sumnju.”

Smiren i razuman, čak i kada je kriv.

„Jebi se, Metju.”

Iznenada je ustao, kao da mu je sipala hladnu vodu u krilo. Ona se borila da i sama ne ustane, borila se da izrazom lica ne oda šta misli. Nije mogao da ostane, ne sada, ali je ipak očajnički želela da ne ide.

„Da li si sve ovo ispričao policiji?”

„Znaju činjenice; ostalo su pretpostavke. Neke stare priče sam prećutao.”

„Kakve priče?”

Oklevao je, očigledno ne želeći da joj ispriča taj deo. „Ta ikona potiče iz sela moga dede. Ispostavilo se da su on i moj kum za vreme rata bili umešani u nekakav plan da je prodaju Nemcima.”

Još laži. Očigledno im nije bilo kraja. Otkucaju dedinog sata ometali su je u razmišljanju. Njen dalji rođak ga je napravio; njen deda ga je pre pedeset godina uneo ovde sa svim svojim ostalim stvarima. Kada je bila mala, Ana je volela taj sat, ali je u tom trenu poželela da ga baci na ulicu da ga pokupe đubretari.

„Čini mi se da je taj deo priče trebalo prijaviti”, reče ona hladnim glasom.

„Nisu baš najjasniji svi detalji.”

„Došao si ovamo da bi mi sve ispričao, sećaš se?"

„Ovo nije priča koja se priča ako se ne zna cela istina. Stvar je veoma nezgodna i svi koji su u njoj imali udela imaju svoje verzije.”

„Kako je ikona došla do moga dede?”

„Zaista ne znam. Ali ću pokušati da dođem do odgovora, i zbog sebe i zbog tebe.”

„Kako?"

Ljuljao se na nogama želeći da ode što pre, i prvi put je pogledao pravo u nju.

„Razgovaraću sa svojim kumom.”

„Dozvoliće ti da napustiš zemlju dok si još pod istragom?”

„Ne nameravam da tražim dozvolu."

„Metju”, reče ona ustavši i prišavši mu i pre nego što je shvatila da će to učiniti. „Možeš imati ozbiljnih problema. Može izgledati kao da bežiš.” Da li beži? Jesu li je instinkti varali? Do sada nisu bili baš pouzdani, ali zašto je onda uopšte i došao?

„Veća je verovatnoća da će razgovarati sa mnom nego s bilo kim drugim.”

„Neće ti reći istinu.”

„Možda i hoće. Ili će možda odati nešto drugo.”

„Vidi, ako si u pravu, onda je on neko ko je pucao na jednog od svojih ljudi.

On je opasan,”

„Mislim da nije nameravao da to učini.”

„Onda to znači da situaciju ne drži pod kontrolom”, bila je uporna. Zašto ne shvata? „Znači da postoji neko ko je spreman i da ubije za tu stvar.”

Otvorio je usta da progovori, ali nije bilo lako naći odgovor na tako gadnu činjenicu, a polako je shvatao da je ona u pravu.

„Fotis je član porodice”, napokon promrmlja. „Osim toga, i ja sam uticao na to da se stvari zakomplikuju.”

„Sto je glup razlog da sada pogoršavaš situaciju. Nemoj da ideš.”

Već neko vreme je pokušavala da ga odgovori, mada je znala da nema svrhe. Uprkos tome što je delovao kao razuman čovek, bio je jako tvrdoglav.

Otišao je i ne dodirnuvši je - nije bilo sumnje da je žrtvovao svoje pravo da to učini. Nije ga ohrabrila ni na koji način, do kraja je ostala čvrsta, ali je gledala njegovu crnu kosu i povila se, ponovo tonući u misli. Potom je besciljno odlutala do trpezarije i sela na stolicu, osetivši veliku prazninu. Mogla je biti više nego sigurna da ga je upravo videla poslednji put.

Sve to je bilo pre dva dana i Ana je sada ponovo sedela u istoj toj praznoj trpezariji, a toplo prolećno sunce je oteralo senke. Metju je sada u Grčkoj. Nije očekivala da joj se javi, samo se nadala da je bezbedan, da ne učestvuje u nekoj igri kojoj nije dorastao. Pokušala je da više ne misli na ikonu. Uostalom, novac je dobila, rešila se te stvari, što je manjeviše ono što je i želela. Policija će preuzeti stvar. Grčka crkva je bila ta koja je trebalo da se žali, a ne ona. Ona je ispunila svoj deo dogovora. Onaj masni otac Tomas stajao je tamo u holu i gledao kako odnose paket do kombija. Neka im on objasni šta se dogodilo, ako mogu da ga nađu.

Pa, ipak... namere su joj bile pod znakom pitanja; gde je nestao njen bes? Kad smo već kod toga, gde joj je osećanje odgovornosti? Nije se radilo o liniji manjeg otpora. Poreklo ikone bilo je nejasno, što je bio slučaj i sa mnogim drugim delima koje je njen deda nabavio posle rata. Činilo se da je njenog oca bilo sramota zbog toga, a dedino obožavanje bilo je halapljivo i nezdravo. Možda Ana nikada neće doznati detalje, ali joj je bilo jasno da se Grci u tom selu u kom su živeli Metjuovi preci, nisu s njom voljno rastali. Tamo joj je bilo mesto. Nije verovala u porodičnu krivicu, u to da se stari gresi prenose na naredne generacije. Ipak, odavno je slutila da su mnoge dedine nabavke umetničkih dela bile sumnjive, a nikada ga o tome nije pitala. Sada je nasledila posed, a s njim i mnoge obaveze. Nije imala nameru da provede čitav život tragajući za pravim vlasnikom svake slike koja je visila na zidu, ali se slučaj sa ikonom odvijao sam od sebe i nije mogla da se pravi da se ništa ne dešava. Ne počinji ono što ne nameravaš da dovršiš, uvek joj je govorio otac. Da li je to bio argument da krene dalje ili da sada stane?

Krenula je niz hodnik ka kuhinji. Trebalo je početi od Volasa. Znao je stvari koje je krio od nje. To joj je oduvek bilo jasno, ali se nadala da će on posle smrti njenog dede, spustiti gard i odati neke od tih prastarih porodičnih tajni. Ta nada joj se izjalovila; maska mu nije spala. Padalo joj je na pamet da bi ispitivanje tržišta u potrazi za kupcima moglo otkriti nekoga ko je znao nešto o istoriji te ikone, a samim tim i prošlosti njenoga dede. Možda čak i nekoga ko je znao šta se desilo onda kada je njen otac odleteo za Karakas. Ta razmišljanja nije podelila sa Volasom, a on je svoju istragu držao za sebe, poslušno je usmeravajući na institucije. Do tada je već bila dovoljno smušena zbog Metjua da bi se bavila lukavim advokatom.

Ona sede za kuhinjski sto i zapali cigaretu, petu po redu toga jutra. Danas će verovatno popušiti desetak. Juče je popušila osam, prekjuče šest. Kao da prestaje sa pušenjem, samo unazad. Nije pušila skoro četiri godine. Bilo je dovoljno da zapali prvu, samo sat nakon što je Metju izašao, i ponovo je bila na starom. Dobovala je prstima po stolu. Kuhinja ju je podsećala na Metjua, mada je tu bio svega nekoliko puta. Otpuhnu plavi oblak dima, a sa njim i tu misao. Nema veze. Način da ostvari bliskost sa svojim odbeglim ljubavnikom jeste da se pozabavi istom misterijom koju je i on pokušavao da otkrije. Na tu misao, zastade. Da li je ona, u stvari, radila upravo to, pokušavala da ostvari bliskost sa Metjuom, od njegove opsesije stvarala svoju? Da li su sve te priče o odgovornosti samo slaba opravdanja? Ona udahnu slatki otrov i oseti kako joj telo pulsira. Je li to, uopšte, bitno?

Ana zgrabi telefon i okrete broj.

„Volas i Vorford."

„Zdravo, Mili, je li on tu?"

„Ana. Sada je baš u poslu. Hoćeš da ti se javi?"

„Reci mu da ću čekati dok god ne bude slobodan."

„Zaista je bolje da se on tebi javi kasnije."

„Čekaću. Molim te, prenesi mu."

Pustio je da dugo čeka, kao što je i očekivala, i s vremenom je postajala sve više nerviralo. Zatim začu taj duboki, ozbiljni glas. „Draga moja, oprosti što se nisam javljao."

„Čeka nas posao, Arture. Ima još slika koje treba prodati." „Znam i zaista ti se izvinjavam. Ali, vidi, treba ovo da obavimo u četiri oka. Prebaciću te kod Mili, pa ćemo da ugovorimo sastanak."

„Imam jedno pitanje za tebe. Onaj privatni kolekcionar koji je hteo da kupi ikonu, onaj što je bio spreman da plati milion i po. Hoću da znam o kome je reč."

Ćutao je par sekundi. „Zašto još uvek razmišljaš o tome?"

„Zato što me čudi da je iko spreman toliko da plati."

„Ko kaže da bi na kraju, uopšte, i platio? Nije mi delovao ozbiljno, inače bih

više uticao na tebe da razmisliš i o njemu.”

„Hm, da, a eto koliko se crkva pokazala ozbiljnom.”

„Crkva nije kriva zbog onoga što se desilo. A ti si dobila novac.”

„Ipak, reci mi ko je bio taj trošadžija?”

On ispusti težak uzdah, zvuk razočaranja, ali je se nije mogao rešiti. Predugo je s njom igrao tu mučnu igru glumeći joj oca.

„Kontakt je uspostavljen preko posrednika prilično sumnjive reputacije, koga radije ne bih imenovao.”

„Zašto? Da li je on tražio da ostane anoniman? Posrednik? Daj, Arture, čiji si ti advokat?”

„Emil Rozental.”

„Šališ se. Taj kreten?”

„Sada znaš zašto nisam želeo da se ozbiljno pozabavim tom ponudom.”

„Ali kome bi tip poput Rozentala bio posrednik?”

„Ko to zna? Bogati ekscentrici koriste razne ljigave posrednike. Neko Emilu pravi posao. Uostalom, on neće to da ti kaže.”

„A ti nemaš pojma ko bi to mogao biti?”

„Naravno da ne.”

„Šteta.”

„Nadam se da nemaš nameru da razgovaraš sa njim.”

„Ne”, slaga ona. „Ne, ne vidim zašto bih to radila, a i on je tako ljigav. Samo me je zanimalo.”

„Najbolje da zaboraviš na sve to. Sada ću te prebaciti kod Mili, pa se uskoro vidimo.”

„U redu. Imamo o mnogo čemu da razgovaramo.”

14

Dugo nakon što se probudio, Fotisu se činilo da umire i ne bi mu bilo žao da je zaista i bilo tako. Uprkos teškim ćebadima, vreli znoj se hladio na njegovim uništenim udovima i teško je disao. Voda u plućima. Pomoglo bi mu kada bi se uspravio, ali nije imao kontrolu nad mišićima. Misli su mu bile zbrkane, nije bio u stanju da zadrži nijednu kompleksnu misao i zamislio je da zapada u ovo stanje sve dublje i dublje, sve do trenutka kada više ničega neće biti svestan, kada više neće osećati bol, do trenutka kada više neće biti zatočenik ovog izdajničkog tela. Zatim se setio sna.

Nije bio onako detaljan i užasan kao ranije, ali je bio veoma sličan. Ista ona bezoblična, ogolela brda koja se pružaju sve do horizonta pod olovnim nebom. Isti onaj beskrajni put koji vijuga preko njih, njegova stopala koja hodaju tim putem, ali bez napretka. I sa leve i sa desne strane vuku se prilike koje su, zna on to, nekada bile ljudi, i sve idu u istom pravcu. Neko ga je čekao; znao je i to. Neko ko želi da mu nanese zlo čekao ga je, raširenih crnih ruku koje su ličile na krila lešinara, a spoznaja da nikada do tog neprijatelja neće doći već će mu zauvek prilaziti, nije umanjila užas iščekivanja. Tada se probudio, ali se iz ranijih verzija sna sećao da su se brda pretvarala doline, doline u tundru, neverovatno ravnu i beskrajnu. Zatim bi prošao pored tamnog brda i praznih krstova sa desne strane, ispod kamenog luka koji je označavao poslednju deonicu, ušao u tunel svestan da je kraj puta blizu, osećajući to svakim atomom svoga bića, znajući, istovremeno, da kraja nema, da će hodati zauvek. To ga je čekalo. To je bilo čistilište u koje je voljno tonuo.

Strah mu prože telo poput hladne tečnosti i on ponovo otvori oči. Činilo mu se da je plafon daleko, periferni vid ga je napustio. Pokušao je da vikne, ali se začulo samo slabo krkljanje. Skupivši sav dah i svu snagu on pokuša ponovo, ali je proizveo samo dugačak, slabašan jecaj, kao čovek koji viče u snu, a zatim je zaćutao, bez daha, bez svetlosti, čekajući svoj dugi pad.

Odjednom oseti na ramenima nečije snažne ruke, oseti kako ga snažno vuku nagore, ugleda zidove i između navučenih zavesa dugačku traku bele svetlosti, koja mu se vrtela pred očima. Oseti stezanje u plućima. Začu šištanje, a potom i agoniju vazduha koji mu jurnu u grudi. Sledećeg trena, telo mu protrese snažan kašalj, a u ustima oseti gorak metalni ukus.

Na kraju klonu na onoga ko ga je držao i stade da pljuje krvave ugruške u maramicu koja mu je podmetnuta pod usta. Bio je zgađen samim sobom, zgađen

životom. Oslobodio se onoga ko ga je držao nesigurno se ljuljajući, a zatim dopustio da ga ponovo naslone na jastuke uz koje je ostao da sedi uspravljen. Iscrpljen. Ponovo spreman za san, ali prestravljen time. Bar može da diše.

„Hoćeš da ti nešto donesem?"

Fotis pogleda tog čoveka. Nije Nikolas. Nikolas se sada bori u Njujorku za sopstveni život. Ovo je Taki, Fotisov nećak koji bi sve učinio za njega. Fotis se nalazio u Grčkoj, u velikoj kući koju je sagradio izvan Soluna. Njujork je bio osam hiljada kilometara daleko, krađa nije uspela, a nije imao nikakav pouzdan izvor informacija. Plan očajnika. Ludost je to što je pokušao, ali se sa onim snom setio i svih razloga tog postupka. Bog za sve ima razlog.

„Čašu vode."

Srkutao je polako. Voda je najpre tekla poput žive, teška i suva, ali najzad oseti prijatnost u grlu. Njegov nećak je brižno stajao kraj kreveta. Na licu tog bivšeg vojnika i propalog trgovca kućnim alarmima nije bilo ljubavi, ali je Taki bio lojalan i voljan da se angažuje. A i njegove veze sa crnim tržištem bile su korisne.

„Hoćeš nešto da doručkuješ?"

Smučilo mu se na tu pomisao, ali je morao da pokuša.

„Kafu i malo hleba."

„Tvoje kumče je dole."

„Metju?" Starac se odjednom zbunio. „Metju je ovde?" A onda, opet, zašto bi bio iznenađen? Bilo je pitanje vremena kada će ga raskrinkati. Znao je da postoje dobre šanse da dečko dođe. „Koliko đugo je već ovde?"

„Sat vremena. Pokušao sam da ga se rešim, ali nije hteo da ide. Nisam želeo da ga izbacim."

Naravno da jesi želeo, pomisli Fotis. Taki je bio najbliži rođak Fotisove majke, ali su se njih dvojica jedva poznavali. Nije Taki imao ništa protiv Metjua, ali nije želeo da dečko počinje da zahteva specijalni status. Cele nedelje tera ljude - prijatelje, saradnike, detektive osiguranja - i očigledno je uživao u ulozi stražara.

„Ne, dobro si postupio. Primiću ga."

„Posle doručka."

„Ne", reče Fotis, a misli su mu odjednom postale bistrije. „Pošalji ga gore zajedno sa hranom."

Izgledalo je da je Taki šokiran. Fotis se nikada nije prikazivao u javnosti ako nije umiven, odeven i sit, ali Metju je bio poseban slučaj. Bilo je potrebno ublažiti njegov bes i bilo je neophodno prikazati se na pravi način. Ta pomisao dođe starcu sasvim spontano, kao rezultat šezdesetogodišnje prevarantske prakse. Brz skok sa smrtnog užasa, svega nekoliko minuta ranije, na ove uvežbane trikove, naizgled je prijao njegovom umu; pa, ipak, to ga je u dubini mučilo. Više nije znao kako to

izgleda ne isplanirati unapred svaki susret. Više ni sa jednim čovekom nije imao iskren odnos. Instinkti su počeli da mu funkcionišu mimo njegove volje, kao kod dresirane životinje, ponekad su bili smrtonosni, i tek ponekad je imao kontrolu nad njima. Donekle ga je umirivalo to što su intrige koje je ovoga puta napravio služile njegovoj duši. Ako je sveta Bogorodica mogla da ga izleči, sve mora biti oprošteno.

Šta bi dečko mogao da zna? Njujorška policija je bila usredsređena na Antona i njegove ruske veze, ali su verovatno proširili istragu. Fotis je vredno radio na kredibilitetu oca Tomasa, tražio da obezbedi stvarno odobrenje grčke crkve, platio mu u malim ratama njegovu saradnju. A ta budala je sada nestala sa pola miliona iz crkvenog fonda i time sve svoje nedavne poslove učinio sumnjivim. Fotis je, naravno, znao da je Tomas lopov, ali nije znao da njegovi šefovi vode istragu protiv njega, te da će on iskoristiti taj trenutak da ode u podzemlje. Možda je tako bilo i najbolje; možda bi ga ispitivanje slomilo.

Nezaposleni glumac, koji je pod imenom Piter Miler istraživao po Menhetnu, ništa nije saznao, čak ni ime čoveka koji ga je angažovao. Fotisov dosije o dotičnom Mileru bio je tanak. Cim se saznalo da je prodao ikonu Kesleru, prestao je da bude zanimljiv. Međutim, kadaje Fotis saznao da Andreas dolazi u Njujork, morao je da smisli nešto da mu skrene pažnju sa zavere u koju su bili uključeni Metju i crkva. Nešto dovoljno jako da skrene misli njegovog dobrodušnog štićenika. To je mogao da postigne jedino uz pomoć Milera, ali su nagoveštaji morali biti suptilni, teški za otkrivanje, ili bi osetio prevaru. Andreas je do sada verovatno bio prozreo celu igru, ali da li je išta rekao svom unuku? 6alkandovvnload.orq

„Kalimera", reče Metju hladno, tražeći pogledom mesto na koje bi spustio poslužavnik sa doručkom. Fotis mu pokaza ka velikom odmorištu za noge koje je stajalo ispred njega. Pre nego što je otišao niz stepenice, Taki ga je bio umotao u stari ogrtač plave boje i pomogao mu da sedne na stolicu kraj kreveta.

„Blagosloven bio, dečače moj", odgovori mu on na engleskom. „Ne znam da li mogu da jedem, ali me Taki tera da pokušam." Fotis popi malo gorke kafe pre nego što ponovo progovori. „Prešao si dugačak put da bi me video. Da li si mislio da ću umreti, a da se prethodno ne konsultujem s tobom o tome?"

„Žao mi je što te zatičem u tako lošem stanju."

Pre će biti da si iznenađen. Niko nije bio više iznenađen od samog Fotisa kada se bolest koju je folirao pretvorila u pravu, ali to je opet bilo delo Boga, koji ga je učio pameti i posle osamdeset devet godina. Bol u kostima bio je očekivan, ali ovaj umor i zatvorili su mu strani. Te tegobe su počele upravo nakon što su Metju i Aleks otišli onomad - pre nedelju dana, ili beše manje? Nije očekivao da će Aleksu ikona biti poznata; to je bio prvi šok. Možda je Andreas prekršio obećanje i nešto ispričao, možda čak i nekoliko godina ranije. Ko zna koliko Aleks zna i šta je sve

ispričao Metjuu? Strah od toga, kao i vesti da je onaj Del Karos razgovarao sa Rusima, bio je dovoljan da Fotis sprovede planove nekoliko dana ranije. A onda, prilika. Čak se i sada sećao sa užasom, kao neke scene sna, nekog čudnog, sablasnog prisustva u dovratku, upravo u trenutku kada je Aleksova ruka dotakla platno. Za trenutak je pomislio da je to onaj dečko, Kosta. A potom, ništa, niko. Očigledno su to bili prvi znaci groznice, ove bolesti koja će ga pokositi ukoliko ne bude bio oprezan ili snažan. U njegovim godinama život ili smrt mogu predstavljati jednostavan izbor. Popusti pred mrakom, ili se bori.

„Nije mi tako loše. Mislim da je u pitanju samo lakša prehlada."

Dečko bi trebalo da očekuje da će ga zateći bolesnog, ali nije, što znači da je sve shvatio. „Možda sam nešto pokupio u avionu. A možda su samo emocije od ove čudne svete nedelje."

„Izgledaš grozno; treba da si u krevetu."

„Rečeno mi je da kum mora odmah da me vidi." Nasmešio se, ali je reči izgovarao strogo.

„Mogao sam sesti na krevet, kraj tebe."

„Tako se ne dočekuju gosti, ili porodica. Uostalom, ovde si i zabrinut si."

„Ikonaje nestala. Nikolas je u bolnici s metkom u leđima. Policija misli da nešto krijem od njih. Niko nije mogao da stupi s tobom u kontakt. Situacija je zabrinjavajuća, zar ti se ne čini tako?" „Svakako. Kako ti je devojka?"

„Nije mi ona devojka."

„Žao mi je što to čujem."

„Theio, hoću da znam šta se to, kog đavola, događa."

„Svi bismo mi voleli to da znamo. Misliš da ja imam neke posebne informacije?"

„Deluješ kao da te sve ovo ne uzbuđuje previše."

„To je zbog bolesti. Imam snage samo za stvari koje moram da obavljam, to je staračka mudrost. Zao mi je zbog gubitka ikone, a svako jutro i svako veče se molim za Nikosa. Ništa drugo ne mogu da učinim dok ne budem dovoljno ozdravio da mogu da se vratim."

„Anton je nestao."

„Rekla mi je policija."

„Razgovarao si s njima."

„Primio sam telefonski poziv. Kao što vidiš, pokušavam da budem od pomoći."

„To što je tako nestao, ne sluti na dobro."

„Slažem se."

„Da li misliš da on ima neke veze sa krađom?"

„Bojim se da i to moramo uzeti kao mogućnost.” Fotis uzdahnu, pokazujući koliko mu je to naporno. „Naravno, možda je nestao i iz nekih drugih razloga. Legalni status nekih Rusa u Americi je pod znakom pitanja.”

„Anton je ilegalno tamo?”

„Ne tvrdim da je tako, samo da postoji mogućnost. Ipak, dajeste tako, očekivao bih da mi se javi, što on nije učinio.”

„Uvek mi se činilo da je on jako lojalan”, izazivao je Metju, netremice gledajući starca. „I da nije preterano inventivan.”

„Ah, lukaviji je on nego što izgleda. Samo se dobro prikriva. Ali, ukoliko i jeste bio umešan, sumnjam da je ideja bila njegova.” „Slažem se. Pa, čijaje, onda, bila?”

Fotis slegnu ramenima i pogladi bradu.

„To je to”, uzvrati Metju. „Sležeš ramenima? Ništa ti ne pada na pamet?”

„Šta bi hteo da ti kažem?”

„Očekuješ da poverujem kako zaista nemaš pojma...”

„Reci već jednom, gade mali.” Starac se ostavi brade, dok je bes u njemu narastao. „Nemam nameru da dozvolim da me ovako ispituju u sopstvenoj kući. Ti misliš da ja ne poznajem ispitivanja? Sproveo sam ih na stotine. Misliš da ja stojim iza svega ovoga.” Metju se malo trgnu, mnogo manje nego što je Fotis očekivao.

„Ne tvrdim da je tako”, dečko mu se tiho rugao, „samo da postoji mogućnost.”

Bravo. To nije dobro, ali Fotis je morao da oda priznanje mladićevoj smirenosti. Sazrevao je. Ko zna, možda će se i pokazati dobar u ovom poslu. Starac ponovo poče da ga podbada.

„Andreas."

„Šta s njim?”

„Oprosti, to je zato što sam umoran. Nisam odmah shvatio da to on govori kroz tebe.”

„Znaš, čudna je to stvar.” Metju uze parče hleba koje je palo na odmorište za noge, i vrati ga na poslužavnik. „Kad god se jedan od vas dvojice nađe u škripcu, on se poziva na onog drugog. Kao da ste jedan drugome zli brat blizanac. Ti nikada ni za šta nisi kriv, on nikada ni za šta nije kriv. Uvek je to onaj drugi.”

„Možda smo zaboravili ko je ko.”

„Svakako jeste zaboravili koji od vas dvojice je šta uradio. Jedi taj hleb neću da se Taki na mene ljuti.”

Starac se sagnu da ga posluša, srećan što ne mora ništa da kaže.

„Ova pitanja ti postavljam ja lično”, nastavi Metju. „Deda mi je napričao razne priče, kao i ti. Možda vas dvojica verujete svaki u svoju verziju, ne znam. Što

se mene tiče, trenutno ne verujem ni jednom ni drugom.”

Dobro je, pomisli Fotis. Prihvatiće i neslaganja. Hleb je bio mek i prijao mu je. On ga vrati na tanjir, pažljivo gutajući zalogaj.

„Ne znam ni gde je Anton niti šta radi.” To je, manjeviše, bilo tačno. „Sad kad je on nestao, a Nikolas je u bolnici, nemam nikakve izvore kojima bih verovao. Moraću se sam pozabaviti time kad se budem oporavio.”

„Ne stičem utisak da si mogao da veruješ i tim izvorima koje si imao. Tako si prokleto predostrožan, kako ti se moglo desiti da zaposliš čoveka koji je u stanju da učini takvu jednu izdaju?”

»Ili, još bolje pitanje, kako nisam mogao? Zauvek će biti odani samo oni ljudi koji nikada neće razmišljati sami. Korisni su samo do izvesne granice.” On ponovo popi malo kafe koja se hladila. „S 1 druge strane, ljudi kojima će tvoja uputstva biti samo smernica,ni koji će rizikovati, verovati sopstvenoj proceni, ti ljudi su zaista korisni. Ali oni su, istovremeno, i ambiciozni ljudi koji će jednoga dana da počnu da rade sami za sebe. To je prirodno."

„Pa, kako ih je moguće kontrolisati?”

„Ograničiš im mogućnost da prave probleme. Angažuješ druge, manje inventivne ljude da ih nadgledaju. Na kraju ih otpustiš. Sa Antonom nisam bio dovoljno obazriv. Sporo sam reagovao.”

„Očekuješ da će ti praviti probleme.”

„Od svakog čoveka, dečače, očekujem da će mi u određenom trenutku praviti probleme.”

„Kom od ta dva tipa ljudi pripada moj *Papou*”?

„Andreas. Najboljem. Najboljem i najređem, tipu ljudi koji su istovremeno i lojalni i beskrupulozni, i mudriji od samog đavola. Naravno, na kraju je ispalo da se čak ni njemu ne može verovati.”

„Zašto si mi rekao da su ga zvali Zmija?”

Fotis ponovo prinese usne šolji, ali je bio ostao samo talog. Nema svrhe da poriče, dečak je previše znao. Preostalo je samo da sazna šta još zna.

„To nije bilo lepo. Možda sam pokušao da ga kaznim što je meni dao to ime.”

„Možda nisi hteo da priznaš da je prodaja ikone Nemcima bila tvoja ideja?”

„Moja ideja? Ne, bila je Milerova. Jednog nemačkog oficira. Svi oni su na kraju ispali lopovi, još veći nego Italijani. Miler je naročito bio opsednut religioznom umetnošću, pa je na neki način saznao za ikonu. Možda je sve vreme znao za nju. Nacisti su bili veoma fascinirani mističnim, kao što, pretpostavljam, i znaš.”

„Nastavi”, reče Metju nestrpljivo.

„Priznajem, imali smo otvorenu komunikaciju sa Nemcima, uprkos tome što

smo se borili protiv njih. Miler je uspostavio kontakt sa mnom, predložio razmenu. Bio sam šokiran, ali nam je oružje bilo neophodno, tako da sam tu ideju izneo Andreasu, čoveku u koga sam imao najviše poverenja. Ubedio me je da treba da prihvatimo. Skovao je plan. Da li možeš da me zamisliš kako spaljujem crkvu, *paidemou?"*

Metju ne reče ništa, nesiguran šta bi uopšte mogao da kaže.

Fotis nastavi.

„Ne, za taj zadatak bilo je potrebno angažovati nekog ateistu. Brat mu je poginuo u tom požaru."

„To nije isto što i reći da ga je on ubio."

„Pustio ga je da utrči u crkvu u plamenu, možda ga je čak i podsticao. Znaš, oni su bili samo polubraća, nikada nisu voleli jedan drugoga."

„On žali za tim bratom."

„Postoji mogućnost da je taj sveštenik sarađivao s Nemcima, a tvoj deda nije bio čovek koji lako prašta. Kao što nije bio čovek koji je primenjivao dvostruki aršin."

„To ne pije vodu, Fotise."

„Zamaram se. Možda bismo mogli za danas da završimo sa ispitivanjem i pustimo zatvorenika da se odmori."

„Ova priča koju sada nasumice krojiš nikako se ne slaže sa onom koju si mi ispričao u Njujorku", uporan je bio mladić, a po glasu je počelo da se oseća da je zaista ljut. „Ono je bila užasna priča, deset puta gora nego laž."

„Nije to bila laž nego preterivanje. Manipulacija, priznajem, ali bazirana na istini. Mora biti da si svestan toga. Kako je to mogao biti moj plan, da spalim crkvu, da neprijateiju prodam jednu tako divnu i svetu stvar? To nisam ja. Svestan si toga, znam da jesi. Ikoni je mesto u Grčkoj. Bio si u poziciji da utičeš na tu odluku, ali ti je bio potreban podstrek. I ja sam ti ga dao. Radeći to, previše sam pojednostavio stvari. Pogrešio jesam, ali ne u vezi sa tim za šta me ti optužuješ."

Naslonio se, iscrpljen od bujice reči. Video je da nije ubedio momka, ali ga je bar naveo da posumnja.

„Pretpostavljam", polako reče Metju, „da i cela spletka sa ocem Tomasom takođe nije bila tvoja ideja."

„Tomas je... komplikovan tip. Ali on zaista jeste dosta puta predstavljao grčku crkvu. Nisam imao razloga da sumnjam."

„Nije on istresao devetsto hiljada dolara. To je bio tvoj novac." „Crkva je trebalo da mi vrati."

„I to si prihvatio?"

„To je uobičajena praksa. Njihova birokratija je spora; da bi se stvari

pokrenule, potrebno je neko da se angažuje. Jasno je da je Tomas prekoračio ovlašćenja, ali je crkva mogla da pokrije veći deo troškova. Ostatak bi bio moj poklon. Rizikovao sam, ali sam bio spreman na to."

Govorio je tečno, delovi istine su prekrivali laži. Pre nego što je plan pošao naopako, Zmija je, u stvari, dobrim delom bio ubedio sam sebe da on zaista jeste imao nameru da ikonu preda crkvi. Na kraju, pošto bi prvo on sam od nje uzeo ono što je nameravao. Cak i tada je negde u podsvesti razmišljao o nameštenoj krađi, ali se tek onda kada je Nikolas - lojalni mladić - rekao za tog kolekcionara Del Karosa, odlučio na akciju. Del Karos je kovao neke planove sa prethodnim Nikolasovim i Antonovim šefom, nekim Rusom po imenu Karov. Antona, a možda i Nikolasa, Karov je još uvek držao u šaci, a ukoliko je Del Karos imao dovoljno novca, Rusi bi ga prevarili. Fotis je njihovu pohlepu upotrebio protiv njih samih. Platio im je da ukradu ikonu od njega samoga pre nego što bi to ionako učinili za tog latinoamerikanca, pridodavši tome i sam još poneki skriveni zahtev. Bilo je to opasno, ali je urodilo plodom, ako se izuzme ranjavanje jadnog Nikolasa, u koga Fotis nije imao dovoljno poverenja da bi ga uputio u plan. Anton i ostali koje je Karov poslao trebalo je da odu od kuće mnogo pre Nikolasovog povratka sa aerodroma na koji je bio odvezao Fotisa, ali su oni, najverovatnije, bili spori, a taj dragi glupan je očigledno pokušao da ih zaustavi.

„Sve to zvuči uverljivo", odgovori napokon Metju, prekidajući Fotisovo razmišljanje, „sve do nestanka Tomasa i ikone."

„Tomas je potkradao fond. To je potpuno nevezano sa ovim." Istina je, začudo, zazvučala veoma sumnjivo.

„Onda, ostaješ samo ti."

„Zaboravljaš na Antona."

„Da li ti poričeš da već šezdeset godina priželjkuješ tu ikonu? Još od onda kada ti je moj *Papou* nju pokazao za vreme rata, pre nego što ju je njegov brat sakrio? Bilo je potrebno svega sat vremena, nekoliko minuta, jesam li u pravu? I zaljubio si se za ceo život. Morao si je dobiti."

„Da li ti to pričaš o meni", uzvrati Fotis, odjednom shvativši o čemu je reč, „ili o sebi?"

„Da", odgovori Metju ne zbunivši se, „i ja sam to osetio. Zato i znam."

Sta je sad ovo? Da li mu je dečko suparnik? Da li je ovo ozbiljnije nego što je zamišljao i može li se iz toga izvući nekakva korist? Ali, ne, ne sme tako da razmišlja; ipak se tu radi o Metjuu.

„Umoran sam. Sutra ćemo da nastavimo."

„Sta se desilo te noći kada je izgorela crkva? Gde si ti bio? Zašto nisi bio sa ljudima koje je Andreas bio poslao po oružje?"

„Znači, napokon je progovorio o tome."

„Da li si znao da će Kosta reći Stamatisu gde je sakrivena ikona i da će pokušati da dođe do nje? Jesam li blizu?" Prokleto blizu. Dečko je bio neumoljiv, nije skidao oka sa Fotisa. „Ili si možda ti sam poslao Stamatisa, a onda je on odlučio da te pređe? Je 1' to u pitanju?"

„Postaješ uznemiren, dete moje. Počinješ da fantaziraš. Ovo je postalo previše za tebe. Vreme ja da se okaneš svega."

„Da se okanem?" U naletu iznenadnog besa Metju je gurnuo na pod poslužavnik sa doručkom i nagnuo se nad Fotisom. „Da se okanem? A kako ti to, kog đavola, zamišljaš? Uvalio sam se do guše i to tvojom krivicom. Dužan si da mi odgovoriš na ova pitanja, ti gade matori."

Fotis oseti strah; ne od dečka već od nečega, od fragmenata istine koji su počeli da dolaze svaki na svoje mesto. Za trenutak mu se učini da nad njim stoji Andreas.

„Svi ste me izdali", prošaputa, „svi vi."

„Ko te je izdao? Kako?"

„Jedan će da je preda, drugi da je proda. Novac, oružje. Samo sam je ja voleo zbog nje same, samo sam je ja mogao sačuvati. Budalo jedna, zar ne shvataš?" On zgrabi Metjua za košulju, a na oči mu grunuše suze. „Zar ne shvataš, *paidemou*? Samo ja mogu da je sačuvam? Zar nećeš da mi pomogneš?"

Na vratima se pojavi velika Takijeva silueta i obojica zaćutaše i pogledaše u tom pravcu. Fotis slabašnim pokretom pokaza Metjuu da ide.

„Čuo sam galamu", reče Taki glasom u kojem se osećao i bes i stid, gledajući tanjire i šolju koji su ležali po podu.

„Upravo odlazi", oštro reče Fotis. „Isprati ga."

Metju za trenutak odmeravao krupajliju, a zatim se opustio. Neće biti tuče. Pogledao je Fotisa - da li je osetio zbunjenost, saosećanje ili nešto sasvim drugo? - a zatim krenuo ka vratima.

„Sačekaj, dečače", reče Zmija. Mladić stade dok mu je Taki držao ruku na ramenu, ali se nije osvrnuo. „U subotu uveče. Na službi u crkvi Svetog Demetriosa. Hoćeš li da pođeš sa mnom? Molim te?" Metju ga pogleda. „Naravno", reče. „Zašto da ne?" „Nastavićemo o ovome."

Ali Metju je već silazio niz stepenice.

15

Kako je dan postajao topliji u šumama koje su okruživale kuću, mokrim od kiše, stvarala se fina izmaglica. To je kod Andreasa izazvalo sećanje na nešto što nije u potpunosti uspevao da dokuči - zaliv kraj mora, bleda jutarnja magla, i želja da ostane na tom toplom, vlažnom tlu na kojem je prenoćio - ne da se uhvati puške, ili priključi saborcima, već da, naprosto, ostane tu, izgubljen u izmaglici. Kada je to bilo, šta se dalje dogodilo? Nije znao. Pre više od pola njegovog veka, pre nego što mu je poginuo brat, pre nego što je sreo Mariju, mnogo godina pre rođenja njegovog sina i unuka koji su mu sada zadavali toliko briga.

Bio je skinuo težak kaput i šešir i osećao se nekako izloženo, čak i u dvorištu kuće svoga sina. Aleks se nagnuo preko ograde kraj koje je stajao, nestabilan, ali ipak na svojim nogama i zagledao se u senovita stabla.

„Nisi mogao da ga sprečiš da ide?"

„Nisam znao", odgovori Andreas. „Nije mi rekao."

„Sada će policija pomisliti da je umešan."

„I jeste umešan."

„Znaš šta hoću da kažem. Da su to on i Fotis zajedno smislili. Sve. I krađu."

„Nadajmo se da su mudriji. Ako je saučesnik, ništa što je činio toga dana nema nikakvog smisla."

„Zašto nisi pošao za njim?"

„Ne želi moju pomoć."

„Pustićeš ga da se sam suoči s tim spletkarošem?"

„On mi ne veruje, Aleko. Ti i Fotis ste se postarali da tako bude." Sin ga pogleda kao da će se usprotiviti, ali ne reče ništa. „Naravno, odgovoran sam i ja sam", ispravi se Anđreas.

„Jesi li razgovarao sa njim?"

Misliš, u vezi sa ikonom? Da. Prekasno, ali jesmo razgovarali." „Trebalo je da nestane još u toj crkvi. Svi bi bili pošteđeni bola."

„Ja sam i do sada tako mislio."

Aleks se okrenuo da ga pogleda.

„Osećaš li se krivim zbog toga? Sto si je dao Nemcima? Da li ikada zbog toga ne možeš da zaspiš?"

Andreas odmahnu glavom. Bio bi mu potreban ceo život da odgovori na to pitanje.

„Gledao sam jednom prilikom Fotisa kako odseca prst nemačkom zarobljeniku. Bio je to mlad čovek. Nije imao odgovore na Fotisova pitanja, ali to nije bilo bitno. Kasnije mu je prerezao i grlo.” Nogom pomeri malo vlažne zemlje. „Drugom prilikom, ubio sam jednog pripadnika komunističke gerile u brdima iznad Cotilija. Pogubio sam ga. Zato što je širio laži i zato što je bio komunista. Dobar razlog da ubiješ čoveka, zar ne? Da li si već slušao ove priče?”

„Ne od tebe.”

„Video sam kako je u solunskom zalivu jedan američki reporter izvučen iz vode, vezanih ruku i probušene lobanje, zato što je razgovarao sa pogrešnim ljudima. Gledao sam kako prebijaju na desetine ljudi, mladih i starih, sve dok ne priznaju stvari koje nisu počinili. Video sam jednom kako su uzeli neku ženu... ”

„Zašto mi sada sve ovo pričaš. Godinama sam ti postavljao pitanja i nikada nisi progovorio ni jednu jedinu reč.”

„Šta ti misliš, zašto ti govorim?”

„Ne znam. Da bih rekao da je u redu, da razumem?”

„Tvoj oproštaj”, gorko reče starac, a Andreas skrenu pogled. „Ti zamišljaš da je tvoj oproštaj bitan? Ko je ceo svoj život proveo u ovoj tapaciranoj, bezbednoj zemlji? Ima stvari, Aleko, za koje bih mogao tražiti tvoj oproštaj, za dosta stvari, ali ne i za ove. Niko mi ne može pružiti oproštaj, a ne tražim ga. Ali misliš li da bi, uz sve to čega sam se nagledao, jedna prokleta slika mogla išta da mi znači? Da li zaista misliš da je to ono zbog čega ne mogu da spavam?”

„U redu, onda. Ali tu je, opet se vratila u naše živote. A sada mi je omađijala sina.”

„Tome nisam ja doprineo.”

„A nisi mogao ni da sprečiš.”

„Šta bi ti da ja uradim?”

„Da je nađeš.”

„Da je nađem. I, šta onda?”

„Spali je, zakopaj je, vrati je crkvi, šta me briga. Skloni je od nas. Ona za njega predstavlja opasnost, izgubljena ili nađena.”

„Neće biti lako pronaći je.”

„Naravno da neće. Da je lako, sam bih to učinio. Za to je potreban neko ko poseduje tvoje veštine.”

„Koje veštine? Da laže, ubija, da sadi paradajz?”

„Da lovi.”

„Ja sam lovio ljude, a ne slike.”

„Lovi ljude koji je imaju.”

„To prevazilazi moje moći. Ima suviše mnogo opcija.”

„Angažuj prijatelje.”

„Isti si kao i Fotis, misliš kako ja još uvek imam veze od kojih mogu imati koristi. Imam veoma malo prijatelja, a i oni ne primaju naređenja od starca kakav sam ja. Kaskaćemo za policijskom istragom, a na nju ne mogu da utičem.”

„Znači, nećeš uraditi ništa.”

„To nisam rekao.”

Aleks se nestrpljivo ljuljao na petama osvrćući sa ka kući.

„Šta ćeš da uradiš?”

„Metju ne sme da dolazi u kontakt ni s kim ko bi mogao da pomisli da on zna gde se nalazi ikona. Možda je bezbedniji u Grčkojego što bi bio ovde. Kako bilo da bilo, zamolio sam nekoga da pripazi na njega dok je tamo.”

„Jednog od tih prijatelja koje nemaš.”

„Ovaj je penzionisan, kao i ja, i može se desiti da zbog Metjua ima problema. Ali, bolje išta nego ništa.”

Aleks se ponovo okrete ka šumi, pritiskajući staru ogradu jednom rukom, dok je drugu stiskao u pesnicu. „Hvala. Hvala ti za to.”

„On je moj unuk. Kada se vrati, pokušaću da ga uzmem pod svoje, ali to neće biti lako. Nepoverljiv je i tvrdoglav.”

„Na majku”, zaključi Aleks.

„A sada je to došlo do izražaja. Nadajmo se da će se sve uskoro razrešiti.”

„Ne zanima te kakav će biti ishod? Da li je Fotis umešan, da li će ikona ikada više biti nađena?”

„Ukradena umetnička dela retko kada budu vraćena. Jedino što želim jeste da Metju bude bezbedan i razrešen krivice. Fotis i ja imamo neraščišćene račune, ali da li ćemo ikada rešiti, to ne znam.”

„Ubiću tog matorog gada čim ga budem video.”

„Da, pa, mnogi su to već pokušali.”

„On je poput neke bolesti. Čudi me da ga nisi odavno ubio.” Andreas pomalo začuđeno pogleda sina, pa polako klimnu glavom.

„On me je stvorio. Pazio je na mene i dugo nakon što više nije bilo potrebe za tim. Trebalo je da me uhapsi u vreme kada su pukovnici bili na vlasti. To je bilo Papadopulosovo naređenje. Umesto toga, proterao me je iz zemlje.”

„Kakva odanost s njegove strane.”

„I jeste bila. I hrabrost. Ništa time nije dobio.”

„To je bio zalog za budućnost, kada se on nađe izvan zemlje, a ti budeš u njoj.”

„Možda. Možda je on i sam sebe ubedio u to.”

„Misliš da ga je uopšte briga za tebe?”

„Moguće da ga jeste briga. Protivno njegovoj volji i ubeđenjima. Kako god bilo, on nije jednostavan čovek, predstavlja stalnu zagonetku za sve nas.”

„Na taj način zadržava kontrolu nad svima.” Aleks pročisti grlo, kao da sakuplja hrabrost, pomisli Andreas. „Zašto si mi sve to sada ispričao? Sve te užasne stvari? Nije ikona u pitanju."

„Ne znam. Možda samo iz želje da ih nekome ispričam.”

„Zar nikada ranije nisi pričao o njima?”

„Tvojoj majci, ponešto. Tek ponešto. Zašto bih time još nekoga opterećivao?”

„Da bi umanjio svoj teret.”

„Ne postaje on ništa lakši tako što se ispriča.”

„Otkud znaš?”

„Ove stvari su potpuno nebitne ako se izvade iz konteksta vremena i mesta gde su se događale, bez obzira na sve što pričaju oni koji sude ili morališu. Mnogo toga što je počinjeno, uključujući i zlodela, bilo je neophodno. To mogu da shvate samo oni koji su kroz to prošli, a i mi smo suviše zabrinuti da bismo jedni drugima pomogli. A sada nas je i premalo ostalo.”

„Nisam ja kriv što ne razumem. Ti si me ovamo poslao.” „Nisam očekivao da ćeš ostati ovde, da ćeš se oženiti sa Irini - mislio sam da ćeš se vratiti u Grčku. Ali, mnogo je bolje što nisi. Mnogo bolje.”

„Da jesam, verovatno bih postao komunista, tebi u inat. Čemu se smeškaš, stari?”

„Smešna mi je i sama pomisao na to da bi se ti ikako mogao uplesti u politiku.”

„Zvuči kao da misliš da nisam bogzna šta propustio.”

„Nisi, bio si pametan. To je igra za budale.”

„Dobro je što si došao ovamo”, blago reče mlađi čovek. „Dobro je da smo razgovarali.”

Andreas udahnu vlažni vazduh, pa polako izdahnu. Takve izjave njegovog sina bile su nešto najbolje čemu se mogao nadati i bio je zahvalan zbog toga, bio je zahvalan za taj trenutak. Osvrnuvši se, on je video da se Aleks više ne oslanja na ogradu, već da je tek dodiruje tukom, blago se ljuljajući, ali stojeći na svojim nogama.

„Dobro izgledaš, Aleko”, reče on, protivno starom sujeverju. „Deluješ snažno.”

Aleks je bio zagledan u šumu, kao da nešto traži, zbunjen.

„Da. I osećam se snažnim.”

Sotir Plastiris je živeo u jednoj od mnogobrojnih betonskih stambenih zgrada koje su ružile Solun. Kao i većina stanovnika, i on je svoju terasu ispunio biljkama i cvećem jarkih boja, tako da je zbirni efekat tih živih boja u izvesnoj meri uspevao da ublaži sivilo i bezličnost samih građevina. Unutrašnjost je urađena u tipičnom građanskom stilu: beli zidovi, tamno drvo, na zidu dnevne sobe je visio bakrorez koji je predstavljao portret Aleksandra Velikog, u zastakljenoj vitrini nalazila se figurica seljaka u gizdavoj narodnoj nošnji. Ipak, u uglu nije bilo ikone sa kandilom, što je samo značilo da Sotir nema ženu koja bi brinula o tome. Moguće da je Metju posmatrao ceo stan sa izvesnim prezirom, ali je on veoma podsećao na stan njegovog dede u Atini, tako da mu je bilo prijatno.

„Yiasou", reče Sotir pružajući Metjuu čašicu konjaka, zatim podiže svoju i sede u fotelju nasuprot njemu. Opuštenog izraza na svom okruglom licu, pogledao je ka prozoru naizgled smireno, mada je njegov gost smatrao suprotno.

„Avionom bi bilo teško", reče Sotir nakon izvesnog vremena, na preciznom engleskom jeziku, ali sa jakim akcentom. Svi ortaci njegovog dede uporno su sa njim pričali na engleskom, razmišljao je Metju. Nema sumnje da je posredi bio neki profesionalni ponos. „Sada su oprezni na aerodromima. Brodom bi bilo lakše. Ima više privatnika, više prostora. Mali predmet bi mogao da sakriješ u neku veliku kutiju. Carinike prevari veličina, a i korumpirani su. Uglavnom ih brine ono što se iznosi, a ne ono što se unosi."

„U Pireju ili ovde?"

„U Pireju bi imalo više smisla. Veći je promet."

„Još uvek ne bi stigla."

„Za nekoliko dana, bi. Prošlo je više od nedelju dana od kako je poslata iz Njujorka, zavisno od toga koliko je bilo stajanja."

Metju klimnu glavom i popi malo konjaka.

„Naravno, moglo je i avionom. Privatnim letom."

„Da, mogla bi sada biti u vozu na putu iz Pariza." Plastiris se osmehnu pokazavši sive zube. „A možda uopšte i ne dolazi. Pričamo samo o onome što je verovatno. Nema smisla brinuti o svim mogućnostima."

Umesto da pokuša da izbegne dedinog čuvara, što bi ionako bilo nemoguće, Metju je odlučio da ga iskoristi, a i morao je priznati da mu se sviđao Plastirisov opušteni, evropski stil. Morao je, takođe, stalno da podseća samoga sebe da je i on član bande, bivši borac za slobodu, špijun, ubica - ko zna šta još sve ne.

„Osnovna stvar", nastavio je Sotir, „jeste da držiš Dragumisa na oku, da paziš šta radi, ko dolazi, a ko odlazi. To će biti teško s obzirom na to da se kuća nalazi na brdu i da je okružena drvećem."

„Kako je on mogao da kupi taj posed? On bi trebalo da je izgnan.”

„Tvoj deda mu je to omogućio. Trebalo je to da bude mala usluga. Kao vikendica u koju bi dolazio svake godine za Uskrs. On sasvim sigurno nije očekivao da će Fotisu biti dopušteno da sagradi tvrđavu, ili da ponovo aktivira stare poslove.”

„Zašto je to učinio?”

„Tako se to radi. Nisu mu verovali sve dok ih Andreas nije ubedio da naprave kompromis. Kada je do toga došlo, njegov dosije više nije bio na listi prioriteta i svi su na njega zaboravili. U birokratiji, stvari moraju biti ili crne ili bele. Ako mu je dopušteno da se vrati, e onda on ne sme da predstavlja pravu pretnju. Osim toga, star je. Sada su tamo samo mladi ljudi. Oni ne pamte pukovnike. Ništa oni ne pamte.”

„Imaš li ti načina da staviš tu kuću pod prismotru? Jer ja, svakako, nemam.”

„Ne zanima me Dragumis.”

„Ne, očigledno te zanimam ja.” Sačekao je, ali Plastiris nije odreagovao na provokaciju. „A mene zanima Fotis, tako da sve to ide u paketu.”

„Žao mi je, Metju. Ja sam u penziji. Moji nećaci mi povremeno čine usluge, ali ne želim da se petljaju sa tvojim kumom. Suviše je nepredvidljiv.”

„To, pretpostavljam, znači da sam prepušten samome sebi.”

„Hoćeš li se ponovo videti s njim?”

„Trebalo bi da se vidimo sutra uveče. Uskršnja liturgija u crkvi Svetog Demetriosa.”

„Da li je on dovoljno dobro da bi išao?”

„Ako on proceni da jeste, malo je toga što bi ga sprečilo.” „Naravno. A ti ćeš pokušati da saznaš još nešto o njegovim planovima.”

Metju obema rukama protrlja slepoočnice.

„’Pokušati’ je prava reč. Juče sam ga prilično pritisnuo. Ispričao mi je neke stvari iz rata, ali ništa u vezi sa sadašnjim planovima.” „Ne verujem da će ti reći išta korisno.”

„Moraću da budem uz njega, da čekam da napravi neku grešku.”

„Nadaš se da ćeš ga uhvatiti kako preuzima ikonu.”

„To bi bilo zgodno.”

„Zašto ti misliš da će ona, uopšte, stići? On ne živi ovde. Velike su šanse da bude pronađena i oduzeta mu. Nema logike da je ovde primi.”

„Verovatno si u pravu, ne znam da li stiže ovamo. Ali što je on duže ovde, to sam sigurniji da za to mora da postoji nekakav razlog.”

„Bolestan je.”

„Da, ali se pitam da li bi samo to bilo dovoljno da ga zaustavi da on hoće da bude na nekom drugom mestu. Ako je ikona kod nekog drugog u Njujorku, čak i ako su saradnici, on preuzima veliki rizik time što je odsutan nedelju dana. Moglo bi

svašta da im padne na pamet. Ne veruje on toliko ljudima."

„A, šta ti misliš, šta on namerava s njom?"

„Šta namerava?" Plastiris je mlađi od Andreasa, procenio je Metju, i daleko mlađi od Fotisa. Cela ta priča o svetoj Bogorodici i dešavanjima tokom rata - ukoliko iko, uopšte, i zna pravu priču - bila je javna tajna za grčku obaveštajnu službu, bar ako je sudeći po priči njegovog dede. Ali sada je to već bila veoma stara priča. Da li je moguće da Sotir ne zna za moći koje poseduje ikona? „Mislim da ima nameru da je zadrži."

„Izložio se velikim problemima i velikim troškovima da bi je samo zadržao. Jesi li siguran da nema nameru da je proda?"

„Nikada je ne bi prodao."

„Izvini, ja znam da je on tebi kum, ali mi je oduvek bilo jasno da bi Dragumis prodao i rođenu majku ukoliko bi procenio da može da zaradi na tome."

„Ovo ne bi. Ovo nema cenu. On veruje da ta ikona poseduje izvesne moći."

„Ali je, ipak, jedanput već bio spreman da njome trguje."

„Mislim", oprezno reče Metju sećajući se sramote u vezi sa tim incidentom, koja je još uvek bila vezana za njegovog dedu. Da je ta odluka bila prepuštena samo njemu, nikada tako ne bi postupio. Mislim da je oduvek imao nameru da je zadrži."

„Da", zamišljeno reče Plastiris. Onda iznenada prasnu: „Da!". Tvoj deda je trebalo da obavi prljavi deo posla i preuzme krivicu. Misliš da time što znaš sve grozne stvari koje su se kasnije desile, u vezi sa građanskim ratom i komunistima, da samim tim poznaješ istoriju?" Metju klimnu glavom, a Sotir nastavi. „Misliš kako su svi zaboravili, ali nije tako. Prijatelji, nazivam ih prijateljima, *ohee,* ali ljudi koji poznaju tvoga *Papou,* kao i bilo ko drugi ko ceni njegovu hrabrost i inteligenciju, oni još uvek pljuju tri puta iz sujeverja i krste se kad god se ovo pomene. Mnogi su radili za Nemce. Zarad profita, zarad bezbednosti, da bi sabotirali komuniste, i to je bilo u redu. Ali trampiti religijsko blago za oružje, to je smatrano *veveelos,* ili kako biste vi rekli, svetogrđem. A Dragumisa, uz sve njegove laži i fatalna propitivanja, zahvaljujući njegovom prijateljstvu sa pukovnicima, njega nikada ne spominju. Tačno je da je to bila njegova ideja, ali je kapetan Elijas i samo kapetan Elijas bio taj koji je predao ikonu. Eto, to ti je to, tvom *Papou* to nikada neće biti zaboravljeno."

Bolje biti lopov nego jeretik, pomisli Metju. Čudno, ali nasuprot njegovom ličnom nepoverenju, bilo mu je drago da neko brani njegovog dedu. Andreasov stoicizam, odbijanje da objašnjava, da se brani, sve je to dovodilo do toga da ga stalno napadaju, ali to nije bilo u redu. Obojica su ćutala nekoliko sekundi.

„Kakvo mesto u celoj toj priči ima taj Nemac?", upita Sotir.

„Nemac?"

„Nemac tvog *Papou,* SS oficir, iz rata."

„Ah, da, on. Mislim da on nema nikakve veze. Fotis je samo upotrebio njegov duh da bi Andreasu skrenuo pažnju sa stvarnih dešavanja. Mislim da je čak i unajmio nekog glumca da se preruši u njega."

Plastiris odmahnu glavom uz gorak osmeh.

„On je đavo. Pa, da li je Andreas, najzad, odustao od ceie te stvari?"

„Ne znam. Tek nedavno sam shvatio koliko je njime opsednut. Niko nikada ranije nije to pominjao."

„Zameo mu se trag još pre tvog rođenja. Treba da zaboravi nao."

„Još uvek ne znam celu priču, ali on kaže da postoje nagoveštaji da je Miler živ."

„Kakvi nagoveštaji?"

„Neki pseudonimi su se pojavili na pasošima pri ulasku u Bugarsku, Tursku i druge zemlje, ili na izlasku iz njih. Neki od njih pojavili su se kao imena kupaca u sumnjivim kupoprodajama umetničkih dela."

„On bi sada imao skoro devedeset godina."

„Pa, ima i Fotis."

„Ah", osmehnu se Plastiris, „ali on je Grk. Nemci ne žive tako dugo."

„Neki od ovih nacista su poživeli."

„Jesu. Izgleda da se grehom dobro konzervira život. Ako je tako, očekujem da ću živeti zauvek." Podigoše čaše da nazdrave, pa popiše konjak. „Dobro se naspavaj noćas, Metju. Uskršnja liturgija se završava tek posle ponoći, a moraš biti priseban da bi izašao nakraj sa Dragumisom."

„Hvala na pomoći."

„Imaš li sveće? Za crkvu?!"

„Siguran sam da na putu do hotela ima na desetine mesta na kojima ću moći da ih kupim."

„Ne, ne, imam ovde kutiju. Dođi. Mogu bar to da učinim za tebe.

16

Tamne kose i očiju, maslinastog tena, besprekorne građe, odeven u crno italijansko odelo. Bio bi zgodan, pomisli Ana, da nije tako pretvoran i snishodljiv. Ovako izdaleka, sa druge strane galerije, izgledao je kao evropska filmska zvezda, ali izbliza je Emil Rozental imao u sebi nešto što bi se moglo opisati jedino kao ljigavo.

„Gospođice Kesler, ne mogu vam opisati koliko mi ovo predstavlja zadovoljstvo. Imamo mnogobrojne zajedničke prijatelje, a već dugo nameravam da vas nazovem. Bio sam tako vanredno iznenađen kada ste me nazvali."

Pokušavao je, u stvari, da dođe do nje na najrazličitije načine, pozivao je na otvaranja izložbi, slao poruke preko navodnih zajedničkih prijatelja. Anu je bio glas - po sopstvenom mišljenju nezasluženo - da je rasipnica. Ipak, ona je uglavnom kupovala dela savremene umetnosti, a Rozental se nekada bavio modernom umetnošću, ali otkada je nasledio galeriju svoga oca, specijalizovao se na polju rane evropske umetnosti: srednjovekovnoj i renesansnoj umetnosti i umetničkim delima. Bila je sigurna da on juri kolekciju njenoga dede.

„Da vas provedem. Znam da ovo nije vaš fah, ali bi vas moglo zainteresovati."

Tamni zidovi i prigušeno osvetljenje delovali su nekako umirujuće, podsećali su više na muzej nego na galeriju. Nije bilo mnogo toga izloženo, tako da je razgledanje trajalo kratko. Videli su iluminirani molitvenik iz Španije iz 14 v., zatim holandski portret trgovca cvećem iz 16 v. i, napokon, stariju drvenu skulpturu svetog Đorđa na konju, koja je još uvek, iako napukla i pomalo oguljene farbe, bila veličanstvena, sa zlatnim štitom i visoko uzdignutim kopljem.

„Iz Sirije", reče Rozental. „Već se za nju nadmeću dva kupca." „Dva? Kako će je podeliti? Jedan će uzeti konja a drugi sveca?" Trgovac se preglasno nasmeja.

„Ne, ne! Mislim da će jedan od njih uzeti celu skulpturu. Samo malo zdrave konkurencije. Srednjovekovna umetnost je još uvek strašno potcenjena. Ponekad moramo da pribegnemo malim lukavstvima. Ja imam lošu naviku da preplatim, pa onda moram to nekako da nadoknadim. I, naravno, kada prodajem uz proviziju, dužan sam da klijentima obezbedim najbolju moguću cenu. Naši klijenti dobijaju maksimalnu uslugu."

„Ne sumnjam da je tako."

„Mala sumnja, svakako, postoji. Uspeh koji postižemo poslednjih godina

doveo je do neprilično laži. Što je, opet, dovelo do ovih apsurdnih tužbi.”

„Čitala sam o nekakvoj istrazi.”

„Kako i ne biste, kada joj je data tolika medijska pažnja? Ali, uveravam vas, sve je to čista besmislica. Nisu otkrili nikakve nepravilnosti, a neće ih ni otkriti.”

Što nije bilo isto kao i da je rekao da neće imati šta da otkriju. „Kako bilo da bilo”, reče ona, „u finom ste društvu.”

Na licu mu se pojavio nervozan osmeh. „Oprostite?”

„Kristi, Sotebi.”

„Ah, pa”, promrmlja on, „za razliku od mnogih, ja nisam u zavadi sa aukcijskim kućama, ali teško da sam u njihovom društvu.”

„A i te istrage su podjednako besmislene, zar ne? Mislim, cene se oduvek nameštaju. Ono što bi zaista trebalo da istražuju jesterodaja kradenih umetničkih dela.”

Dugu pauzu koja je nastupila propratio je snažnim klimanjem glavom u znak odobravanja, očigledno ostavši bez reči na činjenicu da je *ona* pokrenula temu kradenih slika. Ipak, brzo se povratio.

„Bojim se da i to postoji oduvek. Ukoliko se u tako nešto upustite previše, moglo bi se desiti da uvučete u to i svoje prijatelje i muzeje, a to bi za sve predstavljalo preveliku sramotu. Bože mili, pa, Muzej savremene umetnosti bi izdavao izložbeni prostor na milju ako bi bio primoran da preda svako delo sumnjivog porekla! Kit Hering bi sam dobio celo jedno krilo.”

Oboje se zlobno nasmejaše na tu pomisao. A zatim se trgovac zagleda u Anu onim smeđim, vodnjikavim pogledom, poput ljubavnika.

„Iskreno, bilo bi mi drago ukoliko bi mi se ukazala prilika da otklonim svaku sumnju u vezi sa tim šta bismo mogli učiniti za vas.”

Ona izdrža njegov pogled.

„Vaša ponuda za ikonu moga dede bila je veoma velikodušna.” „Avaj, nedovoljno velikodušna, rekao bih.”

„Ne, nije to bilo u pitanju. Pokušavala sam da postupim ispravno. Sto je, kao i većina takvih pokušaja, pošlo naopako.”

On saosećajno odmahnu glavom. Dva ranjena veterana iz transakcija umetničkim delima, spremna da postanu srodne duše. Osećala je da on ponovo napada.

„Možda bi trebalo da popričamo u mojoj kancelariji.”

Ana se osvrnu po prostoriji. Bio je prisutan samo jedan prilično mlad službenik koji je užurbano obeležavao kutije i javljao se na telefon.

„Ako bi vam bilo prijatnije.”

„Mislim da bi nam oboma bilo prijatnije.”

Kancelarija je bila svetlija od ostalih soba, sa stolicama presvučenim plišom bež boje. Rozental zatvori vrata i sede pored Ane, a ne za veliki, prazan sto.

„Bilo mi je strašno krivo kada sam čuo za krađu”, odmah reče. „Nadam se da ste vi dobili novac.”

„Jesam. Ali poenta je bila da delo bude vraćeno grčkoj crkvi, pa sam bila veoma uznemirena.”

„Naravno, naravno. Koliko čujem, sada se postavlja pitanje da li je taj tip, taj grčki filantrop, uopšte i radio za crkvu.”

Koliko on, uopšte, zna? Zna li i za Metjua? Nije došla da bi odgovarala na pitanja, već da bi ih postavljala.

„Bio je umešan jedan predstavnik crkve. Upoznala sam ga. Njemu se, nažalost, još od krađe gubi svaki trag.”

„Nestao je i onaj biznismen, Dragumis, zar ne?”

„Nije nestao. Mislim da je bolestan. Uostalom, prepuštam to policiji.”

On se zavalio i prekrstio noge.

„Tako je i najbolje. Kao što rekoste, platili su vam, tako da to više i nije vaša stvar.”

„Zapravo, nije to baš tako jednostavno. Verujem da možemo da porazgovaramo u poverenju.”

Iznenadni izraz iskrenosti koji mu je preobrazio lice, gotovo da ju je naveo na smeh ili na aplauz, ali se uzdržala. Za trenutak je pomislila da će je uzeti za ruku, ali joj je on samo dotakao koleno.

„Vaše poverenje je na mestu. Da ne pružam visoku diskreciju, posao bi se ugasio za nedelju dana.”

„Za ikonu sam uzela daleko manje od onoga što ste vi ponudili. Postupila sam tako jer sam smatrala da činim dobro, da činim pravu stvar, a nisam želela da pritisnem crkvu. A sada...”

„Osećate se nasamareno.”

„Upravo tako.”

Ponovo to njegovo saosećajno odmahivanje glavom.

„Mogu li nešto da kažem? Svejedno, reći ću. Cela ta stvar je strašno loše vođena. Ne vašom krivicom. Što vi ne biste postupili po savetu svog advokata? I siguran sam da je želeo najbolje, ali gospodin Volas više nije mlad, a u svetu umetnosti sada vladaju druga pravila. Žao mi je što moram to da kažem, ali nema više džentlmena. Važni su kontakti, umeće, i izvesna doza oštrine. Tu prodaju je trebalo da vodi neki iskusan trgovac.”

„Sada to shvatam.”

„Nije mi namera da kritikujem. Bio bih vam ponudio svoje usluge, ali me je

izvesni kolekcionar već bio angažovao u svojstvu kupca i pre nego što sam saznao da je delo u ponudi."

„Da, što se toga tiče." Sve je išlo tako dobro, da je odlučila da rizikuje. „Volela bih da znam ko je taj kolekcionar. Pretpostavljam da mi to ne biste mogli reći. Bila bih vaš dužnik."

Rozental je prebledeo, ali je Ana osetila da želi da joj udovolji, da kupi njenu lojalnost, boreći se sa svojom urođenom sklonošću da bude sumnjičav. Nekoliko sekundi kasnije, on se nervozno nasmejao.

„Gospođice Kesler, naterali biste me da pogazim svoju diskreciju. A ne vidim kakve sada to ima veze, kada je slika već prodata." „Molim te, zovi me Ana."

„Vrlo rado. A ti mene Emil."

„Emile, ima tu nekoliko stvari. Ikona je prodata uz nekoliko uslova za koje mi se čini da nisu ispoštovani. Ukoliko bih je mogla vratiti, za to bih bila veoma zainteresovana."

„Razumem."

„U tom slučaju, bio bi mi potreban novi kupac. Posedujem, takođe, i čitav niz drugih dela srednjovekovne umetnosti koja bi mogla zainteresovati tvog kupca."

„Ah, ali to nisu razlozi da s tim čovekom kontaktiraš direktno. Ja bih ti, radi tebe same, savetovao upravo suprotno. Takve transakcije zaista zahtevaju iskusnog posrednika. Što se mene tiče, bila bi ludost da dam informaciju koja bi me mogla direktno isključiti iz tog posla."

„O tome ne bi bilo ni govora. Tvoje posredništvo možemo usloviti time da mi omogućiš kontakt."

„Avaj, moja obaveza je prevashodno prema kupcu. Mogao bi pomisliti da sam se kompromitovao time što sam se suviše zbližio sa tobom."

„U tom slučaju, možeš da zastupaš mene. Ali ćeš, onda, morati da sarađuješ sa Volasom."

„Mislim da gospodin Volas ne bi prihvatio takav dogovor."

„On će da postupi kako ja budem tražila", reče Ana. „Moji advokati služe mene, Emile, a ne ja njih."

Rozental se osmehnuo i sklopio ruke.

„Divno rečeno. Moram priznati da si me zaintrigirala. Ali vidi, moram biti iskren, mislim da tog čoveka nije zanimalo ništa drugo osim ikone. A i ti i ja znamo koliko su male šanse da je vratiš."

Bio je daleko oprezniji nego što je očekivala. Bilo je potrebno preduzeti još nešto.

„U redu. Razlog zbog kog tražim direktan kontakt je lične prirode. Moram tom čoveku da postavim neka pitanja. Imam razloga da verujem da on ima

informacije o mom dedi. Ne mogu ti reći više od toga.” Eto, sada je napokon otvorila i tu skrivenu kartu.

„Sad mi je jasno”, blago uzvrati trgovac. „Čini mi se da bi najbolje bilo da kontaktiram s njim i vidim da li želi da razgovara sa tobom. Šta kažeš na to?”

„To ima smisla. Osim što, ukoliko on odbije, ja nisam ništa postigla. Ukoliko, međutim, ja lično sa njim stupim u kontakt, mislim da bih ga mogla ubediti da se otvori.”

„Ako je iko sposoban da navede čoveka da učini više nego što je nameravao, siguran sam da si to ti, Ana.”

Moraće da se istušira kada se bude vratila kući. Do tada, dobro je napredovala.

„Ne možeš da shvatiš koliko mi to znači, Emile, a neću ni pokušati da ti objasnim. Zato ću ti predočiti konkretnu situaciju. Biće još dela koja ću hteti da prodam nekome, nekada. Možda će ih biti i mnogo. Vrlo si rečito objasnio da je potrebno imati trgovca, a rana evropska umetnost je tvoja specijalnost. Ništa neću da ti obećavam...”

„Nemoj, molim te. Pre nego što mojoj pohlepi predočiš još divota, moram nešto da ti priznam. Imam vrlo malo informacija o tom čoveku. Samo ime i broj glasovne pošte. Uglavnom on zove mene. Nisam, čak, siguran ni da li mu je to pravo ime.”

Ana se trudila da ne pokaže razočaranje.

„Onda je sve u redu. Ako mi daš tu informaciju nećeš izneveriti ničije poverenje. Ako ne želi da priča sa mnom, naprosto se neće javiti. A javio mi se ili ne, biću ti zahvalna.”

Rozental odahnu. Prođe sa druge strane stola i izvadi vizitkartu iz srednje fioke.

„Drago mi je što razmišljaš na taj način. Slažem se s tobom. Gospodin Del Karos je preduzeo mere opreza, tako da ne moram mnogo da ga štitim. A možda će mu biti i drago da te čuje. Imaš li olovku?”

Ona zapisa informaciju na blokčiću koji je nosila u tašni, ali odjednom oseti nekakvu uznemirenost. Del Karos. Odakle joj je poznato to ime? Da li ga je deda pominjao?

„Hvala ti na ovome. Moram da te pitam još nešto, čak i po cenu da ispadnem nepristojna.”

„Pusti formalnosti, Ana. Sada smo prijatelji.”

„Tvoj gospodin Del Karos je imao nameru da potroši užasno mnogo novca. Ta ikona je retka, ali niko ne bi procenio da joj je vrednost ni blizu milion i po dolara.”

„Ja se nisam raspitivao o motivima ovoga gospodina. Ja sam ga obavestio o tome da njegova ponuda daleko premašuje tržišnu vrednost slike, ali je insistirao da ipak bude tako. Religijska umetnost može da ima čudan uticaj na ljude. Ima onih koji je se ne bi odrekli ni po koju cenu, onih koji bi je nabavili po svaku cenu. Verujem da je bio spreman da ponudi i više."

„Ali, gledaj, imaš samo njegovo ime i broj telefona. Kako znaš da je taj tip na mestu? Otkud znaš da neće nestati i osramotiti te kada dođe trenutak da se plati?"

Rozental se zavalio u stolicu i ponovo osmehnu.

„Uveravam te da je gospodin Del Karos veoma pouzdan. Lično garantujem da će ispuniti svoje obaveze. Vidiš, on i ja smo sarađivali i ranije."

„Kafa? Voda? Kasnije ćemo popiti po rakiju da nazdravimo." „Skinite draperiju da je vidimo."

„Strpljenja, prijatelju. Najpre da porazgovaramo."

Debeli, sedokosi Rus se prijatno osmehnu, ali starac po imenu Del Karos nije bio raspoložen da čeka. Da je sarađivao sa gospodom, više bi se potrudio da bude uljudan, ali ovi gangsteri sa aristokratskim pretenzijama, oni su mu se gadili. Ipak, imali su ono što je želeo i ne sme pokazati koliko mu je do toga stalo. Mora ih navesti da poveruju da će se pokupiti i otići ukoliko postave neprihvatljive uslove.

„Već smo razgovarali o poslu, gospodine Karov. To je jedini razlog što sam ovde."

„Okolnosti su se izmenile od našeg poslednjeg razgovora. Pojavile su se izvesne komplikacije. Siguran sam da ste čuli da je jedan od mojih ljudi ranjen."

„Ja sam shvatio da je to Dragumisov čovek, a da ga je jedan od vaših ljudi ranio."

„Dragumis nema svoje ljude. Ima kuvare i menadžere. Ja mu obezbeđujem ličnu zaštitu. Ovaj se, nažalost, vratio dok su moji momci još uvek bili u kući i desila se nesreća."

„Loše isplanirano, rekao bih."

Karov slegnu ramenima.

„Takve stvari se događaju. U svakom slučaju, to predstavlja dodatni trošak."

Del Karos je, u stvari, ovako nešto i očekivao. U torbi koja mu je ležala na krilu bilo je sto hiljada preko dogovorene cene. U gotovini. Ovaj idiot je zahtevao da mu bude isplaćeno u gotovini, kao da je iz filmova učio da krade. Kao da još uvek tumara po razorenoj majci Rusiji, krade automobile i kidnapuje birokrate. Došao je i taj veliki dan kada će da dobije novac, i ta pohlepna svinja će pokušati da mu iscedi i poslednji peni, možda čak i da odustane od prodaje da bi bacio Del Karosa na

kolena. To se mora izbeći, što ne znači da je bio spreman na laku predaju.

„Taj trošak je nastao kao rezultat tvoje greške."

„Cena je preniska", bio je uporan Karov, više se ne osmehujući. Bez uzbuđenja, bez kompromisa. Drži se jednog argumenta dok ne izgubi smisao, a onda pređi na sledeći. Otvoreno, jednostavno i grubo. Ruski stil.

„Zašto ste, onda, pristali na nju?"

„Zato što nisam znao da ste onoj Keslerovoj ponudili tri puta više."

Del Karos uzdahnu i pogleda svog pogrbljenog plavokosog pratioca. Jan van Mer je ćutao. Nasuprot dvojici Karovljevih nervoznih saradnika, Del Karosov navodni savetnik za umetnost - vitak, sa naočarima, potpuno bezopasan - delovao je užasno opušteno, čak i smoreno. Stari kolekcionar je odobravao Janovo držanje, ali se sada pitao da li bi, možda, bilo mudrije pokazati snagu na očigledniji način.

„Milion i po", nastavi Karov. „To je bila poslednja ponuda. Žao mi je što čujem da je od tada toliko opalo vaše mišljenje o vrednosti slike."

Tako ti je to kad sarađuješ sa čovekom kakav je Rozental.

„To je trebalo da bude legalna kupovina, gospodine Karov. Bez komplikacija. Vidite, mogao bih i ja navesti izvesne komplikacije. Postoje ljudi koji će nemilosrdno tragati za ovim delom. Moraću da preuzmem mere zaštite koje će, možda, biti skupe."

Van Mer ga je već obavestio da je cena za uklanjanje Dragumisa 250 000 evra. Uverio je Del Karosa da je to bagatela, jer će njemu, kao prijatelju, izaći u susret.

„Ako mogu da vas podsetim, o ovome smo već razgovarali", reče Karov. „Biće vam drago da čujete da sam već preduzeo mere."

To je, u stvari, bilo poslednje što je Del Karos želeo da čuje.

„Kada?"

Karov pogleda na veliki „roleks" na svojoj debeloj ruci.

„Otprilike sada."

„Dok je još uvek u Grčkoj?"

„Bolje dok je u Grčkoj", bio je uporan Rus. „Tamo ima na stotine neprijatelja. Izgledaće kao normalna stvar." To je tačno, ali ako zabrljaju, a Dragumis pobegne u podzemlje... Sada je gotovo. Najvažnija je bila ikona.

„Prema tome", ponovo poče Karov, „možete, jednostavno, na prethodno dogovorenu sumu da dodate toliko koliko ste bili planirali da platite za te mere opreza. Recite, zar to nije razuman predlog? Posle svih muka kroz koje sam prošao radi vas?"

„Neću brzopleto zaključivati da je stvar uspela dok ne budem čuo vesti od vaših ljudi u Grčkoj. On je već preživeo nekoliko napada. Istina, ja smatram da je

cela stvar bila preuranjena. To je trebalo da prepustite meni."

„Niste bili jasni da li imate nameru da delujete ili ne."

„Imao sam obzira." Budalo jedna. „Smatrao sam da je bolje da što manje znate."

„Ja nisam tako suptilan", prezrivo se osmehnu Karov. „Kada su određene stvari u pitanju, volim da budem siguran. Grk je star, ali je još uvek zver. Do sada je već shvatio da sam ga prešao. Ako bude mogao, goniće me. Nisam oklevao da se zaštitim, i nisam dužan da se zbog toga pravdam."

„U redu." Del Karos pročisti suvo grlo požalivši što nije prihvatio onu vodu koja mu je nuđena, ali nije imao poverenja u Rusovu gostoljubivost. „Da zaključimo ovo."

„Odlično. Mrzim pregovore koji se razvlače. Dakle, imajući u vidu gubitak kojem sam bio izložen, kao i trud koji sam uložio ne samo za svoju već i za vašu zaštitu, sadašnja cena je milion dolara."

Što je značilo da bi uzeo manje.

„Jane, šta misliš?"

Van Mer se naglo uspravi, kao đak uhvaćen da ne pazi na času.

„Neću se pretvarati da razumem ovo o čemu razgovarate", mrmljao je uz nejasan holandski akcenat, savršeno glumeći neupućenog stručnjaka za umetnost, „ali je sasvim jasno, gospodine Karov, da ste mere preduzeli sebe radi, a protivno željama moga klijenta. Nema razloga da to bude osnov za rast cene. Pola miliona dolara je cifra oko koje smo se dogovorili, a moram reći da je to velikodušna ponuda."

Rus pogleda malog Holanđanina kao da će ga preseći na pola.

„Kažem da nije dovoljno."

„Više je nego dovoljno", uporno će Van Mer. „I previše je."

„Slušajte me", reče Del Karos tihim glasom koji je smirio duhove. „Morate shvatiti, gospodine Karov, da ovu prodaju ne diktira tržišna vrednost slike. Za nju sam zainteresovan iz ličnih razloga koje vam ne mogu objašnjavati. Ukoliko ja ne budem kupio ovu sliku, bićete primorani da je prodate tek za mali deo sume o kojoj razgovaramo. Imajući u vidu način na koji ste do nje došli, možda nećete ni uspeti da je prodate."

„Način na koji sam do nje došao! Čujete li vi sebe? Vi ste razlog što sam do nje došao. Ukrao sam je za vas; ne možete sada odustati od kupovine."

„Ukrali ste je jer vam je Dragumis tako naložio."

„Pa sam ga prevario da bih je prodao vama. Dogovorili smo se."

„A vi sada pokušavate da prekršite taj dogovor time što podižete cenu. Razumem ja, vi ste poslovan čovek. U redu. U ovoj tašni se nalazi tačno šest stotina

hiljada dolara. Stotinu hiljada više od prvobitno dogovorene cene. Jan će se usprotiviti, ali ja sam spreman da vam toliko izađem u susret. Toliko i ni korak dalje. Ako iz ove prostorije izađem bez ikone, više me nećete videti. Toliko od mene, gospodine Karov."

Rus je u nekoliko navrata pokušao nešto da izusti, ali je oćutao, vrpoljeći se toliko da je kožni mantil u kojem je bio, škripao pod njim. Preračunavao se. Nema sumnje da je bio svestan da može da uzme tašnu i zadrži ikonu. Samo dva tela kojih treba da se reši, ništa strašno. Del Karos je odlično znao da ukoliko ovaj nešto pokuša, biće tri tela i sva tri će biti ruska, ali Karov nije bio shvatio koliko je Van Mer opasan. Ipak, Del Karos je prethodno dao neke nagoveštaje u vezi sa budućim planovima, pominjao je neko novo tržište u Južnoj Americi, drogu, smaragde, umetnička dela Inka. Sve je to bila magla, ali Karov ni to nije znao, a uloga poslovnog čoveka mu se očigledno sviđala više od uloge gangstera. Najzad se njegove krupne, vodnjikave oči usredrediše na tašnu i lice mu se ponovo razvuče u tanak osmeh.

„Ko kaže da Vasilij Karov nije razuman? Prihvatam ponudu. A ti", brecnu se on na Van Mera, „uči od svog gazde. Ovako jedan razuman čovek zaključuje posao. Kompromisom. Antone, daj rakiju."

„Ikonu", prekide ga Jan, uživajući u ulozi negativca. Da li je on to bio razočaran što je dogovor tekao po planu, plašeći se da neće imati priliku da iskaže svoje talente? Ipak je on bio mudriji. „Još uvek nismo videli ikonu."

„Antone." Karov mahnu rukom i crnobradi na pola puta do bifea promeni pravac kretanja i ode do stalka i, bez ikakve ceremonije, svuče sa nje platno.

Dobra je, malo izbledela ali i dalje fantastična. Ta graciozna ovalna linija poluokrenute glave device Marije. Krupne, izražajne oči, podvučene tamnim podočnjacima, tužna linija usta. Tužna Marija. Tamnoplava odežda bila je gotovo crna, na pojedinim mestima prekrivena zelenim pečatima od starosti ili oštećenja. Neprirodno dugi prsti, sklopljeni u molitvu, istovremeno pokazujući izvan slike ka mestu na kome bi se nalazila ikona Hrista koja bi, neizostavno, visila uz nju. Tradicionalna *hagijasoritisa.* Dobro urađena slika, možda ne baš remekdelo, ali naslikano sa osećajem. I u izuzetno dobrom je stanju. Dugo su ćutali.

„Predivno", uzdahnu Karov.

„Da", složi se Del Karos dok je razočaranje potiskivalo bes. „To nije ta slika."

Činilo se da ga Rus nije odmah razumeo.

„O čemu vi pričate?"

„Morate opozvati naređenja za Dragumisovo smaknuće."

„O čemu vi kog đavola pričate?"

„Pogledajte je”, bio je uporan Del Karos, ali to nije imalo nikakvog smisla, kao ni kada bi tražio od psa da je pogleda. Za ovu budalu, ikona je ikona. Grk je odlično odabrao svoju žrtvu. „Sve je pogrešno. Stil je pogrešan. Ovo je delo kasnijeg perioda, iz 15 v. ili 16 v., verovatno iz Rusije. Ikona koju mi tražimo potiče iz 8 v. ili još od ranije, i oštećena je. Naglašavam da je oštećena.”

„Više volite da je oštećena?”

Nije to više mogao da podnese. Ubiće ovog idiota, iscediće mu život kroz to debelo, zbunjeno lice.

„Više volim da bude ona koju tražim. Ovo nije ta.”

„Ova je bila na njegovom stalku”, progovori Anton. „Dan ranije ju je pokazivao svom kumu. Bila je tačno tamo gde mi je rekao da je.”

„Onda ju je zamenio s nekom drugom. Da li ste je uopšte videli pre nego što ste je uzeli?”

„Nisam. Stajala je zaključana u njegovom kabinetu.”

„Zašto bi je zamenio nekom drugom?”, upita Karov.

„Zato jer je znao da ćete ga izdati”, odgovori Del Karos, shvativši situaciju. Dragumis je znao da neće biti dovoljno da je samo ukrade od samoga sebe. Rusi bi znali da je kod njega, ostali bi to pretpostavljali, tako da mu je bio potreban još jedan trik. Dati Rusima da ukradu pogrešnu sliku. Ako je Karov zadrži, znači da nema pojma šta je kod njega. Ako je proda, kupac najverovatnije ne zna kako izgleda original, a Del Karos je znao da većina ljudi - čak i među kolekcionarima - nije u stanju da lako odredi starost pravoslavne ikone. U svakom slučaju, pogrešna slika će nestati i ko će onda moći da tvrdi da nije bio u pitanju original? Bio je to lukav plan, osim što je imao jednu manu, a to je da Grku nije palo na pamet da bi kupac mogao biti neko kome je delo odlično poznato. Ipak, uspeo je da dobije na vremenu i ko zna gde se ikona sada nalazi? „Morate opozvati naređenje.”

„Zašto? Prokleti Grk, obesiću ga za jaja.”

„Ako ga ubijete pre nego što ustanovimo gde se nalazi prava ikona, možda je nikada nećemo pronaći.”

„Šta me briga? Jebe mi se za vašu ikonu. Ako je tačno to što mi pričaš, hoću da ga vidim mrtvog. Osim toga, sada je prekasno.” Stariji čovek oseti kako ga pritiska teret njegovih osamdeset šest godina. Kada je ova potera počela bio je mlad i snažan, ali sada sve to već predugo traje, a on je umoran. Uz sve ostale uspehe, zašto je istrajavao u ovoj borbi koju je gubio? Zato što njegov duh nije znao za drugo. Od kad je jednom bila njegova, ikona je živela u njemu i osećao se kao da mu je nedostajao deo tela. Prošlo je više od pedeset godina. Zaista nije bilo izbora. Shvatio je da je umor dobra stvar. Skrivao mu je očaj.

„Šta treba da učinim da bih vas ubedio?”

Karov ga pažljivo pogleda, pokušavajući da odgonetne da li je ovo bila pretnja ili prilika. Van Mer je takođe bio na oprezu. Situacija je prekoračila granice o kojima su se dogovorili pre sastanka i prešla na zamršenu, opasnu teritoriju. Holanđanin oseti novu energiju.

„Možete mi dati tu tašnu", odgovori Rus nakon duge pauze. Jan se grohotom nasmeja.

„Mislim da ne", odgovori Del Karos.

„Dugujete mi nešto za trud, prokleti bili."

„Ne dugujem ti ništa. Dragumis se poigrao sa tobom. Nikada nisi bio u poziciji da mi obezbediš šta sam želeo, ali sam ja ipak voljan da nastavimo saradnju."

„Šta predlažeš?"

Rus je bio budala, ali će nešto morati da mu da ili će se ovo loše završiti. I mora ga ubediti da naredi da se cela akcija u Grčkoj zaustavi.

„Ovo nije ikona koju sam želeo", razmišljao je starac, „ali je kvalitetno delo, a ja se osećam velikodušnim. Daći ti za nju sto hiljada."

„To mi, čak, ne pokriva ni troškove."

„I još pedeset kad saznam da Dragumis nije u opasnosti. I još sto ako možeš da mi ga isporučiš, živog."

Karovljev bes se malo umiri. Dok je vadio iz jakne veliki mobilni telefon, gledao je Del Karosa pravo u oči.

„Ako ti ga dovedem živog, razgovaraćemo koliko vredi. Da vidim novac."

„Zovi. Svaki trenutak je dragocen."

17

Metju je skoro celu noć bio budan, a i ono malo sna što je uhvatio pred zoru bilo je nemirno. Pred očima su mu još prolazili ostaci sna: nekakav mračan grad, taj drugi Njujork iz njegovog sna, pun uskih, slabo osvetljenih ulica koje neočekivano vijugaju, a poneki opasan susret vreba iza svakog ugla. Mesto mu je bilo poznato, već je stotinama noći bio na njegovim dokovima, u njegovim parkovima i prolazima, uvek progonjen, uvek tragajući za bezbednim hodnikom, za putem koji vodi pravo do kuće. Noćas je progonitelj bio on, jurio je Svetu Bogorodicu niz tamne prolaze, iza varljivih ćoškova, bez oklevanja ili straha, plašeći se samo da je ne izgubi. Bilo je logično da neko tu ikonu i nosi, ali je on video samo sliku, lice koje je više podsećalo na Mona Lizu nego na grčku sveticu, lice koje se osmehuje u svom očaju dok nestaje u mračnim prolazima, uz stepenice, u senku. Na kraju su samo njene crne oči nosile potpuni mrak koji ga je okruživao, dovoljno blizu da bi ih tnogao dodirnuti, ali nije mogao da je se domogne, niti će to ikada uspeti.

I kada je već uveliko bio dan, još uvek je osećao tu nelagodu. Kao duh je tumarao kroz veliku crkvu Svetog Demetriosa žaleći za

Bogorodicom, odsečen od ostalih duša oko sebe koje su žalile za Sinom božjim i iščekivale njegovo uskrsnuće. Veliki lusteri osvetliše crkvu. Zlatna slika na zidu u dnu i tavanica svetilišta gusto prekrivena slikama svetaca i anđela zaslepljivale su oči i bile u kontrastu sa hladnim sivkastim kamenom i mermerom unutarnjih stubova. Metju je posetio Eftimiusovu kapelu oslikanu freskama svetaca sa crvenim oreolima i figurama sa kapuljačama nalik na duhove. Teret vremena je na freskama ostavio svoj pečat, ali ga je privukla tajanstvenost koju su zbog te patine i poprimile. Stajao je tu, pospanost se povlačila pred hladnoćom terajući mu krv i mišiće u pokret, a um u svesno stanje. Imao je oko sat vremena pre susreta sa Fotisom, ali je nameravao da i pre toga bude na oprezu. Ko zna kakvo iznenađenje starac večeras sprema?

Služba - poslednja u beskrajnom nizu službi koje obeležavaju svetu nedelju - počela je u centralnom delu crkve, tako da je Metju otišao prolazima koji su vodili skraja do svečevog groba, koji je to bio samo imenom. Telo su, navodno, ukrali krstaši. Nešto je pre dvadeset godina bilo vraćeno iz Italije i sada je počivalo u srebrnom ćivotu u brodu. Takozvana grobnica bila je, u stvari, prazan mermerni kovčeg na čijem se poklopcu nalazila ikona. Nije znao zašto stalno svraća ovamo, osim što je mesto bilo mirno i pogodno za razmišljanje. To što je bilo starije od

najranije hrišćanske konstrukcije i od jednog broja rimskih kupatila, kao i to što su svečeve mošti počivale tu tokom 900 godina, davalo je tom mestu neku ozbiljnost koja se nije osećala u ostalom delu crkve koji je rekonstruisan dvadesetih godina dvadesetog veka posle velikog požara. Metju je smatrao da se Demetriosu ne bi svidelo njegovo sadašnje prebivalište; svakako bi više voleo da ga vrate na ovo mirno mesto.

Nije hteo da klekne na hladan pod i zauzme molitveni položaj, nego je čučnuo pokraj mermerne grobnice. Smatrao je da je nemoguće moliti se sa namerom ili samopredavanjem. Zažmurio je i setio se kako mu je bazilika izgledala kada je bio dete, kako mu se tada činila ogromna, i kako mu veliki stari čovek, njegov *Papou,* veliki kao bog, sve pokazuje. Priču o svakom svecu propratio bi skeptičnim osmehom. Andreas nije bio religiozan, ali je želeo da Metju shvati kulturu iz koje potiče, a njegovo obožavanje i objašnjenja čuda, težak posao sklapanja mozaika koji je podrazumevao postavljanje na hiljade kamenčića, to na koji način se na freskama postižu određene boje koje su bile neophodne da bi freska na plafonu, čak i u svojoj izobličenoj perspektivi, izgledala prirodno, sve je to opčinjavalo dete. Metju je tek mnogo godina posle toga uspeo da shvati polovinu onoga o čemu je slušao, ali je seme posejano u njegovoj ranoj mladosti i nikada nije uspeo da se otme snažnoj opčinjenosti koju je osećao prema ovoj umetnosti.

Ipak, nije bilo isto. Uspomene na to kako je dvadeset godina ranije stajao pred ovim slikama, nosile su daleko više emotivnog naboja nego što je osećao sada dok je stajao pred njima. Nešto u njemu se promenilo. Šta, i kada je do toga došlo? Možda je razlog tome bila bolest njegovog oca; od tada je mnogo toga pošlo naopako, njegovo zanimanje za svoj posao, veza sa Robin, vera u starce koji su ga naučili mnogo čemu. Ali, bacati krivicu na bolest loš je i neuverljiv izgovor s obzirom na to da su se upravo u to vreme u njemu razbuktale dve strasti: Ana, i ta prokleta ikona. Čučeći na hladnoći, Metju je osećao da su te dve nove strasti potisnule onu staru, da su počele da mu znače sve na svetu, i duša ga je bolela pri pomisli da bi ih obe mogao izgubiti. Nije znao gde se nalazi ikona; bez nje se nije mogao vratiti Ani. Šanse da je nađe bile su veoma male. Nakon što je otvorio oči da bi se uVerio da je sam, Metju je počeo da šapuće neke reči na grčkom, molitvu, možda, upućenu svecu, Sinu božjem, Majci božjoj, ili ko god je u tom trenutku bio dežuran. Da ikona bude pronađena. Da bude vraćena na mesto kojem pripada, gde god to bilo. Da se uznemirene duše, uključujući i njegovu, smire. Grčki mu je služio onako kako je zamišljao da ostalima služi latinski, da rečima pridoda tajnovitost i moć, da stvori utisak rituala kojim se individualno otklanjalo iz postupka. Upotrebom takvih reči, čovek bi kročio u večnu reku svetog i zaronio u nju.

Nekoliko minuta kasnije, ustao je i popeo se uz stare mermerne stepenice,

prošao kroz teški crveni zastor ka predvorju i zašao u prohladan sumrak. Fasada crkve bila je u senci, ali je četvrtasti zvonik bio obliven narandžastom svetlošću zalaska sunca, crvena boja crepa bila je još izrazitija, a visoki krst je bleštao. Čula se pesma sveštenika i hora. Vernika je na službi, za sada, bilo malo, sigurno zato što su bili iscrpljeni emocionalnom energijom kojom su bile ispunjene prethodne dve noći. U četvrtak, gipsani Hrist je razapet na krst. U petak je skinut, umotan u tkaninu i tri puta nošen po crkvi, zasipan karanfilima i praćen jecajima starica. Večeras će svi tumarati po dvoje ili po troje, sve do ponoći kada će se ogromna gomila ljudi sakupiti pred crkvom. Dođi, primi svetlost, i u svakoj ruci će se upaliti po sveća. Hristos vaskrese, reći će sveštenik, Vaistinu vaskrese, uzvratiće gomila. Emotivno. Masovna histerija koja je pratila uskršnje bogosluženje nije bila nešto u čemu je Metju uživao, ali kada čovek tome prisustvuje, lako se preda, sjedini se sa slepom, strastvenom duhovnom zajednicom. Razum se privremeno povlači i vladaju vera i bratstvo.

Naravno, vernici su nakon toga pohrlili kućama ili u neki restoran kako bi se prežderali. Ali i to je bilo prirodno: slavlje nakon žalosti; hrana i piće kao otelovljenje života. U Njujorku je retko prisustvovao celom tom ritualu, ali je večeras poželeo da oseti pripadnost svemu tome, da ga čekaju trpeza, svetlost sveća i prijatelji, želeo je to na način na koji to može želeti samo neko ko je veoma svestan svog otuđenja od ljudskog roda. Gurnuo je ruke duboko u džepove i šetao po crkvi kao stražar, spreman da baci prokletstvo na ceo svoj rod, na njihove izdaje i nadmenost, njihov razum i hladni, analitički pogled na svet. I sebe, što je proizvod svojih predaka, a ne svoj čovek, što nije angažovano, spontano, živo biće kakvo je priželjkivao da bude. Kletva mu je zamrla na usnama. Bilo je potrebno delati, a ne pričati. Bilo mu je potrebno da se seti zašto je tu.

I pre nego što mu je prišao, Metju je primetio da čovek u dugom kaputu, koji je koračao brzo i samouvereno, nije pripadao ovom okruženju. Prosede kose, četvrtastog, izražajnog lica i osmeha kakvim bi vas obradovao stari prijatelj.

„Metju. Ti si Metju, je 1’ tako?”

„Ko ste vi?”

„Poslao me je tvoj kum.” Čovek pruži ruku. „Možeš me zvati Risto."

„Poslao te je da uradiš šta?”

Nije prihvatio pruženu ruku, pa ju je Risto povukao i osmeh je počeo da mu bledi s lica.

„Da te odvedem kod njega. Previše je bolestan da bi došao na službu, ali bi veoma želeo da večeras budeš s njim.”

„Zašto me nije nazvao?”

„Do poslednjeg trena se nadao da će moći da dođe, ali se pokazalo da bi to,

ipak, bilo suviše. Pošto si ga nedavno video, siguran sam da te to ne čudi."

„Ko si ti?"

„Samo prijatelj."

„Tako, znači. Kako bi bilo da nazovemo Fotisa i porazgovaramo o ovome?"

„Možda neće imati snage za to."

„Previše je bolestan da bi razgovarao telefonom?"

„Naravno, možemo da pokušamo." Risto se okrenuo i uznemireno pogledao preko platoa, pa Metju pogleda u tom pravcu. U istom trenutku Metju je osetio njegovu snažnu ruku na svom ramenu i neki predmet pritisnut na leđa. „Nemoj praviti probleme, molim te. Auto je u ovom pravcu."

„Šta, kog đavola" prosikta Metju na engleskom.

„Hodaj. Bezbedan si, ali moraš poći sa mnom."

I već su krenuli, Risto je odlučno vodio ka širokim stepenicama kojima se izlazilo na ulicu. Metju uhvati korak kako ne bi pao niz stepenice, dišući duboko da bi se smirio. Stvari su se ponovo prebrzo odvijale. Bilo je neophodno da jasno razmišlja i brzo dela, a nikako ne sme dozvoliti da ga uvuku u taj auto. Kada je Risto pogledao na obe strane avenije, Metju se usudio da spusti pogled i shvatajući da mu je u leđa uperena velika sveća.

Došli su do trotoara i prišli ivičnjaku uz koji je stajao mali plavi auto za čijim volanom je sedeo vozač. Metju se, tobože, saplete i, kada ga uspraviše, on laktom udari Ristu u stomak. Udarivši o kost, on shvati da je promašio metu, ali je čovek zastenjao i popustio stisak.

Metju se otrgnuo i zamahnuo pesnicom, dokačivši Ristu po glavi. Okrenuo se da se odmakne dok mu je igralo pred očima, ali oseti ruku na kragni kaputa, zatim snažan udarac u krsta od kojeg su mu se ukočili kičma i bubrezi. Pokleknuo je, ali ga je Risto ponovo snažno zgrabio za ramena i grubo gurnuo na zadnje sedište.

Lica pritisnutog o prozor, Metju je malo šta razumeo od vike koja je usledila, kao što je jedva bio svestan iznenadne težine Ristovog tela na sebi, koje mu istiskuje vazduh iz pluća. Neki treći glas je izdao oštre, kratke naredbe i auto je krenuo. Nastupilaje tišina koju je narušavalo samo nečije teško disanje. Kada se čovek sklonio sa njega, Metju se iskobelja u sedeći položaj, zajapuren i dezorijentisan, a krv mu je vrila. Risto je bio pritisnut uz njega, nagnut napred, glave priljubljene uz vozačevo sedište. Sa njegove druge strane sedeo je Sotir Psaltiris i držao mali pištolj prislonjen na Ristinu slepoočnicu. Napred, na mestu suvozača je sedeo neki mladić i držao pištolj veći od vozačeve glave, a auto je jurio i krivudao kroz slabo prometnu aveniju.

„Metju, jesi li dobro?", upita Sotir sa nekom čudnom mešavinom iskrene zabrinutosti i izrazite odlučnosti u glasu, koja je tako tipična za Grke.

„Jesam”, jedva je izustio. Učinilo mu se da više od toga ne bi ni uspeo da izgovori, a da ga glas ne izda.

„Ovde”, reče Sotir čoveku na prednjem sedištu koji prenese vozaču da skrene levo, što je i učinio. Auto je došao do kraja uzane, kaldrmisane uličice i odmah usporio. Nalazili su se u lavirintu uličica i auto, nakon nekoliko skretanja, stade u nekom malom prolazu. Kada se motor ugasio, tišina je postala još izraženija. Metjuova čula, koja su se sada pomaljala iz guste mrene straha, odjednom postadoše izoštrena do, gotovo, nepodnošljivih razmera. Bio je svestan mirisa svakog od prisutnih, svakog pokreta, nakašljavanja, disanja. Vozač je bio mlad i veoma uplašen, znojio se po vratu. Suvozač koji je nosio veliki pištolj bio je takođe mlad, pomalo je delovao kao da se dosađuje, kosa mu je bila crna i kovrdžava, a prijatne crte lica podsećale su na Sotira. Verovatno jedan od njegovih nećaka. Metjua su, verovatno, držali na oku celi dan, a da on toga nije ni bio svestan. Sve ovo je Andreasovo maslo, ali Metju nije mogao da se oseća uvređeno.

Sotir zavuče Risti ruku u kaput i, nakon kraćeg traženja izv.adi odatle mali pištolj i stavi ga u svoju jaknu.

„Ko?”, tiho ga upita. Kada mu ovaj, posle nekoliko sekundi nije odgovorio, snažno ga je udario pištoljem u glavu. Krv je potekla, a Metju refleksno okrete glavu na drugu stranu.

„Ko?”, ponovo upita Plastiris.

„Livanos”, reče Risto.

„Taki Livanos?”, upita Metju, osetivši da mu se vratio glas.

„Da."

„Fotijev nećak”, objasni on Sotiru koji klimnu glavom.

„I zašto si ovde doveo momka?”

„Samo treba da ga dovedem do kuće”, odgovori Risto.

„I za to ti je potreban pištolj?”

„Uvek ga nosim sa sobom.”

„Potrebno je da ga udariš i gurneš da bi ga doveo do kuće?”

„Rekli su da će biti sumnjičav, ali da ga, svejedno, moram dovesti.”

„Zašto?”

„Otkud ja to znam?”

Sotir ga ponovo udari, a Metju prihvati njegov protest.

„Gde je Livanos?”

„Otišao je. Sa starcem, mislim da su otišli u planine.”

„I šta je trebalo da se desi kod kuće?”

„Da ga tu držimo dandva. Ne znam zašto, nisu mi rekli.” Risto se pripremi na još jedan udarac.

„I to je sve?”, upita Metju. „I onda da me pustite?”

„Da”, bio je uporan Risto, a Metju mu je poverovao. Fotisu je, jednostavno, bilo potrebno vremena da nestane. Očigledno mu je i Sotir poverovao, jer ga nije ponovo udario.

„Dečko je pod zaštitom. Ne prilazi mu ponovo. Prenesi i Livanosu.”

„Ne pada mi na pamet da ponovo razgovaram s tim gadom”, uzdahnu Risto.

Metju, Sotir i njegov nećak polako i oprezno izađoše iz auta, ali oni koji su ostali unutra očigledno su bili isuviše zapanjeni da bi ponovo izazivali gužvu. Nećak otvori komično veliki nož i njime brižljivo probuši gumu, tek toliko da bude siguran. Potom se njih trojica uputiše niz uzani prolaz ka Plastirisovom vozilu. Metju se borio da ostane na nogama. Dva prsta desne ruke bila su mu natečena, a krsta su ga gadno bolela. Strah će ga danima pratiti, ali je bio srećan što je tako dobro prošao, mada se osećao glupim što ranije nije shvatio u kojoj meri cela ova igra prevazilazi njegove sposobnosti. Nećak mu se osmehivao uz izraz snishodljivog saosećanja.

„Bilo je pametno što si se pretvarao da si pao. Samo, idući put udari u muda, a ne u grudi.”

„Zapamtiću to."

„Sada ćemo nazvati tvoga dedu”, reče Sotir. „Sigurno je zabrinut.”

„Hvala što vodite računa o meni.”

Plastiris odmahnu rukom.

„Bili smo spori, ali je dobro da smo naišli. Znaš li gde ti je kum?”

„Ne znam. Bar ne u ovom trenutku. Ali mislim da sam prilično siguran kuda se uputio.”

Na putu koji se odvajao ka Veriji, Fotis je bio siguran da ih prate. Taki se nasmeja. Nije ti ovo Amerika, ujače, ovde postoji samo jedan put. Što je, manjeviše, bilo tačno; samo jedan glavni put - uzan i krivudav - prelazi kroz planinski središnji deo Makedonije. Pa ipak, starcu je smetalo nešto u vezi s tim belim „pežoom”, te jedva vidljive tablice, to kako je stalno održavao isto odstojanje, čak i nakon što je Fotis rekao Takiju da uspori. Grci nisu tako oprezni vozači.

Rekao je Takiju da zaustavi crni „merkjuri” kod kapele koju je najviše voleo, prethodno se uverivši da su druga dva automobila bila parkirana pored prodavnice hrane koja se nalazila s druge strane velike krivine, iza koje se zemlja pretapala u krajolik brda bež boje prošaranih tamnom vegetacijom. Vrelo i golo kao u Libanu; ni nalik na zelena brda Epira. Sa male uzvišice na kojoj se nalazila, obasjana večernjim suncem, žutobela kapela je gledala na celu okolinu, a iza nje se uzdizala strma, kamenita stena. Stade i „pežo”. Vozač je kupio suvlaki i pivo za sebe, ali ništa za

starca koji je sedeo sa njim. Jeo je polako, šetkajući se tamoamo od ivice stene do auta; nijednom nije pogledao ka Fotisu, ali je odugovlačio.

Izgledalo je da ni Zmija ne gleda, ali je ipak sve video na svoj uobičajen, neupadljiv način. Punih deset minuta je razgledao crkvicu i ćuteći stajao u malom predvorju zaklonjen od sunca. Za to vreme Taki je išao tamoamo kao panter i svaki čas gledao na sat. Kad padne mrak, put bi mogao postati opasan, ali Fotis je razmišljao o drugim vrstama opasnosti. Najzad, mladi vozač se vrati u beli auto i brzo se izgubi iz vida. Možda je u pitanju i čista slučajnost, razmišljao je Fotis, ali je, ipak, rekao Takiju da sačeka još deset minuta pre nego što krenu.

Na zadnjem sedištu, raširivši noge kako bi stekao oslonac u beskrajnim krivinama, Fotis je ponovo pregledao dokumenta. Tri pasoša, grčki, turski, američki. Već godinama nije putovao pod lažnim pasošem, a verovatno ni sada za tim nije bilo potrebe. Da je išao redovnim letom iz Atine ili Soluna, umesto što je po ovim prokletim brdima krivudao toliko da mu je bilo muka, mogao je napustiti zemlju još pre nekoliko sati. Međutim, postojale su velike šanse da ga u Njujorku pokupe nestrpljivi američki detektivi ili njihove ovdašnje kolege. Možda će proći sa lažnim ispravama iako se njegova slika nalazila u svakom dosijeu svake službe bezbednosti sa obe strane Atlantika, a ako bi ga uhvatili sa pogrešnim pasošem, problemi bi se samo namnožili. Grcima bi naročito to bio dobrodošao razlog da ga gone. Fotis uzdahnu, a zatim odagna pomisao na tako neverovatno razgranatu mrežu bezbednosti koja je čekala da uhvati ostarelog lopova. Grci su bili previše aljkavi, a Amerikanci preokupirani većim pretnjama. Ipak, predostrožnost ga je već mnogo puta spasla i nije imao nameru da u tim godinama prestane da se oslanja na nju.

Sunce je bilo na zalasku i on se pokajao zbog odgađanja usled kojeg će Taki morati u sumrak da vozi krivudavim putem kroz dolinu Kozani. Fotis je nameravao da nekim malim avionom sa piste na periferiji Kozanija krene put Crne Gore ili direktno u Brindizi u Italiji, kako god bi Takijev prijatelj kapetan Herakle smatrao da je najbolje. Zatim bi iz Rima krenuo redovnim letom neke sumnjive aviokompanije, pod maskom turskog biznismena. To bi trebalo da zavara trag. Poenta je bila doći do Rima. Moraće da se osloni na hrabrog kapetana Heraklea koji, verovatno, nikada nije bio više od narednika. Herakle, kako je to slatko. Ti jadnici su sa svojih četrdeset ili pedeset godina, svojim tajnim šiframa i bratstvima i svojim herojskim ratnim imenima, čeznuli za prošlošću. Za danima kada se njihovom razbojništvu možda i moglo naći opravdanje u patriotizmu, borbi protiv turskih komandanata, nemačkih okupatora ili, čak, protiv komunista. Umesto toga, cvetalo je crno tržište, šverc robe i ljudi, podmićivanje vlasti, stvaranje zaliha oružja - i sve to zbog čega? Ratu su najbliže prišli na Kipru, gde su pukovnici idioti u potpunosti omanuli. Fotisu više nije bilo jasno kako mu se tada moglo desiti da se pridruži toj grupi i zbog toga

izgubi domovinu. U tom pogledu, Andreas je bio mudriji.

Iz razmišljanja ga prenu postepeno ubrzavanje „merkjurija" koje je bilo opasno na ovim krivinama, i on primeti kako Taki napeto drži volan, svaki čas bacajući pogled na retrovizor.

„Šta je bilo?", odlučno upita Fotis, nemirno se okrenuvši.

„Motocikl. Ubrzano nam se približava."

Starac tada začu motor - njegovo potmulo, neravnomerno brujanje - i samo na tren ugleda voziio koje je brzo nestalo u mrtvom uglu. Taj deo puta bio je jedna od retkih deonica bez krivina i motocikl se brzo našao kraj njih, tik pred Fotisovim prozorom; dve prilike sa kacigama bile su stisnute jedna uz drugu na velikom motociklu, a ona koja je sedela pozadi pokazivala je nešto.

Zahvaljujući Takijevoj pedantnosti, vrata „merkjurija" bila su blindirana. Neprobojno staklo nije se lako nabavljalo, a zatamnjeno staklo je samo privlačilo pažnju, tako da su bili veoma izloženi. Instinkt mu je nalagao da se odmakne od prozora, ali ni na drugom kraju sedišta ne bi bio ništa manje vidljiv. Fotis se premestio na suprotnu stranu i, skliznuvši delom na pod, priljubio se uz vrata, a kapa mu se smaknula sa glave.

Oba zadnja stakla, kroz koja je prošao metak, eksplodiraše istog trena, auto nekontrolisano skrete, a Taki se saže za volanom. Staklo zasu Fotisa. Veliki kalibar, četrdeset petica, možda. Motocikl. Je P to bila grupa *17. novembar*[6], politički atentat? Bilo je to u njihovom stilu, ali su bili predaleko od Atine.

Motocikl protutnja ispred njih da ne bi bio stešnjen na krivini, i Fotis ga više nije mogao videti, ali je zamišljao kako se suvozač okreće na sedištu pokušavajući da puca još jednom. Cuo je kako Takiretura po kaseti i tiho psuje. Vetar je duvao kroz auto. Fotis je bio smiren. Biće ga strah kasnije, ako preživi, ali sada je bio miran.

„Taki", pokušao je da ga pozove, ali je bio stisnut između sedišta i nije mogao da vikne. „Stani, nateraj ih da se vrate do nas." Kada se ne bi kretali, nećak bi mogao mirno da puca iza blindiranih vrata koja bi poslužila kao štit. Ako idiot uspe da otvori kasetu.

Vetar mu priguši reči, a Taki dade gas. Pokušava da ih pregazi, što mu neće poći za rukom. Fotis sa mukom pokuša da ponovo sedne na zadnje sedište, dok su mu nad glavom zviždali meci. Jedan, dva, tri. Začu se prasak zaštitnog stakla, šoferšajbna postade bela, Takijeva glava pade unazad, a krv se razli po gornjem delu auta.

Kako je auto naglo počeo da usporava, Fotis čvrsto zgrabi rukohvat pred sobom i iskoristi tu iznenadnu promenu kretanja da se uvuče u deo između sedišta vozača i suvozača. Ništa nije video, ali okrete volan nadesno da bi udaljio vozilo od stenovite provalije duboke oko trista metara na čijem su se dnu nalazili zarđali ostaci

vozila nesmotrenih vozača, i da bi ga približio padini koja se uzdizala na drugoj strani puta. Da ga približi manjem zlu. Blagi uspon nastavio je da usporava auto sve dok nije izašao s puta pa se, od snažnog udarca o nisku bankinu, odmah našao na bregu. Zemlja i kamenje dobovali su po haubi i krovu. Motor se ugasio.

Fotis shvati da gleda u krv na krovu auta, tela zaglavljenog pod kontrolnom tablom, nogu raširenih preko sedišta suvozača, uopšte se ne sećajući kako je tu dospeo. Bolela ga je leva strana lica, u uvetu mu je odzvanjalo, kao da ga je neko jako udario. Nije osećao Ievu ruku. Čini se da je desna bila u redu. Pokrenu stopala, ali je negde u nogama, ili - ne daj bože - u kuku, osetio bol. Ništa to nije bilo preterano bitno, jer je bio siguran da je pogođen. Nazirao je Takijevo telo prostrto preko volana, osećao miris krvi i smrad preplašenog čoveka.

Začudo, ništa se nije dogodilo odjednom. Bio je protekao čitav minut pre nego što je začuo zvuk nekog automobila, nadajući se da su prolaznici oterali ubice. Ovi tipovi, ipak, nisu dovoljno dobro plaćeni da bi ubijali prolaznike. A onda se setio onog „pežoa". Glasovi su bili sve bliži i glasniji, nervozni. Fotis oseti napetost u vrhovima prstiju. Mada je bilo veoma kasno, mogao se svaki čas pojaviti jošeki auto. Baš nije bilo fer s njegove strane što nije pao sa litice, već im je ovako otežao posao. Oprezno su zaobišli „merkjuri" kao da bi ih mogao ujesti, ali od brda nisu mogli da priđu vratima suvozača kao ni da vide bilo šta kroz ispucalo staklo. Fotis instinktivno pruži ruku i otvori kasetu koja mu je sada bila nad glavom. Pištolj kalibra devet milimetara ispade i udari ga u glavu. On opsova, ali čvrsto stegnu pištolj i iznervirano oseti kako mu nova nada podiže adrenalin u krvi. Pre nekoliko minuta, bio je spreman da odustane od svega. Šta tu ima loše? Zašto se toliko boriti za ovaj jadni, izanđali život? Nije bio trenutak za takva pitanja. Pošto mu leva ruka nije bila slobodna, nije mogao da proveri ima li metaka i morao je da se osloni na sreću.

Neko poče da vuče vrata sa vozačeve strane, na kraju ih i otvorivši. Fotis nije jasno mogao da ga vidi, ali ga je osećao kako pregleda Takija i posmatra izvrnutu priliku na mestu suvozača.

„Je 1' mrtav?", začuo se glas udaljen nekoliko metara.

„Skoro da jeste", uzvrati mlađi glas, napola iz auta. Ukočen, jedva se kontrolišući, očigledno nikada ranije nije video ranu na glavi. „I, šta ćemo im sada, kog đavola, reći?"

„Šta je s tim drugim?"

„Ne vidim, na podu je. Svuda je krv. Majko božja, kakav haos."

„Izvuci vozača." Stariji glas je sada bio u dometu.

„Priklešten je."

„Skloni se, ja ću. Uđi pozadi pa pređi preko sedišta."

Sada se taj stariji mučio se Takijevim krupnim telom, dok je mlađi pokušavao

da otvori zadnja vrata. Fotis okrete gornji deo tela i oseti levu ruku. S velikom mukom se delimično izvukao na mesto suvozača, upravo u trenutku kada su Takija izvukli napolje i kada je onaj mlađi čovek uspeo da otvori zadnja vrata. Vozač „pežoa", nema sumnje. On je sada ugledao Fotisa u čudnom položaju, previjenog preko pištolja kao da se drži za grudi. Zmija ispusti bolan jauk koji je dobrim delom bio iskren.

„Živ je", viknu mlađi čovek, nagnuvši se između prednjih sedišta.

Priđi još malo. Tako je. Fotis izvuče pištolj što je brže i snažnije mogao, zahvati čoveka ispod brade i udari ga tako jako da ovajdlete na zadnje sedište. Zatim se okrete ka otvorenim vratima sa vozačeve strane.

Onaj stariji, brkati grubijan upalih očiju u tamnom odelu, ispusti Takijevo telo i zavuče ruku u jaknu.

„Ostavi to", naredi Fotis, sa pištoljem u ruci. Ubio bi ih obojicu bez upozorenja, ali ga je začudilo što ga nisu odmah ubili. Možda su iz vlade, Andreasovi ljudi, možda su ko zna čiji. Krupajlija je veoma sporo izvukao ogroman pištolj kalibra 45 mm iz futrole i nanišanio. Fotis opali dvaput, a zatim još jednom kada je čovek već pao, pogodivši sva tri puta. Zvuk je bio slabiji nego što je očekivao. Dobro oružje; lak obarač, veoma mali trzaj. Godinama već nije pucao iz pištolja i mislio je da nikada više to neće ni raditi. Brka se s mukom otkotrljao ka ivičnjaku i tu se umirio.

Fotis se okrete ka vozaču. Sedeo je na zadnjem sedištu, jednom rukom se držao za krvavu bradu, a drugu ispružio kao štit. Brzo je progovorio.

„Čekajte, ovo je greška. Pokušali smo da ih sprečimo."

„Ko vas je poslao?"

„Ja radim za njega." On pokaza ka onom ubijenom koji je sada ležao pored ivičnjaka.

Fotis se zavalio u meko kožno sedište, zavukao desnu ruku između sedišta i prislonio pištolj na vozačevo koleno. Mladić se trgnuo i pomerio nogu.

„Budi miran", blago reče Fotis. „Prvo jedno koleno, pa drugo, a onda ću te ubiti. Čak te ništa više neću ni pitati, zato mi odgovori samo još ovo. Ko vas šalje?"

„Ne znam." Vozač se tresao, od šoka ili od straha, Fotisu je bilo svejedno. Nije u ovome uživao kao nekada. „Samo sam načuo neke stvari. Neko iz Njujorka, neki Rus. Ne znam kako se zove. Ne znam čak ni kako se vi zovete."

„Ništa ti ne znaš, zar ne, dečače?"

„Tako je."

Možda je to i bilo tačno. Uostalom, ova informacija je bila dovoljna. Naravno, bio je svestan da se može desiti da Karov krene za njim. Jedino nije očekivao da će se to desiti tako brzo na grčkom tlu.

„Zašto si rekao da je u pitanju greška?”

„Tako je rekao taj Rus, ili ko god da je. Opozvao je celu akciju pre nekih sat vremena. Nismo uspeli da na vreme stupimo u kontakt sa onima.”

„Onima na motociklu. Gde su oni sada?”

„Trebalo je da se pobrinu da ih vidi neko. Neko vozilo koje dolazi iz suprotnog smera. A onda da nestanu.”

„Da bi izgledalo kao jedan od atentata I7. *novembra.”*

„Ne znam zašto. Valjda je tako. Da, naravno, to je to.”

Nekada bi bio spreman sve da podredi tome da ih pronađe i kazni. Sada će to morati da sačeka, možda zauvek. Još uvek nije znao ni da li je izašao iz ovog incidenta. Koliko su mu ozbiljne povrede? Koliko je opasan ovaj dečko? Može li sam da vozi „pežoa”, ili će mu ovaj mali gad biti neophodan?

„Gde ti je oružje?”

„Nemam oružje. Ja samo vozim. Moj zadatak je bio samo da te pratim.” Mladić se jako tresao, zubi su mu cvokotali, bio je siguran da će umreti. Fotis je imao priliku da vidi kako neki stariji ljudi u ovakvim situacijama umiru od infarkta. Fina, čista smrt, posebno prikladna u političkim smaknućima. Mladićevo srce je, verovatno, bilo i suviše jako da bi došlo do toga. A ako se previše uplaši, postaće očajan.

„Trebalo bi da te ubijem. Neću oklevati to da učinim ukoliko budeš pravio probleme, ali sada mi je potrebna tvoja pomoć. Hoću da preneseš poruku tome koji je ovo naručio. Da li ti je jasno?”

„Jeste."

„Odlično. Budi tu.”

Dok je prelazio preko vozačevog sedišta da bi izašao iz auta na prohladni sumrak, Fotis nije mogao da izbegne da se u jednom trenutku nađe na udaru, ali mladić se nije ni pomerio. Starac se lagano uspravio. Osetio je bol u levoj nozi, ali ga nije izdala. Leva ruka mu je bila prilično utrnula. Iznad levog oka imao je masnicu, ali mu je to malo uticalo na vid. Jedno rebro je možda naprslo. Sve u svemu, bili je to čudo. Možda će moći u potpunosti da izbegne bolnicu. Prepustio se hladnom planinskom povetarcu i pokušao da se suzdrži da ne povraća.

Sunce je već bilo zašlo za brda; nebo je još uvek bilo svetlo u plitkom luku sa zapadne strane, a sa istočne je imalo plavu boju koja je postajala sve tamnija. Kapetan Herakle neće zauvek čekati. Moraju da požure. Fotis je naredio vozaču da pokuša da pokrene polupani „merkjuri”. Motor je proradio da radi pri četvrtom pokušaju, uz strašnu buku. Stradalih amortizera i probušenih guma, auto se vukao u rikverc sve dok se nije našao na suprotnoj strani puta. Onda je naredio mladiću da utovari tela: Takija na mesto vozača, a brku pozadi. Gadan posao, vozačeva jakna i

ruke bile su prekrivene krvlju i prašinom. Oprao je ruke vodom iz flaše i baci jaknu u provaliju.

Fotis se nagnu i izvuče brkin novčanik, a zatim svoju kapu stavi čoveku na glavu. Pošto nije želeo da se odrekne pasoša, samo mu je stavio kutiju turskih cigareta u okrvavljeni sako. Sedi brkovi su lepo doprinosili utisku. Naravno, čovek je bio nekih trideset godina mlađi od njega, ali ko će to znati, posle pada od trista metara neko će možda i poverovati, bar nakratko. Iskoristiće i najmanju priliku koja mu se ukaže. I samo stvaranje konfuzije biće dovoljno.

Sa dolaskom mraka, počeo je da se koleba. Malopre, kada je vozač pregledao Takija, on još uvek nije bio mrtav. Šta ako je još uvek živ? Jedini sin njegove namučene sestre. Fotisu se dečko nikada nije sviđao, ali je bio lojalan i sada starca obuze neka čudna, duboka tuga, nalik usamljenosti. Znao je da to osećanje, kao i strah, vremenom postane sve snažnije, ali sada nije imao snage ni za jednu od te dve emocije. Bilo je već dovoljno toga što je moralo da se obavi. Čak i ako Taki nije mrtav, on je samo olupina od koje niko neće imati koristi. Možda je i bio mrtav. Neka tako bude. Fotis dade znak vozaču.

Mladić zgrabi otvorena vrata kako bi uhvatio ravnotežu, zakorači unutra, upali auto, desnom nogom pritisnu gas, a levom poče da se odupire kako bi upravljao vozilom. „merkjuri" se naglo okrete, krenu, zatim poče da balansira na oronuloj, prašnjavoj ivici, a potom pade kao igračka. Začuli su udarac za kojim je usledila jasnija lomljava auta duboko u provaliji. Fotis polako dođe do ivice i zagleda se u tamu. Jedva se nazirao izgrebani, masni pod automobila, koji je podsećao na nekakvog izvrnutog insekta. Nije bilo dima i rezervoar se nije zapalio. Tek tada je video kako im se sa zapađa približavaju neka svetla.

Rukom dade znak vozaču da ode do „pežoa", i pođe za njim.

„Idi u to malo proširenje na putu, tamo napred. Ne pali svetlo."

Nakon nekoliko sekundi, pored njih prođe auto koji im se približavao sa zapadne strane, malo uspori na mestu sa kojeg je „merkjuri" odleteo u provaliju, pa nastavi dalje. Fotis pričeka i to mu nije prijalo. Bolovi ga odjednom ophrvaše i on skoro ostade bez daha. Oseti umor i ni o čemu nije bio u stanju da razmišlja. Skoro da mu se činilo da se ništa od svega toga nije dogodilo, da je ta raščupana kosa pred njim njegov nećak i da je on samo spavao. Da je sve to bio užasan, užasan san. Ruke su mu se tresle, oblio ga je znoj.

„Šta sad?", tiho upita mladić.

Starac ispusti težak uzdah.

„Ti si vozač. Prema tome, vozi."

Treći deo

EPIR, 1944

Put je bio od tvrdo utabane zemlje, mestimično kamenit, pa kapetan Elijas nije mogao da uoči tragove, niti da primeti bilo kakav drugi znak koji bi ukazivao na to da je neko tuda nedavno prošao. U malom spaljenom selu Nikolaos ostalo je svega desetak ugljenisanih zidova, a na najvećem od njih neki partizan komunista velikim, belim slovima je napisao: *Patrioto, kako si danas doprineo našoj borbi?* Izgledalo je kao da se put završava kod još uvek dobro očuvane kapele Svete Marije, ali ga je kapetan ipak ponovo našao malo dalje odatle. Georgios je bio u pravu, to je zaista usamljeno mesto. Stenovita visoravan, nepodobna za koze i za biljke. Samo za Boga. Vernici su oduvek voleli ovakva mesta.

Kapela Svetog Georgija jasno se videla nekih stotinak metara više, madaje Elijas od nje, najpre, pomislio da je stena. Imalaje sivu boju kamenja koje ju je okruživalo, pošto su joj zidovi i kupola bili odavno izbledeli. Odavao ju je samo crni pravougaonik na ulazu. Do nje se stizalo gotovo nevidljivim puteljkom. Nije bilo drveća, samo par velikih ogoljenih stena. Do nje se išlo pravo stazom čije su se strane strmo spuštale. Kapetan je imao prednost samo utoliko što je ulaz gledao direktno ka suncu koje se tek rađalo, a malo udubljenje u kojem je stajao, još uvek je bilo u senci.

Bes i nesmotrenost izazvana umorom gonili su ga uz brdo. Zanemario je stazu, umesto nje je koristio kamenje koliko je mogao i krivudao levodesno da ne bi bio laka meta. Na pola puta začu rezak pucanj i kamenčić odskoči tri metra dalje, levo od njega. Elijas jurnu da se sakrije iza najbližeg kamena koji se nalazio između njega i kapele. Kakav promašaj; ili ga Kosta upozorava, ili ga nešto ometa da bolje gađa - možda je ranjen? Elijas izvuče pištolj, otkotrlja se na desnu stranu uz rizik da sklizne niz padinu, a zatim se strmijom stranom dovukao do natkrivene ćelije. Stigao je do severoistočnog dela građevine, pucnjeva više nije bilo. Šta sad? Mogao je pucajući utrčati unutra, ali na taj način ne bi dobio odgovore koje je tražio. Mogao bi da pokuša da se nagodi, ali mu Kosta nikada ne bi poverovao da će mu poštedeti život. Pucanj iz pištolja bio mu je jedina smernica.

„Kosta, ne pucaj, ulazim."

Začudo, do kapetana iznutra dopreše dva glasa koja su se tiho ali usplahireno prepirala. To mu je, možda, jedina šansa. On napravi tri hitra koraka i nađe se na vratima. Najpre je ugledao priliku, nekog uplašenog monaha u mantiji, okrenutog leđima a zatim nekoga kako čuči u senci ulaza, glave okrenute na drugu stranu.

Elijas snažno udari kundakom pištolja i taj koji je čučao pade, a monah viknu.

„Molim vas, kapetane, nemojte ga ubiti."

Elijas se osvrnu oko sebe dok su mu se oči privikavale na tamu. Prostorija je bila mala, nije bilo mesta na kojem bi se moglo sakriti. Tu su bila samo ta dvojica. Taj koji se sad nalazio kraj njegovih nogu, bio je dečak od svojih desetjedanaest godina koji je mlitavo držao pištolj. Joanes, Kostin mlađi brat. U tom trenutku je prepoznao monahov glas i ošinuo ga pogledom.

„Kosta."

Sedeo je za malim polomljenim stolom. Mantija je, u stvari, bila veoma dugačka, široka košulja ispod koje su se videli umrljani zavoji, zamotani u žurbi. Vrat i jedan deo lica bili su mu deformisani i ružičaste boje, nalik na neki užasan vrtlog. Desno oko mu je bilo sasvim zatvoreno i iz njega je curila neka tečnost, a kosa mu je većim delom bila opala. Samo je leva strana lica zadržala lepotu koja je, do pre samo nekoliko sati, šarmirala i muškarce i žene. Natolu ispred njega stajala je prazna flaša vina; čašu s malo preostalog vina Kosta je stiskao levom rukom, pored desne ležali su komadići nekakvog papira ili tkanine.

Ikona je bila naslonjena uza zid kraj njega i, osim što su dva panela iz kojih se sastojala bila malo razdvojena, bila je čitava. Oči svete Bogorodice gledale su kapetana i obuzimale ga ovom podeljenom snagom prekora i oproštaja koju je Mikalis oduvek pominjao. Sveštenika je to umirivalo. Kapetan oseti jedino bes. Sve ovo samo zbog tebe, pomisli, uzvraćajući slici pogled. Moj brat, onaj starac, ovaj mladić, koliko ih je još izginulo od kada postojiš? Ti si samo jedna paganska boginja koja traži žrtvu u krvi. Trebalo je da izgoriš. On podiže pištolj, kao da je želeo da ugasi te oči koje su proklinjale, ali ga, umesto toga, uperi u svog izdajničkog štićenika.

„Čekaj", reče Kosta tiho i pokorno. Uze jedan od komadića koji su mu stajali kraj desne ruke, stavi ga u usta i zali vinom. Prima sopstvenu pričest. Kada je progutao, nasloni se na naslon stolice i klimnu glavom. Elijas je odoleo nagonu da jednostavno pritisne obarač. „Molim te, nemoj ubiti moga brata", reče Kosta. „On ne zna šta se događa."

Elijas baci pogled ka detetu koje je ležalo na podu i odjednom shvati suštinu Stamatisove poruke. *Poštedi dečaka.* Nije mislio na Kostu - znao je da je njegov život izgubljen - već na ovog malog. Koliko li sam ga povredio, pitao se Elijas. Šta me to briga? Dečko je pucao na mene. Cela porodica je pokvarena.

„Šta će on ovde?"

„Nisam mogao i da hodam i da nosim ikonu."

„Pa je tvoj otac poslao i njega. Što nije poslao i tvoju sestru? Što nije poslao celu porodicu, kad je u pitanju tako velika nagrada?"

Kosta ništa ne odgovori.

„Izdao si me”, nastavi Elijas mirno kao da razgovara o vremenskim prilikama. „Nije ti verovao niko osim mene.”

„Poslao si me da obavim tvoj prljavi posao i uradio sam ga dobro.”

Bilo je nekog novog prkosa u njegovom glasu - ili je on sve vreme bio prisutan, zatomljen, a sada je isijavao vatrom kojom mu je telo gorelo?

„Naravno da jesi. Krađe i ubistva su ti u krvi. Dao sam tvom životu smisao, a ti si me izdao.”

„Možda sam bio odan porodici.”

„Takva svinja kao što je tvoj otac nije u stanju da zahteva odanost. Odanost! Gade jedan, zašto si to učinio Mikalisu?”

„Zatekao nas je sa ikonom.”

„Tvoj otac je još uvek bio u crkvi.”

„Lažni zid mu je zadavao muke.”

„Ti si mu rekao gde će je naći.”

„Da.”

„Zato što si čuo kako Mileru dajem uputstva.”

„Da, ali nije bilo lako postupiti po njima. Zatim mu je bilo potrebno vremena da napravi malu rupu. Učinilo mu se da čuje kako dolaze Nemci, pa je počeo da puca ispred crkve. Dok je stigao do svete Bogorodice, sve je već bilo u plamenu.”

„Kako je izašao?”

„Hteo je da izađe kod zadnjih vrata, ali ste ti i ostali već bili tamo. Čuo je sveštenika da pravi buku, pa bi natrčao tačno na nas.” „Zašto niste išli kroz kriptu?”

Činilo se da ga odmerava svojim izgorelim licem, birajući reči. „Pokušao je. Tamo je neko čekao.”

„Nemci?”

„Ne.”

„Ko onda?”

„Zar ne možeš da pogodiš?” Pomerivši se na stolici, Kostino lice se zgrči u bolnu grimasu. Ako je vino pružilo ikakvo olakšanje, sada se i ono gubilo. Pri ruci nije bilo ni morfijuma niti bilo čega drugog što bi ublažilo bol od tolikih opekotina. Doživotno deformisan. Učiniću mu uslugu, pomisli Elijas.

„Zašto si morao da ga ubiješ?”

„Nisam hteo. Skoro da sam ga naterao da se okrene, kada je moj otac izašao iz kripte noseći sliku. Mikalisu je odmah sve bilo jasno. Počeo je da se bori sa mojim ocem za nju. Pokušao sam da ga odvučem odatle, ali je počeo da viče. Morao si ga čuti.”

„Pucali smo; ništa se nije čulo. Ali, to nije bitno. Video je šta nameravate, pa

si morao da ga ubiješ.”

„Prvi udarac je trebalo samo da ga utiša.”

„To je opasna rana, najčešće fatalna.”

„Nije bilo vremena za razmišljanje. Čak i nakon toga, nastavio je da se bori. Bili smo opkoljeni plamenom. Morao sam ponovo da ga udarim. Pao je niz stepenice prolaza, i dalje nas proklinjući.” Kostin pogled je odavao gotovo strahopoštovanje prema sećanju na taj događaj. „Pomislio sam da će možda preživeti.”

„Nije preživeo.”

Kosta klimnu glavom, a izraz lica mu je bio tužan kao da je reč o smrti njegovog rođenog brata. Kakve smo mi čudne životinje, pomisli Elijas.

„Kako si se izvukao?”

„Do tada se vatra ispred crkve bila gotovo ugasila. Potrčali smo ka izlazu, kroz plamen.”

Kapetan se dosta nejasno seti prizora. Pred očima mu se ukazao vatreni zid, na ovoj strani smrt, na drugoj život, ali po koju cenu.

„Sa oltara sam svukao prekrivač i obmotao ga oko sebe”, nastavi Kosta. „Zatim sam pošao napred, a moj otac za mnom. Bilo je neko ugljenisano drvo i pao sam preko njega.” Glas mu utihnu. „Moj otac...”

„Te je napustio.”

„Nije, pokušao je da mi pomogne.”

„Napustio te je.” Elijas je sasvim jasno mogao da zamisli tu scenu. „Još gore od toga. Pretrčao je preko tvog tela i otišao na bezbedno.”

„Nije.” Ali, mladić je bio ophrvan emocijama, tresao se od tuge i bola.

„Kosta, on je jedna džukela, radi zlata bi ubio i sopstveno dete.”

„Izvukao me je iz plamena.”

„Tek kasnije. Nakon što je ikonu udaljio od vatre.”

„Video si to?”

„Nisam. Ko ti je previo opekotine?”

„Tetka. Mislim da je loša bolničarka. Melem mi ništa nije pomogao. Telo mi gori.”

„Nije imala vremena. Otac ti je rekao da ideš kako bi on ostao i mogao da pregovara. Ali, preračunao se.”

„Kako je moj otac?”

„Kosta, takve opekotine dugo zarastaju. Možda nikada i ne zarastu. Jesi li video kako izgledaš?”

„Nisam ni pokušao. Sigurno sam odvratan. Joanes neće da me pogleda.”

Kada začu svoje ime dečak zajeca, pokuša da sedne, savi se i poče da povraća. Tek tada Elijas zgrabi teški pištolj koji je ležao pored dečaka. Počeo je da

zaboravlja; uskoro bi mogao napraviti neku ozbiljnu grešku.

„Vidi, prijatelju, brat ti je živ. Samo, pitam se, koliko dugo?"

„To je u tvojim rukama, kapetane. Znam ja kako ti i tvoj gazda volite da izigravate boga."

„Šta je to između Dragumisa i tvoga oca?"

Kosta se samo osmehnu, naceri se bezizražajno.

„Hajde, hajde", naruga mu se Elijas. „Bar tvog oca razumem. Nemaš nikakvog razloga da štitiš Dragumisa. Nema razloga da mi ne kažeš istinu."

„Valjda je tako. Osim što ću imati zadovoljstvo da te gledam kako pipaš po mraku. Vas dvojica ste više vremena proveli tajeći jedan drugome koješta, nego što ste se borili. Vi ste slabići."

„Hoćeš da ubijem dečaka pre tebe?"

Izgoreli čovek se zaljulja na stolici, agonija njegovog mrtvog mesa sada je bila neumoljiva.

„Nećaš ga ubiti, znam te."

Elijas pogleda dete koje mu uzvrati pogled, zbunjeno, ništa ne shvatajući. Ne bi ubio Joanesa, mada u to nije bio siguran sve dok Kosta to nije izgovorio.

„Kako mi je otac?"

„Što bi te to bilo briga?"

„Ipak mi je on otac."

Možda je to tako. Kosta je trebalo da zna da mu je otac već mrtav čovek, ali svi smo skloni samoobmani. Elijas je tražio pogledom gde bi mogao sesti, ali nije bilo gde.

„Zmija je s njim. Ukoliko se ja ne umešam, umreće. A ja to neću učiniti, osim ako mi ti ispričaš šta se tamo tačno dogodilo."

„Znaš šta se dogodilo. Zašto te zanimaju detalji?"

„Kakva je bila Dragumisova uloga?"

„Kako će to pomoći mome ocu? Ti bi sada poverovao sve što bih ti rekao ja, čovek na samrti. Mogao bih vas okrenuti jedan protiv drugog. Čemu to? Šta to mene briga?"

„Ljudi mene slušaju. Mogu da pomognem tvome ocu."

„Tebe slušaju, ali se Zmije plaše. Ne bi njega naljutili. A ne mislim da bi ni ti hteo da ga naljutiš."

„Misliš da ga se plašim?"

„Ne, moj kapetan ne poznaje strah. Ti robuješ dužnosti." Kosta je počeo da se smeje, a onda se trgnuo. „0, bože, ala boli. Zašto ne pucaš?"

„Odgovori mi šta te pitam, proklet da si, ili će te boleti još više."

„Istinu, da, reći ću ti istinu. Slušaj. Sve sam ja smislio. Zmija ništa nije znao.

Moj otac je sarađivao samo zato što sam mu zapretio. Zapretio sam da ću vam svima ispričati o njegovim mračnim planovima. Ne, čekaj, ovo je bolje. On je ukrao ikonu da je ne biste dali Nemcima. On je patriota, heroj čak, taj moj otac. Kako ti to zvuči? Ispričaj svom gazdi tu priču."

Dečko ga samo izaziva. Gura ga u pogrešnom smeru. Elijas je sada morao da pribegne drugim metodama i smučilo mu se pri pomisli na to.

„Kosta, nateraću te da progovoriš."

„Sve sam ti rekao. Sve sam ja uradio, ukrao ikonu, ubio tvog đvoličnog brata."

„Šta si rekao?"

„Svi sveštenici su dvolični, lažovi. Religija je laž. I sam si mi tako pričao." Lažni osmeh je sada stajao ukočen na izgoreloj maski. „Mislim da ti se tvoj brat uopšte nije ni sviđao."

„Gade."

„Stvarno. Pomislio sam da će ti možda biti drago što sam ga ubio."

„Umukni, gade jedan." Kapetan prosikta jedva izgovorivši te reči, jer mu je celo telo bilo kao zgrčeni mišić.

„Zašto bih umuknuo? Ja sam sada izvan naređenja koja izdaju ljudi. Nemam čega da se plašim, niti šta da krijem." On duboko uzdahnu. „Proklet sam i u paklu ću sresti tvog prokletog brata, jer tamo on sada gori."

Pokret je bio nenameran, trenutan. Prasak i blesak ispuniše prostoriju. Kostina glava polete unazad i svetla izmaglica poprska drevni zid koji se nalazio iza njega, kao da je nekim apstraktnim sjajem premazana napola izbrisana slika sveca koja se nalazila na njemu. Eho je Elijasu dugo odzvanjao u ušima. Danima i nedeljama. Ruka kojom je držao vreli pištolj pade mu niz telo. Odmah je shvatio da je izigran, shvatio je to, možda, i pre nego što je opalio. Njih dvojica su napravili zaveru u ovom ritualu provokacije i reakcije, tako da je svaki od njih mogao da izbegne ono što bi, u suprotnom, moralo da usledi. Elijas je, ipak, osećao, da je ispao budala. Nije saznao skoro ništa. Kosta je poginuo štiteći oca koji je već bio mrtav, a Fotis je čuvao svoje tajne.

Kapetan podiže ikonu koja mu se činila previše mala i previše lagana u odnosu na svoju reputaciju. Zrak dnevne svetlosti sa vrata pade na površinu slike i zlatni list zasja. Iz senke, oči više nisu optuživale već su delovale više uplašeno ili tužno. Poput majke koja zna da joj je sin osuđen na propast. Istina, dva dela ikone bila su malo iskrivljena i izgledala su kao da je neko s jedne strane zasekao šav.

Hoće li je on stvarno dati Mileru? Brat mu je poginuo pokušavajući da je spase; zar ne bi trebalo da pokuša da ispoštuje taj hrabri, besmisleni potez? Šta će onda - da je zadrži? Fotis ili Miler će je slediti i na kraj sveta. I četrdeset seljana će

biti streljano. Tada bi Mikalisova smrt zaista je bila uzaludna. Poslednje dobro delo koje bi Elijas mogao da uradi jeste da trampi sliku za te živote. I za puške - ne sme da zaboravi puške - motiv koji je bio u osnovi sveg ovog ludila.

Pažnju mu je privuklo tiho grebanje: onaj mali, Joanes, sa modricom na glavi i širom otvorenih očiju, nije gledao u svog ubijenog brata, već u Elijasa. Teško je bilo proceniti koliko je video i čuo, i sada je on bio problem. Svedok protiv kapetana koji bi mnogimaio koristan. Poslednji muški potomak, a samim tim i nosilac krvne osvete. Rešenje se nametalo samo od sebe. Fotis ne bi oklevao, ali on nije Fotis.

Izveo je dete na svetlost dana koje je počelo nekontrolisano da se trese. Elijas se, potom, vratio unutra i zamotao sliku u stari gunj u kojem je tu i bila doneta. Kostin slepi pogled bio je uprt u nebo. Kapetan mu zatvori oči.

„Vratiću se po tvoga brata", reče Elijas dečaku izašavši iz crkve sa zamotuljkom pod miškom. „Neću ga ostaviti tu."

Dečak zagledan u prazno sada se manje tresao, ali nje rekao ništa.

„Hodaj", reče kapetan i zajedno krenuše niz brdo. Kada su stigli do staze, Elijas pogleda na jug. Uskoro će morati da se uputi u tom pravcu, ali je pre toga morao još nešto da obavi. Mora negde da ostavi dečaka, i setio se gde. Zastade zagledan ka jugu, mislima već u Kateriniju. U svom selu. Na ovaj ili onaj način će se pročuti šta su on i Fotis uradili i sela više neće biti. Tada bi morao da ode i verovatno da se nikada više ne vrati. Svejedno. Kada oteraju Nemce, živeće u Atini, pod uslovom da je ne zaposednu komunisti. Nije mogao da očekuje od ostalih da shvate neophodnost ovakvog postupka. Svet je pun malih ljudi, što je njega rastuživalo. Ovde su živele generacije njegovih predaka. Kosti njegovog oca ležale su u tom selu, a sada će i kosti njegovog brata. Ali ne i njegove, to ni slučajno.

Kapetan odagna ove misli, uze dečaka za ramena i okrete ga ka severu.

PROLEĆE 2000

18

Usred aerodromske gužve, stolovi koji su ih okruživali bili su prazni. Ionako niko ne bi znao šta da misli o tako čudnoj priči, razmišljao je Metju. Nije protraćio Andreaosov dolazak na aerodrom Kenedi da ga sačekao, nego ga je odvukao do najbližeg tihog kutka i zahtevao da mu ispriča deo priče koji je nedostajao. „Došlo je do razmene?"

Andreas gucnu malo piva od đumbira, pa tek onda odgovori. „Da. Stefano je preneo poruku. Miler je čak i tada bio spreman na nagodbu. Vojnik kojeg smo ubili kod crkve bio mu je beznačajan, on je sakupljao svoj plen. Mnogi nemački oficiri su postupali na taj način. Merten, jedan od onih koji su bili zaduženi za Solun, potopio je kod Kalamate pedeset sanduka zlata koje je ukrao od Jevreja, misleći da će moći da ga uzme posle rata."

„Čitao sam o tome."

„Milera zlato nije zanimalo. Njegov fah su bila umetnine, posebno ona religiozne prirode. Negde je bio čuo za ikonu, najverovatnije od svoga oca. Njegova porodica je gajila tradiciju krađe umetnina. To sam saznao kasnije, dok sam tragao za njim. Izdejstvovao je da bude u Grčkoj samo da bi je našao. Izložen Geringovom uticaju, ljubavi prema umetnosti i nacističkoj opsesiji prema okultnom, pretostavljam da mu je priča o slici koja poseduje natprirodne moći privukla pažnju. Možda ga je neko od njih čak i poslao po nju, kao rođendanski poklon za firera, šta misliš?"

Starac je bio ciničan, ali Metju oseti dubinu njegove sumnje i gađenja, oseti i sam kako mu neka jeza prožima telo. Da li je takva pretpostavka zaista bila tako neverovatna?

„Epir je pripadao okupiranoj zoni koju su držali Italijani", nastavi Andreas, „tako da je Miler imao vremena. Čak i kada bi Nemci jednom došli, bilo je toliko sela u svim tim brdima. Igla u plastu sena, kaže se, zar ne? Grci vole da trtljaju, ali niko nije znao da mu kaže istinu o svetoj Bogorodici. Stare ikone su se nalazile u mnogim selima koja su sva volela da tvrde kako je baš njihova najpoznatija. Niko nije znao kuda je nestala naša ikona. Nakon što smo oterali Italijane, a pre nego što će napasti Nemci, moj brat ju je zazidao na tajnom mestu uz oltar, iza ikonostasa. To je dobro mesto. Samo smo Mikalis, stolar i ja znali gde se nalazi.

„Fotis nije?"

„Ne. Zato je i morao da me uključi. Mileru je bila jasna politička podela do koje je došlo među partizanima. Komunisti su bili najjači, tako da su se stvorile veze između Nemaca i ostalih grupa. I mi smo se borili protiv njih, posebno u Epiru gde je onaj debeli Zervas komandovao republikancima. Ali, Zervas je motrio na komuniste, kao i na rojaliste koje je još više mrzeo, uglavnom sve dotle dok ne bi s njima postigao sporazum. Kako se rat bližio kraju, a svi smo bili svesni da će Nemci uskoro da odu, svi su počeli i da razmišljaju o posleratnoj politici."

„Uključujući i tebe."

„Da. Ja sam u srcu bio republikanac, kralj me ni najmanje nije zanimao. Hteo sam da imamo predsednika, kao Amerikanci. Međutim, tvoj kum i ja smo bili u službi vlade u izgnanstvu i samim tim, rojalisti. Bolje rojalisti, bolje bilo šta nego komunisti. Fotis i ja smo se složili oko toga, u određenom trenutku to nam je bila glavna preokupacija. Ali. borili smo se protiv Nemaca, mnoge smo pobili, izgubili dobre borce. Gledali smo kako sela gore. Moji ljudi su se borili."

Starac ponovo srknu iz čaše i činilo se da je odlutao.

„I tako se Miler obratio tebi."

„Fotisu. Fotis je bio regionalni komandant. I on je iz Epira, iz Joanine, a u Atinu je na obuku otišao pre mene. Kad sam ja stigao, on je već bio instruktor. Bio je izuzetno pametan i jak, bio je nekako očvrsnuo, kao što sam i ja želeo da budem. Bili smo zemljaci i bilo je logično da postanemo prijatelji. Izvini, sve ovo ti je, verovatno, već poznato?"

„Uglavnom, ali nastavi."

„Nakon što su nam Nemci odsekli vojsku, prijavili smo se kao volonteri za povratak u Epir. Vlada je napuštala Atinu i ljudi su odlazili u te krajeve kako bi se organizovali. Većina ih nikada nije u tome uspela. Pokret otpora se formirao na lokalnom nivou, sam od sebe, a komunisti su u tome bili najuspešniji. Fotis i ja smo radili sa Britancima, donosili Zervasu pisma i zlato. Možeš li da veruješ, morali su da mu plate da se bori? A čak i tada je odlagao da ode u rat. Fotis je bio strpljiv, ali je meni bilo potrebno da radim nešto. Ljudi iz mog kraja formirali su partizansku grupu i ja sam im se priključio. Izgubili su kapetana i izabrali mene da im budem vođa."

„Bio si veoma mlad za tako nešto."

„Bio sam stariji od većine. Prethodno sam bio u vojsci, a moj otac je, godinama ranije, vodio gerilce u borbu protiv Turaka. To im je mnogo značilo, njihovim očevima, dedovima. Kao da sin heroja ne može da bude pijanica, ili obratno. Kako bilo da bilo, Miler je stupio u kontakt sa Fotisom. Dvojica svetskih ljudi. Ikona za oružje. Fotis me je ubedio da mu se pridružim. Oružje nam je bilo potrebno, naše je bilo staro i nikakvo. Ono koje je dobijao od Britanaca Zervas je stavljao na gomilu, a nismo ni znali na čijoj će strani on na kraju, uopšte, i biti.

Koliko je bilo poznato, ikona je nestala. Meni je već delovala kao... mitologija. Ja sam bio moderan čovek."

Andreas je gorko zborio, a Metju se seti Fotisovih reči odbrane. *Kakoje to mogao biti moj plan? Da spalim crkvu? Da trgujem delom tako uzvišene Ijubavi i lepote?* Njegov kum je laž uvek začinjavao zrnom istine. Zato mu je i polazilo za rukom da bude tako uverljiv.

„Spaljivanje crkve je bila Stamatisova ideja", reče Metju.

„Da."

„I Fotis nikada nije imao nameru da ikonu preda Nemcima." Pretakao je svoje misli u reči, kao da prevodi svoju podsvest. „Cela ta stvar mu je bila izgovor da ode i otkrije gde se ona nalazi. Da te natera da mu kažeš. Koliko je tebi bilo poznato, on se obratio Mileru, a ne ovaj njemu."

Andreas je dugo ćutao ne gledajući u Metjua već u rebrasti stakleni zid i gužvu na pistama iza njega.

„Razmišljao sam tada o tim stvarima", napokon reče. „Od početka sam bio sumnjičav. Zato sam sam skovao plan koji je otišao do đavola. Zato sam Stamatisovu poruku zadržao za sebe, zato sam poslednju primopredaju obavio sam. Hteo sam da znam kakvu igru igra Fotis, ali smo ubili dvojicu ljudi koji su mi to mogli kazati. On oca, ja sina. Kako je vreme prolazilo, sve sam manje bio siguran da želim da znam šta je bilo u pitanju. Jer, moglo se desiti da istina pokaže da je on kriv za smrt moga brata i žitelja moga sela. A onda bih morao da odlučim šta ću da preduzmem u vezi s tim."

„Sta je bilo sa žiteljima sela?"

Andreas stisnu zube više puta, a lažni zaškripaše.

„Miler ih je pobio."

„Kako to misliš, iako si mu dao ikonu?"

„Idućeg jutra. Uzeo je ikonu i pustio me da odem, a te noći smo dobili oružje. Dobar plen, pedeset pušaka, nekoliko automata, mnogo municije. Fotis nije znao dok sve nije bilo gotovo. Izmislio sam priču o tome kako je neko video Kostu, našao ga, kako sam ja morao brzo da delam kako bih spasao seljane. Bio je ljut, strahovito ljut, ali mi je teatralno čestitao. Još smo morali da sarađujemo. Idućeg jutra, Miler je ubio dvadeset ljudi. Mogao je da sačeka još jedan dan, ali njegovi ljudi nisu mogli da podnesu činjenicu da neće dobiti nikakvu nagradu. Bio sam deo njihovog sistema; trebalo je to da predvidim. Verovatno je smatrao da je velikodušan, jer je pobio dvadeset umesto četrdeset ili pedeset. Dvoje su mi bili rođaci, jedno od njih žena, danas bih rekao devojka. Glikerija. Njeni roditelji su želeli da je udaju za mene. Ubijena je zajedno sa svojim ocem. Drugi je bio moj kurir, Stefano."

Metju se setio fotografija koje je video, palih, iskrivljenih tela na zemlji

maslinjaka, svi muškarci iz jednog sela poređani i streljani;emački oficir je hodao između tela i pištoljem dokrajčivao ranjene. Setio se, to je bilo na Kritu, ali je moglo biti bilo gde u Grčkoj. Smn sveštenika Mikalisa nestala je među svim tim pogibijama, poput kapi vode u moru.

„Zato ti juriš Milera sve ove godine. Nema to nikakve veze sa ikonom."

„I te kako ima veze sa ikonom, ali nisam tražio nju, ako to hoćeš da kažeš. Ta slika donosi nesreću. Kada sam tog jutra začuo pucnjeve, bio bih je uništio samo da mi je bila pri ruci. Poželeo sam da gori u paklu."

Metju uze dobar cug piva iz čaše i zamisli ikonu, njenu ispucalu boju, one nezaboravne oči, opkoljene plamenom. Zamislio je kako crni i pretvara se u pepeo. Da je izgorela pre pedeset godina, sada ne bi bilo ovog rata. Njegovi kum i deda možda ne bi bili u zavadi. On sam bio bi pošteđen ove mučne opsesije. A ipak, ko zna koliko je bilo života kojima je učinila dobro? Zbog Andreasovog prezira - ili neke vrste obrnutog sujeverja - i Fotisovog izopačenog divljenja, Metju je video samo negativne strane koje su imale više veze sa ljudima koji su bili deo cele te priče, nego sa samim delom. Da li je njegova lična želja tako nečista? Želeo ju je, to je tačno, ali samo da bi je proučavao, da sedi pred njenim umirujućim uticajem i razmišlja. Mora biti da su i ostali osećali to isto. Crkva je vekovima koristila ikonu kao izvor dobra, bez ikakve priče o smrti koja bi išla uz nju. Samo je bilo potrebno vratiti je u prave ruke.

„To je užasna priča, žao mi je."

„Samo jedna od mnogih iz tog vremena."

„Bilo je mnogo streljanja, zar ne? Kad god ste im vi pružili otpor, narod je stradao."

„Tako je."

„Ali, vi zbog toga niste prestali da se borite. Ikona je je bila manje bitna." Metjuu je sopstveni ton išao na živce. „Uostalom, oružje vam je bilo potrebno, je l' tako?"

„O, da, oružje se kasnije pokazalo veoma korisnim, za ubijanje naših zemljaka."

„Da nisi sklopio pogodbu, Miler bi pobio još više ljudi."

„Čitav život", tiho reče Andreas, „u stanju sam da prozrem ljude. Ne uvek, ali dovoljno često da sam od toga postao zavisan. Neka budala bi me lagala, a meni bi se pred očima pojavila istina, jasna kao dan. Kao da gledam film. Tim putem sam otkrio mnoge tajne, poštedeo sebe velikih grešaka. A u svemu što je bilo u vezi sa ovom ikonom, bio sam kao slepac. Vidim samo delić istine i uvek donosim pogrešne odluke. Sve vreme pravim pogrešne korake."

„Papou, preoštar si prema sebi."

„Ne dovoljno oštar, rekao bih. Svi znaci su bili tu, neko mudriji ih ne bi previdео. Bio sam dovoljno pametan da Fotisa ne mešam u nagodbu, ali sam strašno pogrešio što sam verovao Kosti. I to je moga brata stajalo života. S Milerom sam napravio dogovor za koji je svakome moglo biti jasno da on neće uspeti da ga ispoštuje. I zato je poginulo još dvadeset ljudi."

„Nisi mogao da ih spaseš."

„Jurio sam fantoma po celom Njujorku dok mi je Fotis spletkario pod nosem, koristeći tebe za to."

„Ništa od svega toga nisi mogao da znaš. A za mene nisi odgovoran. Ja sam ispao veći idiot nego bilo ko drugi."

„Nedostajale su ti informacije. A i slab si na tu stvar. Eto, opet je on video nešto što ja nisam. Sve vreme je korak ispred mene. I još uvek je."

„Ako nije mrtav."

„Ne bih računao s tim."

„Misliš da onaj čovek koji je pronađem u kolima sa Takijem nije bio on?"

„Imam samo izveštaje iz druge ruke, ali opis, godine, sve što sam čuo pogrešno je."

„Trebalo je da odem da ga identifikujem. Sotir me je oterao na avion, nije hteo da se mešam u istragu."

„Bio je u pravu. Mogli su da te zadrže danima, nedeljama."

„Bar bismo znali."

„Možda i ne bismo, telo je nađeno u veoma lošem stanju. Drago mi je što si toga bio pošteđen. Za dandva će biti sigurni, po zubima, otiscima prstiju. Ali, nije to on."

Andreas sklopi oči i ostade sa svojim mislima. Metju opet uze dobar cug. *Videoje nešto štoja nisam.* Sta je Fotis video? Sta je Andreas zamišljao da je on video? Da je Metjua uz pomoć vere moguće nagovoriti ili inspirisati? Da li je to istina? Mogu li se ova nasumična traganja, ovi čudni izrazi divljenja nazvati verom? Treba li toga da se stidi? Bilo ga je sada sramota pri pomisli na svoga oca pred ikonom. Šta je on očekivao, da će Bogorodica da pruži ruku iz drveta i dotakne ga po čelu, *Izlečen si!* Možda je očekivao samo da taj čovek oseti deo tajne i radosti koje je njegov sin osećao pred tom slikom. Da će ih, tamo na licu mesta, spojiti neka tiha bliskost. Gluposti.

„Voleo bih kada bih znao šta sad."

Prvi put posle duge pauze, starac ga pogleda pravo u oči.

„Nijednog trena te nisam odgovarao od ove potere. Pomagao sam ti koliko sam mogao. Je 1' tako?"

„Jesi. Malo si me iznervirao zbog Sotira, ali on me je spasao pa sam ti

zahvalan zbog toga.”

„Zato ti sada moram reći da se okaneš svega. Dva čoveka su mrtva. Treći je u bolnici, a četvrti nestao. Ovo postaje previše opasna potraga, a nagrada previše mala. Uostalom, šta bi ti sa ikonom i da je pronađeš?”

„Dao bih je grčkoj crkvi, kao što je Ana Kesler i imala nameru da učini.”

„To nije dovoljno dobar razlog. Nije dovoljno dobar razlog da se umre ili da se ugroze drugi ljudi. Ona je dobila novac, a bez ikone je bezbednija. Ukoliko se ne predomisli, njena priča bi trebalo da te zaštiti od krivičnog gonjenja. Da i ne spominjem to da se trag ohladio.”

„Šta je sa Rusima?”

Andreas uzdahnu.

„To su opasni ljudi. Ne bi bilo lako doći do informacije. Najverovatnije su se već rešili ikone, ili nikada nije ni bila kod njih.”

„Kako to misliš? Gde je ako je oni nisu uzeli?”

„Samo hoću da kažem da smo potcenili Fotisa.” Andreas ga preseče pogledom. „Vidim da nisam na tebe ostavio nikakav utisak. Da li ovo znači da nemaš nameru da odustaneš od traganja za njom?”

Metju je osetio da je u zamci, a zatim oseti ljutnju, čak bes, i to apsurdno snažan. Najviše je želeo da odustane od svega. Bilo ga je strah svega i smučilo mu se. Zašto ga je sve provociralo toliko da Andreas zahteva od njega da to izgovori? Odustaću od svega. Samo reci.

„Znači, imalo je smisla rizikovati sve dok si smatrao da ima šanse da nađeš tog nacistu”, reče umesto svega. „Sada kad nema Milera, više nema smisla. Je l’ tako, otprilike, stoje stvari?”

„Rizik nikada nije imao smisla, pogotovo ne sa tvog stanovišta.”

„Ti mene pitaš šta ću da uradim. A ti? Hoćeš li i ti da odustaneš od svega?”

„Hoću da znam šta je sa Fotisom. Ako budem uspeo da ga nađem, moram ga naterati da mi ispriča stare priče. Sada shvatam da je to sve vreme trebalo da mi bude cilj.” Andreas pročisti grlo. „Kad te molim da odustaneš od svega ovoga, ne mislim samo na fizičko traganje. Voleo bih da prestaneš s tim i u mislima i u srcu.”

Jedna stjuardesa prođe kraj njih i ode do šanka, visoka, plava, namešteni osmeh zamenio je trenutni umor koji joj se oslikavao oko usana i očiju. Podsetila je Metjua na Anu.

„Kad su Rusi u pitanju, policija će biti u prednosti”, bio je uporan Andreas. „Usredsredili su se na to. Raspitaću se, pa ću ti reći šta sam saznao. Hoće li ti to biti od pomoći? Ili će ti više pomoći ako odustanem od svega. Treba da misliš na tvoga oca. Na onu ženu. Na te stvari treba da misliš.”

Starčev govor postade pomalo začinjen očajem. Metju stisnu pesnice, svestan

da ga deda posmatra. Zašto to, jednostavno, ne bi rekao?

„Ta ikona je otrov", prošaputa Andreas, emotivno, toliko nesvojstvenim tonom da je paralisao Metjuov bes. „Taj otrov ti je u krvi. Ovo se desilo već toliko puta; nisi ti prvi. Moraš se izlečiti od toga."

Metju brzo ustade i ode od stola. Nasumično krete iza šanka, ne znajući gde je toalet. Možda ide i u pogrešnom smeru. Pustiti je, dići ruke od svega. Magične reči. Zašto nije mogao da natera sebe da ih izgovori?

19

Ovo je bila loša ideja, pomisli Ana. Mislila je tako od samog trenutka kada je čovek preko telefona predložio ovo mesto, ali je tek sada, dok je stajala u polumračnom brodu katedrale nalik na pećinu, shvatila koliko je glupo što je pristala. Ovi trgovci umetninama koji pripadaju podzemlju su ekscentrični tipovi, uvek ih brine bezbednost lokacije. Njen deda je sarađivao sa dosta njih, možda čak i sa ovim kojeg je čekala. Zato je bila tu. Ali, nisu vršili primopredaju; nije bilo razloga za tajnovitost, niti za ovu gotsku, zabačenu lokaciju. Zar nisu mogli da se nađu u nekom kafiću?

Katedrala Svetog Jovana prečasnog predstavljala je jednu divnu zbrku. Niko ne bi očekivao da na Moningsajd Hejtsu, između Harlema i reke Hadson naiđe na najveću hrišćansku crkvu na svetu sa izuzetkom crkve Svetog Petra u Vatikanu. Verno srednjovekovnim običajima, radovi na njoj su trajali već vekovima, još uvek nije bila gotova, a verovatno nikada neće ni biti. Ana nije mogla da zamisli da bi neke kule mogle da nadvise Notrdam, ali je ovo što je do tada bilo urađeno bilo zadivljujuće. Uvek je pravila širok luk kako bi joj prišla sa zapadne strane. Dok se penjala uzbrdo sa Riversajd parka na Sto dvanaestoj ulici, ukazala se masivna, zlokobna fasada,unce je osvetljavalo okrugli prozor visok pedeset stopa, kao i svaku oblinu i ukras, nizove ogromnih svetaca koji su na toj celini izgledali minijaturni. Mnogi trezveni ljudi bi rekli da je to bacanje novca, ali je Ana razumela potrebu da se stvara tolika građevina, da se zadivi oko, da se duša takne grandioznošću. To je bila zamena za čist spiritualni doživljaj koji je samo mali broj ljudi bio u stanju spontano da dosegne. Bilo je to namenjeno Ijudima poput nje.

Prostrana. Prazan brod bio je dovoljno širok da bi u njega mogla da stane vojska. Prolazi su bili osvetljeni stotinama metara vitraža, a sa strane su bili izloženi crkveni predmeti. Ana je, kao što joj je i rečeno, čekala ispred spomen obeležja na holokaust koji je bio sačinjen u obliku palog skeleta poleglog po zemlji. Izgledao je moćno ali sablasno i ona je posle nekoliko minuta počela da oseća stid što je bila primorana da čeka toliko dugo, kao da time Del Karos ponovo započinje mračne priče o prošlosti njenoga dede. Crkva je bila prazna kako bi se stavio akcenat na njenu unutarnju šupljinu. Bilo je, u stvari, prisutno dosta ljudi, ali ih je progutao taj ogromni prostor. Videla je samo male obrise u daljini.

Jedan od tih obrisa dolazio je prema njoj iz pravca oltara. Bio je visok, ili je samo tako izgledao jer je bio vitak, kratke plave kose i s naočarima iza kojih su bile

prozirne plave oči. Bezličnih crta lica, ali predivnog osmeha koji mu nije silazio sa lica od trena kada je ugledao Anu sve do momenta kada se našao pred njom.

„Gospođica Kesler?”

”Tako je.”

„Jan Kli”. Pružio je ruku i ona je prihvati. Ovlašan, evropski način rukovanja. „Radim sa gospodinom Del Karosom. On vas čeka, ovamo, hoćemo li da krenemo?”

Pošla je za njim pokušavajući da odgonetne koji je to akcenat. S tim imenom, mora biti Holanđanin. Hodao je opušteno, ali brzo. Ana je ubrzano koračala da bi održala korak.

„Nadam se da me nije dugo čekao. Mislim da sam stigla na vreme.”

„Stigli ste tačno na vreme, ne brinite. Gospodin Del Karos uvek stiže ranije. I veoma je strpljiv.”

„Baš lepo od njega. Ja uvek kasnim i nestrpljiva sam.”

Jan se nasmeja sa odobravanjem.

„I ja sam isti takav. Kažu da strpljenje dolazi sa godinama. Mada bi se, da budem iskren, očekivalo da je obrnuto.”

„Šta radite za gospodina Del Karosa?”

„Mnogo toga. Uglavnom mu pomažem da se kreće. Znate, on je veoma star.”

„Da, naravno.”

Prođoše kroz prostrani prolaz. Visoko iznad njih nalazila se ogromna kupola boje rđe i bez ukrasa. Oboje zastadoše na trenutak, zagledani u nju.

„494 metra”, reče Jan, „od poda do vrha kupole.”

„Au”, glupo reče Ana. „Ja ne znam taj podatak. Mora biti da mnogo znate o ovom mestu.”

„Ne. To sam pročitao u brošuri.” On ponovo krenu. Počinjao je da joj se sviđa. U svakom slučaju, bilo joj je drago da Del Karos ima tako temeljnog asistenta; sada je sve izgledalo normalnije.

To ime ju je brinulo još od trenutka kada ga je Emil Rozental izgovoriq i neprestano je pokušavala da shvati šta je razlog tome. KoliMo joj je bilo poznato, deda nije vodio dnevnik, ali su njegovi ^kalgnd^ri predstavljali velike, kožom ukoričene tomove, u koje je beležio mnoštvo informacija. Nekoliko dana nakon njegove smrti pronašla je na polici u njegovoj radnoj sobi pedeset crnih knjiga, numerisanih i sa ispisanim datumima. Tada je nameravala da ih pregleda, ali sve do juče za to nije imala vremena. Nasumice je okrenula 1984. godinu i odmah našla ono što je tražila. Bio je zaokružen 16. juni, a naznačena su bila vremena odlaska i dolaska leta Pan Amerike za Karakas, leta na koji njen deda nikada nije otišao jer se razboleo. Umesto njega otišao je njen otac, svojim avionom i sreo se, navodno, sa čovekom čije je ime bilo napisano ispod toga; Roberto Del Karos. Dva dana kasnije,

avion njenog oca se srušio u planini. Ime je slično, ali da li je dovoljno slično? Koliko je to ime često?

Popeli su se nekoliko stepenika do južnog natkrivenog prolaza, dela polukružnog hodnika koji je okruživao hor i oltar i izlazio na sedam kapela. Jan stade pred ulazom u kamenom zidu sa njihove desne strane. Za razliku od ostalih kapela koje su se nizale predjima, a koje su na ulazima imale gvozdene kapije zbog kojih su se lepo videle iz prolaza, kapela Svetog Džejmsa bila je skrivena. Ana pogleda Jana i učini joj se kako je u njegovom osmehu bilo nečeg izazivačkog, u očima je imao neku uznemirujuću bezizražajnost koja se mogla videti samo izbliza, a sada joj je stajao veoma blizu. Disala je prebrzo; vrat joj je pulsirao. Besmisleno, kolekcionar je samo oprezan.

„Ovde unutra", prijatno je uputi Jan.

Ana kroči ispod luka. Kapela je izgledala prostrano, dovoljno velika za malu crkvu, svedenih ukrasa, sa izuzetkom razvijenih detalja na prozorima i izrezbarenog kamenog oltara na kome su četiri sveca formirala krst. Na jednoj od stolica sedeo je sitan stariji čovek u crnom mantilu sa sivim šeširom u krilu. Imao je okruglo lice, potpuno belu kosu i vodnjikave plave oči, čiji je pogled bio prikovan za oltar čak i kada je Ana sela pored njega. Ostavila je jedno mesto prazno između sebe i njega. Jan nestade.

„Hvala što si došla, draga moja."

Sada ju je brzo pogleda, a zatim spustio pogled.

„Hvala vama. Ovo je bila moja ideja."

„Ali, ja sam tebe doveo na mesto na koje inače ne ,,U redu je. Volim ovo mesto."

„Stvarno? Malo je zastrašujuće, ali i ja ga volim. A ima i ove skrivene ćoškove."

„Krijete li se od nekoga?"

„O, da." Nevaljalo se osmehnu. ,,Od mnogo ljudi. To te iznenađuje?"

,,Ne, uopšte. Znam ponešto o komplikacijama sa kojima se susreću kolekcionari."

„Naravno, i sama se baviš time. Ali i trguješ umetničkim delima, zar ne?"

Da li mu je ona to rekla? Uostalom, mogao mu je reći Rozental; nije to bila tajna."

„Potpuni sam amater, na oba terena."

„Ali je tvoj deda bio veliki kolekcionar."

„Poznavali ste moga dedu."

„Površno. Sarađivali smo pre mnogo godina."

,,Da li ću biti nepristojna ako vas upitam kakav je posao bio u pitanju?"

„Niste previše nepristojni”. On ponovo spusti pogled, a svojim dugim suvim rukama pomeri šešir koji mu je ležao na krilu. „Ali, posao je dosadan. Naročito kada je reč o starim poslovima, a i zaboravio sam detalje. Nadam se da ne grešim, ali ovde smo da bismo razgovarali o poslu skorijeg datuma, nije li tako?”

Kakav mu je to akcenat? Bilo je prizvuka španskog, ali je dominiralo nešto drugo. Nije ličio na Španca. Te misli su je dekoncentrisale.

„Znate, planirala sam da obavimo neku vrstu posla”, odgovori ona. „Razmenu nekih informacija. Ne bih da zvučim kao materijalista. Volela bih da ovo ostane u prijateljskom tonu.”

„Nema potrebe da se izvinjavaš. Jasni su mi uslovi. Treba da objasnim zašto sam bio voljan da za tvoju ikonu dam toliki novac. Ti meni treba da kažeš gde pretpostavljaš da bi ona sada mogla biti. Mislio sam da su ove priče o trgovini sa tvojim dedom sporedna stvar, samo ćaskanje. Da li sam pogrešno razumeo?”

Nije on neki blesavi čiča, mora ona to sebi da izbaci iz glave. Razmislio je on o ovome više nego ona.

„Da pojednostavimo stvari”, nastavi on, naginjući se ka njoj. „Pričaćemo naizmenično, sve dok više ne budemo imali o čemu da pričamo. Ja ću prvi.” Ponovo pogleda ka oltaru. „Nije bilo nikakvog razloga da za ikonu ponudim toliki novac. Moji razlozi su privatne prirode. I moj otac je bio kolekcionar i istoričar umetnosti. Posebno je voleo vizantijsku umetnost. Čuo je i pročitao nešto malo što se moglo naći o svetoj Bogorodici sa Katerinija i onda, između dva rata, otišao je u Grčku da je vidi. Nije mu bilo lako. Ikona je tokom godina bila premeštana i bilo je nekoliko sela koja su tvrdila da je ona prava upravo kod njih. Možda su oni i verovali u to. Grci nisu narod koji mnogo mari za istoriju. Moj otac je podmitio sveštenika koji mu je pokazao pravu ikonu, originalnu Majku iz Katerinija. Toliko ga je opčinila da je ponudio tom svešteniku da mu je proda. Siguran sam da je ponuda bila velikodušna, ali nije bilo šanse. Grk nije hteo da se odvoji od nje ni po koju cenu.”

„Kako se zvao vaš otac?”

„Vilijam. Na engleskom bi bilo Vilijam. Dakle, godinama nakon toga, i sam sam otišao da vidim tu ikonu. Pokušavao sam da i sam budem kolekcionar, mada sam na druge načine zarađivao za život. Uprkos tome što je moj otac uživao u umetnosti, moja porodica nije bila bogata. I ja sam se zaljubio u tu sliku. Bila je... pa, ne moram tebi da je opisujem. Godinama si imala priliku da joj se diviš. Zavidim ti na tome.”

„Ja nisam njome toliko očarana. Možda je nisam dovoljno dugo pažljivo posmatrala.”

„Možda, mada je, sudeći po mom iskustvu, taj efekat obično trenutan. Da te pitam, veruješ li ti da je Isus Hrist tvoj spasilac?” „0, bože, kakvo pitanje. Pravo da

vam kažem, nisam sigurna. Da li je to neophodno da bi čovek na pravi način cenio to delo?"

„Ne pričamo sada o tome koliko ga ko ceni, već o nečemu dubljem. O osobenosti toga dela da emotivno pokrene čoveka. Da zaleči, da uteši, da nauči, čak. Da li je neophodno da se veruje? Ne, verovatno nije. Nije neophodno, u svakom slučaju, ali je malo verovatno da bi neko mogao da oseti kako ga miluje duh i da ga to ne promeni. Preobražaj ide ruku pod ruku sa izlečenjem."

Ovaj Del Karos se ponaša kao učitelj u školi. Glas mu nije grmeo jevanđeljem, ali se u ovim poslednjim rečima ipak moglo osetiti neko zatomljeno strahopoštovanje. Ana se osećala kao stranac, izolovana, lišena nečega što su svi ovi muškarci oko nje bili u stanju da osete.

„Vi zaista verujete u to?"

„Verujem sopstvenom iskustvu. Uveravam te da nisam čovek podložan maštarijama. Nisam imao lak život. Video sam mnogo surovosti i gresi su mi veliki. Moji gresi su veliki", ponovio je, kao da prvi put čuje sebe. Rukama je nervozno gužvao šešir. Misao mu je pobegla. „Mene to verovanje, donekle, opterećuje, ali mu ne mogu umaći. Za to kratko vreme dok je ikona bila kod mene, osećao sam mir i ljubav koji su oduvek postojali u meni. Ponovo čeznem da osetim to isto. Zato sam toliko ponudio."

Bilo je jasno da je rekao više nego što je nameravao, a reči su mu bile prožete ne samo istinom već i emotivnošću. Poverovala je da su mu to bili motivi. A ipak, toliko toga je izostavio iz priče.

„Da li znate kako je ta ikona dospela kod moga dede?"

On se tužno osmehnu.

„Gladna si za prošlošću. A ja za budućnošću. Mislim da si sada ti na redu da pričaš."

Reći će joj šta je zanima samo ako bude uspela da ga navede da nastavi da priča. Koliko mu istine duguje, posle ovo malo njegovog rasterećenja? Koliko toga on već zna?

„Moj deda je imao sopstvene teorije u vezi s tom ikonom", počela je bez nekog posebnog razloga. „Mislio je da je starija nego što je iko pretpostavljao. Da je nastala u Konstantinopolju u četvrtom ili petom veku. Čak i to da ju je naručila sama sveta Jelena."

„Stvarno?"

Ana je očekivala da prema njenim rečima pokaže prezir ili da ga one zabavljaju, ali se činilo da su ga uznemirile. Netremice ju je gledao svojim vodnjikavim očima, više nije bio nesiguran već ga je preplavio nekakav mir.

„Pretpostavljam da je to besmislica", brzo dodade ona. „Mislim, sva dela

koja su toliko stara uništena su, zar ne? Uništili su ih požari, ikonoborci, Turci, ili neko drugi."

„Bez sumnje. Ali, pitam se odakle mu takva teorija. Znaš li ti to?"

„Ne baš. Pretpostavljam da je negde nešto pročitao. Možda ga je na to navelo nešto u samom tom delu."

„Tako." Govor njegovog tela ukazivao je na veliku uznemirenost, mada mu je glas ostao miran. „Da li je angažovao stručnjake da ispitaju sliku?"

„Koliko ja znam, nije. Bio je prema njoj veoma zaštitnički nastrojen. Malo ko od njegovih prijatelja ju je video. Moguće da je neki od njih bio istoričar umetnosti."

„Ali, niko je nije podrobnije pregledao, niko nije testirao boju. Pozabavio se ramom, i tako dalje."

„Ništa slično, u to sam sigurna."

„Drago mi je da to čujem. Znaš, ti ljudi nemaju poštovanja prema svetoj umetnosti. Ponekad, tokom ispitivanja, veoma oštete dela. Verujem da je tvoj stručnjak, gospodin Spir, bio veoma pažljiv sa delom."

Iako nije bila tajna da je Metju umešan, uznemirilo ju je kada ga je Del Karos pomenuo. Činilo joj se da je u ovom susretu uznemirava baš sve.

„Bio je veoma pažljiv. Samo ju je pogledao."

„I kakve korisne analize si dobila od njega?"

To te se ne tiče, htela je da mu kaže, ali se savladala. Bilo je još toga što je htela da sazna. Pravi razlog njene nervoze ležao je u činjenici da nije bila u stanju da odgonetne šta on, u stvari, hoće. Ikona više nije bila kod nje, tako da nije posebno bitno šta je o njoj možda saznala. Osim ukoliko nije smatrao da neka informacija sadrži značaj, ili pretnju, bez obzira na to kod koga se ikona nalazi.

„Gospodin Spirs radi za muzej Metropoliten, a ne za mene. Potvrdio je da je delo staro, možda podjednako staro koliko i grupa svete Katarine. I to je sve."

„Pa, ipak, on se veoma angažovao da delo bude vraćeno, zar ne?"

„0 tome biste morali da porazgovarate s njim."

„U redu. Da se vratimo na stvar. Gde se ikona sada nalazi, gospođice Kesler?"

„Nikada nisam tvrdila da znam tačno gde je."

„Onda mi reci svoju najbližu pretpostavku. Reci mi to zbog čega si došla da se vidiš sa mnom."

Ona je gledala u oltar, prebirajući po raštrkanim činjenicama u glavi, tražeći među njima odgovor koji bi ga mogao zadovoljiti.

„Postoji čovek po imenu Dragumis. On je poslovni čovek koji je posredovao za crkvu, ili je bar tvrdio da je tako."

„Znam ko je on."

„Policija misli da postoji verovatnoća da je on sam od sebe ukrao ikonu. U to je bila uključena i ruska mafija. Upotrebio je crkvu da bi spustio cenu, a onda je sliku ukrao da ne bi morao da je preda.”

On je polako klimao glavom, ali nije odavao utisak da je zadovoljan.

„Neko ko je pažljivo čitao novine mogao je toliko da shvati. Mada sam ti zahvalan što si mi tu priču potvrdila. Ima li još nešto?” „Ikonaje sada, možda, u Grčkoj.”

„Zašto to kažeš?”

„Zašto bi inače Dragumis otišao tamo?”

„Padaju mi na pamet razni razlozi. Treba li, dakle, da shvatim da nemaš pouzdanu informaciju da je ikona u Grčkoj?”

Ana je bila ponosna na svoje brzo razmišljanje. Čak i sada, mogla je da izvuče bezbroj sitnih detalja koji bi podržali njeno mišljenje, ali je osećala da bi on već bio upoznat sa svima njima. Ćutala je. Del Karos ponovo klimnu glavom i nasloni se na naslon tvrde, drvene stolice, ne toliko razočaran njome, koliko svetom uopšte. Oboje su gledali ispred sebe. Neki bradati posetilac nalik na grubijana ušao je u kapelu kroz udaljena vrata i počeo pažljivo da razgleda oltar.

„Reci mi, gospođice Kesler”, napokon reče Del Karos, „zašto se i dalje zanimaš za tu sliku. Dobila si lepu sumu.”

„Ne zanima me.”

„Teško ću poverovati u to. Može biti da ti je odvajanje od nje palo teže nego što si očekivala?"

„Teško vam je da poverujete jer ste opsednuti, pa mislite da su i drugi. Oprostite, ali to je malo egocentrično.” Zvučala je nervoznije nego što je imala nameru. Mora biti oprezna. „Zaista me ikona ne zanima. Ovde sam samo zato što sam se nadala da ću saznati neke stvari o mome dedi. Pretpostavljam da je bilo potrebno da budem jasnija u vezi sa tim."

„Onda smo oboje razočarani”, reče starac saosećajno. „I, nažalost, sada mi nedostaje motivacija za dalji razgovor o tome. Mada ti ionako ne bih mogao mnogo reći. Još jednom izvini što sam te doveo ovamo.”

Time joj je rekao da ide. Tek tako. Kao što joj je bilo naređivano čitavog života, kad god bi previše insistirala, kad god bi pitanja postala neprijatna. Muškarci. Otac, deda, Volas, njen bedni bivši muž, Pol. Čak i Metju. Malo ih poguraš i oni se učaure, zatvore, kažu joj da ide, zadržavajući svoje neprocenjive tajne.

„Mislim da niste fer”, reče ona, pokušavajući da kontroliše ljutnju.

„Je li?”, izgledalo je da se zabavlja.

„Pokušala sam da budem iskrena. A vi mi zaista niste dali nijednu korisnu informaciju. Ja nemam informaciju koja vam je potrebna, ali mislim da bismo, ako

budemo razmenili ideje, mogli pomoći jedno drugome.”

„Dakle, ja sam egocentričan i nisam fer”. Ignorisao je njen uvod. „Još nešto?”

„Dobro. Neiskreni ste.”

„I lažov.”

„Nemojte me nabeđivati da sam rekla ono što nisam.”

„U kom sam ja to smislu bio neiskren prema tebi?”

„Izazivate me svim tim nagoveštajima o mome dedi, a onda mi kažete kako ništa ne znate. Puno toga ste izostavili iz priče koju ste mi ispričali.”

„To znači da sam neiskren? U mom poslu to nazivamo oprezom. Osim toga, i ti si danas bila oprezna, mada si sada prilično nepromišljena.”

„Kada ste bili u Grčkoj da vidite ikonu?”

„Kakve to ima veze?”

„Da nije to, možda, bilo tokom rata? I da niste vi, možda, tamo otišli nepozvani? I da vam, kojim slučajem, namera nije bila samo da gledate, već mnogo više od toga?”

Više nije ostavljao utisak da se zabavlja i znala je da je preterala, bila je toga svesna dok je još govorila. Igre joj nisu išle od ruke. Brzo je shvatala pravila, ali je bila nestrpljiva.

„Neko ti je pričao priče”, reče starac polako, pomno promatrai jući Anu.

„Ne. To su samo neka moja razmišljanja.” Neko joj je nekada rekao da mnogo razmišljanja škodi. Mnogo priče o tim razmišljanjima, još više. „Zašto me ne prosvetlite?”

„Ispričaj mi šta su ti rekli, a ja ću dodati šta nedostaje.”

„Ništa mi nije rečeno. U tome i jeste problem, razumete? Stalno ću sve pogrešno shvatati dok mi neko ne ispriča istinu. I ko zna do ćega ću sve, u međuvremenu, doći.”

Pogodilaje slabu tačku. Osetio se ugroženim. Ovo je bio rizičan potez i mora pripaziti da ne napravi pogrešan korak. Uostalom, više nije imala nijednog keca u rukavu.

„Ti me smatraš za nekakvog ratnog profitera, je 1’ tako? Zato što sam sarađivao sa tvojim dedom.” Spustio je glas, ali mu je šapat biorub i neprijatan. „To što čovek sarađuje sa lopovom ne znači da je i sam lopov. Nas dvojica smo se veoma razlikovali, budi uverena.”

„Nazivate mog dedu lopovom?”

„Rekao sam ti da veliki gresi leže na mojim plećima, ali sam ih bar svestan. Delao sam otvoreno i verovao u određene stvari, bile one dobre ili loše. Tvoj deda nije verovao ni u šta, bio je beskrupulozan, igrao razne igre. I sve to sa svoje

bezbedne, neutralne pozicije.”

„Čekajte malo.” Jedno je sumnjati sam u neke stvari, a sasvim drugo kad stranac napada ono što je vaše. „Nisam došla ovamo da bih slušala kako mi vređate porodicu.”

„Nisi?” Očigledno se zagrevao za priču na ovu temu. Njegovo okruglo, naborano lice bilo je rumeno. „Došla si da saznaš nešto o svome dedi, je 1’ tako? O tome me moliš da ti pričam. Šta si očekivala da čuješ? Da li te moje mišljenje o njemu iznenađuje?”

Jan se pojavio na vratima, kao starčeva senka, na nekih desetak metara odatle.

„Znam da je bio umešan u neke sumnjive radnje”, odgovori Ana. „I bilo mu je krivo zbog toga. Ali je on zaista verovao da je čuvao dela koja bi inače nestala.”

„Dete moje, nemaš ti pojma. Muzeji nisu hteli od njega da uzimaju dela, kao što ih neće uzeti ni od tebe, zato što oni znaju da ona nose ljagu. Tvoje zaveštanje se sastoji od prljavog novca. Spavaš usred bogatstva stečenog krađom. Žao mi je ako sam prvi koji ti ovo saopštava, mada sumnjam u to.”

Ana je bila isuviše potresena da bi bila u stanju da trezveno razmišlja. Probila je ljušturu u kojoj se krio, ali unutra nije pronašla ono čemu se nadala. Onaj bradonja odšeta kroz obližnja vrata, ajan se opet vrati do vrata u dubini crkve. Kada je ponovo pogledala Del Karosa, na licu mu se ponovo čitala smirenost.

„Znaš”, progovori on potpuno drugačijim tonom, toplim i iznenađenim, „počinjem da shvatam da sam ja blesav, a da si ti jedna pametna devojka.”

„Ne znam šta hoćete da kažete.”

„Mislim da znaš. Ti si suviše pametna žena da bi ti priča o tvom dedi bila nepoznata. Namerno si me isprovocirala, i ja sam odreaovao. A sada, možda, misliš kako si nešto saznala. Ostaje pitanje, zašto?”

„Nisam saznala ništa, osim da mrzite moga dedu.”

„Da li pokušavaš da saznaš ove stvari za sebe ili za nekoga drugoga? Hajde, reci mi, ne boj se. Razmenjujemo informacije, to je sve, a jasno je da ni jedno ni drugo nismo bili potpuno iskreni.”

Iz udaljenog ćoška u kapelu kročiše, uz veselo blebetanje, dve sredovečne žene, ali njihovo prisustvo tek blago umanji paniku koju je Ana osećala sve više i više. *Ne boj se.* Ne postoji ništa strašnije što je mogao da kaže.

„Mislim da ću morati da odem.”

On pruži ruku i dotače njenu.

„Oboje treba da idemo. Mislim da nam je potrebno više privatnosti. Nagradiću tvoju pamet odgovorima, ali ću tražiti isto zauzvrat.”

„Zaista uskoro moram biti na jednom mestu.”

On je nežno uhvati za ruku.

„Gospođice Kesler, mislim da ću morati da insistiram."

Ona se ukoči. Izvuče se iz njegovog stiska upravo u trenutku kad se pojačao, brzo ustade ispomeravši stare stolice i otrča kroz obližnji kameni luk. Instinktivno skrete levo, ka izlazu iz crkve. Nije bilo šanse da je Del Karos uhvati, ali se seti Janove energije i predostrožnosti. Ovde se, među svim ovim ljudima, sasvim sigurno ne može desiti ništa, ali nije mogla biti sigurna, tako da je hodala najbrže što je mogla a da ne potrči. Siđe niz stepenice na otvoreno, prođgjpored dela namenjenog horu, pa ka centralnom prolazu broda. Kada je stigla na pola puta, onaj bradonja se iznenada pojavi pred njom.

„Gospođice Kesler", reče on, „čekajte."

Ona se okrete i odmah ugleda bočni izlaz, a istovremeno ugleda i Jana kako istrčava iz pravca kapele. Skoro da su je spljeskali. Vođena adrenalinskom eksplozijom Ana potrča ka svetlosti dana koja ju je očekivala na izlazu.

Čelične stepenice vodile su naniže, ka prednjem delu jedne prljave, prazne sporedne ulice između katedrale i sakristije. Na kraju uličice skrete desno i potrča ka uzanom parkingu koji je vodio na aveniji. Do đavola, nikoga u kućici za obezbeđenje, samo je neki zdepasti mladić u sakou stajao nasred prolaza i pušio cigaretu pogleda uprtog u Anu. Koliko ih je? Ovo je smešno, šta se dešava, zašto je uopšte došla ovamo? I to sama.

Ona se ponovo okrete i ode na drugu stranu. Pet turista azijata začuđeno je gledalo u jednog od predivnih plavozelenih paunova koji su se šetali unaokolo. Kamere su zujale; neka devojčica oduševljeno zavrišta. Ana se među njima nije osećala bezbedno, pa produži dalje. S njene desne strane, stepenice i široka staza su se spuštali sve do donjeg puta koji je vodio nazad ka aveniji, ali bi tako išla ukrug, i sve vreme bila izložena. Osvrnu se i shvati da je ispala budala. Onaj zdepasti mladić sada je grlio neku ženu i udaljavao se ruku podruku s njom. Panika ju je odvela u pogrešnom pravcu. Sledećeg trena, iza sakristije izroni Jan, osmehujući se i mašući joj kao prijatelj koji je moli da ga sačeka. Ana zbunjeno zastade. Da li je sve pogrešno shvatila? Da li će joj se Jan izviniti zbog toga što je starac bio neprijatan? Da li je pogrešno procenila čitavu situaciju? Previše zabrinuta da bi bila u stanju da razmišlja trezveno, samo je stajala dok joj se on približavao.

Onaj bradonja se pojavi iza Jana, ali se on nije ni osmehivao ni mahao već se besno uputio ka njima. Pribravši se, Ana ponovo potrča ka kraju staze: i sa leve i sa desne strane bila su dvorišta, pred njom kamena katedrala, a između škole i dvorišta vodio je uzan puteljak za koji se činilo da, u bilo kom smeru, sasvim sigurno izbija na Moningsajd drajv. Ona spontano krenu levo, prolazom među zidovima.

Zašavši iza zgrade, ona uvide svoju grešku. Zelena površina koja se nalazila

između škole i zadnjeg dela katedrale bila je, sa ulice, zatvorena visokom žičanom ogradom; nikada neće uspeti da je preskoči. Nije bilo vremena da se vrati. Poput deteta, ona potraži skrovište u gustom žbunju. Ne, to neće ići. Oni su upravo i hteli da je sateraju u ćošak. Najviše šanse je imala ako bi se s njima susrela na otvorenom. Ponovo potrča uz put.

Jan se opušteno naslonio na kameni zid severnog dvorišta, pušeći cigaretu. Kada je ona počela da se približava, on se odmakao od zida, ali nije krenuo ka njoj.

„Gospođice Kesler, iscrpljujete i mene i sebe. Mislim da je došlo do nesporazuma."

Pored njega je bilo dovoljno mesta daprotrči, ali je nekako znala da bi on bio brz. Neka starica se muvala po dvorištu. Azijati su bili otišli.

„Kakav nesporazum? Tvoj gazda mi je pretio." Nije mogla da kontroliše glas koji joj je blago podrhtavao.

„Pretio vam?" Činilo se da ga ta pomisao zabavlja. „Čime? Da vas ubije dosadom? On samo želi da razgovara."

„Da, ako je potrebno i uz pomoć sile. On ima neko pogrešno mišljenje za koje bi hteo da mu ja kažem da je u pravu. I ne prihvata negativan odgovor."

„Tačno je da je postao prilično težak čovek. Tvrdoglav i očajnih manira. Pričao sam sa njim o tome. Žao mi je što vas je uplašio. Zaista mi nije namera da to omalovažim, ali on je bezopasan starac. Molim vas, vratite se i porazgovarajte sa njim. Siguran sam da mu je žao što je tako ispalo."

Prišao joj je bliže, a da uopšte nije izgledalo kao da se pomera, pa ona poče da pravi polukrug kako bi ga izbegla.

„Nikuda neću da idem s njim."

„Naravno da ne. Samo ne bismo voleli da se rastanemo kao neprijatelji."

Sada sd^se kretali paralelno u smeru iz kojeg su došli. Ana se malo opustila.

„Idem dole ka ulici. Ako hoće da izađe na trotoar da se pozdravimo, u redu."

„Trotoar je dobar predlog. Dovešću ga do kola, pa možete da razgovarate kroz prozor."

Jana prekide pojava velikog čoveka koji se dogegao iz dvorišta i sudario se sa njima. Bradonja. Razmeniše nekoliko reči tiho i na brzinu. Pokoškaše se i Jan zamahnu rukom kako bi se odbranio od ovog drugog. Začu se zveket i krupajlija pade na kolena.

Ana ustuknu korakdva, pokušavajući da shvati o čemu je reč. Ovo što se odvijalo pred njom bilo je prebrzo da bi mogla dobro da vidi. Bradonja se desnom rukom uhvati za levu, dok mu je tamna krv natapala rukav sakoa i lila niz prste. Na trotoaru pored njega, ležao je crni pištolj koji je njemu bio malo bliži nego Janu koji je još uvek bio na nogama. Nekoliko sekundi se ne pomeriše ni jedan ni drugi.

„Gospođice Kesler”, reče čovek koji je bio na kolenima ne skidajući pogled sa Holanđanina. „Molim vas, udaljite se.”

Ana je stajala kao ukopana. Pokušala je da shvati šta se dešava. Jan zadrža miran izraz lica, ali je videla kako on pogledom odmerava udaljenost od pištolja, od ovog drugog čoveka, od nje. Videla je, takođe, i sečivo dugačko nekoliko centimetara koje je držao u desnoj ruci priljubljenoj uz nogu.

„Zapamtićete”, reče Jan, „da me je ovaj čovek napao. Samo same branio.”

„Ana”, brzo reče bradonja, „Metju me je zamolio da pazim na tebe. Učini kako ti kažem. Udalji se od nas.”

Ona se odmaknu nekoliko metara. Činilo joj se da ovog čoveka koji kleči na zemlji bol u ruci uopšte ne ometa. Da je pao na kolena samo da bio bio bliže oružju. Sada mu je to služilo kao odstupnica. Ni jedan od njih dvojice nije mogao da dođe do pištolja, a da se ne nađe izložen udaru ovog drugog, a opet, nijedan se nije mogao povući i prepustiti oružje protivniku. Ana se osvrnu nadajući se da će ugledati nekoga ko bi ovo mogao da prekine.

Zatim Jan poče da odstupa, ali ne niz stazu već uz dvorišni puteljak, slobodne ruke na grudima kao da se sprema da je zavuče u unutrašnjost sakoa, ali to ne učini. Onaj drugi priđe bliže pištolju, čak i pruži ruku, ali se potrudi da pokaže kako to više neće činiti.

„Gospođice Kesler”, reče Jan. „Žao mi je što se naš posao završava na ovakav način. Molim vas, razmislite o svim opcijama. I čuvajte se ovog čoveka, očigledno je opasan. U stvari, malo ću sačekati ukoliko želite neometano da se udaljite.”

Baš lepo od njih dvojice što toliko brinu o njoj.

„Mislim, Jane, da će najbolje biti da se udaljiš. Pre nego što se dogodi nešto još gore.”

„U redu.” On joj se osmehnu. „Molim te, budi oprezna.”

Nije otišao na desnu stranu, u dvorište, već je produžio uz stazu i prošao kroz luk u zidu koji Ana uopšte nije ni bila videla. Nestade, bogzna kuda.

Bradonja se, sa pištoljem u rukama, istog trena nađe na nogama i zagleda se u prolaz, pa oko sebe, ne obraćajući pažnju na Anu. „Jako krvarite”, reče ona.

On baci pogled na svoj natopljeni rukav i klimnu glavom.

„Glup sam. Nisam znao da će biti tako brz.”

„Da li ste pokušali da ga ubijete?”

„Ne. To bi bilo jednostavno, jer je bio potpuno usredsređen na vas. Pokušao sam da ga savladam, ali je bio suviše brz. Sreća moja

Ida me nije ubio. Uzgred, ja sam Beni. Izvinite zbog ovoga.”

I dalje jedva da je gledao u nju. Ona shvati da bi trebalo da ga se plaši, ali

nije osećala strah; da li joj je instinkt tako govorio ili je (razlog tome bila emotivna iscrpljenost, nije bila sigurna.

„Da li vas je zaista poslao Metju?”

„Nije, nego njegov deda, ali na Metjuovu molbu. Taj vas momak valjda voli, ili tako nešto.”

Ana oseti vrtoglavicu, a zatim joj pripade muka. Bila je šokirana. Želela je da sedne na trotoar i zaplače.

„Trebalo bi da krenemo”, reče Beni. „Možemo da uhvatimo taksi u Sto desetoj ulici.”

„Kuda idemo?”

„Prvo u bolnicu. A zatim na neko mesto na kome ćete biti sigurni. Za vas su se zainteresovali neki ljudi koji bolje da nisu.”

20

Nije mu se sviđalo što je peron toliko prazan. Metju se držao odluke da ne putuje podzemnom železnicom u kasne sate, ali kako je bilo prosto nemoguće naći taksi u blizini stanice Grand central on je spontano krenuo niz dugačke stepenice, pa kroz okretna vrata. Na gornjem nivou bilo je nekoliko ljudi koji su izlazili iz vozova ili išli ka širokom izlazu na zapadnoj strani koji je vodio ka Tajms skveru. Sišao je na peron odakle su išli vozovi za predgrađe koji je bio gotovo prazan ne računajući beskućnika sa prljavom maramom crvene boje, koji je mrmljao sebi u bradu. Nervozan i neispavan, Metju je odšetao prljavim betonskim pločnikom ka severnoj strani.

Moraš se izlečiti.

Već danima ne misli ni na šta drugo osim na ovu napornu poteru. Padali su mu na pamet otac i Ana, ali ne u dovoljnoj meri da mu skrenu misli. Automatsku sekretaricu je proverio tek kada se vratio iz Grčke i pogodilo ga je što je na njoj našao samo dve poruke od majke koja se ljutila što se nije javljao. Treća poruka bila je od Ane. Govorila je o nekoj istrazi koju vodi i da bi mogli da uporede beleške kada se on vrati. Nije bilo topline u njenom glasu - bila je veoma poslovna - ali je bio zadovoljan što je uopšte zvala. Otišao je pravo kod roditelja, a potom u svoj stan odakle je pokušao da joj telefonira, ali se niko nije javljao na telefon.

Uprkos tome što je majka tvrdila suprotno, otac je delovao snažnije. Bio je rumeniji, imao je više energije, a i osećao se dovoljno dobro da Metjua napadne što je nestao. Atmosfera je bila napeta, ali su se i on i oni kasnije osećali bolje. Pošto je sutradan neizostavno morao da se pojavi na poslu, Metju se posle večere vozom vratio u grad. Telo mu se još uvek nije bilo priviklo na vremensku razliku, pa ga je iscrpljenost, zajedno sa emotivnim i putnim stresom, dovela u neko čudno nadrealno stanje. Oči su mu se sklapale, ali mu je srce lupalo. Poneka boja, ili oblik lica, iskočili bi iz zamućene gomile koju je video pred sobom. Obavezno mora da se naspava.

Grupa dece se vukla niz stepenice noseći bučan kasetofon; bili su odeveni u široke farmerke sa kačketima na glavi, folirali su se i psovali, pretvarajući se da su pijani. Metju se odmače od njih. Iz tunela se začuo zvuk voza broj šest.

Moraš se izlečiti.

Gotovo da je mislio da i jeste. Negde iza njega su ostale one magične oči i ona slojevita misterija, u nekom snolikom svetu kroz koji je nakratko prošao. Znao je

da ikona nije bila u Grčkoj, ali je osećao da ju je tamo ostavio. Pripadala je toj kulturi; njena lepota i različitost nisu pripadale ovom mestu bez istorije. U Solunu su se stapale prošlost i sadašnjost. Njujork je uništio prošlost, čak pojedinačnu prošlost, njegovu sopstvenu prošlost. Bila je izgubljena, ostavljena na nekoj traci sa pristiglim prtljagom. Nikada mu se to nije desilo. Nije bilo takve magije.

Haotičnih misli seo je na drvenu klupu ne bi li se smirio. Umor je bio kriv, bunilo traumatizovanog uma. Nije mogao da se kontroliše. Pokušavao je da snagom volje savlada to emotivno stanje i da se oslobodi delikatno preosetljivog stanja svesti, i skoro da mu je pošlo za rukom. Ali bio su to beli šum, buka i bes, besmisao. Ujutro će sve imati smisla.

Podigavši pogled ugledao je krupnu priliku nad sobom.

„Isus zna tvoje grehe. Njega ne možeš lagati!"

Metju se trže, udarivši već povređenim leđima u naslon klupe. Ludak zakrvavljenih očiju gledao je kroz njega, a od njegovog smrada su mu obamrla čula. Mrmljanje se pretvorilo u viku.

„Siguran sam da si u pravu."

„Tvoj Otac zna kada lažeš. On vidi tvoje srce."

Buka se prolomila stanicom kada voz iz predgrađa izjurio iz tunela. Nije bilo normalnog načina da Metju zaobiđe beskućnika propovednika, osim da preskoči klupu i potrči preko štrokave platforme ka žutoj liniji. Svetlost voza približavala se putujući betonskim pločama belog zida, a zatim je pored Metjua proletelo četvrtasto pročelje voza. Glas onog propovednika grmeo je iz pozadine.

„Pričao mi je o tebi. Ti pripadaš izgubljenima. Tvoji gresi su veliki, ali je kod Isusa sve moguće. Pokaj se i postani jedno sa Gospodom."

Pokraj njega prođe nekoliko vagona sa izgrebanim prozorima, fluorescentnim svetlom i narandžastim sedištima na kojima je sedelo veoma malo ljudi. Voz je usporio i Metju se nađe oči u oči sa nepoznatom prilikom, licem koje se pojavilo i ubrzo mu se izgubilo iz vidokruga. Primetio je velike, tamnosmeđe oči, uplašene ili tužne, pola lica bez pigmenta. Samo su se pojavile i nestale, ali je Metju pretrnuo od glave do pete. Video je već to lice, te oči. Možda u snu.

Voz stade i vrata se otvoriše pred njim. On uđe, ali nije seo; okrenuo se ka peronu. Onaj divovski beskućnik još uvek je stajao pored klupe i ponovo mrmljao ne gledajući više ka Metjuu. Nekako se manje plašio njegovog ludila nego onog lica koje je video na prozoru i skoro da je odlučio da izađe iz voza kada se vrata zatvoriše i voz krenu. Uhvati se za šipku da ne bi pao.

U tom vagonu nije bilo nikoga, a u onom ispred sedele su samo dve starije žene. Metju se čvrsto držao za čeličnu šipku, zureći u prozore koji su se, ispred vagona, nizali jedan za drugim, i čekao da se ponovo pojavi ona utvara. Ili neka nova

pretnja. Sada se pokajao zbog svega - zbog svakog događaja i svake odluke koja ga je uvlačila sve dublje u ovu krvavu poteru i odvlačila od monotonije i udobnosti života na koji je navikao. Kad bi samo mogao ponovo da brine o situaciji na poslu ili nekoj devojci koja mu je pravila probleme. Nijeio u stanju da podnese tu iscrpljujuću opsesiju, taj strah, tu bednu paranoju. Ništa se nije dogodilo. Možda i jeste video nekakvo lice. Jeste ga maltretirao beskućnik. Pa, šta? Svaki susret mu je postao težak i u svakom od njih je počeo da traži prikriveno značenje.

Još nekoliko ljudi je izašlo s njim u Sedamdeset sedmoj ulici. Kao gonjen demonima, Metju pojuri uz stepenice i nađe se na ulici osvetljenoj uličnom rasvetom. Avenija Leksington, duž koje su se nalazile cvećare, kafići i kopirnice, u jedan sat posle ponoći bila je prazna. Uplaši ga škripa koju oseti pred nogama; neki taksi koji je skretao u Osamdesetu ulicu gotovo ga pregazi. Prazne bočne uličice bile su još gore. Dan je bio topao, ali on oseti jezu. Možda je bio bolestan. Na Drugoj aveniji je, zbog restorana i delikatesnih radnji otvorenih dvadeset četiri sata, bilo više ljudi i on se malo opustio. Ušavši u svoju zgradu ispustio je ključeve na crnobeli pod, brzo ih podigao pa ponovo ispustio, glasno psujući u akustičnom holu. Probudiće komšije, ukoliko je iko od njih uopšte i bio kod kuće. Jedva da je poznavao ostale stanare. Nije bilo nikoga kome bi se obratio za pomoć.

Popevši se na prvi sprat, otključa obe brave i uđe u svoju prenatrpanu kuhinju. Bilo mu je potrebno nekoliko sekundi da shvati da nešto nije u redu. Svetla su bila upaljena. A zatim se odnekle začuo neki zvuk, veoma tih korak, škripanje poda. Počeo je da traži nešto što bi mđf lo polužiti kao oružje, kad ga ona pozva.

„Metju."

Ana se pojavi iz spavaće sobe; izgledala je onako kako se on osećao: kosa razbarušena, tamni podočnjaci, odeća koja je izgledala kao da je u njoj spavala. On pomisli kako je prelepa.

„Kako si ušla?"

„Beni me je pustio."

„Beni."

„Ezraki. Nemoj mi sad reći kako ne poznaješ Benija."

On se priseti tog imena. Izraelac, prijatelj njegovog dede koji se bavio istraživanjem tržišta ili tako nečim. Bivši pripadnik Mosada, ako je ijedan od njih bio zaista bivši u bilo čemu.

„Da, znam ga. Ali mu nisam nikada dao ključeve od svog stana."

„On ima ovaj ogroman komplet priručnih ključeva i tvrdi da njima može da otvori osamdeset posto brava u Njujorku."

„To je utešno. Zašto te je doveo ovamo?"

„Uvalila sam se u nepriliku." Pokušala je da zvuči opušteno, ali je izdade

glas. „Mislio je da ne treba odmah da se vratim kući.” Metju je brzo zaključao beskorisne brave i okrenuo se ka njoj upravo u trenutku kada je naletela na njega udarivši čelom o njegovu bradu.

„Izvini.”

„U redu je.”

Nekoliko minuta ju je držao u čvrstom zagrljaju, prstiju pritisnutih na njena rebra. Bilo je čudno što je usred takve agonije bilo moguće pružiti i osetiti takvu utehu. Glava mu je bila puna svih objašnjenja, opravdanja, molbi kojima bi ponovo mogao zadobiti njeno poverenje, a sve su, čak i njemu samome, zvučale manjkave i neubedljive. Ipak, eto je tu. Bez objašnjenja, bez izvinjenja. Navratu je osećao njen vreo dah i miris šampona od aloje.

„Osećam se tako glupo”, reče ona u njegovu kragnu. „I tako me je strah.”

„Reci mi šta se dogodilo.”

Ona ga je polako pustila i sela za kuhinjski sto. Stavi je vodu za čaj koji će piti dok mu bude pričala o Rozentalu, Del Karosu i susretu u katedrali. Kada je na red stigla priča o njegovim nesrećnim doživljajima u Grčkoj, već je bilo tri sata ujutro. Preko stola ju je držao za ruke, tresući se od umora.

„Ne mogu da verujem da si krenula da tragaš za tim tipom posle onog govora koji si mi održala prošle nedelje.”

„Mislila sam da je on samo neki stari kolekcionar”, odgovori ona. „Nije delovalo opasno. Mislila sam da ću možda saznati ponešto.” „I saznala si”, nasmeja se on.

„Da, ponešto. Ne zaboravi na to koje izvor informacija. Morala sam i sama da razvežem jezik i da se pretvaram da znam tajne. Pitam se hoće li doći da me traže.”

„Ne verujem. Ne sada kad znaju da ima ljudi koji te štite.” „Možda misle da znam gde je ikona.”

„Šta misli Beni?”

„Isto što i ti. Da su hteli da me se dočepaju kad im se pružila prilika, ali da neće pokušati ponovo. Da oni žele samo ikonu. Ta prokleta stvar me progoni čak i sada kad sam je izbacila iz kuće.” To je zato što si me pustila u svoj život, pomislio je Matju, ali ništa nije rekao. Cutali su nekoliko trenutaka.

„Znači nestali su?”, Ana ponovo progovori. „Ikona i tvoj kum.” „Izgleda da je tako. Ja, u stvari, mislim da znam gde je on.” „Stvarno, gde? Ne, nemoj da mi kažeš.”

„Ne pada mi na pamet da ti kažem. Zapravo, trudim se koliko mogu da sve ovo ostavim iza sebe.”

Ona ga čvrsto steže za ruku.

„Upravo to je ono što treba da uradimo.”

„Tako sam umoran.”

„Treba da spavaš. Ja sada mogu da idem.”

„Šta pričaš ti?”

„Sigurna sam da je sada bezbedno. Potrebno ti je vremena da sabereš misli.”

„Nigde ti ne ideš. Ne ispuštam te iz vida.”

„Dobro.” Osmehnula mu se. „Ali nisam sigurna da mogu da spavam. Plašim se da ću imati košmarne snove o ljudima koji me jure.”

„Meni se večeras učinilo kao da me neko prati.”

„Kada?^#

„Ranije. U metrou, dok sam se vraćao kući. Ne brini, nije niko. Paranoja, ali sam zaista imao osećaj da me neko ili nešto prati.” „Proždire te sve ovo. Molim te, reci mi da ćeš prestati time da se baviš.”

„Hoću”, reče on tonom koji je čak i njemu samome zvučao ubedljivo. „Moram, nisam ja stvoren za ovo.”

Ona dođe do njega i ponovo ga zagrli. „Obećaj mi.”

„Obećavam sam sebi. Zelim da izađem iz svega ovoga.” On zatvori oči. „Samo molim Boga da nas ostave s mirom.”

„To je mogao biti on. To je vrlo lako mogao biti on.”

Izašli su iz kafića i vratili se u auto da bi Beni mogao da zapali cigaretu. Kako bilo da bilo, odatle se pružao bolji pogleda na Metjuovu ulicu. Još uvek se nisu pojavili ni on ni Ana, i Andreas je to shvatio kao mogući znak pomirenja.

„Ali, ne možeš biti siguran”, reče Andreas.

„Kako bih mogao biti siguran?”, Beni zalupi vrata i odmah zapali cigaretu. Leva nadlaktica mu je bila u zavoju i otežavala mu pokrete. „Nikada ga nisam video, samo njegove fotografije. Svi starci liče jedan na drugog.”

„Zašto onda misliš da bi to mogao biti on?”

„Ličio je. A i on bi imao uza se nekoga nalik tom Holanđaninu. Zašto je običnom kolekcionaru potreban neko takav?”

„Nije on običan kolekcionar. On je, u svakom slučaju, opasan čovek. Što ne znači da je to Miler.”

„Keslerova misli da jeste.”

„Na osnovu čega?”

„Na osnovu ženske intuicije? Ne znam; bila je previše potresena da bih je propitivao kako treba. Ali je on, očigledno, priznao da je pre mnogo godina video ikonu. I ne samo video. Stekla je utisak da je proveo vreme u njenoj blizini, možda, čak, i da ju je posedovao. A kada je pokušao da je se otarasi, optužila ga je da je ukrao sliku. Samo da bi videla njegovu reakciju.”

„U čemu je, očigledno, i uspela.”

„O, da. Nakon toga je pokazao veliku želju da nastave razgovor. Uspeo je da je jako uplaši. Pretpostavljam da je i ona njega, na neki način.”

„Nisam ni znao da ona uopšte i zna za Milera.”

„Ne zna ga po imenu. Ali, nije ona glupa. Čula je da se nešto šuška. Njen deda je ikonu dobio kao ratni plen od nekog nacističkog oficira. Ne mora da zna kako se taj zvao, da bi pretpostavila da bi ovo mogao biti on.”

„Naravno. Nije joj bilo pametno da ga tako izaziva.”

„Nije znala sa čim ima posla.”

„Odlično što si bio prisutan.”

„Dobro je što si mi rekao da motrim na nju. Sada, možda, ponovo imamo Milera na oku. Ako je tako, sve neverne Tome, uključujući i mene, duguju ti izvinjenje.” Beni zamišljeno klimnu glavom, pušeći

igaretu. Bilo je nečega u pogledu njegovih tamnih očiju što je uznemirilo Andreasa.

„Ti si hteo da ga smakneš”, reče Andreas mada ga Beni ništa nije pitao. „Tamo usred crkve. Bio si siguran da je to Miler.”

„Sta mene briga za crkve? To mesto, ionako, više predstavlja muzej.”

„Znači, u pravu sam.”

„Da sam bio siguran, zašto da ne? Bilo bi rizično. Morao bih da smaknem i Holanđanina, a bilo je prisutno mnogo ljudi. S druge strane, koliko puta se čoveku ukazuje takva prilika?”

„Toliko si nepromišljen da me to zabrinjava. Počinjem da se pitam da li je trebalo da te uključim u celu priču.”

„Nepromišljen?” Beni mu dunu dim u lice. „Do sada je sve bila samo priča. Upadanje u prazne sobe. Pogrešne informacije. Jedini moj nepromišljen potez je što sam tu devojku izvukao iz opasnosti.”

„Izvini, dobar si bio tamo. Reč je o tome da ozbiljno shvatam to što pričaš, a to što čujem me uznemiruje.”

„Ne znam, zašto? Obojica znamo da taj čovek mora da umre. Uostalom, nije bitno, izgubio sam ga i bogzna hoćemo Ii ga više ikada^iaći.”

„Nisi ga izgubio, postarao si se za gospođicu Kesler. To je bila ispravna odluka. Sada si ranjen, a od mene u tuči nema mnogo koristi. A on ima tog telohranitelja. Sve je postalo suviše opasno.”

Beni ga je nekoliko sekundi netremice posmatrao.

„Hoćeš da kažeš da bi trebalo da odustanemo.”

„Da prijavimo vlastima. To sam govorio i Metjuu. Stvari nam ne idu na ruku,

a cilj nije vredan tolikog rizika.”

„Nas dvojica imamo različite ciljeve. Tvoj dečko je u nevinoj poteri za slikom i jedino što može da se desi, jeste da bude tužan ako u tome ne bude uspeo. I treba da mu kažeš da se kloni svega toga. Naš cilj je daleko jednostavniji.”

„Tvoj cilj.”

„Dobro, moj cilj. Jednostavan je, direktan, sasvim opravdan i ja sam u stanju da ga sprovedem.”

„Ali, ruka ti je u zavoju, a još uvek ne znamo da li jurimo pravog čoveka.”

„Proklet bio”, reče Beni, ugasivši cigaretu u pepeljari. „Upravo smo pričali o tome. Isečen sam dok sam radio ono što si me zamolio da uradim. Bilo bi mnogo jednostavnije da sam eliminisao onu dvojicu.”

„Idući put neće biti lako. Sada si im poznat.”

„Da li ti to pokušavaš da ubediš mene ili sebe? Tvoja je ideja bila da nađemo Milera. Sada smo blizu, a ti hoćeš da dignemo ruke. Sta si, kog đavola, tražio sve ovo vreme?”

Andreas pomisli kako je sigurno nešto u njegovom izrazu lica izazvalo to pitanje. Bez obzira na to koliko puta je u mislima prešao svoje putovanje, nije našao odgovor. Već pedeset godina sanja o tome kako će se suočiti s Milerom. To želi još uvek, nesvesno, kao što želi da diše. Ipak, nešto se promenilo. Ponekad je tako jasno bio u stanju da prizove u sećanje lik svoga brata Mikalisa dok je bio dečak, da mu se činilo da ga je video pre nekoliko dana kako mu trči u susret preko trga: njegove tamne, okrugle oči, mršave ruke i noge, razbarušena kosa, mali ožiljak koji mu je naneo kamen koji je Andreas nespretno bacio. Međutim, lik vatrenog Mikalisa iz rata, mladog čoveka koji je u crkvi postao mučenik, dosegao je neuhvatljivost tipičnu za mitove. Tako je bilo i sa ostalima. Stefano, Glikerija, hrabri Giorgis, jadni nesrećnik Kosta - svi mrtvi postali su samo blede uspomene. Događaji su mu ostali urezani u pamćenje i znao je da predstavljaju stvarna sećanja, ali su se učesnici pretvorili u duhove, kao da se u stvarnom životu ne bi mogla dogoditi takva hrabrost, izdaja ili tuga. Čak je kapetan Elijas, okoreli ubica, poprimio nejasne obrise, kao neka uloga koju je nekada odigrao, a zatim je odbacio. Što, manjeviše, i jeste bio slučaj.

Za njega su sada bili stvarni samo bolešću razoreno telo njegovog sina, opasna dilema njegovog unuka. Mladi, bezobzirni Fotis bio je samo senka; stari pokvareni Fotis - Ijubazan, džangrizav, žedan života - to je bio čovek s kojim je sada morao da izađe nakraj. Teško je decenijama podgrevati želju za osvetom. Ko zna kada se moglo desiti da ga neka reč ili miris vrate u ta davna vremena? Još uvek se to događalo, ali ređe, i sve više svog vremena i energije je posvećivao živima, a tako i treba da bude. Želeo je da svakog od tih ljudi zaštiti od zla, od prošlosti, jedne od

drugih, a to je delovalo kao nemoguć zadatak, ali vredan truda, sam po sebi važan.

„Beni, ne bih želeo da se dečku nešto desi. I ne želim da se tebi desi još nešto.”

„Ti ne razmišljaš o tome da oni neće odustati bez obzira na to šta mi odlučili. Oni još uvek tragaju. Susret sa devojkom svedoči o *njihovoj* neopreznosti. Ona ništa ne zna, ali su i zbog same njene aluzije bili spremni da je ščepaju. Na koga će udariti idući put?”

„Sada znaju da smo im za petama. Biće oprezniji.”

„Ne bih se kladio u to. Ti starci se ne ponašaju logično kada je u pitanju ta slika.”

Tu je, svakako, bio u pravu. Tako blizu smrti, smatrali su da nemaju šta da izgube, a da mogu dobiti besmrtnost, u stvarnom ili duhovnom smislu. Bili su spremni na sve.

„Onda moramo da budemo oprezni. I da tražimo dodatnu zaštitu od policije."

„Najbolje ćemo se zaštititi ako se sami rešimo pretnje.”

„Prijatelju moj”, blago reče Andreas, za trenutak ne znajući šta želi da jpu kaže. „Imaš li sada nekoga ko ti je blizak? Ženu, ljubavnicu?”

„Kakve to ima veze sa bilo čim, kog đavola?”

„Gde ti je sin?”

„U Izraelu. Sa svojom majkom. Kako i priliči dobrim Jevrejima.”

„Zašto ti nisi s njima?”

„Razveli smo se pre mnogo godina. To znaš. Uostalom, više ne mogu da živim u toj zemlji. Mnogo je frakcija, a još uvek nemaju poverenje u mene. Ne mogu se naterati ni da odem u posetu.”

„Dolazi li dečko ovamo?”

„Dolazi. Ponekad me vidi, a ponekad ne. Šta hoćeš da kažeš, Spiridise? Da mi je potrebno ljubavi?"

„Porodica smiruje čoveka. Počinje da procenjuje rizike u odnosu na ono što može da izgubi. Čovek koji smatra da nema šta da izgubi, predstavlja moćno i opasno oružje. Tako sam se osećao kada sam ti se obratio pre dve nedelje. Više se ne osećam tako.”

Ćutali su neko vreme dok je Beni pušio treći „goloaz”. Aridreas se pokajao što mu je postavio lična pitanja, što mu je održao predavanje. Suviše je Beni star da bi se neko prema njenu ponašao na taj način. Neočekivano ga je savladalo neraspoloženje.

„Šta ćemo sa ono dvoje?" upita krupajlija, klimnuvši glavom u pravcu Metjuovog stana. „Ne mogu da izigravam telohranitelja, imam pametnija posla.”

„Gospođica Kesler bi trebalo da prijavi jučerašnji incident. Možda će dobiti

neku zaštitu. Možda će policija uspeti da nađe Del Karosa.”

„Zašto bi? On ništa nije učinio. Njegov čovek me je posekao kada sam mu prislonio pištolj uz rebra.”

„Možemo da je zamolimo da te ne spominje u izjavi, ako je to ono što te brine.”

„To mi je svejedno. Ja sam ovlašćeni privatni detektiv, pištolj je registrovan. Ali to može da bude loše za sve vas. Zašto ona razgovara sa kupcem nakon što je prodala sliku? Zašto deda osumnjičenog angažuje detektiva da prati devojku? Uostalom, ne bih se oslonio na policijsku zaštitu. Vrlo cicijaše u tom pogledu.”

„Metju može da se skloni u očevu kuću na neko vreme. Žena može da pođe s njim, ako hoće. Tamo će biti bezbedniji.”

„Hoćeš li ponovo nazvati onog tvog čoveka? Morison beše?”

„Da. Kada sam sinoć primio poruku bilo je prekasno. Sad ću da ga nazovem.”

„I reći ćeš mi ako je naišao na nešto što bi me zanimalo?”

„Možda.”

Beni besno dunu.

„Ne igraj se sa mnom, Spiridise, ili ću da dignem ruke od tebe.”

„To bi bilo tragično.”

21

Ovoga puta je Morison bio taj koji je tražio da se sretnu. Andreas mu se pridružio na uglu Pedesete ulice i Pete avenije, pod pretećom fasadom katedrale Svetog Patrika, pa su krenuli na istok ka mesti^gde je Morisona čekao sledeći susret.

„Kako ti je sin?"

„Mislim da ide nabolje", odgovori Andreas. „Neobjašnjivo." „Nije ni bitno. To je dobravest."

„Videćemo."

„A kako je tvoj unuk prošao na putu u Solun?"

„Roberte, molim te, imamo vremena za priču samo nekoliko blokova."

„Misliš da je ovo ćaskanje? Duboko se on zaglibio, prijatelju. U Grčkoj su dva čoveka mrtva, a tvoj drugar Dragumis je nestao." „Da li i ti sada vodiš tu istragu?"

„Ne. Samo sam radoznao."

„Ti samo, kako ono kažu, čuvaš svoje dupe."

„Naravno. Ja sam tvom unuku dao odobrenje za izlazak iz zemlje. Sada izgleda da je cela stvar eskalirala. Ne misliš da si dužan da mi odgovoriš na neka pitanja?"

„Znači, ne donosiš mi nikakve informacije?"

„Imam informacije. Ja verujem u razmenu. Takav sam čovek. Da razmenimo informacije, Endi."

U redu, onda. Andreas je razmišljao šta da mu kaže.

„Metju nije bio u blizini incidenta. Neko je pokušao da ubije Dragumisa u planinama. Postoji bar dvoje mrtvih, jedan od njih je njegov nećak. Tamošnje vlasti sumnjaju na organizaciju *17. novembar,* što znači da niko neće biti uhvaćen. Ja, lično, ne verujem da su oni u pitanju."

„Zašto?"

Stali su na semaforu na Park aveniji. Tetovirani kurir na biciklu je projurio niz Pedesetu ulicu, prekrstio se, a potom se žurno uključio u saobraćaj, tik ispred kamiona „brinks" koji je grmeo. Andreasa su zamarala Morisonova pitanja.

„Nećak je ubijen četrdeset peticom, a bio je tu i motociklista, što sve liči na 17. *novembar.* Ali, Dragumis je previše star i nebitan da bi im on bio meta, a i sve se dogodilo predaleko od Atine."

„Na koga sumnjaš?"

„Na svakoga. Fotis ima mnogo neprijatelja. Uostalom, ti sigurno znaš više od mene, pa zašto mi onda ne kažeš?”

„Ne znam toliko”, reče Morison dok su prelazili aveniju. „Identifikovali su drugog čoveka. Bio je u zatvoru po svim osnovama, od iznuđivanja do prodaje oružja. Bio je toliko deformisan da su najpre od njega pomislili da je tvoj prijatelj. Sada misle da su šešir i cigarete bili neka vrsta Dragumisove vizitkarte kojom daje do znanja tome ko ga je napao, ko god to bio, da je nadmudren.” „Kako se Fotis izvukao sa mesta događaja?”

„Nisam siguran. Našli su neki napušten auto u blizini malog aerodroma u Kozaniju.”

„Vratio se ovamo”, odlučno reče Andreas.

„Može biti. Pretpostavljam da će sada da se krije.”

„Hoće, ali će prvo da se vrati ovamo. Kažem ti, Roberte, ne verujem da je ta ikona ikada napustila Njujork.”

„To si u pravu.”

„I tu dolazimo do informacija koje ti poseduješ.”

„Njujorška policija propituje Dragumisove ljude, pogotovo onog koji je nestao nakon pljačke. Anton Markus, zvani Marčevski. Preksinoć su ga pokupili na aerodromu Kenedi. Imao je kod sebe lažni pasoš i deset hiljada u gotovini. On je, u stvari, tvrd orah, ništa neće da im kaže. Ali tu je neki tip za koga je on nekada radio, Vasilij Karov, trgovac alkoholom, član ruske mafije. Dragumis, očigledno,

„Kada je bila ta kupoprodaja?”

„Pre četiri dana.”

Što znači, pre nego što je Del Karos saterao Anu u ćošak. Ipak, iz tog se sastanka može zaključiti da on još uvek traga za ikonom. Kupio je pogrešnu sliku iako je znao da je pogrešna. Zašto? Da bi se Fotis opustio? Ikona je, dakle, i dalje bila kod Fotisa, nikada se nije ni rastajao s njom. Andreas je bio siguran u to.

Prešli su Drugu aveniju i neko vreme hodali u tišini. Starcu je bilo jasno da je sada trenutak da kaže sve što znao o Del Karosu i što je pretpostavljao u vezi sa Dragumisom. Da se reši ovih preostalih tajnih informacija i da zaista završi s tim. Ipak, oklevao je. Morison ga taknu po ramenu.

„Još nešto. Neki Feliks Martin je pre pet dana doputovao u Njujork iz Sijudad Meksika. Argentinski državljanin. Verovatno nije bitno. U Buenos Ajresu ih je, verovatno, na stotine pod tim imenom, ali je to jedan od pseudonima koje je nekada koristio taj tvoj Nemac. Samo sam mislio da ti to napomenem.”

Andreas mu ništa ne reče. Juče je odoleo Benijevim rečima i čak i sada bi voleo da pripada onim ljudima koji veruju u slučajnosti. Morison ponovo krenu, a Andreas uhvati korak. Izašli su na Petu aveniju u trenutku kada je svetlucava

popodnevna svetlost obasjavala crnobeli toranj zgrade Ujedinjenih nacija, a ogromni sivi šleper klizio niz reku Ist.

„Blok dalje odavde nalazi se odličan grčki restoran. Ići ćemo tamo jednom prilikom. Pa, Endi, želiš li još nešto da mi kažeš? Očigledno duboko razmišljaš o nečemu."

„Pokušavam da sklopim neke kockice."

„Javi mi ako budeš uspeo. Moram da idem."

„Hvala, Roberte. Obaveštavaću te."

„To bi ti bilo prvi put."

... iz Svete zemlje donela ju je Jelena, majka Konstantinova. Na odori poprskanoj svetom krvlju iz rana Spasioca dok je ležao u naručju svoje majke, pao ali uskoro da uskrsne. Od te odore odsečeno je parče umrljano krvlju i zakovano između dve ploče od čempresa. Na njima je Matijas, studijumski monah, naslikao lik svete

Bogorodice onako kako mu se javio u viziji, da bi svi koji je pogledaju znali daje to njeno pravo lice. Slikaje, zatim, izložena u crkvi Blaherni, iznad srebrnog kovčega u kome se čuvala ta odora i tu je učinila mnoga čuda, posebno u lečenju bolesnih iz Careve porodice i njegovih sledbenika. Slikaje iznošena iz crkve u vreme velikih muka i nošena u procesiji oko gradskih zidina, kako bi usadila hrabrost u srca branitelja...

Kada su tog zlog dana leta gospodnjeg 1453. Turci nevernici, zahvaljujući iscrpljenosti branitelja i neverništvu svojih saradnika, sravnili sa zemljom silni grad Konstantinopolis, crkva Blaherni je razorena i sveti predmeti koji su se u njoj nalazili, uništeni. Tadaje monah Lazar izložio život riziku ušavši u crkvu i uzevši iz zlatnog rama sa zida Svetu Bogorodicu koju je naslikao Matijas. Dok ga je Devica štitila svojom moći, Lazar je išao kroz plamen i pogrom, ostavio za sobom pali grad Konstantionopolj i odneo svetu sliku ka zapadu. Posle toga je godinama viđan širom nekadašnjeg carstva, nadživevši običan Ijudski vek, jer ga je čuvala Devica sa neba šireći Njegovo prisustvo, i kud god bi prošao umirivao bi i lečio bolesne i napaćene duše. Neki kažu daje otišao u Solun, a neki na Joaninu u Epiru, ali do dana današnjeg niko ne može sa sigurnošću da posvedoči o sudbini svete Bogorodice.

Joanes pažljivo savi stranice i vrati ih u koverat. Verovao je da će one biti njegova propusnica. U početku beše Reč. U kom će smeru ove Teodorosove reči pokrenuti dečka to nije mogao znati, ali morao je da pokuša nešto. Jedan glas se sada izdvojio od ostalih, apotreba da se jasno reaguje u nekom smeru postalaje sve očiglednija. Doneo je odluku da se povinuje tom glasu.

Nakon što je prostudirao kartu grada, odlučio se za voz iz Nju Džerzija, izgubio se u bleštavim tunelima i trgovima ispod stanice Pen, ali je na kraju našao peron sa koga kreće voz broj jedan kojim je otišao do Kolumbus Srkla. Odande je otišao preko Central parka ka svom odredištu. Tu se, takođe, izgubio u vijugavim stazama i puteljcima, ali nije bio suviše zabrinut. Ovako, početkom maja, park je bujao vegetacijom, unaokolo su bili razasuti bledi narcisi, tek procvale crvene lale, slatkasta cvast jabuka bele i ružičaste boje,rešnje, ljiljani. Nije bio ni svestan koliko lepo može da bude ovo mesto. I znao je da treba da mu se divi, čak i sada, upravo sada, usred ovog haosa. Uvek je to tako, da trenuci vanredne lepote idu ruku podruku s bolom u duši. Bio je to dar koji nije trebalo prezreti ili zanemariti i Joanes udahnu duboko i osmehnu se svemu oko sebe.

Otpustio je onog beskorisnog detektiva Džimija i prekinuo komunikaciju sa biskupom Makarijom. Nije čak ni odgovorio na poziv sekretarice Svetog sinoda grčke crkve. Svi oni su sve zabrljali. Svi koji su bili uključeni, mislili su samo na sebe - na svoje male, sebične planove. Ono što je bilo potrebno, bila je vizija i Joanes je otprilike znao šta treba da učini, samo nije znao kako. Znao je samo to da momak predstavlja ključ.

Široko muzejsko stepenište bilo je, kao i obično, puno studenata, turista, beskućnika, koji su pušili, pili gazirana pića i uživali u danu. Joanes se probio između njih i došao do centralnog ulaza, prošao kroz ogromno predvorje i došao do male niše koju je video kada je poslednji put bio tu. Na kraju se nalazio lift. Da bi se pokrenuo, bio je potreban ključ ili kartica, pa je sveštenik stao uz vrata i čekao, kao da je na mestu na kojem bi i trebalo da bude. U roku od deset minuta, pored njega se pojavi uredna sredovečna žena, sa naočarima i karticom oko vrata na kojoj je pisalo: Kerol Vos. Osmehnu seJoanesu.

„Znate li da je ovo lift za zaposlene?"

„Znam.” Znao je da se iza, ispod i između svega do čega je dopiralo oko običnog posetioca pružao čitav jedan svet hodnika i prostorija. Kao u katedrali ili manastiru. Unutarnje svetilište. „Idem da se nađem sa jednim od kustosa.”

„Trebalo je da siđe dole i sačeka vas. S kim treba da se vidite?”

„Sa Metjuom Spirom.”

„O, Metju je moj prijatelj. Radimo u istom odseku. Ali, žao mi je što moram da vam kažem da on danas nije ovde. Ne znam, u stvari, ni kada se vraća.”

„Zaista. Kakva šteta. Kažete da ste mu prijateljica?”

„Takoje."

Bio je lišio sebe svake pomoći oko istrage. Nije se mogao nadati da će sam pronaći mladića i sada se mora osloniti na višu silu. Šta god da se desi, za to postoji neki razlog. Glas mu je tiho ali odlučno šaputao: *Veruj joj.* Joanes izvuče iz džepa

koverat i pruži joj ga.

„Hoćete li mu, molim vas, dati ovo kada ga budete videli?"

„Hm, naravno, zašto da ne." Ona uze koverat.

„Veoma je važno da to dobije. Što pre. Takođe je od presudnog značaja da to ne vidi niko osim Metjua. Molim vas da imate razumevanja."

Ona je, kao i on, bila tiha duša, i po njegovoj tišini shvati koliko mu je ovo hitno.

„Obećavam da nikome neću pokazati. Ali, kada ću Metjua videti, to ne znam."

„Siguran sam da će se uskoro vratiti. Polažem nade u to, i u vas. Bog vas blagoslovio." On se okrete i udalji pre nego što je uspela da mu odgovori, ali je na nju ostavio utisak. Nije ona žena koja bi se oglušila o dužnost koju joj je poverio.

Nebo nad avenijom sada je imalo čudan izgled. Dokje na južnoj strani još uvek bilo plave boje, na severu su se sakupljali zlokobni sivi oblaci. Joanes nije mogao da odredi na koju se stranu kreću niti kakvo će vreme biti uveče. Još jednom će prošetati parkom, uživati dok još može, pre nego što ponovo bude morao da prione na svoj užasan zadatak.

Prinudno zatočeništvo kod njegove porodice, izazivalo je kod nje, istovremeno, nekakvu dirljivu intimnost, ali i izluđujuću klaustrofobiju. Otac mu je bio bolestan, mada manje nego što je mislila i još uvek veoma zgodan čovek, na neki grublji način nego Metju. Boravio je u svojoj radnoj sobi, čitao ili spavao, i povremeno primao posete. Kada su stigli prethodne noći, Metjuova majka je Anu najpre ostavila samu, da bi ceo naredni dan provela sa njom. Svakih sat i po je pokušavala da je nahrani. Svašta ju je pitala o Metjuu, kao da je Ana njegova supruga ili dugogodišnja devojka, a ne neko ko ga je upoznao pre svega nekoliko nedelja, neko ko je osećao da bi ga mogao voleti iako ga još uvek ne poznaje.

„Sviđaš joj se", reče Metju kada su se nakratko našli nasamo, jer mu je majka bila u kupovini, a otac spavao.

„Zato se mršti na mene?"

„Ona uvek ima takav izraz lica. Voli da priča s tobom."

„Pokušava da sazna šta se dešava."

„Ne brini, nije zaista zainteresovana."

„Uostalom, kakve ima veze da li joj se sviđam ili ne?"

„Nikakve, ali joj se sviđaš. Veruj mi."

„Da li bih sada, nakon svega, sedela ovde u kuhinji tvojih roditelja da ti ne verujem?"

On je poljubi, a njeno telo to prihvati istog trena, uprkos tome što se nisu suzdržavali ni prethodne dve noći. Jedva su uspeli da stignu da gostinske sobe koja je nekada bila njegova soba. Bilo je nečeg neobjašnjivo zabranjenog u ideji da to rade popodne u roditeljskoj kući, dok mu otac spava u prizemlju. Bilo joj je jasno da nije u pitanju samo strast, već da se mešaju i želja za olakšanjem i utehom, ali to ni u kom slučaju nije umanjivalo intenzitet niti užitak u seksu.

Metju zaspa nakon nekoliko minuta, još uvek pokušavajući da se oporavi od neispavanosti. Ana je malo sačekala, gledajući ga kako diše, pomilovala ga po ruci udišući njegov miris. Njena prijateljica Idit tvrdila je da nije bitan ni fizički izgled ni inteligencija, niti bilo šta drugo; tajna privlačnosti bila je u mirisima. Ana se pitala da li je to istina. Izvukla se iz kreveta i otišla do svoje torbe da iz nje iskopa paklo „marlbora" i upaljač. Sela je kraj prozora, otvorila ga nekoliko centimetara, pripalila cigaretu, dunula nekoliko dimova u prohladan vazduh i pokušala da sredi misli.

Ono što joj je zaista bilo potrebno, jeste da dandva bude sama, daleko od svih, uključujući i Metjua, da razmisli o svemu ovome. Obećali su jedno drugome da će prestati da se bave ikonom, ali su je pojedine stvari proganjale već danima. Ono ime koje je videla u dedinom dnevniku, nagoveštaji koje je davao Del Karos, njegov strah u vezi s tim šta ona zna, što ga je nagnalo da kaže više nego što je trebalo. Pre osam godina, kada je takođe bio veoma bolestan, njen deda je polusvesno prolazio kroz agoniju dikme u vezi sa krivicom za smrt njenog oca. Nije to bilo ništa novo, ona je pokušala da ga smiri, ali je on bio neutešan. Trebalo je da ja budem na njegovom mestu, stalno je ponavljao. Kao da smrt nije dolazila nasumice, već da je nekim ljudima suđeno da umru. Ona je to pripisala krivici i groznici koja ga je tresla, ali joj je, kao i neki drugi detalji, i to ostalo urezano u sećanje.

Sta sa svim tim? Mogla bi da dogovori još jedan sastanak sa Del Karosom, ali to bi bilo ludilo, a i on sigurno ne bi pristao. Mogla je da odustane od svega i da se nada da će biti uhvaćen, da će istina izaći na videlo na neki drugi način. Da li je bila spremna na istinu ma kakva ona bila? Možda bi bilo bolje kad bi on ponovo nestao, kada bi sve to ostala misterija?

„Sta radiš?", oglasio se Metju iz kreveta. U glasu mu se osećala veća uznemirenost nego što je očekivala.

„O, ludujem."

„To bi trebalo da prepustiš meni."

„Dušo, ja sam poludela mnogo pre nego što sam tebe upoznala."

„A, kako bi bilo da se vratiš ovamo?"

Da, stvarno, kako bi bilo? Ostala je još nekoliko sekundi, dovršila cigaretu, razmišljajući sada o sebi i Metjuu i da li to što postoji među njima, šta god to bilo, može da opstane kada prođe trenutna kriza kojom su vladale naglašene emocije.

Hoće li značiti jedno drugome i kada prođe sve ovo uzbuđenje, kada se vrati dosadna rutina svakodnevice? Kad ikona bude bezbedna i kada zaista prestanu njome da se bave? Da li je zaista želela da zna? Bolje da uživa u ovome dok još traje. Ugasila je opušak na simsu, ustala i vratila mu se.

22

Bolnica u Kvinsu nije bila tako impresivna kao ona na Menhetnu. Bila je starija, prljavija, čak i lošije organizovana, ako je to moguće. Andreas ode na osmi sprat liftom koji mu je preteći vibrirao pod nogama. Umorna medicinska sestra Jamajčanka koja se vozila s njim, nije na to obraćala pažnju.

Misli su mu ponovo bile zbrkane. Vesti koje mu je Morison saopštio odzvanjale su mu u ušima i stavljale njegovu volju na probu. Bilo mu je lako da sam sebi kaže kako se ništa nije promenilo, da ova poseta predstavlja, jednostavno, poslednji trzaj, neophodan potez kojim će očistiti savest i zadovoljiti znatiželju. Lako je reći, ali je teško u to poverovati. Najvažnije je bilo da ne umeša Benija i Metjua još više. Bar je u vezi sa tim bio rešen.

Sivozelenim hodnikom širio se miris bolesti, tipičan za bolnice. Ustajali vazduh, mokraća, sredstvo za čišćenje; miris koji je vraćao uspomene na posete ljudima koji su već odavno bili među mrtvima. Andreas lako nađe sobu. Čuo je da je prvih nekoliko dana pred vratima stajao policajac, ali pošto se pacijentovo stanje poboljšalo u dovoljnoj meri da je mogao biti podvrg ut istrazi, stražar je povučen. Oni su štitili informacije koje on poseduje, a ne njega. Kad ješao, Nikolas je podigao pogled ka njemu. Lice mu je bilo mršavo i bledo, tamne oči ispunjene brigom. Andreas je znao da bi ovaj ranjeni čovek mogao da zna šta se tačno dogodilo, kao i da je mala verovatnoća da će se obradovati što ga vidi.

„Mir, Niki”, reče on na ruskom, privukavši stolicu do kreveta. Ovaj se pomeri pod čaršavima, ali mu je infuzija koja mu je bila prikačena na levu ruku ograničavala pokrete. Debeli zavoj koji mu je obavijao grudi bio je vidljiv pod tankom plavom bolničkom pidžamom. Na noćnom stočiću stajala je vaza sa žutim lalama. Soba je bila podeljena paravanom i odvajala Nikolasov krevet od kreveta kraj zida u kojem je ležao drugi pacijent i gledao televiziju. Nikolas klimnu glavom, ali ništa ne reče.

„Sam sam”, pređe Andreas na engleski. „Hteo sam da vidim kako si.”

„Ziv sam”, reče on glasom jedva nešto jačim od šapata.

„Da. Moj unuk je, delom, zaslužan za to.” Nikolas ga belo pogleda. „Metju. Otišao je tog jutra u posetu svome kumu i našao tebe kako ležiš na podu, u krvi. Držao ti je peškir na rani sve dok nije stigla hitna pomoć. Niko ti nije rekao?"

„Policija je postavljala pitanja. Nisu mi mnogo rekli."

„Niko ti nije dolazio u posetu? Niko od Fotisovih ljudi nije došao da vidi

kako si?”

„Filip, onaj što vodi restoran. Samo on.”

„Da li ti je on doneo cveće?”

„Nije.” Nikolas se osmehnu. „Moja devojka je donela." „Odlično. Drago mi je da nisi sam.”

„Ona sad radi. Uskoro će da dođe."

„Neću se zadržavati.”

Nikolas pročisti grlo i opet promeni položaj očigledno još u bolovima.

„Nisam znao da je Metju to uradio. Zahvalan sam mu.”

„Sada on ima problema. Metju, sa policijom. Misle da je on, na neki način, umešan u tu pljačku?”

„Da li je uhapšen?"

„Nije. Nemaju nikakve dokaze koji bi ukazivali na njega. Međutim, pošto je Fotis nestao moglo bi se desiti da se unervoze i da odluče da neko mora preuzeti krivicu.”

„Ne razumem. Već su uhapsili Antona i Karova. Tako mi je rekla devojka. Zašto sada hoće još nekoga?”

„Daj, Niki, obojica znamo da tu postoji još nešto. A zna i policija. Karova je na to nagovorio Fotis. Zajedno su učestvovali u svemu tome, Anton, Karov, Dragumis. Svi osim tebe. Tebe su ostavili da popiješ metak.”

Nikolasovo lice se iskrivi u bolnu grimasu, a desnom rukom zgrabi čaršav.

„Svi, je li? Kako ja mogu da znam da nije i tvoj unuk. Da nisi i ti?”

Andreas mudro klimnu glavom.

„Ne krivim te što sumnjaš na mene. Vrlo dobro si znao da se Fotis i ja ne slažemo. Možda misliš da sam imao nekakav plan. Ali, svakako si svestan da nemaš zašto da kriviš Metjua.”

„Ništa ja ne znam. Kako bih išta mogao da znam kada ležim ovde?”

„Znaš li ko je pucao u tebe?”

„Nosili su maske. Nisam ih prepoznao.”

„Bravo!”, prezrivo se nasmeja Andreas. „Oni pokušaju da te ubiju, a ti i dalje čuvaš njihove tajne. Za to si obučen, je li tako? Da čuvaš tajne. Dobar si ti vojnik, Niki. To će reći o tebi kad budeš bio mrtav. Bio je dobar vojnik, koristan kao sredstvo. Čuvao je tajne.” „Idi do đavola.”

„Bar postoji ta žena koja će žaliti za tobom.”

„Uostalom, šta sve to tebe briga?”

„Rekao sam ti. Zbog momka.”

„Da, u redu, taj tvoj unuk je sve vreme bio sa Dragumisom, pričali su o toj ikoni. Možda je policija u pravu. Možda bi trebalo tako i da im kažem.”

Andreas se nagnu ka njemu i reče tihim glasom. „Fotis je iskoristio dečka. Kao što je iskoristio tebe, kao što je iskoristio mene već toliko puta. To mu je posao. To znaš i sam. Nije više vreme da ga braniš, moraš početi da misliš na sebe. Svi oni su te izdali. Sam sebi si jedini preostali prijatelj, osim ukoliko ne prihvatiš da mi veruješ, bar u izvesnoj meri."

„Je l' ti misliš da sam ja budala? Na sebe i pazim. Ne pokušavam njih da zaštitim, samo želim da ostanem živ."

„Ali ćutanje ti nije zaštita. Ništa nisi skrivio, a oni su ipak pokušali da te ubiju. Sada su u bekstvu. Dragumis se krije. Karov je u pritvoru, a posao mu je propao."

„Neko će doći na njegovo mesto. Ne znaš ti kako to ide kod nas. Ukoliko budem svedočio protiv bilo koga od njih, nikada mi neće biti oprošteno."

„Pitam se da li si u pravu. Karov je prihvatio nagodbu, svedoče-^ nje neće biti potrebno. A mislim da te niko neće kriviti zbog Antona nakon što je pucao na tebe. Ali, ostavi se toga. Ne tražim od tebe da svedočiš protiv bilo koga."

„Šta hoćeš, onda?"

„Vrlo je jednostavno. Želim da znam šta je Fotis smerao pre nego što si ga onog jutra ispratio na avion. Reci mi sve što možeš. Vidiš, to nije opasno pitanje."

„Već i sam razgovor s tobom može biti opasan."

„Pa, prekasno je da se od toga zaštitiš. Ti si ga odvezao na aerodrom, je li tako?"

Nikolas ga je pažljivo promatrao.

„Da. Ja sam ga vozio svuda. Anton očajno vozi."

„Rano ujutro." „Prerano. Imao je let u pola osam, a krenuli smo u četiri. To sam rekao policiji."

„Ja ne radim za policiju, Niki. Zašto tako rano? U to vreme je do aerodroma Kenedi potrebno dvadeset minuta."

„Voli da stiže ranije."

„Da li je nosio mnogo prtljaga? Bilo šta kabasto?"

„Nije. Imao je samo malu torbu i kofer."

Andreas zastade, pažljivo osmotri mladića. Vrati se na prethodno pitanje.

„Zašto tako rano?"

„Rekao sam ti."

„Prvo ste išli negde. Bili ste negde pre nego što ste otišli na aerodrom."

Rus se još više iznervirao. Pošto ne ume dobro da laže, Nikolas je mogao da bira između toga da ne kaže ništa ili da kaže istinu, a tim izborom nije bio zadovoljan.

„Prvo je otišao u grad. Na Menhetn."

„Zašto je išao tamo?”

„Ima nekoliko stanova. Nekada u njima odsedaju ljudi, a nekada u njima završava poslove s ljudima koji neće da dođu u Kvins. Otišli smo do jednog od njih. Morao je nešto da ostavi.”

„Šta?”

„Sliku koju je prodao. Veliko platno apstraktne umetnosti. Veče pre toga sam mu pomogao daje zapakuje. Ostavio ju je u tom stanu, a kupac je trebalo da dođe po nju.”

„Koliko je velika?”

„Ne znam. Dovoljno velika da mi puknu leđa dok sam je nosio uz te stepenice. Možda četiri ili pet kvadrata.”

„I, sve vreme si bio s njim? I u stanu?”

„Ne, morao je da telefonira ili tako nešto, ne sećam se. Ja sam se vratio u auto.”

„Razumem. A sada mi reci gde je taj stan?”

Kao što je i pretpostavljao, ovo je bilo pitanje na koje je Nikolas zaćutao. Nije otvoreno odbio da odgovori, ali je dugo ćutao, pogledavši ka vratima. Andreas je znao da će njihov razgovor biti gotov kada bude stigla medicinska sestra ili njegova devojka.

„Niki. Metju hoće tu ikonu da vrati u Grčku, da je vrati crkvi. Samo za to radi. Ja samo želim da mu pomognem u tome. Učinio je za tebe dobro delo. Ovi ostali su te ostavili da umreš, ne duguješ im ništa. Ćutanjem ne činiš sebi nikakvu uslugu. Mogao bi nam biti od velike pomoći. Mogao bi učiniti nešto za crkvu. Sta ćeš izabrati od toga?”

„Proklet bio”, prošaputa pacijent. „Govoriš kao Dragumis. Ne verujem ni tebi ni njemu. Reći ću ti zbog tog momka, zbog Metjua. U Dvadeset osmoj ulici, pored ” eće avenije. Siva zgrada u koju se ulazi sa severoistoka. Ne sećam se broja. Treći sprat, pozadi.”

„Hvala.”

„Molim vas, gospodine Spiridise, idite sada. Ne želim da budete ovde kada devojka stigne.”

„Naravno. Da li si policiji ispričao za taj stan?”

„Nisam.”

„Zašto?”

„Ne znam. Nešto mi je govorilo da to ne spominjem.” „Zahvalan sam ti, Niki, i neću prokockati tvoje poverenje. Drži se, dečko.”

„Uopšte ne bi trebalo da smo ovde. Juče je trebalo da odemo iz zemlje.”

Van Merov glas je nosio neki miran, lenji ton kojim je uvek hteo da kaže da

mu ništa nije bitno, ali sama činjenica da je to isto rekao dva puta za poslednja dvadeset četiri časa, ukazivalo je na to da mu nije baš svejedno. Del Karos se nije zaista plašio da bi se moglo desiti da ga Jan ostavi, ali je ipak morao da pokuša da ga malo smiri, da olakša njegovu profesionalnu savest. Jan je sebe smatrao čovekom koji postupa u skladu sa pravilima, ali je Del Karos znao da nije baš tako. Holanđanin je uživao u haosu još od svoje divlje mladosti provedene u Amsterdamu. Profesionalna obuka je kasnije došla na red, ali to je bila slaba zaštita.

„Nismo izloženi direktnoj opasnosti."

„To ne možete znati", bio je uporan Jan, pažljivo motreći na ulicu kroz šoferšajbnu. „Ne znate čime raspolažu. A moramo imati na umu i policiju."

„Oni će tragati za Del Karosom. Neće me naći pod tim imenom."

„Sastanak sa onom ženom nije bila pametna ideja."

„Već smo pričali o tome."

Do đavola s njim ako bude dozvolio da ga grdi Van Mer, ali je i sam znao da je susret sa tom ženom prošao loše. Tačno je da ona zna nešto, ali ne i gde se nalazi ikona, pa kakve onda ima veze sve ostalo? Stalno greši kada je ta porodica u pitanju, dopušta da mu gnev koji je osećao prema onom mrtvom starcu koji ga je opljačkao, pomućuje razum. Isto to je učinio i sa Ričardom, devojčinim ocem, onda kada je otišao u Karakas umesto svoga oca. Bankar je bio mudar i odmah je prozreo celu stvar: znao je da je ikona koju mu nude lažna, da je prava ona na zidu njegovog oca. Del Karos nije imao nameru nikoga da prevari, samo je čekao da mu stariji Kesler padne šaka. To što je sin došao umesto njega, pokvarilo je ceo plan, a okolnosti pod kojima je sastanak održan nisu pružili priliku da ga uzme kao taoca.

Osujećen, Del Karos je tada napravio istu grešku kao i nakon svih ovih godina sa njegovom ćerkom. Zagolicao je bankarevu maštu, uvredio mu oca, dao nekoliko nagoveštaja u vezi sa poslom, ali nije uspeo ni da ga naljuti niti da ga navede da otvori karte; samo mu je pružio priliku da poveže stvari o kojima nije imao pojma. Nakon sastanka, Del Karos se uspaničio i zatražio veliku uslugu. Tada mu se činilo da je to neophodno - bankar je previše znao - ali Del Karos nije sada mogao da laže samoga sebe kao što je tada to učinio. Tada je, u trenutku, bio izgubio svaku nadu da će uspeti da nađe ikonu, a jedino što je želeo da postigne bilo je da kazni staroga Keslera. Čin čiste okrutnosti. Dovoljno loše da bi na taj način protraćio život i energiju. Bilo je neoprostivo da sada, dvadeset godina kasnije, načini istu grešku sa ovom devojkom.

„Dva puta smo pričali o tome", ponovi on. „Ona je tražila da se vidimo. Nisam mogao da zanemarim mogućnost da bi ona mogla da zna nešto korisno."

„Spir je ključni čovek", bio je uporan Jan. „On je taj koji je blizak Dragumisu."

„Gde je on?”

„Da li si očekivao da uđem u voz i krenem za njim? Žena bi me poznala, a iz voza ne bih mogao da pobegnem. Zato sam pratio ovoga.” On klimnu glavom u pravcu hotela na kraju bloka.

„I siguran si da te nije video? Dobar je on, znaš.”

„Ako je toliko dobar, onda ne mogu biti siguran. Ali, mislim da me nije video.”

„I jutros je izašao?”

„Da, bio je odsutan nekoliko sati.”

„Zašto ga nisi pratio?”

„Čekao sam da ti stigneš, kao što smo se i dogovorili.”

„Da li je on sada unutra?”

„Jeste, osim ukoliko iz kuhinje ne može da se izađe na sporednu ulicu.”

„Možda i može.”

Jan mu uputi krajnje snishodljiv osmeh.

„Ti bi voleo da sam svuda u isto vreme. Možda bi trebalo da se izboriš sa svojim sebičlukom i zaposliš još ljudi. Ili da se osloniš na razum. Svaki put je koristio glavni ulaz. Previše brineš o pogrešnim stvarima.”

Del Karos se teškom mukom suzdrža da mu ne odgovori. Apsolutno je neprihvatljivo da mu se. on obraća na ovakav način, ali Jan ne obraća pažnju na konvencije odnosa poslodavac - zaposleni. Osim toga, starac je imao u vidu i mogućnost da je to posledica nervoze.

„Nadajmo se da si u pravu. On je poslednji trag koji nam je ostao.”

Paranoja je uobičajena za svakoga ko je predugo u igri i Andreas, takođe, nije bio imun na nju. Čovek koji je izašao iz vozila parkiranog pedeset metara od mesta gde je izašao iz taksija, mogao je biti bilo ko. Ipak, paranoja ume čoveku i da spase život, tako da je stari Grk prošao pored ulaza u koji je imao nameru da uđe i zašao iza ćoška na Treću aveniju.

Čudan kraj. Indijski restorani, jeftine kafane, bar jedan samački hotel. Nije to bio ni dobar ni loš kraj, već prolazno mesto - dobro za sakrivanje. Andreas iznenada pređe na drugu stranu avenije i osvrnu se kao da gleda da li mu dolazi neko vozilo sa južne strane. Covek koji je bio izašao iz nekog auta je takođe skrenuo na sever Trećom avenijom, ali je nastavio svojim putem ne osvrćući se.

Dok se spuštalo veče, Andreas ode Dvadeset devetom ulicom do Druge avenije; želeo je da proveri da li je u pravu. Zbog činjenice da je ranjiviji nego inače -Beni nije bio s njim i nije imao pištolj kod sebe - stoga i sumnjičaviji. Najbolje bi

bilo da se vrati u hotel, ali mu se činilo da je vreme koje ima na raspolaganju dragoceno, a i došao je čak ovamo. Nije hteo da dozvoli da ga savlada neki iracionalni strah. *Nađije,* naredio mu je Alekos, *izbacije iz Metjuovog života.* Skrenuvši u Dvadeset sedmu ulicu, uputio se nazad ka Trećoj aveniji, otišao jedan blok na sever i prešao Dvadeset osmu ulicu ka sivoj zgradi pored koje je ranije već bio prošao. Onaj parkirani auto više nije bio tu. Andreas još uvek nije bio odlučio šta će dalje kada se iz pomenute zgrade pojavi čovek: zdepast, jake brade, energično povlačeći dim cigarete koju je pušio. Kada je bacio opušak i počeo da poravnava plastične kante za otpatke, Andreas je to shvatio kao znak i bilo mu je jasno da je to njegov čovek.

„Oprostite, gospodine."

„Šta?" Kod neprivlačnog tipa odmah se javi sumnja.

„Trebalo bi da pogledam jedan stan u ovoj zgradi."

„Nema slobodnih stanova. Sve je izdato."

„Razumem. Trebalo bi da pogledam jedan od izdatih stanova. Zbog neke istrage."

Čovek se uspravi, ali je time malo šta postigao.

„Je li? A ko si ti, kog đavola?"

Andreas shvati da bi policijski inspektor odmah pokazao značku. Ipak, činilo se da bi uspeo da natera ovoga da sarađuje, samo ako bi uspeo da nađe pravi način.

„Treći sprat, stan sa zadnje strane. Iznajmljuje ga moj zemljak." Andreas zavuče ruku u džep po svoju staru kartu službe inostranih poslova. Bila je to impresivna stvarčica, veličine pasoša, kožnih korica sa zlatnim slovima i službenim pečatom pored fotografije stare deset godina. Pustio je mrgodnog nastojnika da je osmotri nekoliko sekundi, nadajući sa da čovek ne zna da čita grčki. „Fotis Dragumis. Vlada moje zemlje vrši istragu nad njim."

„Šta se to mene tiče? Nismo u tvojoj zemlji. Ovde ti je potreban sudski nalog."

„U procesu izdavanja je. U ovom gradu, to ide prilično sporo. Radije bih požurio. Veoma je bitno."

„Tebi. Meni nije." Čovek napući svoje debele usne, zatim pripali još jednu cigaretu. „Vrati sa kad buueš imao nalog." Dunu dim ka Andreasu i vrati se svom poslu.

„Čekanje me može stajati propuštene šanse. A i vi možete propustiti priliku."

„Kakvu priliku?"

„Priliku da profitirate."

Reči su smesta delovale i nastojnik izgubi koncentraciju kojom je do tada razmeštao kante.

„Kakav profit?”

„Da li želite da o tome ovde razgovaramo?”

Uđoše u predvorje, mada krupni nastojnik nije hteo da otvori ulazna vrata. Dok je vadio novčanik iz torbe, Andreas je bio svestan da je leđa izložio velikom prozoru spoljnih vrata. On izvadi novčanicu od dvadeset pet dolara, a zatim poče da okleva.

„Vi imate ključeve, je 1' tako?”

Čovek sleže ramenima.

„Da ili ne?”, odsečno reče Andreas.

„Ne bi trebalo da imam, ali ti prokleti stanari su stalno odsutni. Mora da se proveri da nešto ne curi, moraš biti u stanju da uđeš u stan, razumeš?”

„Znam.” Andreas mu dade novac. Nastojnik ostade predugo zagledan u pod. Starac izvadi još pet novčanica od po dvadeset dolara.

„Nećete ništa uzeti", bio je uporan debeljko. „Samo gledate, je l’ tako?”

„Tako je.” Razmišljaće o tome tek ako bude našao nešto što bi vredelo izneti.

Stan je bio mali. Samo dve sobe, od kojih je jedna bila spavaća sa starom komodom i uskim krevetom koji, očigledno, nije bio u upotrebi. Na svakom zidu one veće sobe visila je velika slika, jedan *i* pejzaž i tri apstraktne kompozicije. Uz malu sofu bio je prislonjen veliki, uzani, kartonski paket, otvoren na jednom kraju iz koga je provirivao zaštitni, plastični omotač sa balončićima. Andreas je morao da da još pedeset dolara nastojniku da bi ovaj sačekao u hodniku. Zatim ode do tog paketa. Unutra je bila plavozelena apstraktna kompozicija, velika koliko i kutija u kojoj se nalazila. Zavukavši ruku koliko god je mogao, Andreas poče da opipava poleđinu platna jer bi tu bilo više mesta na kome bi bilo moguće sakriti omanji, pljosnati predmet. Ništa. Ipak, zaštitni omotač od plastičnih balončića bio je većim delom izvučen iz kutije. Da li je Zmija u poslednjih nekoliko dana uzeo ikonu nazad? Da li je smatrao da je dovoljno nedelju dana da bude skrivena u paketu nasred sobe? Iako je znao, svakako jeste, da nastojnik nije čovek kome treba verovati? To nije ličilo na Fotisa.

Andreas se malo vrteo po sobi, posmatrao zidove, pod, plafon osvetljen večernjim svetlom koje je prodiralo kroz uzane, prašnjave prozore. Šta još? Pregledao je mali ormar u kome nije bilo ničega osim žičanih vešalica, ali je ipak prepipao i njegovu unutrašnjost u potrazi za tajnim pregradama. S mukom se spustio na kolena da bi proverio ispod sofe, podigao jastučiće, otvorio sve kredence u čajnoj kuhinji, iz časa u čas se osećajući sve budalastije. Pitanje je minuta kada će ga nastojnik izbaciti. Nešto tu nije kako treba, nešto je bilo malo iščašeno i shvatio bi šta samo kada bi imao malo više vremena. Stolice, stočić, sofa, ormar, slike.

Slike. Pejzaž nije išao uz apstraktno slikarstvo. To nije božio nikakav znak;

Fotis je sakupljao i jedno i drugo. Pejzaž je bio manji od ostale tri. Manji, ali uokviren velikim, dubokim ramom koji se nekoliko centimetara izdizao od površine zida. Andreas se pope na sofu, oprezno balansirajući na sunđerastoj podlozi, i skide sliku sa zida. Zatim siđe dole i okrete je na poleđinu. Bio je toliko uveren u uspeh da ga je zbunilo kada je video da je ram prazan. Bila je prave veličine. Bila su, čak, vidljiva i mesta na kojima se nešto trlo o unutarnji drveni ram. Bila je tu ikona ili nešto drugo, ali šta bi drugo moglo biti osim nje?

Andreas vrati sliku na zid. Umor ga je savladao, pa sede. Osetio je pospanost; samo se nasloni i utoni u zaborav. Još jedna od stvari koje je Fotis napustio. I opet je bio previše spor. Nikada neće uhvatiti Zmiju.

Nastojnik se obrati nekome u hodniku i Andreas skoči na noge. Brzo zaviri pod svaku od slika, tek toliko da bi se uverio da ničeg nije bilo iza njih, pa krenu ka vratima. U poslednjem trenutku shvati da je trebalo da se ogluši o nasn. jnikov nalog i da zaključa vrata.

U stan uđe mlađi čovek plave kose u kožnoj jakni, sa zatamnjenim naočarima i osmehom na licu. Isti onaj za koga je malopre mislio da ga prati. I verovatno, pomisli Andreas uplašeno, Holanđanin koji je isekao Benija. Iz sobe je mogao da izađe samo ako prođe pored njega, ali bi ga on stigao.

„Gospodine Spiridise, oprostite što kasnimo. Verovatno ste već pregledali sobu, ali ću vas zamoliti da imate razumevanja što ćemo mi to ponovo učiniti. Okrenite se, molim vas."

Andreas se lako oslobodi ruke kojom je ovaj krenuo da ga uhvati za rame, ali je bio previše spor da bi izbegao pesnicu koja ga udari u stomak. Nije ga jako udario, inače bi se našao na podu pokušavajući da dođe do vazduha kao riba na suvom. Udarac je bio toliko blag da ga je to gotovo uvredilo, kao da je bio predviđen za starog čoveka, ali je ipak bio dovoljno jak da se od njega Andreas nađe na kolenima, lagano dahćući. Tačke su mu igrale pred očima dok ga je ovaj stručno pretresao tražeći oružje koje nije našao.

„Vidim, vrlo smo samouvereni", promrmlja plavokosi napadač, uspravivši se. Nežno podiže Andreasa na noge. „Molim vas, slušajte me. Neće mi biti problem da vas povredim. Znam koliko ste sposobni i spreman sam na svaki vaš potez. Sedite tu i pokušajte da dođete do daha."

Od trenutka kad je seo, Andreasu je bilo potrebno nekoliko sekundi da primeti da je još neko ušao u sobu. Neki čovek, stariji od njega, u kaputu kakav je i sam imao na sebi. Tankih usana i prodornih plavih očiju. Bio je to jedan od onih momenata u životu kada se vreme pretvara u tren u kojem se godine ljušte poput mrtve kože, a godine su tek naborani omoti koji prekrivaju mladiće kakvi su nekada bili i kakvi na neki način još uvek jesu. Nije bilo bitno što je tog čoveka video samo

tričetiri puta, pre pedeset šest godina. Andreas je odmah prepoznao Milera. Stari Nemac ga je bezizražajno gledao.

„Del Karos", reče Andreas bez ikakvog razloga.

„Ako ti se tako više sviđa", odgovori on, glasom drugačijim nego što je on pamtio i akcentom upakovanim u godine i putovanja. „Nadam se da Jan nije bio previše grub prema tebi."6alkandovvnload.orq

Andreas požele da kaže nešto pakosno, ali ga je sprečio dah do kojeg je još uvek pokušavao da dođe. Znao je da će, kada prođe šok, uslediti strah, ali se nadao da će ostati priseban i hladne glave. Bilo mu je jasno da bi ga Holanđanin lako mogao povrediti, a verovatno će, na kraju, to i učiniti. Andreas se nije plašio bola, plašio se bruke. Cutanje mu je, sada, bilo saveznik. Ne sme ni da provocira niti dae ulaguje, nego da se trudi da dobije na vremenu i da se nada da će mu se ukazati neka šansa.

Jan je brzo sprovodio pretres, zagledajući ista mesta koja je Andreas već bio proverio, popeo se pored njega, prethodno se izvinivši, i skinuo pejzaž. On i Miler su nekoliko minuta razgledali unutrašnjost rama.

„Bila je ovde", reče Nemac, pogledavši Andreasa. „Pitam se gde je sada."

Iščekivanje koje im je čitao na licima, užasno ga je nerviralo.

„Kog bih đavola tražio ovde kad bih to znao?"

Nemac klimnu glavom u znak odobravanja.

„Mislio sam da ste zajedno u ovome, ti i Dragumis, ali sada vidim da nisam bio u pravu. Ponovo te je izdao, je li?"

Andreas shvati da budala ništa ne razume, ali tim bolje, neka i dalje ide tim putem.

„Ipak", nastavi Miler, „ti ga znaš bolje nego iko drugi. Verovatno pretpostavljaš koji je njegov sledeći potez, gde bi mogao biti sada."

Andreas odmahnu glavom, ne dajući nikakav jasan odgovor. Neka Miler misli šta hoće i šta god da misli može biti korisno. Miler. Neverovatno da sada stoji tu pred njim. Nekako nestvarno.

„A ako ne znaš ti", nastavi Nemac, „onda možda tvoj unuk. Možda je on taj koji zna. Možda su on i njegova devojka nešto krili od tebe. Šta misliš? Još uvek nemaš ništa da kažeš? Zašto se meni čini da biste vas troje mogli sklopiti slagalicu?"

Sada oprezno, pomisli Andreas. Ovo je upravo teren kojeg se plašio. Ništa ne pokazuj. Jan nešto prošaputa.

„Da", složi se Miler sa njim. „Vreme je da pođemo. Ovde se više ništa ne može. Ideš sa nama, kapetane. Daćemo ti malo vremena da razmisliš na koji način nam najbolje možeš pomoći."

Nije mogao ništa osim da krene. Bar će znati gde se nalaze. Holanđanin mu

je ponovo pomogao da se uspravi i stao iza njega. Miler izađe prvi.

„Čuvaj se tog nastojnika”, reče Andreas. „On je lopov.”

Jan se nasmeja.

23

Trebalo bi da porazgovaramo, gospodine Spire. Metju. Ne možemo više odlagati.”

Ana se oštro protivila njegovom odlasku u grad. Čak su i njegovi roditelji, koji u najvećoj meri nisu imali pojma šta se dešava, pokušali da ga spreče. Međutim, posao ga neće čekati zauvek. Nevins, šef njegovog odseka, ispoljio je veliko strpljenje u pogledu Metjuovog kontinuiranog izostajanja sa posla, ali je pravni savetnik i sazvao sastanak u vezi sa ikonom, iza kojeg je lako mogla uslediti kazna ili suspenzija. Obećao je Ani da će pravo iz voza otići u muzej, držati se po strani, i da će se vratiti što pre. Međutim, nakon što je pročitao stranice koje mu je Kerol ostavila u koverti na stolu, nikako nije bio u stanju da se usredsredi na posao, a čudni pogledi i uporna pitanja njegovih kolega su ga, na kraju, oterala iz kancelarije i odvela pravo u relativno mirno krilo islamske umetnosti. Tamo ga je, pred plavim sjajem iranskog mihraba koji je prekrivao ceo zid, pronašao sveštenik.

„Oče Džone.”

„Joanes, molim te. Rekao si mi da si Grk.”

Svetlo koje se odbijalo o hiljade pločica tirkizne boje, davalo je njegovom licu neko bolesničko bledilo. Ovoga puta nije bilo osmeha, već samo izuzetne zabrinutosti praćene hrabrim pokušajem da je prikrije.

„Tako je, jesam”, priznade Metju. „Pitam se zašto. Ja sam, naravno, Amerikanac. Neko vam je rekao da sam ovde?”

„Jedan od tvojih saradnika. Nemoj da te to brine, ljudi svešteniku kažu svašta. Ti, očigledno, često dolaziš u ovu prostoriju. Sad vidim i zašto; zaista je lepa.”

„I mirna. Žao mi je što prostorije sa vizantijskom umetnošću još uvek nisu gotove. Dok ne budu, šetam granicama i religijama.”

„Pravoslavci i muslimani imaju mnogo toga zajedničkog. Samo bi budala to poricala. Da li si pročitao ono što sam ti ostavio?”

„Jesam.”

„I ne bavim se više time. Previše je opasno za amatere. Neki ljudi su stradali.”

„Neki ljudi su ubijeni. I biće ih još.”

„Moguće, ali ja tu ne mogu ništa. Samo rizikujem da budem jedan od njih. Kao i vi, oče. Ti tipovi ne mare kome će naneti zlo. Sveštenici su ginuli i ranije.”

„To me ne brine. I ne tražim od tebe da sebe izložiš opasnosti, već samo da porazgovaraš sa mnom. Znaš li gde je sada tvoj kum?"

»Ne."

Joanes ga je posmatrao nekoliko sekundi. Uprkos tome što je zaista rekao pravu istinu, Metju se osećao neprijatno, tako izložen pogledu sveštenika.

„Nemaš predstavu gde bi mogao biti?"

„Šta vi to mislite da biste mogli da postignete? Mislite da je možete staviti na sigurno mesto? Mislite da je možete vratiti u Grčku, a da vas ne presretnu negde na pola puta? Mislite da je vaša korumpirana crkva zaista može zaštititi?"

Na mirnom sveštenikovom licu nije se videla uvređenost na ove teške reči.

„Nisam siguran šta bih ti na to odgovorio, ali su moji i tvoji strahovi slične prirode. Zato smatram da je potrebno trajnije rešenje. Hoćemo li da nastavimo razgovor ovde, ili ćemo ići na neko diskretnije mesto?"

Metju se osvrnu oko sebe i ne vide nikoga. Bilo je nečega u sveštenikovim rečima što ga je pogodilo i znao je da moraju da nastave ovaj razgovor. Ali, gde? Koji kafić bi pružio dovoljno mira i diskrecije? Ima li mesta koje je još uvek bezbedno?

„Moram da obavim neke stvari. Posle možemo da razgovaramo."

Narednih pola sata, Metju je završavao dopis u vezi sa nekakvom nabavkom i pregledao gomilu izveštaja i telefonskih poziva kojima će morati da se vrati nekog drugog dana. Bacio je, u prolazu, pogled na kartonsku maketu novog prostora za vizantijsku umetnost koji je stajao pred vratima njegove natrpane, zagušljive kancelarije. Od kad radi ovde, to je rezultat na koji je najviše ponosan; radovi su već počeli u prostoru pored velikih stepenica i direktno ispod njih. Nikako nije mogao da u sebi pobudi interesovanje za sve to, čak, nije mogao ni da se pretvara da ga je briga. Nevins ga je kiselo pogledao kada je odlazio. Sigurno će dobiti otkaz.

Kada je Metju došao po oca Džona, on je tumarao prostranim krilom srednjovekovne umetnosti. Sveštenik nije postavljao nikakva pitanja dok ga je Metju vodio prometnim ulicama Jorkvila ka svom stanu. Nije mu padala na pamet nijedna bezbednija lokacija, jer je tamo bar mogao da se zaključa, a i telefon će mu biti pri ruci. Zapamtio je Andreasov i Benijev broj telefona.

Sveštenik je, začudo, prihvatio ponuđeno pivo, koje je sada polako pijuckao iz čaše za vodu. Metju je ostavio spuštene roletne i upalio malu, debelu sveću kako bi što više prigušio svetlo koje bi eventualni posmatrač mogao da primeti. Atmosfera koju je stvorio na taj način, bila je depresivnija nego što je želeo.

„Ti si, znači, siguran?" Otac Joanes klimnu glavom ka stranicama raširenim na kuhinjskom stolu. „Da je ovo ta ikona."

„Ne bih rekao da sam siguran. Vrlo je moguće da je tako."

„I to ti ništa ne znači?”

„To ne menja prirodu tog dela ili to čemu je namenjeno. Da leči. Da uliva veru. S druge strane, to objašnjava zašto su ljudi koji su upoznati sa njenim nastankom spremni da ubiju da bi došli do nje.

Vanredno je stara, a njen nastanak se vezuje za delo još starije i dragocenije.”

„Komad ogrtača.”

„Tako je.”

„Natopljen Hristovom krvlju.”

Tiho strahopoštovanje u rečima koje je stari sveštenik izgovorio preko titrave svetlosti sveće, kod Metjua najpre izazva jezu, a zatim ga iznervira.

„Ako odlučite da verujete u to.”

„Zašto ne bih verovao?”

„Zato što postoji bezbroj tvrdnji vezanih za takve stvari, delovi baš tog krsta, kosti prstiju svetaca, kruna od trnja, Longinusovo koplje.”

„Nema sumnje da su mnoge od njih lažne. A vrlo je verovatno da su mnoge istinite. Ta ikona poseduje određenu moć koju si osetio i sam. Ta moć potiče odnekud.”

„Iz vere”, bio je uporan Metju, „zar nije tako? Slika podstiče veru, a Bog joj daje moć. Slika sama po sebi ne poseduje nikakvu moć. Kao ni lobanja svetog Petra ili zglob palca svetog Pavla. Čini mi se da je pre hiljadu godina izbio veliki rat zbog toga. Ikonoborstvo. Razaranja slika. Ne podržavam, ali bili su u pravu i naterali su da se napravi razlika. *Proskineza,* obožavanje usmereno na sliku, nasuprot *latreji,* obožavanju Boga kao takvog. Da li sam u pravu?”

Joanes spusti čašu piva.

„Tvoje predavanje je suvišno. Shvatio sam šta hoćeš da kažeš, ali razmišljaš pogrešno. Jasno da je ikona samo drvo i boja, sama po sebi bezvredna. Ne možeš porediti *to* sa krvlju Spasitelja. Sa tim se ne mogu porediti čak ni kosti nekog sveca. Prelazite granicu kada se bavite samom Hristovom suštinom. Ne postoji ništa dragocenije, ništa gore od toga.”

„Pogrešio sam. Ali zašto verujete da je to baš ta ikona? Postoje bar dve čuvene ikone koje se dovode u vezu sa odećom koju je nosila devica Marija, i obe su izgubljene. Ova se ne podudara ni sa čim što sam čitao o tim dvema slikama, što znači šta, da sada imamo i treću za koju niko ne zna?”

„Znalo se. Iz pasusa koji sam ti ostavio koji je napisao Teodoros. Znanje je izgubljeno.”

„Zašto bi Teodor Slepac znao priču sa kojom niko nije upoznat? Zašto se ne pominje ni u jednoj drugoj istoriji?”

„Malo je istorija koje se bave tim periodom. Veoma često smo prinuđeni da

se oslonimo na jedini raspoloživ izbor.”

„Kad smo već kod toga, kako to da nikada ranije nisam naišao na taj pasus, a pročitao sam Teodora od korica do korica?”

„Nema ga u standardnim prevodima. Pronađen je pre osamdeset godina u nekom prastarom rukopisu, negde u centralnoj Evropi. U Beču, čini mi se. Našao ga je neki Miler. Nekoliko godina kasnije otišao je u Grčku da uzme tu ikonu, ali nije uspeo. Sveštenik s kojim je pokušao da pregovara posumnjao je u njegove motive i tu svoju zabrinutost izneo ostalim seljanima uključujući i radoznalog, kradljivog oltarskog pomoćnika. Taj dečak je ukrao papire od Milera i dao ih svešteniku koji ih je prosledio u obližnji manastir na čuvanje. Sin tog Milera, koji je postao nacistički oficir, takođe je imao kopiju tih stranica, ili je bio upoznat sa njihovom sadržinom. Nešto kasnije, i on je došao u Grčku. Mislim da ti je ta priča poznata.” Metju klimnu glavom. Sveštenik je znao sve isto što i on sam, i još više od njega.

„A vi ste to pročitali u tom manastiru.”

„Da.”

„Dobro. Da pretpostavimo da je Teodor napisao ono što je, bar koliko je on znao, bila istina. Deo ogrtača koji je pronađen zaista jeste ugrađen u ikonu. Još uvek moramo da verujemo da je ono što je Jelena donela iz Jerusalima bio ogrtač device Marije. Postoji praznina od preko trista godina. Kod koga je, sve to vreme, bio ogrtač? Ko može da posvedoči o njegovoj autentičnosti? Ko je, nakon što ga je čuvao toliko dugo, spreman da ga preda majci paganskog vladara?”

„Arapi. Što bi njima bilo stalo do toga?”

„Zašto bi ga oni čuvali?”

„Kod njih je bio krst koji joj jesu dali.”

„Ako odlučite da verujete u *tu* priču.”

Plamen sveće poče jače da leluja i Metju shvati da je to izazvalo njegovo disanje. Joanes je netremice posmatrao živahni plamen i podigao ruke u znak predaje.

„Idemo u krug. Ova rasprava počinje da liči na onu još elementarniju: čovek od razuma traži dokaz u zamenu za svoju veru; božji čovek možda takođe veruje u razum, ali zna da će ga on odvesti samo donekle i da će tamo morati da zakorači u nepoznato. Božji čovek koristi razum sve dok ne dosegne onu nedefinisanu tačku misterije posle koje razmišlja svojim srcem, ide napred ili se povlači. Ti~ši čovek razuma. U redu. Ali, reci mi jednu stvar: kada si stajao pred tom slikom, kada si dotakao to drvo, nisi li osetio neku posebnu moć? Budi iskren.”

Metju je skoro bio uspeo da potisne nezaboravno iskustvo koje je stekao gledanjem u ikonu. Bilo je tu umetnosti - te tužne oči, nejasne senke - ali kada je u pitanju delo tako načeto vremenom, teško da sama umetnost može biti odgovorna za

utisak. A kada ju je prvi put video, nije mu bila poznata ni priča o ogrtaču ni istorijske činjenice.

„Osetio sam nešto. Teško je to objasniti ili reći šta je to bilo."

„Nije ni potrebno da pokušavaš. Osetio sam to i sam."

„Videli ste ikonu."

„Da, dobro mi je poznata."

„Odakle?"

Odrastao sam u selu u kojem se nalazila. Kao i tvoj *Papou,* mada sam ja mnogo mlađi od njega."

„Onda ste ga poznavali."

„Mislim da sam ti to već rekao. Nisam ga poznavao baš dobro, otišao je u Atinu dok sam ja bio još dečak, a vratio se da se pridruži partizanima nakon dolaska Nemaca. U stvari, ne sećam se da sam ga sreo sve do onog jutra kada je uhvatio mene i moga brata u napuštenoj kapeli."

„Gospode", prošaputa Metju, shvativši istog trena, „vi ste Kostin brat."

„Znači, ta priča ti je poznata."

„Poznato mi je ono što mi je deda ispričao."

„Voleo bih da čujem šta je on ispričao. Molim te."

„Vaš otac je spalio crkvu i odneo ikonu. Kosta je ubio Mikalisa, sveštenika, kada je pokušao da se umeša. Onda je vaš otac poslao vas i vašeg brata da se sakrijete u toj kapeli dok on... ne znam šta je on nameravao da učini. Da se nagodi, ili da je proda kasnije kada se stvari smire. Kada je shvatio da će ga moj kum, pre ili kasnije, naterati da progovori, on je rekao mome dedi gde da vas nađe. Pretpostavljao je da će vas Andreas poštedeti. Fotis je ubio vašeg oca. Moj deda vas je pratio do kapele, ubio vašeg brata i vratio ikonu."

Dok je Metju pričao, sveštenik je ćutao i svojim velikim šakama pritiskao ivicu stola. Metju shvati da starac, možda, nešto od toga čuje prvi put.

„Nije mi", polako poče Joanes, „poznato sve što si mi ispričao. Celu priču sam čuo tek posle mnogo godina i to sam o u fragmentima koje sam pokupio od različitih ljudi. Do požara u crkvi došlo je pod nejasnim okolnostima. Niko nije sa sigurnošću mogao da tvrdiko ga je podmetnuo. Mnogi su tvrdili da su Nemci. S druge strane, bilo je mnogo onih koji su optuživali *andartese.* Mnogi su pominjali tvoga dedu."

„Jer je ateista. Naravno da će okriviti njega."

„Da. Ne mogu odbaciti ni mogućnost da Andreas govori istinu, da je moj otac zaista bio taj koji je zapalio vatru. Bio sam previše mlad da bih bio u stanju da shvatim šta se dešava. Sećam se da sam iz tog velikog pištolja pucao na tvoga dedu, istovremeno se moleći < i da pogodim i da promašim. Kosta mi je rekao da

prestanem, ali sam ja samo pratio uputstva koja sam dobio od oca. Da zaštitim svoga brata. Bilo mi je deset godina, jedva sam držao pištolj. Tvoj deda je bio kao duh. Pričalo se da može da nestane kad god poželi, a ja verujem da on zaista i poseduje tu moć. Nestao je sa obronka, a onda odjednom ušao na vrata, ogroman kao anđeo osvetnik. Mora biti da me je udario. Ne sećam se. Sećam se da sam se probudio. Svađali su se, psovali jedan drugog, a onda je Andreas napravio jedan korak i pucao Kosti u glavu. Jednostavno ga je ubio."

„Prizor je sigurno bio užasan."

Sveštenik energično klimnu glavom.

„I pre toga sam viđao kako Nemci ubijaju ljude, ljude koje sam poznavao. I bio sam svestan da postoje komunisti, da postoje crnoberzijanci, poput moga oca, dapostoje kolaboracionisti... Znao sam i da se naši ljudi međusobno ubijaju, ali to nikada nisam video. Bilo je užasno gledati brata kako umire, ali i čudno u isto vreme. Pošto sam prethodno dobio udarac u glavu, bilo mi je muka i vrtelo mi se, tako da najpre nisam bio siguran da li se to stvarno desilo. A osim toga, Kosta je bio užasno, užasno nastradao u požaru. Trpeo je strašne bolove. Ne znam da li bi želeo da živi na taj način. Mislim da je postupak tvog dede bio čin samilosti. Možda je to, čak, učinio i s namerom. Ali sam ga, uprkos tome, mrzeo dugi niz godina."

„Neverovatno je da je vaš brat u tom stanju uspeo da dođe do kapele. Mora biti da ste ga morali skoro nositi do tamo."

„Ne, zbog opekotina ga nisam mogao ni taknuti. Ali se bio oslonio na mene jednom rukom, a u drugoj držao dugačak štap. Ječao je pri svakom koraku. Kako li smo samo izgledali. Kao neki ludi prorok i njegov učenik, mada ne verujem da nas je bilo ko video. Ja sam pod miškom nosio ikonu koja je bila pažljivo zamotana. Bila je kabasta i nosio sam je satima, ali kao da nije imala težinu. Lakši teret se nije mogao ni zamisliti. Sećam se da sam je odmotao na oltaru u kapeli, tek pošto sam upalio sveću i da sam, videvši te oči, osetio kao da tonem u njihove dubine. Tada sam osetio njenu snagu. Neuporedivo veću od mene, gotovo kao da premašuje mogućnost ljudske spoznaje. Osetio sam strahopoštovanje, čak i sam strah. To me je dobro pripremilo za događaje koji će uslediti."

„Andreas vas je odveo u manastir?"

„Da, to sam shvatio kasnije razmislivši više o tome. Umiruje me saznanje da je moj otac sklopio pogodbu zbog mog života. Teško je prezirati sopstvenog oca, ali je, kada je moj otac u pitanju, mnogo teže to ne činiti. Ta ikona ga je uništila. On je bio onaj oltarski pomoćnik koji je Milerovom ocu ukrao papire, a zapamtio je šta je u njima pisalo. Tek kada sam ih i sam pročitao, setio sam se da sam ga bio čuo kako razgovara o tome s mojim bratom. Uništio je porodicu, uništio je i sam sebe. To što si mi rekao, da je molio za moj život pre nego što će umreti. To je mali dar. I hvala ti

na njemu.”

„I vi ste ostali u manastiru”, reče Metju malo iznenađen, a malo i sa nekim čudnim entuzijazmom u glasu. „Postali ste sveštenik uprkos svemu što ste videli?”

„Sta drugo da budem posie svega što sam video? Da poludim ili da pronađem Boga. Još uvek sam bio dovoljno mlad i bio sam u stanju da verujem da se iza sveg tog užasa čiji sam bio svedok, krije neki viši smisao. Godinu dana ranije izgubio sam majku, a onda istovremeno i oca i brata. Sestre su mi se već bile poudale i otišle i kod kuće nije bilo nikoga kome bih se vratio. U duši mi je vladala pustoš, ali sam bio otvorenog srca i uma. Bio sam spreman za božju reč. Imao sam puno sreće. Da sam bio nekoliko godina ^ stariji, postao bih ciničan i okrutan. Okrenuo bih leđa Hristu, kao što je to učinio tvoj deda i mnogi mladi Ijudi u to ratno vreme. Kada me je, dve godine kasnije, sestra pronašla u manastiru, nisam želeo da odem odatle. To mi je bio dom.”

„Ali, vi jeste otišli. Ne znam koji je vaš položaj u crkvi, ali tečno govorite engleski, šalju vas na osetljive zadatke. To nije tipičan život jednog monaha.”

„Više liči na život političara ili špijuna, zar ne? Uveravam te da sam vrlo nepodoban za taj posao. Imao sam sreće i u pogledu mentora. Jednom dečaku u manastiru ume da bude teško, ali opat je bio divan čovek, a i tvoj deda mu je sigurno ispričao o meni. Ne vidim drugi razlog zašto bi me prihvatio. Odmah je video da nisam spreman za strogu religioznu disciplinu, pa me je polako podučavao. l Naučio sam engleski i malo francuskog. Kada sam bio malo stariji bilo mi je, čak, dopušteno da čitam neka dela religiozne filozofije. Pravoslavci su oduvek asketizam i molitvu nadređivali učenju. Opat mog manastira bio je više kosmopolitskog duha i nesumnjivo je bio svestan toga da je manastirski život za njega tek privremeno rešenje. Možda je osećao da će i sa mnom biti isti slučaj. Ili mu ja, možda, pripisujem prevelike zasluge. Možda mu je, jednostavno, bio potreban štićenik, a ja sam bio na raspolaganju, pametan i dovoljno mlad da može da me formira po svom nahođenju.”

„Šta se sa njim dogodilo?”

„Sada je mrtav, ali se bio probio u crkvenoj hijerarhiji i stigao sve do Svetog sinoda. Mislim da se nadao da ću ga zameniti na tomestu, ali ja sam bio sklon sanjarenju, a ne politici. To mesto je dobio jedan drugi njegov štićenik i tom čoveku ja sada služim.”

„To je čovek koji vas je poslao ovamo.”

Sveštenik se uznemiri i skrenu pogled.

„Poslao me je, to je tačno, zato što ja mogu da identifikujem ikonu i zato što sam i ranije poslom dolazio ovamo. Ali su nas Tomas i tvoj kum preduhitrili i zato se desilo još ubistava.”

„Još? Mislite, osim onih koja su se dogodila tokom rata ili ih je od tada bilo još?”

„Mislio sam od kada ona postoji”, prosikta Joanes, bljujući vatru. „Ta ikona u svojoj suštini nosi smrt. Mi više ne znamo kako da postupamo sa delom tako neprocenjive vrednosti. Ljudi više nemaju to stanje svesti. Ona nas preplavljuje, obuzima, čežnja za njom nas dovodi do ludila. Koliko dugo tragam za njom, za tobom, imao sam vremena za razmišljanje. Mislim da se stvari dešavaju sa razlogom, čak i užasne stvari. To vreme mi je dato da ispitam sopstveni duh. Moja misija više nije ona ista na koju sam poslat. Obratili su mi se glasovi.”

Opet se vrati onaj uzvišeni ton. Sveštenik je imao dva načina obraćanja - kao svetski čovek i kao zagriženi vernik - i oni su počeli da se smenjuju zastrašujućom brzinom. Metju se, odjednom, zapita da li je Joanes pomalo neuravnotežen.

„Šta su vam rekli ti glasovi?”

„Razne stvari. Moraju se rastumačiti.”

„Ali, došli ste do nekih odgovora.”

„Ne do nekih definitivnih. U svakom slučaju, nije to nešto što biste želeli da čujete.”

„Recite mi, oče.” Ali, čim je progovorio, Metju shvati da zna šta će mu sveštenik reći.

„Duboko sam uveren u to da će se ova borba nastaviti, da će se ubijanje nastaviti, sve dok ikona bude iskušavala slabe. A mi smo najslabija bića. Ta je stvar nastala za neko drugo vreme. U ovom našem, ona ne sme više da postoji. Ona je prejaka za naše moderno, bezbožničko doba. Mora biti vraćena onoj moći koja je dovela do njenog nastanka.”

„Mislite, mora biti uništena.”

Ćutali su dok je ta misao među njima formirala most ili prepreku. Metju je želeo da ostane razuman, da hladne glave razmotri svešteničkov predlog, ali to nije bilo moguće. Ideja je bila monstruozna, bogohulna, čak.

„Mislim”, poče on polako, „da zaboravljate na dobro koje se dovodi u vezu sa ikonom i da suviše važnosti pridajete nekolicini pohlepnih staraca. Zar odbacujete sva čudesna izlečenja o kojima se priča već godinama? Čak i ako bi se ispostavilo da je u pitanju moć autosugestije, ne mislite li da dugujemo poštovanje predmetu koji je u stanju to da pokrene?”

„Nema sumnje da je bilo nekih izlečenja. Kada sam bio mlad, viđao sam kako su neke žene bile izlečene od artritisa, a jednom čoveku je izlečeno slepilo samo jednim dodirom. To su, uglavnom, bili siromasi i sumnjičavi ljudi koje je Hrist oduvek najviše voleo, i njihov je kontakt sa slikom bio kratak. Uporedi to sa onih nekoliko ljudi koji su je, tokom istorije, posedovali na duži period. Alipaša, Miler,

Kesler. Pohlepne duše koje su, možda, poživele dugo, ali ne i srećno. Zatrovale su ih borba i bolest, gledali su svoje najmilije kako umiru mladi. Osim toga, pogledaj sve one koji su želeli da je poseduju, a koje je, na neki način, zadesila muka. Moj otac i brat su samo dva primera. Pogledaj sve te živote koje je iscrpela i izopačila. Pogledaj svog kuma. Pogledaj šta je počela da čini od tebe."

„Oče, ne svrstavajte me u tu grupu. Pokušavam da se izvučem t iz cele priče."

„I dobro činiš, samo se pitam hoćeš li uspeti. I Miler i Dragumis su svojevremeno odustali od ikone, ali ih je uvek iznova privukla. Potreban mi je neko poput tebe, neko ko je osetio moć te slike, da mi bude saradnik, da me shvati. Ta ikona seje smrt."

„Kako je to moguće ako ona nosi Hristovu krv?"

„Gde je tu protivrečnost?", upita sveštenik. „Hrist je bio okružen smrću. Smrt je pratila sve njegove poklonike osim onih plašljivih i mnogi su od tada pomrli u njegovo ime. Hrist obećava spasenje duše, a ne dug život na zemlji."

Metju je pokušavao da smisli šta bi odgovorio na ovo, ali su mu glavom prolazili samo strah i bes i nikakav logičan odgovor nije muadao na pamet. Sveštenik pogrešno rezonuje. I ne samo to, već i opasno pojednostavljuje stvari, a sve to, nesumnjivo, kao posledica ličnog brutalnog iskustva. To je razumljivo, ali je morao da ga opameti pre nego što Joanes učini nešto nepromišljeno.

Zazvonio je telefon i obojica se trgoše. Metju pomisli da mora da je kasno, ali je sat tvrdio suprotno, mada je napolju već sasvim pao mrak. Sveća je dogorela, očito namenjena za kratkotrajne potrebe. Znao je da bi trebalo da, jednostavno, pusti telefon da zvoni, ali je osetio neku nekontrolisanu potrebu da podigne slušalicu.

„Da."

„Gospodine Spire. Drago mi je da ste napokon kod kuće." Bio je to glas nekog starog čoveka i njemu nepoznat i Metju odmah shvati da je pogrešio što se javio. „Izgubili smo vreme, tako da ću odmah preći na stvar. Vaš deda je pod našom kontrolom, a vi ćete morati da porazgovarate sa mnom u vezi sa ikonom. Jasno mi je da, možda, ne znate gde se ona trenutno tačno nalazi, ali zahtevam da mi kažete sve što znate. Da li sam do sada dovoljno jasan?"

„Moj deda?" Šta je sad ovo, kog đavola? Pretnja, nema sumnje, ali ko je to?

„Da, Andreas je kod nas. Odlično se slažemo, ali to retko kada traje."

„Slušajte. Ko ste vi?" Ne, to je bilo glupo. „Molim vas da razgovaram sa Andreasom."

„Naravno. Samo kratko."

„Paidemou." Starac je zvučao umorno. „Ništa ne preduzimaj. Objasnio sam ovim prinčevima da ništa ne znaš, ali prilično su tvrdoglavi. Reci..."

„Dobro”, reče opet onaj isti glas, ,,ovo nije bilo posebno konstruktivno, ali bar možeš biti siguran da je kod nas i da je dobro. Dakle, gospodine Spire, ne mogu dugo da pričam. Molim vas, počnite.”

„Ne znam šta da vam kažem.” Kakva zbrka. Stari je zaista bio kod njih. Jesu ii to oni isti koji jure Fotisa i Anu? On jako stegnu slušalicu u ruci. „Trebalo bi uživo da porazgovaramo, zar ne? Na javnom mestu. I da moj deda bude prisutan.”i kažete. Prvo me morate uveriti u to.”

„To bi bila odlična ideja kada bih ja bio siguran da imate šta da

„Zašto bih vam išta rekao preko telefona? To bi morala da bude razmena, je T tako?”

„To zavisi od vrednosti informacija. Znate li gde je sada vašum?”

„Imam prilično jasnu predstavu gde bi mogao biti. Znam da to nije dovoljno. Dajte mi vremena da to proverim, pa ću vam se sutra javiti.”

„Da li je u blizini Njujorka?”

„Ako je moja pretpostavka tačna, jeste. Na koji način mogu da , stupim s vama u kontakt?”

„Ne možete. Ja ću se vama sutra javiti.” *

„Neću biti ovde. Čekajte da vam dam broj mobilnog.”

Metju polako izdiktira broj, kroz paniku se prisećajući cifara.

„Odlično. Moram vam napomenuti da ne smete u ovu potragu uključiti vlasti niti bilo koga drugog. Siguran sam da shvatate.”

„Slušajte, moj deda nije umešan u ovo. Uvukli smo ga moj kum i ja. Budite korektni prema njemu.”

„Ja uopšte ne želim da budem grub. Do sutra, gospodine Spire.”

Kada je Metju spustio slušalicu, otac Džon mu uputi saosećajni pogled.

„Znate li ko je to?”

< ,,Ne. Mogao bi biti taj Del Karos. Južnoamerički kolekcionar, preekoliko dana je pokušao da se dočepa Ane. Ili bi mogao biti neko drugi.”

„Trebalo bi odmah da pozoveš policiju.”

,,Da, trebalo bi. Ali mi je vrlo jasno stavio do znanja da će, u tom, slučaju, povrediti Andreasa.”

,,To će, možda, ionako učiniti.”

„Znam. Moram nešto pokušati. Moram otići da razgovaram s nekim.” U glavi je pokušao da sastavi mapu, put od severnog Vestčestera kojim je onomad sa Robin našao Fotisovu kuću. Čak ni onoga dana kada su pričali u parku, Zmija nije bio ubedljiv kada je poricao da je kupio imanje na koje se mesecima ranije bio nameačio; a Metju je, dok je nekoliko nedelja kasnije bio sam u svojoj hotelskoj sobi u Solunu, shvatio čemu sve to poricanje. Ali, da li bi ponovo uspeo, bez Robin, da

pronađe tu kuću? Po mraku ne bi, ali mora pokušati čim svane.

„Dozvoli da ti ja pomognem”, iskreno reče sveštenik.

Metju ga oštro pogleda.

„Kako, na način o kom ste mi upravo pričali? Mogu i bez toga, oče.”

„Ko ti je još preostao? Sve što sam rekao, rekao sam da bih te ubedio u ono u šta ja verujem. Neću te siliti. Voleo bih da sarađujemo.”

Metju uzdahnu. Da su mu potrebni prijatelji, jesu. Anu ne sme u ovo da meša. Kada bude išao da se vidi sa Del Karosom, voleo bi da i Beni pođe sa njim, ali kada je Fotis u pitanju, Beni bi samo predstavljao problem. Preostaje mu, dakle, samo ludi sveštenik. Nekako mu se činilo da je to prava stvar.

24

Probudila ga je buka parnog grejanja koje počinje da radi. Soba je bila tamna, roletna na prozoru sa zapadne strane polupodignuta, a narandžasta svetlost se probijala preko gustog drveća i bele vile smeštene na susednom brdu. Tokom nekoliko trenutaka koji su mu bili potrebni da bi se potpuno rasanio, Fotis se počastio ovom toplom i smirenom vizijom zore, procvalim grančicama drveća koje izlazeće sunce lagano izvlači iz senki, prelazom boje (neba od ljubičaste do plave, stvarnom ili izmaštanom drhtavom pesmom ptica.

Bila je to iskonska zora i mogao je biti na stotinama mesta i moglo ju je videti na stotine ljudi. Mogao je biti i mlad.

A onda oseti bol. Širio se od krsta uz kičmu sve do lopatica, u talasima pulsirao ka butinama. Nelagodnost ga je vratila samome sebi, podsetila na ograničenja i odsekla ga od svega ostalog. Svetlo koje je dolazilo spolja više nije prestavljalo prizor lepote već se pretvorilo u način da se, i bez gledanja na sat, odredi da je petnaest do sedam. On se odupre pesnicama o dušek i uspravi se. Nije imao snage da odmah krene dalje, već povukao jastuk koji mu je bio među umornim kolenima, smestio ga iza svojih uništenih leđa i nasloni se. Ponovo se začulo lupanje u cevima radijatora od kojeg se zatresao pod, a ventil radijatora kraj kreveta poče da pišti. Zbunio ga je dolazak toplote. Nije bila zima već proleće, početak maja. Ipak, noći su ovde bile još uvek prohladne, pa je prethodne noći bio namestio termostat. Kosti mu nisu podnosile nikakvu hladnoću.

U tim trenucima godila mu je pomisao na topao tuš, prve tablete posle doručka, prvo piće nakon ručka koje je, kolikotoliko, ublažavalo bol. Kad dođe vreme da više ne može da potisne bol tako jednostavnim sredstvima, znao je da će mu dani počinjati užasom, a završavati se očajanjem. Možda do toga nikada neće doći. Propadanje je, do sada, napredovalo prilično sporo. Možda bolest neće stići da ga pretvori u duha koji ječi prikovan za krevet, već će je preduhitriti neki dramatičniji kraj. Ili će ga, možda, spasti Bogorodica. Nije mogao da je vidi, ali je osećao njeno prisustvo tu u sobi. Da, osećao ju je. Ista ona toplina, isto ono sveobuhvatno osećanje sigurnosti koje ga je preplavilo kada je, dve nedelje ranije, Tomas stigao sa paketom. Isti onaj osećaj koji ga je uzdrmao, koji mu je obuzeo dušu i telo kada mu je, šezdeset godina ranije, Andreas prvi put pokazao to delo. To ga je zauvek promenilo. Od tada su njime upravljale iste preokupacije, iste potrebe. Andreas mu je priredio divan poklon pokazavši mu je nasamo u praznoj crkvi pod

svetlošću sveća. S druge strane, to je i uznemirilo Fotisov duh, poremetilo mu život, a najgore od svega bilo je to što ona na Andreasa uopšte nije imala nikakav uticaj. Ikona je bila retkost i bilo mu je drago što je u prilici da je pokaže prijatelju, ali mu nije značila ništa. Koliko je samo imao ljubavi za svoje ljude, kasnije za svoju ženu i decu, ali srce od kamena za svog Boga. Taj Andreas. U ovim godinama nikada ne bi jedan drugoga izabrali za prijatelja, ali to nije bilo bitno; bili su povezani neraskidivim vezama.

Fotis se trgnu. Osetio je kao da mu neko stoji u dnu kreveta, ali ne, nije bilo nikoga. Ni prijatelja ni neprijatelja. Bio je sasvim sam u kući i morao se potruditi da ne razmišlja na koje sve načine mogu da skončaju bolesni starci, sami u kući. I samo ustajanje iz kreveta predstavljalo je opasnost. Tuširanje je čist rizik. Možda bi trebalo to da izbegne. Kuća je topla. Obući će se i doručkovati, pa će posle da vidi za šta još ima snage.

Išlo je sporo. Više nije bilo nikoga ko bi mu pomogao. Roula je umrla pre nego što je izgubio snagu koju bi, sada, ona mogla da mu pruži. Bilo je teško razmišljati sada o njoj, o svim mirnim godinama koje su mogli provesti zajedno. I o deci koju je toliko želeo, ali nije bila božja volja. Ono mlado biće koje je kasnije došlo, bilo je više nego beskorisno: samo lepo, a čemu to? Nadala se da će mu postati žena, ali ju je oterao, zahvalan za lekciju iz sujete, i više nikada nije ponovio istu grešku. Njegova nećaka sada je bila Alekosova, a Alekos ga je mrzeo. Na svoje ljude se mogao osloniti, ali ih je sve izgubio. Filip je vodio restoran i držao se po strani, kao što su se i dogovorili. Nikolas je u bolnici, izdajnik Anton je pobegao. Taki, jedino dete njegove sestre, mrtav. On zatvori oči u pokušaju da odagna bol i krivicu koje su se sručile na njega.

Najvažnije je bilo odupreti se. Ako ne bude uspeo da iz korena iščupa to žaljenje, poklopiće ga talas prošlosti i naći će se usred vrtloga svih mrtvih. Biće tu Marko zadavljen u nekoj uličici, koji iskolačenih očiju bulji sa stola mrtvačnice; Roula koja iskašljava svoj poslednji krvavi dah; mladi sveštenik sa krvavim opekotinama koji se previja njegovih nogu u mračnoj kripti. Svi oni potražuju nešto od njega. A on, Fotis, star, slomljen, uplašen poput deteta, proklet, ali još tu. Devedeset godina star i bori se za još koju. Apsurdno. Odvratno. Kada se oslobodio džempera sa kojim se borio i ponovo seo na krevet, gotovo da se srušio pod teretom prezira koji je osetio prema samome sebi.

Pogledaj Majku božju. To mu je bio jedini izlaz. To je bio izvor sveg bola i muke. Okrete se na krevetu i ugleda je. Još uvek nije dovoljno svanulo, pa svetlost nije padala tačno na nju, ali je soba već bila poprimila topao rumeni sjaj koji je

obasjao svetlije površine slike. Zlatni delovi na gornjoj strani i žućkasti delovi na mestima sa kojih se bila oljuštila boja, napravili su kontrast koji je istakao bordo ogrtač, duge, smeđe šake i ogromne oči. Te oči su ga hipnotisale takvom snagom i milostivom nežnošću i da on nije mogao da se otrgne utisku da čak ni tu gde je boje još uvek bilo, slikar nije bio taj koji ju je stvorio. Bila je lišena svakog ukrasa i sada je gorela iz samog drveta. Njene tamne dubine odzvanjale su vremenom mnogo ranijim od onog u kome je umetnik proveo svoj kratki život, dubokom i svetom dušom originala. Ona je bila prva, čak i pre sina. Ona je bila izvor, život. U tom drvetu ležalo je oboje. Njena odeća, njegova krv, njene suze.

Covek se pred ovim čudom morao osetiti beznačajnim. Fotisu je bilo drago zbog tog osećaja jer su se njegovi gresi gubili pred beznačajnošću njegovog života, svi ti životi kojima je pomogao, kojima je naneo zlo ili ih prekinuo. Prah. Čovek mora dugo da poživi da bi to osetio, da bi shvatio lekciju ovako dobro kako je on sada to bio u stanju da uradi i to se nije moglo drugima preneti. Za to je bila potrebna moć transformacije iznenadne, goruće jasnoće koju je Gospod darivao malobrojnim srećnicima. Hrist voli grešnike. Prema tome, još uvek ima nade.

U svetlu takvih razmišljanja, vreme je gubilo smisao, ali čovekje čovek, opterećen potrebama. Glad vrati Zmiju iz bašte u usamljenu sobicu koja je sada bila okupana jutarnjim suncem. Nije imao predstavu koliko je vremena prošlo, ali se uspravio na noge, navukao sivi džemper i sišao u kuhinju. Tek kada je popio kafu i pojeo ovsenu kašu, razmislio je o svojoj situaciji. Nezavidna pozicija. Platio je sliku, podmitio Tomasa, što znači da je skoro sve potrošio da bi došao do ikone. Bilo bi teško zadržati je i istovremeno naći sredstva za život. Imao je nešto gotovine i tajne račune u tri različite zemlje. Kuća je kupljena na Filipovo ime i nikome o njoj nije pričao osim, očigledno, mladiću. Zašto mu je to bio rekao? Iz potrebe da svoje zadovoljstvo podeli s nekim? Trenutak senilne nepažnje? Kakav god da je bio razlog, sada je gotovo. Rekao je Metjuu da je kupio kuću, ali mu nije rekao i gde se nalazi, zar ne? Nije zgodno ne biti siguran u vezi sa takvim detaljima. Andreas je, u svakom slučaju, mogao da dobije to malo informacija od Metjua, a ostalo da otkrije. Tragaće i ostali, iako je Fotisov povratak u zemlju bio tajna. Kuća nije bezbedna. Već je protraćio tri dana prikupljajući snagu. Mora pronaći novu privremenu lokaciju, a mora napokon odlučiti i o nekoj trajnijoj. Negde gde je toplo. Na primer, u Meksiku.

Fotis pogleda sa kuhinjskog prozora ka uzanom šumovitom proplanku na istoku. Odavno je zaključio da on predstavlja dobar zaklon na prilazu kući i bio je nameravao da tamo postavi senzoreoji bi registrovali svaki pokret, ali to nikada nije sproveo u delo. Drveće još uvek nije bilo dovoljno olistalo da bi kuća bila zaista zaklonjena, a ni vid ga više nije služio kao nekada i na toj udaljenosti svakako bi mu mogao promaći čovek. Neko se mogao pažljivo privući kući, ali ne bi mogao

nečujno ući u nju.

Između kuhinje i zadnjeg stepeništa nalazio se preuređen špajz koji je služio kao kontrolna soba. Tu se nalazila kontrolna tabla alarma koji je obezbeđivao kuću, a koji je bilo moguće podesiti tako da stvara užasnu buku, tipičnu za takve uređaje, ali i tako da ispušta tihe zvuke praćene trepćućim svetlom koje označava mesto provale, a nalazi se na kontrolnoj tabli smeštenoj u toj prostoriji i u (velikoj spavaćoj sobi. Kada je bio u kući, Fotis je koristio ovu drugu mogućnost. Zašto uznemiravati komšije? Bolje iznenaditi nezvanog gosta. Postoji, takođe, i osam video monitora za kamere postavljene na kući i u njenoj okolini. Premali broj njih, ali pošto nije bilo nikoga ko bi ih neprekidno nadzirao, sve je ionako bilo beskorisno. On, prosto, nije računao da će izgubiti sve ljude. Pilota, kapetana Heraklea, nije mogao da natera da radi tako dosadan posao. Mladić koji je vozio „pežo" možda je i mogao, ali on nikada nije bio čovek od poverenja, a i sada je počivao na dnu Jadranskog mora. To ga je koštalo triput koliko Herakle. Toliko komplikacija.

Trenutak pre nego što će izaći iz sobe, on primeti pokret na monitoru koji je pokrivao kapiju. Neki auto tamne boje prošao je između velikih kamenih stubova i nastavio prilazom. Fotis je l netremice posmatrao kako se auto gubi ša prvog monitora, a zatim pojavljuje na onom koji je nadzirao ulazna vrata. To je, izgleda, isti onaj auto u kojem je nekoliko puta video Metjua. Među svim tim ljudima koji tragaju za njim, ko bi se drugi usudio da dođe direktno putem? Osim ukoliko nije bila reč o diverziji. Posmatrajući trezveno sve monitore, Fotis se saže i otključa nisku sivu komodu i uze neku kesu sa dna. U njoj se nalazio mali crni pištolj, stari „valter" koji je dobio od prijatelja iz MI6[7]. U dobrom stanju, kao da je star svega nekoliko meseci, i veličine prikladne za njegovu drhtavu ruku. On ubaci napunjen šaržer, a rezervni stavi u džep džempera. Za trenuak nije razmišljao o besmislenosti borbe. Bilo je malo verovatno da bi izašao kao pobednik, morao bi da se suoči sa vlastima. Ipak, imao je on sreće, a opstanak nosi sa sobom razne mogućnosti. Boriće sa za svoj plen.

Ekran nije registrovao nikakvu drugu aktivnost. U šumi nije bilo ničega. Niti ikoga na brežuljku iza kuće. Auto je stajao čitav minut, a kada su se otvorila vrata sa vozačeve strane izašao je Metju. Nek ide do đavola, zašto je došao? Ko je s njim u autu? Svakako ne Andreas, koji nikada ne bi odobrio da priđu na tako glup način. Fotis je potiskivao sve veći osećaj panike dok se njegov kumić približavao ulaznim vratima. Zašto Metju? A onda, opet, od koga drugog bi se to i očekivalo? Očajnički je želeo da ne povredi dečka, ali ko zna kakva je ozbiljnija igra u pozadini svega toga? Može, jednostavno, da ne otvori vrata. Da li bi mladić pokušao silom da uđe? Može li Fotis pustiti Metjua da ode iako je on pronašao kuću? Prebirao je prstima brojanicu od žada koja mu se nalazila u džepu. U njemu proradi instinkt. Deaktivirao

je alarm na ulaznim vratima. A zatim, bez ikakvog plana, izađe u susret svom kumu.

Osmeh na licu njegovog kuma iznenadio je Metjua, ali je shvatio da nije trebalo. Od Zmije se uvek mogla dobiti reakcija suprotna od očekivane. Osmeh nije uspeo da prikrije umor i brigu koje su mu se ocrtavale oko usana i očiju, kao i neka teška uznemirenost koja je, činilo se, opteretila celo njegovo biće. Bilo je očigledno da Fotisa ubija bolest ili teret ovog užasnog posla.

„Bravo, dečače moj. Moraš mi reći kako si uspeo da me nađeš, ali uđi, uđi."

Šta bi drugo? Sveštenik nije nudio nikakvu stvarnu zaštitu već samo njenu iluziju, a i to će bolje funkcionisati ukoliko ne budu zajedno. To da Joanes nema nameru da ode ili da nazove nekoga ukoliko stvari krenu naopako, Metju je znao, ali Fotis nije. Tek kada je ušao unutra, ugledao je pištolj u ruci svoga kuma, ali to nije bilo ništa čudno. Za njim je trajala potera, a i Metju je za poslednjih nedelju dana video suviše pištolja da bi sada bio uplašen.

„Ko je u autu?"

„Prijatelj. Sveštenik, u stvari."

„Da li on zna šta se događa?"

„Zna ponešto."

„Neće da uđe?"

„Neće."

Cinilo se da je starac zadovoljan odgovorom. Zatvori i zaključa vrata, pa polako ode do stepenica, za trenutak zastade, a onda poče da se penje. Ta neodlučnost i nedostatak pristojnosti bili su mu toliko nesvojstveni da se Metju uznemirio, ali mu je, istovremeno, i prijalo što mu se pružila prilika da zaviri ispod maske. Nije mu preostalo ništa drugo nego da krene za njim, prethodno tiho otključavši vrata. Kuća je ličila na mnoge koje je viđao u okolini, kombinacija (kamena i drveta, prekrivena kamenim pločama i mnogo veća nego što se činilo spolja. Unutrašnji zidovi bili su krem boje, prekriveni policama sa knjigama i velikim brojem impresionističkih pejzaža i dela religiozne umetnosti koje je ranije držao u skladištu. Bilo je užasno vruće, tako da je Metju skinuo jaknu dok se penjao.

„Ne sećam se da sam ti tako precizno objasnio gde se nalazim", reče Fotis.

„Mislio sam da će te više zanimati *zašto* sam došao."

Fotis se okrete na vrhu stepenica, a oduševljenje koje mu se videlo u razrogačenim očima graničilo se sa ludilom. Svetlost sa visokog prozora otkri mu ružan žut ožiljak na levoj slepoočnici.

„Zašto si došao? A koji bi još mogao biti razlog? Među nama nema tajni, delimo istu glad, samo se nadam da ćeš shvatiti da je i moja potreba veća."

Starac užurbano ode niz hodnik, pa Metju samo povika za njim.

„Pogrešno si shvatio, *Theio*. Nije o tome reč. Slušaj me." Krenuvši za njim, Metju uđe u veliku spavaću sobu gotovo sasvim u dnu kuće. Na ogromnom krevetu, još uvek je ležala razbacana ćebad. Kroz tri prozora je dopirala svetlost. Velikim hrastovim stolom dominirao je telefon i neka čudna konzola, a njegov kum je sedeo na kožnoj stolici u uglu sobe zagledan u kamin. Naslonjena iznad nekorišćenog kamina, stajala je ikona. Bila je manja nego što je se Metju sećao. Delovala je, u stvari, umanjena u svakom pogledu, nimalo vredna muke i krvi prolivene za nju. Činilo se dau i one oči bile svesne toga. Bile su izgubile svoj magnetizam, obećanje misterije koja će jednom biti otkrivena, sada su delovale samo beznadežno. Začudo, Metju je osetio kako taj novi izgled slike u njemu izaziva zaštitnički nagon koji je bio skoro podjednako jak kao i strast za otkrićem koja je do tada postojala. Shvatio je da okolnosti pod kojima je gledao sliku snažno utiču na njegove reakcije na nju. Anino prisustvo je izazivalo neku vrstu svete požude, a prisustvo njegovog oca nekakav dubok strah i potrebu za izlečenjem. A sada je osećao tugu koja je priličila situaciji. Da li je to bilo zbog Fotisa? Da li je slika bila samo sredstvo?

„Još uvek utiče na tebe", prošaputa Fotis.

„Ne", odgovori Metju, ali to nije bilo potpuno tačno. Sada je taj uticaj bio drugačiji.

„Shvati me, dete moje. Neću još dugo živeti. Kada odem biće tvoja, ali mi je potrebno da bude tu ako želim da umrem u miru. Nemam druge nade. Da si video ono što sam ja video, ne bi pokušao da me lišiš nje."

„Ono što si video? Ili ono što si učinio?"

„Ko još zna da si došao ovamo?"

Neće pristati da mu preda kontrolu nad situacijom. To je već oproban postupak.

„Uhvatili su Andreasa."

„Ko ga je uhvatio?"

„Nisam siguran. Mislim da je taj Del Karos. Pre neki dan je pokušao da uhvati Anu. Prilično sam siguran da je imao dogovor sa tvojim Rusima da dođe do ikone."

Fotis klimnu glavom. „Siguran si da ga drže?"

„Razgovarao sam sa njim."

„Šta ti je rekao? Reci mi tačno šta."

„Ništa posebno. Mislim da je bio drogiran. Rekao mi je da ništa ne činim i govorio je o 'obojici', tako da pretpostavljam da ih je samo dvojica."

„Dobro. Da li je to sve?"

„Nazvao ih je 'prinčevima'. Pretpostavio sam da je sarkastičan."

Fotis je dugo gledao mladića. Metju je znao da on pokušava da mu pronikne u misli, ali je ostao miran, znajući da ništa ne skriva. „Uskoro će me nazvati", nastavio je. „Očekuju informacije u vezi s tim gde se ikona nalazi."

„Nije ti palo na pamet da bi to mogao biti trik tvoga dede?" „Misliš da se pretvara da je zarobljen?"

Fotis klimnu glavom, još uvek ga posmatrajući oštrim pogledom. Bio je to siguran pokazatelj koliko je, tokom poslednjih nekoliko nedelja, prodrla paranoja, pa se Metju ozbiljno zamisli.

„Ne. Ne znaš koliko on želi da se ja izvučem iz cele ove priče. Ne bi sada izmislio neku priču zbog koje bih sam krenuo da te nađem."

„Možda ste saučesnici."

„To je takođe besmisleno iz tog istog razloga. Razmišljaš naglas, ni sam ne veruješ u to što pričaš."

„Možda."

„Moramo da mu pomognemo."

„Naravno da moramo." Ali, on nije zaista mislio to što je rekao. Fotis je zurio, netremice, više nije gledao u Metjua već je kovao plan, pokušavajući da dobije na vremenu.

„Šta znači 'prinčevi'?"

„Princ", poče Fotis polako, „je ime koje smo tvoj deda i ja dali onom nemačkom oficiru o kojem sam ti pričao. Ili, ponekad, paša, jer je voleo da dobro živi i da se okruži kradenim blagom. To je čovek s kojim se Andreas bio dogovorio i poslao Svetu Bogorodicu u izgnanstvo."

„Miler. Nacista kojeg juri sve ove godine."

„Upravo taj."

„Del Karos je Miler."

„Može biti."

„Zašto mi je to rekao?"

„Samo nam je skrenuo pažnju. Ili nas je, možda, upozorio da znamo da imamo posla s nekim mnogo opasnijim nego što smo mislili. Taj tvoj deda je još uvek jedan lojalan tip."

„Da, i kako ćeš mu se odužiti za njegovu lojalnost?"

„Ne postoji način da mu pomognem. Jedva mogu da zaštitim samoga sebe."

„Imaš ikonu. Nije vredna Andreasovog života."

„Njegov život je već izgubljen. Nisi mu rekao, ili njima, za ovo mesto?"

„Naravno da nisam."

„Onda ništa ne mogu da mu izvuku. Vidiš? Iskoristio je poslednju šansu da nas upozori. Ako im sada daš informaciju, on će umreti, a vrlo verovatno i ti i ja. A i

uzeće nam nju. Pobiće nas uz njegovu pomoć. Misliš li da on to želi? Misliš li da želi da se Mileru pruži prilika da ga ponovo izda? Sramno. Oni će pobediti samo ako dođu do ikone. To možemo sprečiti. Moraš da mi pomogneš."

„Znam nekoga ko nam može pomoći. Bivši pripadnik Mosada, Andreasov prijatelj. Ne možemo žrtvovati Andreasa, moramo nešto da pokušamo."

„Ništa ti ne shvataš."

Bes uzdrma njegovog bolesnog kuma, a ruka sa pištoljem poskoči mu na nozi. Pažnju im privuče ravnomerno brujanje praćeno crvenim treptavim svetlom konzole koja je stajala na stolu. Fotis skoči i ode do nje.

„Možda je onaj tvoj sveštenik postao previše radoznao? Nije. Nisu ulazna vrata, ulaz sa zadnje stranje, ulaz..."

On prođe Metjuu s leđa i uperi mu pištolj u glavu. Govor tela bio je toliko zastrašujuć da Metju podiže ruke i ustuknu dva koraka.

„TheioV'

„Ko te je doveo ovamo? Da čujem istinu."

„Niko. Tu je samo sveštenik."

Fotis se malo smiri, ponovo spusti pištolj i prođe pored Metjua.

„Ne, doveo si i njih. Možda nisi toga svestan, ali oni su te pratili."

Malo se povrativši od šoka, Metju krenu za starcem koji je na nesigurnim nogama otišao iz sobe. Fotis se jednom okrete i stavi prst na usta, a zatim nastavi niz hodnik, ne u pravcu iz kog su došli, već na suprotnu stranu, skrenuvši u neki kraći hodnik. Na vrhu strmog, uzanog stepeništa dade Metjuu znak da ostane tu gde je, an krenu naniže. Ubrzo nestade iza ugla, a Metju ostade gledajući za njim, nem i bespomoćan. Šta sad da radi? Koga ima tamo dole? Da li treba da ode i proveri šta je sa Joanesom? Neodlučnost ga je paralisala, a za koji tren začu odozdo neki slab zvuk. Zatim se pojavi Fotis. Zmija se malo pomuči uz stepenice, ali snažno zgrabi Metjua za rame i prisloni mu usne na uho.

„Cujem ga ali ga ne vidim. Još jedan je tamo ispred vrata. Suprotstavićemo im se sa drugog sprata. Umeš li ovo da koristiš?"

Fotis mu pruži veliki pištolj. Metju nesigurno klimnu glavom. Njegov kum je punio šaržer što je tiše mogao, a zatim stavio pištolj Metjuu u ruku.

(„Snažno pritisni obarač. Ostani ovde i pucaj u koga god vidiš da se penje uz stepenice."

On pritisnu Metjua uza zid, izvadi „valtera" iz džempera i pođe ka prednjem delu kuće. Metju je balansirao između straha od onoga što bi trebalo da usledi i besa što su događaji poremetili njegove planove, ali nije skidao oka sa stepeništa. Nije želeo da mu razmišljanja skreću pažnju, ali su misli navirale same od sebe. Ako su to dole bili Del Karos ili njegov saučesnik, mora da reaguje bez oklevanja, kao što mu

je Fotis i naložio. Ali, šta ako je to bio neko drugi? FBI, ili Beni, ili čakjoanes? Kad bi čekao da identifikuje osobu, da li bi imao vremena da odreaguje? Da li bi bio u stanju da pogleda nekog stranca u oči i da povuče oroz?

Ili je to, ponovo, bila neka Fotisova igra? Povukao se deset koraka i do ugla hodnika, kako bi se uverio da stari gad ne silazi dole sa ikonom. Odozdo se začu slabašan zvuk i on se vrati gde je i bio. Zatim se iz prednjeg dela kuće začu pucnjava koja prekinu svaku misao.

25

Janu se plan nimalo nije svideo, ali nisu imali bogzna kakvog izbora. Drogirali su Spiridisa, ali je on malo rekao i očigledno nije znao gde se nalazi Dragumis. Najbolje što su mogli bilo je da se oslone na momka. Najsigurnije bi bilo da ga se dočepaju, ali je Miler po mladićevom glasu procenio da on ne zna tačno gde mu se kum nalazi. Ipak, mogao bi ga pronaći ukoliko bi mu se pružila prilika da ga potraži. Moglo se desiti da Janov pokušaj hvatanja i mladića i sveštenika pođe naopako, čak i da Spir strada, a osim toga, tri taoca bi bila nezgodna za dvojicu ljudi. I jedan je bio suviše. Najbolje će biti da Van Mer prati momka.

Holanđanin je bio iznerviran, što je za njega bio vrhunac ljutnje. Već danima je pazio na Spirov stan i bio je začuđen da je dečko bio toliko glup da se u njega vrati. Pusti me da ga uhvatim, ubeđivao je Milera, eno ga. Na kraju je, ipak, popustio i praćenje je bilo problematično, kao što je i mislio da će biti. Miler je vozio iznajmljeni auto, Jan gaje pratio u stopu, ali su morali da se raziđu. kada su shvatili da Spir pozajmljuje auto od prijatelja i sprema se da nestane. Jan je uspeo da mu ostane na tragu sve dok nije izašao iz grada, uz put Bronks river i duž vijugavih sporednih puteva severog Vestčestera. Jan je dobar, a mladić neiskusan, ali je postojala šansa da na na putu do tako udaljene destinacije shvati da ga prati. A to znači da se može desiti da upadnu u zasedu.

Miler je pogledao Spiridisa koji je sedeo na zadnjem sedištu, još uvek pomalo omamljen od poslednje injekcije. Kada auto stane daće mu još jednu i posle nje se, verovatno, više neće ni probuditi. Zglobovi na rukama bili su mu vezani konopcem koji je Jan nosio u tu svrhu, a preko krila mu je bilo prebačeno ćebe da se ne bi videlo da je vezan. Miler ponovo pogleda na put i shvati da više ne vidi Spirovo vozilo.

„Gde je?”

„Tamo je skrenuo, kroz onu ogradu na onom zidu od cigala.”

„Zašto onda mi prolazimo?”

Jan ga pogleda pomalo zgađeno.

„Trebalo bi da krenemo za njim, šta kažeš? Da odemo na po jedno piće?”

Nastavili su stotinak metara, ali nisu videli ništa osim drveća i zida, a zatim im kuća nestade iz vidokruga. Jan se okrenu i krenu nazad duplo većom brzinom, ponovo prošavši pored kapije sve dok nije došao do šumovitog proplanka koji se nalazio nekoliko stotina metara dalje, gde je i parkirao u šipražju. Izvadi mobilni,

prebačen na vokitoki funkciju, mahnu njime Mileru, a zatim otvori vrata.

„Daj mi malo vremen dok uđem. Onda ti uđi na ulazna vrata, kao što smo i planirali."

„U redu, u redu."

„Biće dovoljno nekih deset minuta. Zapamti da, kada budem ušao, možda neću moći da pričam."

„Sve smo to već prošli. Kreni već jednom."

„Strpi se. Sada smo previše blizu."

Jan ode ne čekajući odgovor, stapajući se kao duh sa mladim hrastovim i javorovim gustišem. Miler duboko udahnu i pređe na vozačevo sedište. Nakon pet minuta, pokrenuo je auto, proverio ima li nekoga na prazom putu, pa polako izašao iz šipražja. Jan je ipak bio u pravu - proklet bio - nije bilo razloga ni za žurbu ni za paniku. Upravo će zatvoriti klopku. Sada nije bilo vreme za glupe greške.

Kada je prošao okuku i krenuo da se spušta niz padinu, ponovo je ugledao zid od cigala, star i obrastao mahovinom, a kada je prišao na trista metara, pojavili su se i kameni stubovi koji su pregrađivali prilaz. Popeo je auto na travnati deo puta, izvadio mobilni i spremio se da primi Janov poziv, ponovo pogledavši Spiridisa. Da li se on to pomerio ili mu se samo učinilo jer je auto bio u pokretu? Ponovo je osmotrio put, drveće, zid. I tada primeti malu kameru smeštenu na stubu na zapadnoj strani, uperenu pravo u njega.

Prokletstvo, trebalo je daje uoči ranije; mora biti da su svuda unaokolo postavljene kamere. On instinktivno ponovo ubaci u brzinu i izađe na dugačak šljunkoviti prilaz. Zašto bi pružio Dragumisu još vremena za razmišljanje? Ako budu imali sreće, suprotstaviće im se samo taj stari Grk. Mobilni ispusti nemi zvuk, što je značilo da je Jan ušao ali da ne može da govori. Miler oseti kako mu srce snažno lupa, pa snažno udahnu ustajali vazduh u autu. Parkirao je auto na mestu gde ga je, sa prozora na kući, bilo najteže spaziti, zatim izađe i žustro krenu ka ulaznim vratima.

U Spirovom autu nije bilo nikoga, što znači da su i on i sveštenik unutra. Miler zanemari kameru na vratima i pritisnu veliku mesinganu kvaku. Bilo je otključano. Ili je Jan brz ili je ovo očigledna zamka. Izvadi pištolj iz sakoa, a slobodnom rukom gurnu vrata. Ništa se nije desilo. U dnu stepeništa se nalazio lep orijentalni tepih plavocrvene boje, a sa obe strane predvorja bili su lučni prolazi koji su vodili u suncem obasjane sobe. Miler brzo uđe i krenu ka stepenicama. Prvi pucanj ga je uplašio, ali je već kod drugog instinkt prevladao godine i on je bio na podu i kotrljao se nadesno. Začuo se udarac o drvo.

Udario je u tvrdu nogicu nečega i podigao se na kolena udarivši, pri tom, glavom o veliki trpezarijski sto. Zamagljenog pogleda on shvati da se nalazi u

trpezariji - izvan linije vatre, pretpostavljao je.

Proverio je da li je povređen i shvati da nije. Pucanje je dopiralo sa vrha stepeništa. Dragumis je - ako je to bio on - čekao da on uđe u kuću da bi otvorio vatru, ali je gadno promašio cilj. Nemac zavrte glavom i vid mu se razbistri. Imao je sreće. Sad su mu kolena bila natučena i imao je modricu na glavi, nije bilo šanse da se popne uztepenice. Nije bitno; bar je bio u kući. Pogleda preko predvorja. Sa druge strane se nalazila velika, raskošno nameštena dnevna soba okupana suncem koje je dopiralo kroz francuske prozore i padalo na sofu, stakleni sto i debeli flokati[8] tepih. Podsetila ga je na sobu kuće koju je nekada posedovao, u kojoj je bio najbliži sreći. Pusti sad to. U dnu trpezarije, tik uz visoki zastakljeni kredenac, nalazila su se vrata. U ovakvoj kući mora postojati stražnje stepenište. Mora ga pronaći i mora pronaći Jana. Miler polako i bolno ustade i pođe ka uzanim vratima.

Kuhinja je bila prostrana i sumorna, uprkos belim zidovima i plavim zavesama, a u vazduhu se osećao blag miris plina. U sudoperi je bila šolja i činija. Osim onih na koja je ušao, nalazila su se tu još dvoja vrata. Ona na levoj strani su više obećavala, ali samo što je to pomislio, sa te strane se začu pucanj. Pištolj većeg kalibra nego onaj koji je malopre opalio, što znači da su dvojica ljudi držala prvi sprat. Gde je Jan? Ako su ga ubili sve je gotovo, i biće srećan ako iz ovoga izvuče živu glavu. Srećan. Ne baš. Za čoveka njegovih godina postojao je samo jedan izlaz. Neće otići bez ikone, pa šta bilo da bilo. On natera sebe da krene u pravcu iz kog se začuo pucanj.

Kratak hodnik je vodio u malu sobu punu komoda sa dokumentima i crnobelih monitora. Na njima su se videli ispred parkirani automobili, okolina, stepenice na ulazu, sveštenik koji tumara oko kuće. Nijedan nije pokazivao unutrašnjost kuće. Trenutak kasnije ugleda Jana koji je stajao kraj njega. Osmehivao se.

„Ispao ti je šešir."

„Jeste", prošaputa Miler, ne želeći da pokaže koliko je šokiran time što nije primetio da mu je Jan prišao. „Izgleda da jeste. Kakav je to bio pucanj?"

„Loš. Promašio me je za pola metra, ali nekoga ima gore."

„Ima i ispred."

Jan klimnu glavom. „Situacija stoji dosta loše. Dva na dva, a oni su na gornjem spratu. Pametno bi bilo da se povučemo."

„Nemoguće. Nikada više nam se neće ukazati ovakva prilika."

Jan ponovo klimnu glavom, prihvativši odgovor. Gledao je u pravcu kuhinjskih vrata, iza Nemčevih leđa i dok su pričali pazio je ne bi li čuo bilo kakav čudan zvuk. Bilo je trenutaka u kojima je Van Mer delovao mehanički i proračunato, ali je Miler video da se u njemu probudio kockarski duh. Sada neće otići.

„Očekujem veliki bonus”, reče Jan.

„Dogovoreno. Stepenice na ulazu su dugačke i prave. To nije dobro.”

„Pozadi postoji krivina. Možda četiri metra od odmorišta do onoga ko je pucao.”

„Onda idemo na tu stranu.”

„Čekaj ovde.”

Miler je mrzeo da mu njegovi podređeni komanduju, ali je sa ovim na to već bio navikao, tako da je držao na oku prilaz stepeništu, a Jan je upao u kuhinju. Minut kasnije, Jan se vratio noseći zamotuljak kuhinjskih krpa vezanih jednu za drugu, koje su na nešto smrdele. Možda sredstvo za pranje posuđa. U drugoj ruci je nosio mokar peškir.

Polako su krenuli ka stepeništu, a potom zajedno na sprat. Jan izvadi iz džepa srebrni upaljač, zapali zamotuljak i klimnu glavom Mileru. Starac kliznu uz spoljnji zid, pazeći na rupu u malteru udaljenu oko jednog metra. Pre nego što će zaći iza ugla on proturi drhtavu ruku i ispali tri metka, što je u tom tesnom prostoru zazvučalo strahovito snažno, a zatim se povuče. Jan izađe iz zaklona i baci zapaljeni zamotuljak uz stepenice.

Vazduhom se širio oštar miris paljevine. Hoće li spaliti celu kuću, upita se Miler još uvek drhteći? Da li se plašio ili se nadao? Kada je postao tako nervozan, tako slab? Jan ga je gledao tim svojim prokleto mirnim izrazom lica. Odozgo se začu škripanje i trupkanje nogama, kao da je neko gazio zapaljeni zamotuljak. Jan povijen izađe na pola kroz lučna vrata, ispali dva metka, pa se vrati. Sa gornjeg sprata se začu tup metalni udarac.

Holanđanin ponovo proviri, a zatim ustrča uz stepenice i Miler ga izgubi iz vida. Nemac duboko udahnu i krenu za njim, uzevši usput onaj mokar peškir.

Na drugom stepeniku odozgo, ležao je crni pištolj kalibra devet milimetara, a na zidu je bila krvava mrlja. Jan je stajao u zadimljenom hodniku i gledao levodesno. Miler prebaci mokar peškir preko zapaljenih krpa i nagazi nekoliko puta odozgo. Pod je bio nagoreo, ali se ništa nije zapalilo. Svuda je bilo rupa od metaka.

„Pogodio si ga”, prošaputa Miler.

„U ruku”, odgovori Jan. „Spir. Tu je, blizu.”

„Ali je razoružan.”

Razoružan, ranjen, sigurno preplašen. Nemac je u mislima precrtao momka. Sada je preostao Dragumis, a oni su ponovo bili u prednosti. Ikona je bila tu negde na prvom spratu, jer inače Grk ne bi tek tako bez otpora napustio prizemlje. Neka četiri metra dalje, hodnik u kom su sada bili spajao se sa drugim i na tom mestu bi, ako skrenu nadesno, izašli ka prednjem delu kuće. Van Mer baci pogled iza ugla.

„I?”, bio je nestrpljiv Miler.

„Ništa. Mnogo vrata.”

„Vidi li se početak ulaznih stepenica?”

„Da.”

„Odlično. To znači da Grk ne može da ih pokriva, a da mi odavde ne možemo da ga pogodimo. Prođi sa druge strane i izađi na ulazna vrata, pa ćemo mu prići sa obe strane.”

„Spir se nalazi ovde negde.”

”Pusti sad njega. Dragumis je glavni.”

Holanđanin je bio u nedoumici, ali klimnu glavom, ode kratkim hodnikom i nečujno nestade niz stepenice sa stražnje strane. Miler polako priđe ćošku, baci pogled i ugleda samo ono što mu je Jan prethodno već opisao. To je to. Uskoro će biti gotovo. Okolne kuće su, verovatno, bile predaleko da bi se odande mogli čuti pucnjevi, a Dragumis ne bi ni slučajno zvao policiju. Njihov je, osim ukoliko nešto ne zabrljaju. Na primer, da zaborave koliko im je metaka preostalo. Koliko je već ispalio? Samo tri, bio je prilično siguran u to. Potraži po džepovima drugi šaržer, ali nađe malu kožnu futrolu. Špric i narkotik. Pre nego što je izašao iz auta, zaboravio je da da Spiridisu još jednu injekciju. Nije ni bitno; jedva da je živ, a osim toga i vezan je. Ipak, takve greške govorile su o stanju svesti. Mora se koncentrisati. Mora biti bolji ako misli da preživi današnji dan. Ne sme više biti grešaka. Budi kao Jan, govorio je svojim drhtavim rukama, budi mašina sve dok posao ne bude bio obavljen.

Benijev srebrni „nisan” neverovatnom brzinom skrenu iza okuke, zastade da bi Ana ušla i za nepun minut se ponovo nađe na krivudavom drumu. Prvo je nazvala Benija. Iz Metjuove poruke je mogla malo šta da zaključi; samo je hteo da ona zna šta on namerava ako se nešto desi. Međutim, već joj je bio ispričao da ide sa svojom bivšom devojkom da potraži kuću svoga kuma, jer je ona odrasla u tom kraju. Trebalo se osloniti na Robin. Beni je otišao pravo do Metjuovog stana i sve prevrnuo da nađe adresar, što mu je ubrzo i pošlo za rukom. Muškarci veoma retko išta beleže u tim knjižicama, ali je Beni našao telefon neke Robin Sprag, a Ana ga je ubedila da je bolje da je ona pozove.

Bilo je rano i uhvatila ju je dok se spremala za posao. Kao što je i očekivala, naišla je na otpor i revolt, pa je morala da joj da mnogo privatnih detalja o Metjuu da bi dokazala da su zaista u bliskoj vezi. Zatim je rekla Robin da je on u opasnosti - nešto u vezi sa njegovim kumom. Robin je poznavala Fotisa i očigledno joj nije bilo teško da poveruje u celu tu priču. S obzirom na to da je bilo prošlo mesec ili dva, nije se baš jasno sećala detalja, ali je uspela da, koliko je najbolje mogla, rekonstruiše put do te kuće. Ana nije htela da kaže Beniju štaje saznala, nego je insistirala da usput dođe po nju. On je već bio krenuo ka severu i njen plan ga je razbesneo. Izlažeš

Metjua opasnosti, besneo je, ali se zadržao svega nekoliko minuta, a i bilo je suviše važno da bi sedela skrštenih ruku. Umirila je Metjuove roditelje rekavši im da se nada da će da se vidi sa njim, što je i bilo tačno. Zatim je peške požurila niz brdo ka putu Fenimor, pa zatim nekoliko stotina metara do izlaza na put Bronks river.

„Eto, vidiš, bez ikakvih problema", reče Ana dok je Beni dodavao gas.

„Problemi nam tek predstoje. Veži se, neću usporavati." „Stvarno misliš da su ga pratili?"

„Ja bih to uradio. A sada mi reci kuda idemo."

Prošli su pored rezervoara Kenziko[9] i skrenuli na sporedne krivudave puteve. Bila je to vožnja u kojoj bi, pod drugim okolnostima, uživali u jezerima, šumama i predivnim pejzažima, ali je Ana napeto proveravala svaku smernicu na koju joj je Robin neprecizno ukazala, trudeći se da ne misli na to koliko stvari zavisi od toga da li će ona doneti ispravne odluke. Uskoro su prošli kroz šumoviti proplanak, a zatim naiđoše na zid od cigala i ulaz sa stubovima. Jedino što je Ana mogla da vidi bio je krov prekriven kamenim pločama koji se nazirao iza zaklona od drveća.

„To je to, to je ta kuća."

„Jesi sigurna?"

„Sigurna sam koliko je moguće, Beni. Baš i ne raspolažemo sa mnogo informacija."

Beni ukloni auto sa mesta na kome bi ga mogli videti iz kuće, vrati se u šumicu, i parkira ga na mestu gde je šipražje bilo poleglo pod težinom nekog vozila koje je ranije tu stajalo.

„Ostani ovde", reče on Ani, naredivši joj da sedne iza volana i spusti se u sedište. „Pazi na put i na šumu i ako vidiš bilo koga ko deluje sumnjivo, gubi se odavde. Ne pričaj ni sa kim. Ne izlazi iz auta ni po koju cenu." Potapša je po ramenu. „Dobro je što si me pozvala." A zatim nestade među drvećem.

Sačekala je pet minuta, a onda pošla za njim. Bila je preplašena, ali ju je još više plašilo da ostane u kolima i pita se šta se događa u kući. A bila je i ljuta; već danima se u njoj razbuktavao bes. Sećala se Del Karosovog lica koje se ceri i izaziva je. Drveće još uvek nije bilo potpuno olistalo, ali je već bilo jasne zelene boje, a njihova mala stabla bila su tako gusto posađena jedno uz drugo da nije mogla da vidi daleko. Tridesetak metara dalje, ona polako prođe kroz veliku rupu u staroj žičanoj ogradi. Mali jarak se uzdizao, a zatim brzo spuštao u visinu malog bora, iza kojeg je mogla da vidi kuću koja je bila udaljena oko trista metara. Naglo se trže kada na zvuk nekoliko oštrih pucnjeva ispaljenih negde sa druge strane zida. Toliko o tome da će svi da porazgovaraju, ali ko puca na koga?

Ana prođe između borova i priđe kući. Na dugačkom prilazu bila su parkirana dva automobila, a ulazna vrata su stajala otvorena. Brzo je otišla do

dugačkog zavoja koji joj je omogućavao da priđe vozilima koja bi joj poslužila kao zaklon. Dok je prelazila od jednog do drugog, ugleda pogrbljenu figuru čoveka na zadnjem sedištu crnog „markiza". Neki starac u mantilu, sa ćebetom prebačenim preko krila i šeširom natučenim na lice. Glava mu je mirno počivala naslonjena na sedište. Da li je mrtav? Ona povuče srebrnu ručku i vrata se otvoriše. Ušla je i sela kraj njega. Srela je Andreasa samo jedanput, ali ga je prepoznala čim mu je sklonila šešir sa lica. Prav nos i upale oči. Dva dana ranije delovao je premlado da bi mogao biti Metjuov deda, ali je sada izgledao veoma star. Polako otvori tamne oči i pokuša nešto da joj kaže, ali ih zatim odmah zatvori. Bio je bolestan, ili ranjen, ili drogiran. Ona povuče ćebe i vide da su mu ruke vezane, a prsti pobeleli od prekinute cirkulacije. Nije se videlo da je povređen.

Trebalo bi da uđe i potraži Metjua, ali je osećala da ne bi trebalo da ostavi Andreasa samog. Ana uze flašu vode koja je ležala na podu auta, odvrnu beli poklopac i stavi nekoliko kapi Andreasu na usne. On ih pokupi jezikom i zakašlja se.

„Gospodine Spiridise, pokušajte da se razbudite."

Ona pokvasi šake i prisloni mu ih na obraze, na šta on promrmlja nešto u znak negodovanja. Prodrma ga najpre nežno, a zatim snažnije. Kada mu ponovo isprska obraze hladnom vodom, on odjednom podiže ruke sa krila i, prstiju isprepletenih u snažnu pesnicu zamalo promaši njenu bradu. Ona ustuknu.

„Gospodine Spiridise, slušajte me. Ja sam Ana. Metjuova Ana. Metju je u kući. Razumete li me?"

Sada ju je gledao, zbunjen i sumnjičav, ali skoro sasvim svestan.

„Metju je u kući", nastavi ona. „I Beni. Bila je neka pucnjava. Šta? Šta ste rekli?"

„Gde je Miler?", procedi on.

„Ne znam ko je to."

„Del Karos."

„Nisam sigurna. Da li vas je on doveo ovamo? Da li je Jan s njim?"

„Jeste."

„Možete li da stojite?"

Andreas sleže ramenima. Ona brzo prođe sa druge strane i odvuče ga do vrata koja su gledala na kuću. Nije mogao da stoji na nogama pa se sruči uz vozilo. Kakve koristi od njega kad je u tom stanju? Ona poče da gubi strpljenje pokušavajući da ga razume šta govori.

„Šta kažete?"

„Oružje", prasnu on.

„Nemam oružje."

Starac uzdahnu i poče da trepće i da duboko udiše prohladni prolećni vazduh

„Pretresi auto”, naredi on.

Nije bilo ničega, ni oružja ispod sedišta ili u kaseti, ni ključeva kojima bi mogao da otvori prtljažnik. Ana je nekoliko minuta pokušavala da odveže konopac kojim su mu bile vezane ruke, osećajući kako ponovo strah počinje da nadjačava sva ostala osećanja.

Andreas je masirao oslobođene ruke i gledao otvorena ulazna vrata.

„Čekaj ovde”, prošaputa on, a zatim pođe ka stepenicama, saplićući se. Pomislila jfe da ga pusti samog, ali se predomislila , potrčala za njim i prihvatila ga podruku da bi mu pomogla, pa su tako zajedno pošli ka vratima sve dok nisu bili iznenada zaustavljeni.

Joanes je stajao iza kuće pored ogromnog napupelog lovora i gledao kako okretni čovek grubog izgleda ulazi na stražnja vrata. Video je tog čoveka kako dolazi iz šume i brzo se prikrada preko travnjaka, osvrćući se oko sebe, a ipak ne ugledavši sveštenika. Nekoliko minuta ranije, kada je Joanes izašao iz auta da se protegne, još neki ljudi su stigli pred kuću i on je smatrad da bi najpametnije bilo da se skloni. Nije znao koliko ih je sada bilo u kući ni ko su svi oni, mada su očigledno bili na bar dve strane, s obzirom na to da su pucali jedni na druge. Ili ga niko nije video, ili ih nije bilo briga. Samo neki sveštenik.

Momka su, verovatno ubili, tužno je razmišljao Joanes. Ovo su opasni ljudi, a mladi Metju je nevin. Nije se činilo da ima neke šanse usred ove. ubitačne unakrsne vatre. Opet se sve ponavlja. Joanes će morati da izvrši svoju nameru. Što je tiše mogao, krenuo je za onim krupajlijom u kuću.

Istog trena, pre nego što je stigao do kuhinjskih vrata, on sa svoje desne strane začu još dva pucnja, jača od prethodnog. Iz tog pravca se povlačio bradati krupajlija sa velikim pištoljem u ruci i brzo proveravao teren ispred i iza sebe. Zagledao se u Joanesa, a zatim šmugnuo pored njega. Brzo se okrenuo i prešao preko kuhinje, izašao na druga vrata i otišao u trpezariju koja se nalazila iza.

Joanes se zapita da li je on sada, možda, postao nevidljiv za svoje neprijatelje. To se dešavalo i ranije, u važnim trenucima i to bi samo potvrdilo neminovnost izvršenja njegove misije. Takva moć se ne dobija bez razloga, svakako ne da bi zaštitila život nekog slabog, grešnog sveštenika. Ne, on je na to mesto poslat, sasvim neočekivano, i mora postojati razlog tome. On je sredstvo. Svi oni su samo sredstva, jadne slepe duše.

Oseti kako mu um i duša bruje u blagom sazvučju. Polako je krenuo preko kuhinje i zastao pred velikim dovodom plina. Plin se osećao u vazduhu i on vide da jedan od prekidača nije isključen. Takav nemar vređao je njegovu sklonost ka redu. Kako mu je ruka krenula ka prekidaču, tako začu glas u glavi i zastade da bi shvatio poruku. Ipak je to bio samo tren; misao je zaustavila pokret. On okrete prekidač na

najjače, ali ne upali plin. Zatim uključi i preostala tri prekidača, tako da je sa sva tri ispusta kuljao nevidljivi gas. Sačekao je dok miris nije postao jak, a zatim se sklonio. Hoće li biti dovoljno? Prođe sa druge strane i provuče ruku iza šporeta, snažno povuče uzanu cev za koju je pretpostavio da je dovod plina i otpusti je - da li je zašištala? - ali je ne odvoji sasvim. Izvuče ruku. Pored sudopere je stajala velika flaša jakog sredstva za čišćenje i Joanes ga prosu na pult i na pod. Bio je već omamljen od otrovnog mirisa. Sta sad? Spontano pođe za bradonjom u trpezariju.

On je sada čučao pored dugačkog tamnog stola i netremice gledao ka predvorju. Očigledno je tu bio već neko vreme, osluškivao, čekao. Joanes shvati da ga mora upozoriti šta će da usledi, pa polako krenu prema njemu, a patos pod njim blago zaškripa. Krupajlija proviri iza kauča, okrenu se, stavi prst na usta, a pištoljem mahnu dajući svešteniku znak da se vrati u kuhinju.

Prolomi se pucanj. Na jakni krupajlije pojavi se krv, ajoanes se presavi kao da ga je nešto udarilo u stomak. Pali su zajedno, a bradonja se u padu okrete da bi još jednom pucao u vitku figuru čoveka koji je stajao u predvorju.

Kada je pao na pod, sveštenik je shvatio da je pogođen i čekao je da oseti bol. Okrenuo se na stranu i pogledao svog nesrećnog sapatnika. Krupajlija se nekako uspravi i sede uza zid, a krv mu je lila kroz košulju i jaknu. Bio je besan.

„Kučkin sine”, prosiktao je, petljajući oko košulje jednom rukom, a drugom dižući pištolj. Ispali još dva metka i odbi malter sa zida preko puta. „Svi neka idu do đavola.” Pogleda na svoje krvlju oblivene grudi, a zatim Joanesa, pa odmahnu glavom. „Jebeni svештenici.”

Joanes pokuša da mu pruži ruku utehe, ali ga bol spreči u toj nameri. Telom krupajlije prođe drhtaj, on širom otvori oči i zagleda se u udaljenu tačku. Pištolj mu ispade iz desne ruke. „Jebeni svештenici”, prošaputa još jednom, a zatim se umiri.

Ponovo zavlada tišina. Joanes je osećao kako mu se iz predela dijafragme celim telom širi nelagodnost, tako da je morao polako da diše kako bi potisnuo bol. On podseti sebe da je kušnja uvek teža nego što se očekuje, ali je bilo teško razmišljati na taj način. Uspeo je da rukom dohvati za članak čoveka čiju je smrt upravo bio prouzrokovao. Daj mira, Gospode, svome sluzi... nije znao kako se čovek zove, ali će to gore već da se reši. Previše ranjen da bi bio u stanju da se usredsredi na proklinjanje ili žaljenje, on se ponovo okrete zadatku. Sve se dešava sa razlogom. Rana je uticala na to da njegov bes pređe u bol koji mu je razbistrio misli, a otklonila je i mogućnost da pobegne. Joanes se polako, pod užasnim bolovima, podiže na laktove i odvuče nazad u kuhinju.

Miris plina je bio jak; ne tako jak kako je on želeo, ali on je, ipak, bio na podu. Odvuče se do niše sa fiokama koja je bila u blizini, usput primetivši krvavi trag koji je ostavljao za sobom. Kašalj mu je bio vlažan, metalnog ukusa. Udovi su

mu bili preteški, ali je otvorio fioke, tražeći samo jedno. Nije preostalo mnogo vremena. Taj koji ga je pogodio bio je verovatno isti onaj s kojim se ovaj krupajlija suočio u hodniku. I jedan i drugi su išli ka prednjoj strani kuće kako bi jedan drugoga sačekali u zasedi, a mršavi je pobedio jer se umešao Joanes. Sada će taj da se vrati istim putem i da nađe sveštenika kako leži ovde u lokvi krvi. Nema problema, samo da Joanes prvo nađe to što traži.

„Oče oprosti mi", začu se lukavi glas iz zadnjeg hodnika. „Nije trebalo da stojite tako blizu njega. Slučajno sam vas pogodio."

Ništa nije slučajno, pomisli Joanes, osetivši napokon pod rukom kartonsku kutijicu koju je tražio. Prože ga mir i neko prijatno oduševljenje pred velikom prilikom. Plin je toliko ispunio prostoriju da je jedva ostajao pri svesti.

„Jako poštujem sveštenstvo", ponovo progovori onaj čovek, sada iz veće blizine.

„Moj ujak, znate..." U tom trenu, grubijan oseti miris i potrča preko kuhinje ka dovodu plina. Joanes ugleda plavu kosu i uzano lice, kao što su i te plave oči ugledale njega kako leži u niši. Čovek je taman isključivao prvi prekidač kada ugleda šta sveštenik drži u ruci.

„Nemojte", prošaputa Holanđanin.

„Oprošteno ti je", reče Joanes i kresnu šibicu.

26

Metju začu prigušenu eksploziju kroz hladne pločice na podu kupatila. Ležao je tamo desne ruke zamotane u peškir natopljen krvlju, dok mu se lice kupalo u znoju, a noge nekontrolisano tresle. Nije bio siguran da li je to bilo od šoka ili od straha. Iz hodnika su dopirali šapati, a nekoliko puta je ispod zatvorenih vrata video i senke u pokretu. Naći će ga. To je bilo sigurno i onda će umreti kao ranjena životinja, tresući sa na podu. Bilo mu je muka od pomisli na to, ali nije bio u stanju da smisli neki plan.

Eksplozija mu je ulila neku čudnu nadu. Možda su je izazvali sami napadači, ali zašto, posebno zašto u prizemlju? Veća je verovatnoća da se priključio još neko, ili da je nešto eksplodiralo pre vremena. Nije bio siguran, ali je imao osećaj da mu haos ide u korist. Sačekao je.nekoliko minuta da vidi šta će da usledi. Iz hodnika se ništa nije čulo, ali je počeo da se oseća dim. Mora da izađe odatle.

Metju polako zdravom rukom otvori vrata kupatila. Samo nekoliko centimetara, pa zatim još malo. Ništa. Najzad se uspravi na noge. Crni dim je kuljao uz stepenice i peo se ka tavanici, a odozdo se jasno čula vatra. Bilo mu je teško da puzi s ranjenom rukom, ali je zbog otrovnih gasova morao da ostane na zemlji. Metju se što jerže mogao odvukao iza ugla do sledećeg hodnika, a zatim uza zid do Fotisove sobe.

Unutra su se dvojica rvala na podu. Onaj odozgo, u sivom odelu, sigurno je bio Miler, koji je jako udarao Fotisa u glavu, ali nedovoljno snažno da bi mu naneo neku ozbiljniju povredu. „Valter" je bio pod krevetom. Milerov pištolj nije bio na vidiku. Metju je pretpostavio da su presreli jedan drugog na vratima, tako da su udarci preduhitrili pucnjeve. Nije video, ali je osetio da je u sobi još neko, ali je odlučio da za sada zanemari tu činjenicu.

Uspravivši se na noge koliko je mogao, Metju pokuša da odvuče Milera jednom rukom, ali oseti vrtoglavicu i pripade mu muka, pa se ponovo našao na kolenima. Dvojica staraca su ga ignorisala. Fotis ujede Milera za ruku, a Nemac zaječa, pa snažno udari Grka u slepoočnicu. Fotis klonu, Nemac siđe sa njega, ali ga Metju udari, pa on pade na lice. Dim je prekrivao tavanicu. Svetlost sa prozora skoro da se više nije ni nazirala i postalo je zagušljivo.

Metju pogleda ka kaminu i tamo ugleda još nekoga kako stoji u senci. Čovek sa opekotinama stoji pored ikone. Bili su par, čovek sa opekotinama i uništena Bogorodica, okruženi sada nekim čudnim sjajem. Iste oči, ista boja odeće; pristajali

su jedno drugom. Čovek je stajao sa desne strane, na mestu Jovana Krstitelja, trećeg od trojstva. A sa leve strane je stajala Bogorodica sa Hristom, predmetom njihovog obožavanja koji je bio nevidljiv u prostoru između njih dvoje. Naravno da to nije bio stvaran prizor. Iluzija dima i svetlosti, varka poremećene svesti i nemirnog duha. I zaista, kada je pokušao da pogleda pravo u priliku, učini mu se da ona nestaje. Tek kada je Metju gladnih očiju pogledao u ikonu, čovelc ponovo prikupi snagu i širom otvorenih očiju svečano čekaše. Sada je trebalo izabrati. Mnogi su do sada stajali pred tom dilemom. Sada je bila pred njima trojicom.

Miler je bio na kolenima u dnu kreveta. Ponovo se dokopao pištolja i tražio je nešto u jakni, metke možda, sve vreme užasno kašljući. Fotis je otresao glavom, pokušavajući da ustane. Metju ih je posmatrao, sve je posmatrao. Vazduhom se širio otrov i morao je nešto da preduzme. Ikona ga pozva. On se pridiže, ali mu se zavrte u glavi i on zamisli kako ide preko sobe, gura Milera, uzima Bogorodicu i idea vratima. To bi bilo lako, ali ga noge ne slušaju. Čovek sa opekotinama ga je gledao. Nije bilo suda i nije bilo pomoći. Metju se seti Joanesovih reči. Moć te slike je prevelika, upravljala je odlukama ljudi. Zašto je došao ovamo? Setio se. Da spase jedan život. Ne da uzme ikonu, nego da pokuša da spase jedan život.

Peškir mu je bio spao i ruka mu je krvarila iz rane na dlanu. Metju nije na to obraćao pažnju, već se sagnu da bi uzeo poslednji dah nezatrovanog vazduha, a zatim prebaci preko ramena svog kuma koji se još uvek borio.

„Šta to radiš?", besneo je Zmija.

Metju se podiže na nesigurnim nogama, a glava mu se istog trena nađe u dimu. Osetio je udarce slabašnih pesnica po leđima, a staračke noge su se batrgale po vazduhu.

„Ne, ne, ne mene, dečače. Bogorodicu. Spasi'Bogorodicu."

Metju se izvuče iz sobe ne osvrćući se. Vatra je već bila prekrila prvi sprat i vidljivost je bila veoma slaba. Došao je do ograde stepeništa i polako krenuo niz stepenice. Ko god i šta god ih je čekalo dole, nije moglo biti gore od ovoga što ostavlja za sobom. Fotis je besneo.

„Budalo. Vrati se po Bogorodicu. Šta to radiš?"

Biram žive, pomisli Metju i krenu naniže.

Andreas je proputovao prostor i vreme pre nego što je devojka uspela da ga razbudi. Neka od tih mesta koja je video nisu mu bila poznata, drugih se jasno sećao. Kripte pod crkvom i Mikalisa kada je bio dete kako ga gleda očima starog čoveka. Lepe Glikerije koja se osmehuje dok prolaze selom. Dečaka koji nogama mese glinu i slamu od kojih su pravljene cigle za obnovu njihovih spaljenih domova. Balkona

svog starog stana, Marije, mlade i crnokose, i Alekosa koji mu se kraj nogu igra olovnim vojnicima, slatkog mirisa smole kojim odišu letnje večeri u Atini. Ponovo se vratio u planinsku kapelu, sa Kostom i Joanesom i ovoga puta je primetio nešto novo, nešto što će morati da ispriča Metjuu. Vratio se do Milerove dobro čuvane kuće u zoru; gledao je Milerovo lice dok je obećavao da neće biti streljanja. Sedeo je među starim, kvrgavim stablima jabuka to kasno jutro, umoran od posla koji je obavio te noći, i jeo hleb, kada je začuo dvadeset pušaka. Hleb mu je ispao iz riiku i shvatio je da je prevaren. Ponovo je, mada slabije, osetio kako užas prelazi u bes, bes u tugu, tuga u rešenost. Video je na brzinu sklepan grob i drveni krst u argentinskoj prirodi, kraj puta.

Bes je nestao. Nije mogao da opstane u snu. Onaj duh sede kose koji je ušao u Fotisov stan, jeste imao oči kao Miler ali je, osim toga, bio tek bleda imitacija. Neki umorni, očajni starac. Andreas nije osećao ni mržnju ni milost; tip je, prosto, bio patetičan. Najbolje bi bilo da je umro, ali Andreas je sumnjao da je on čovek koji će ga ubiti. On, u stvari, nije imao nikakvu želju da se ponovo suoči sa javom, sve dok ga Ana Kesler nije probudila. Bilo je veoma teško vratiti se. U snovima je bio lagan kao pero, mogao je po prvi put da vidi i shvati događaje obavijene strahom, besom, sažaljenjem, pohotom. Osećao je kako se oslobađa beznačajnih briga. Kako je teško vratiti se svetu, ovom krhkom, bolnom telu, ovom slabašnom, usporenom umu. Za nekoliko sekundi, osetio je svaku modricu, svaki ožiljak i napor, svaku uvredu nanetu telu i duhu tokom sedamdeset devet godina. Ta brutalna akumulacija iskustva predstavljala je njegov život koji ga se još uvek nije rešio.

Ali Metjuova Ana je prelepa, a radi lepote se uvek vredi probuditi. Metjuova Ana, tako je rekla nakon što ju je on skoro nokautirao. Hladna voda na obrazima je koristan, ali okrutan lek. Nešto mu je kidalo zglobove na rukama. Iznenadio se što je živ. Nije imao pojma kuda je Miler otišao, ali bilo je logično da je u kući sa Metjuom, Fotisom i sa još nekim. Andreasova volja je pohrlila, a telo se vuklo za njom, tako da se nije opirao kada mu je Ana ponudila rame kao oslonac.

Zastao je na zvuk eksplozije koja je doprla iz unutrašnjosti kuće. Sačekali su minut da vide šta će da se desi. Kada se ništa nije dogodilo, ponovo su krenuli ka otvorenim vratima iz kojih je sada počeo da kulja dim.

Na levoj strani se nalazila lepo uređena dnevna soba. Napred su bile stepenice koje su vodile ka hodniku koji je sada već ispu-. njavao dim. Dim je, takođe, kuljao iz dubine predvorja i sakupljao se pri plafonu svih prostorija u prednjem delu kuće. U trpezariji sa zidovima od tamne lamperije bilo je najviše dima, jer je plamen dopirao kroz vrata u njenom.dnu. Krvava figura čoveka sedela je uz udaljeni zid, pored francuskog prozora. Ana i Andreas ga ugledaše istovremeno.

„Beni". Ana jurnu ka njemu.

„Spusti se”, naredi Andreas, „ostani ispod dima.”

Ona se saže i poče da puzi. Dobro, neka vidi Benija; figura je bila mirna tako da je Andreasu bilo jasno da mu je prijatelj mrtav, ali odluči da, za trenutak, ne razmišlja o tome. On ode na suprotnu stranu, uđe u belu dnevnu sobu, malo na nogama malo na kolenima preko flokati tepiha, sve do ulaza u radnu sobu. Ona je bila ispunjena crnim dimom i nije bilo ni žive duše, samo se čulo sve jače pucketanje vatre. Svako ko se, eventualno, nalazio u stražnjem delu kuće, do sada bi već bio omamljen od dima i nije mogao biti od pomoći. Vratio se u predvorje, dok mu je prodoran smrad već pekao nozdrve. Gde je Metju? Podiže pogled ka vrhu stepenica. Na spratu je još gore, ali jedino je to preostalo. Možda bi izdržao koji minut. Uostalom, ako bi otišao bez Metjua, ne bi mogao izaći Alekosu na oči. Ana je pokušavala da vuče Benija preko dnevne sobe.

„Ana”, viknuo je. „Ostavi ga. Izlazi iz kuće.”

Činilo se da ne čuje, a on shvati da će, ako se bude bavio njome, propustiti šansu da proveri sprat. Oslonio se na njen instinkt samoodržanja i krenuo naviše, polako, svestan da se nalazi u stanju u kom bi se moglo lako desiti da padne. Na pola puta, iz dima se pojavi čudna prilika i Andreas zastade. Povijena prilika polako se kretala. Metju, sa Fotisom koji mu se bacaka i besni na ramenu. Mladić zastade nekoliko koraka od dede.

„Papou. Hvala bogu.”

„Idi dalje, izlazi iz kuće.”

„Ne idi gore.”

„Ne, ne. Samo ti idi.”

„Andreu”, viknu Fotis, zajapurenog lica i iskolačenih očiju, zgrabivši svog starog druga dok je prolazio kraj njega. „Uzmi Bogorodicu. Mikalis bi voleo da je spaseš. U spavaćoj sobi. Princ je tamo.” Ostatak se izgubio u naletu bolnog kašlja, a Metju nastavi da silazi dok mu je jedna ruka jako krvarila.

Andreas podiže pogled ka vrtlogu dima. Pusti to. Pusti da vatra obavi posao. Sa zadnje strane se nije moglo izaći. Onaj đavo će sići ovuda ili neće ni sići. Samo što je to pomislio, odozgo se začu oštar kašalj i još jedna prilika izroni iz dima. Dve noge koje su nosile nešto četvrtasto, bele šake koje su grčevito držale krajeve. Oči koje Andreas nije video više od pedeset godina: tamne, bademaste oči na listu boje zlata, bordo odežda, ljulja se tamoamo, polako mu se primiče, slika na nogama. Milerovo lice bi tek s vremena na vreme provirilo iza rama, a plave oči su škiljile, upravo primetivši Andreasa. Stao je, ali nije imao kuda osim napred. Nemac se skoro gušio u kašlju, ali mu jedna ruka nestade u sakou i ponovo se pojavi sa pištoljem. Plave oči su ga hladno odmeravale. Odjeknu glasan pucanj i Andreas se trže.

Ali, pucanj je došao otpozadi, a ne spreda, i na ikoni se stvori velika rupa,

upravo iznad Bogorodičinih očiju. Miler se naglo zatetura unazad, pade preko ograde gornjeg stepeništa i nestade u dimu, a ikona se izgubi zajedno s njim. Andreas se okrete i vide Anu koja obema rukama stiska Benijev pištolj kalibra 45 mm, očiju razrogačenih u neverici. On ponovo podiže pogled, ali ne vide ništa. Iznenada, pluća nisu više udisala vazduh već već samo vrelinu i on krenu niz stepenice najbrže što je mogao. Ana ga prihvati na dnu, ispustivši pištolj. Suze su joj klizile niz čađavo lice, a u očima joj se ogledala panika.

„Metju."

„Već je izašao."

„Beni je mrtav."

„Znam, dete, moramo da idemo."

„Ne možemo tu da ga ostavimo."

„Moramo. Brzo, hajde."

Izašli su kao što su i ušli, povijeni, posrćući, oslanjajući se jedno o drugo dok su odlazili iz kuće koja je nestajala.

Fotis je ležao na vlažnoj travi na ivici prilaza. Andreas sede kraj njega, a Ana protrča do Metjua koji je klečao na šljunku, disao duboko i pljuvao. Zmijino telo je bilo mlitavo, u njemu više nije bilo nikakvog grča, kao da mu je prekinuta životna nit. Samo su oči koje trepću svedočile o tome da unutra ima nekoga. Kosa mu je bila izbrazdana pramenovima pepela, leva slepoočnica mu je krvarila, a po celoj glavi bile su modrice. Tanki, krhki udovi i mršavo lice izgledali su isto kao i tokom one kritične večere nekoliko nedelja ranije, ali nije bilo ni traga onoj bujnoj energiji koja im je davala život. Bio je ne samo star, već i isceđen, umirao je. Možda će to biti i sutra, pomisli Andreas, ili za par meseci, ali će biti uskoro.

„Dakle", prošaputa Fotis.

„Nema je."

Oči se zatvoriše nekoliko sekundi, a zatim ponovo otvoriše, zagledane u nebo.

„Ubio si ga?"

„Ne", odgovori Andreas, zamišljeno. „Devojka ga je ubila."

„Devojka?" Pod nekim drugim okolnostima, Fotis bi se nasmejao. Sada je samo uspeo da napravi grimasu.

Iza njih je bila buktinja, prozori su popucali i kroz prazne otvore je lizao plamen. Uskoro će cela kuća biti zahvaćena. Neće ostati ništa, osim spoljašnjeg kamenog zida u prizemlju. Sa mesta na kom su sedeli, dvojica staraca mogla su da osete toplotu.

„Ubili ste i mene”, nastavi Fotis. „Svi vi. Oduzeli ste mi ono što mi je bilo potrebno za život. I zašto? Da biste je bacili u vatru? Bolje da je nema nego da je kod mene?” U njegovim rečima je bilo gorčine i vrlo malo žara. „Ubili ste me.”

Andreas oseti iscrpljenost na te reči. Nije mogao u samrtnom času od svog prijatelja očekivati reči mudrosti ili mira, ali je ipak bio tužan. Bila je to samo slika, ništa više od toga. Boja na drvetu, bez srca koje tuče, bez večnog duha, bez duše. Znao je to jer ju je i sam imao u rukama. Svi su bili ludi.

„Ti umireš iznutra, Fotise. Niko ti ne može pomoći.”

„Ti mi možeš pomoći. Možeš da završiš posao. Ti si mi pokazao tu ikonu i učinio me zavisnim od nje. A onda si mi je oduzeo, dva puta. Ne znam zašto si se toliko trudio da me uništiš, ali bar sada to dovrši.”

Andreas pogleda ka ono dvoje mladih. Ana je pokušavala da zavije Metjuovu ruku maramom.

„Pošalji ih nekuda”, prošaputa Fotis, „da ne vide. A onda me odnesi u kuću. Nisam dovoljno hrabar da to sam učinim, Andreu. Moraš mi pomoći.”

„Ne.”

„A ako ti kažem da sam ja ubio onog tvog prokletog brata.” ”Neću ti poverovati.”

„Pustio sam ga da umre. Bio sam u kripti i čekao onog debelog Mavrudasa.”

„Ali je on izašao kroz vatru. To je, dakle, bio tvoj plan.”

„To si znao i ranije.” :

„Uključujući i spaljivanje crkve.”

„Ne, to je smislio Mavrudas.”

„Ali si se ti složio. Pristao si na to. Inače ne bi očekivao da iz^đe kroz kriptu.”

„U redu. Ja sam spalio crkvu tvoga brata. Gledao sam kako silazi niz stepenice i pada mi pred noge, sav krvav. I nisam preduzeo ništa. Pustio sam ga da umre. Kako će njegov brat to da kazni?” „Nisi ništa mogao da učiniš. Bio je ozbiljno ranjen. Bilo je pokvareno ostaviti ga u tom stanju, ali ga ti nisi ubio. Tvoji gresi su dovoljno veliki, nema potrebe da pozajmljuješ tuđe.”

„Andreu.” Fotisov glas pređe u molbu. „Smrt od raka je užasna. A i stalno sanjam neke stvari. Plašim se da uradim to što bi trebalo. Moraš mi pomoći.”

Sve je to Andreas već bio čuo, ali ga je ipak jako pogodilo. Želeo je da to nije istina, zatomio je to duboko u sebi, dao se u lov, na Milera kako bi pobegao od istine. Nakon ovih vesti, njegova veza sa Fotisom nije mogla da opstane. Već je bio izgubio prijatelja. I nije mogao da smisli goru kaznu od ove koju je donela sama priroda. Ništa nije mogao da učini.

„Moja kazna za Mikalisa”, reče on, zgrabivši rame svog starog prijatelja

poslednji put, pre nego što će se podići na noge, „jeste da te pustim da živiš.”

Andreas ode do mladih oklevajući da prekine intimni trenutak, ali je morao da im se obrati. Iako još uvek udaljene, čule su se sirene. Starcu se odjednom javi deo sna, ili sećanja, šta god da je to bilo. Nešto na šta nije pomislio već više od pedeset godina. Video je ikonu kraj stola pored Koste, a spoj između drvenih tabli bio je zasečen nekim oruđem. I tada, pre nego što će ga ubiti, primetio je na stolu komadiće, parčiće platna krem boje, tanke kao papir. Palo mu je na pamet da je Kosta jedno od njih uzeo da popije sa vinom. Poslednja pričest. Mora to jednom reći Metjuu. Ili, u stvari, možda ne.

Začula se još jedna snažna eksplozija, deo krova se uruši, a vatromet iskri odlete ka nebu. Andreas je napeto gledao. Ništa tamo nije moglo da preživi, ali će, uprkos tome, prevrtati po pepelu dok ne nađe Milerove kosti. Ikona će se pretvoriti u prah. Neće postojati dokazi da je uništena. Moraće da veruju logici. Moraće da se oslone na veru.

LET0 2000 EPIR, GRČKA

Crkva u Kateriniju sagrađena je na ostacima nekadašnje i, kada je bolje pogledao, Metju je uočio mesta na kojima se stari kamen spajao sa novim. Bio je u ovom selu i u ovoj crkvi pre mnogo godina, ali mu ranije u mislima nisu bile tako jasne tajne njegovog dede i slika svete Bogorodice. Prema sveštenikovim rečima, rekonstruisana crkva je bila verna kopija prvobitne i Metju uloži sav trud da zamisli da je na ovom mestu prošlost još uvek prisutna i sjedinjena sa sadašnjošću. Da li je ono prozor kroz koji je gledao kapetan *andarte* Elijas tražeći brata? Da li je ovo isti onaj pod na kome je njegova prababa gulila kolena u molitvi, a pre nje njena majka, i tako generacijama unazad? Da li je ovo zid pored oltara iza koga je tri godine bila sakrivena Sveta Bogorodica? Zatim oteta i spasena iz vatre da bi u vatri skončala. Da li je njoj vatra bila suđena? Metju nije bio fatalista, ali je sada preispitivao svoj stav u pogledu mnogih stvari.

Crkva je bila velika za selo u kome se nalazila, ali manja nego što ju je on zamišijao i pretrpana uobičajenim savremenim predmetima koji su stajali na putu njegovim nastojanjima da u mislima prizove sliku prošlosti. Iza njega, sveštenik pritisnu prekidač i blistavi luster, nezaobilazni deo savremenih grčkih crkava, otera sve duhove. Slike ikonostasa - Jovan, gnevan i mršav; Marija, nežna i tužna; Hrist odeven u beli ogrtač i sa kapom biskupa na glavi - bile su umešno poređane, ali bez nagoveštaja drevnosti ili misterije. Brod crkve bio je ispunjen golim klupama, dok i ih je nekada bilo tek nekoliko, namenjenih starim ljudima, a ostali prisutni su stajali, nekada i satima, i klatili se u polusnu, omamljeni tamjanom i pesmom sveštenika. Na crkvenom tornju nalazio se veliki sat, poklon nekog američkog biznismena - a seosko vreme bilo je iskorenjeno, prinuđeno da se skriva u brdima i pećinama, ili dole, u kripti.

Sveštenik ga pozva. Metju krenu za njim kroz otvor u ikonostasu i oko oltara, sve do mesta odakle je uzani prolaz vodio u svešteničke odaje. U zidu tog prolaza nalazila su se gotovo neprimetna vrata.

„Želite li da siđete?”, upita otac Isidor.

Metju spusti dlan na drvena vrata. „Da.”

Okrete se ka ocu koji je stajao kod oltara. Sad kad je ponovo narasla, Aleksova kosa je bila seda, čemu se Metju još uvek čudio kad god bi ga pogledao. Ipak, nije više bilo slabosti, bio je uspravnog držanja i odlučnog hoda, kao i pre bolesti. Pokušavao je da pokaže interesovanje za crkvu kako bi udovoljio Metjuu, ali je stalno gledao na sat, kao da ima nešto drugo u planu.

„Tata, mi idemo u kriptu. Hoćeš s nama?”

Aleks odmahnu glavom.

„Ne. Bio sam dole jednom prilikom, davno, i to mi je dosta. Uživaj. Idem ja da potražim tvoju majku.”

„Ne može se izgubiti u ovako malom selu."

„Nemoj je potcenjivati.”

Sveštenik podiže rezu sa vrata, uključi električnu svetiljku koja je visila na klinu, i krenu niz uski prolaz. Metju oseti promaju i neki jak miris zemlje, kakav se obično oseća u dvorišnim šupama. Duboko udahnu i krenu naniže.

Fotisa su sahranili na groblju izvan Joanine. Starac je to već odavno bio dogovorio, tako da izvršitelj njegove volje, Metju Spir, nije imao problema oko organizacije. U jednom trenutku se činilo da će sahrani prisustvovati samo Metju sa majkom i sveštenik, ali je Aleks u poslednjem trenutku odlučio da im se priključi, a i Andreas je došao iz Atine. Mada, nije hteo da krene s njima do sela. Decenijama već nije bio u Kateriniju i nije imao nameru da ga ponovo vidi. Sada je Atinjanin i tamo će i umreti.

Ana je htela da pođe sa Metjuom. Ili je bar tako rekla, u svakom slučaju bio je to lep gest. Vatra, ubistva, svi ti događaji u vezi sa ikonom jako su je potresli i bilo joj je neophodno da se nekoliko nedelja odvoji od svega, uključujući i njega. Čak i kada su ponovo počeli da se viđaju, Del Karos, Beni Ecraki i Sveta Bogorodica iz Katerinija bili su zabranjene teme. Fotisova smrt je nešto otvorila u Metjuu, skinula mu neki teret. Da li zbog toga, ili zbog ozbiljne terapije kojoj se i sama podvrgla, ali činilo se da se Ana polako oporavlja od svoje tuge. Uprkos tome, Metju nije žurio da prihvati njenu ponudu. Osećajući, možda, da on kroz to mora da prođe sam, Ana je isplanirala put u Rim sa svojom prijateljicom Idit. Sada mu je razdvojenost teško padala i pitao se da nije, možda, pogrešio.

Najniži stepenici bili su veoma izlizani i uglačani od koraka hiljada ljudi koji su njima sišli. Stara je to crkva. Otac Isidor je hodao polako, povremeno podižući svetiljku. Metju je mogao da oseti teskobnu, nisku tavanicu, uzan prolaz. Toliko je istorije u tako malom prostoru. Manje se kostiju videlo nego što je očekivao. Bile su, uglavnom, sklonjene po odeljcima, a neke su, možda, bile premeštene na neko drugo mesto. Da li je kosturnica uopšte danas koristila? Sveštenik zastade u udaljenom uglu prostorije i pogleda Metjua.

„Evo, ovde počiva tvoja porodica.”

Mladić pogleda police, ali na njima skoro da uopšte nije bilo kostiju, a one koje su tu bile nisu se nimalo razlikovale od ostalih. Predmost smrti. Ipak, te žute krhotine pripadale su njegovim precima među kojima je, možda, bilo i onih koje je njegov deda poznavao za života, u ne tako dalekoj prošlosti.

„Tamo je”, nastavi Isidor, pokazujući na tle, „poginuo tvoj dedastric Mikalis.”

Metju kleknu i spusti dlan na prašnjavu zemlju, malo opipa, kao da očekuje da se još uvek oseća toplota na mestu gde je ležalo telo. Ništa. Ako je i osećao neko prisustvo, ono nije bilo na nekom određenom mestu, već je lebdelo u vazduhu, svuda unaokolo. Ipak, dugo je ostao da kleči na tom tužnom mestu, te se sveštenik na kraju udalji i prepusti ga njegovim mislima. Kao i ranije, ni sada nije bio u stanju da se pomoli, niti je osećao da za tim, uopšte, postoji potreba. Nije imao šta da pita, već samo da obavi svoj poslednji zadatak.

Iz džepa izvadi uglačanu brojanicu od žada koja je sate i sate provela u rukama njegovog kuma. Kakve je brige i kakve tajne ona primila na sebe? Kakav je oproštaj ona sada mogla da pruži čoveku koga je, pre smrtnog časa, proklela sopstvena savest? Gde se na mučnoj skali Fotisovih greha rangirao život jednog sveštenika? Mikalis je u času smrti ili oprostio ili nije i šta god bi Metju sada uradio nije bilo bitno. Uzdahnuo je. Tako nestalna vera i nije nikakva vera. On stegnu brojanicu u ruci i pomisli na svog dedu. Za Andreasa? Da li bi ovo moglo biti učinjeno za njega? Slutio je da starom taj gest ne bi ništa značio.

Onda kao pomen. Kao cveće na grobu. Moraće da se zadovolji time. Ostavši u mraku nakon što se sveštenik sa svetiljkom udaljio, Metju spusti brojanicu na kameni pod i uspravi se. Oseti blagu vrtoglavicu i nasloni se na grobove svojih predaka kako bi se smirio. Vazduh je tu dole previše razređen za žive i oni moraju poći. Polako je otišao do izlaza, još jednomi se, osvrnuvši ka prostoriji u pokušaju da je upamti. Pitao se da li će se nekada vratiti ili je to poslednji put da je neki Spiridis posetio ovaj prostor u kojem počivaju pokolenja. Da li je bitno to što će ta veza nestati s rtjim? Mrtvima je, u svakom slučaju, bilo svejedno.

Sveštenik ga je sačekao kod stepenica, i sada zajedno krenuše gore.

Nakon što je video kriptu, Metju je još više bio zapanjen time koliko je crkva nova. Sveta Bogorodica nikada ne bi mogla biti vraćena ovde; ne bi pripadala ovome mestu. Na pomisao na nestalu ikonu, on oseti bol kakav je osetio na stotinu puta tokom prethodna tri meseca. Ipak, bol je svaki put bivao sve slabiji. Udisao je duboko da bi se smirio; skrete pogled sa sveštenika. Za gubitkom slike će patiti još dugo, čitavog života, ali možda je otac Joanes bio u pravu. Možda u ovom pokvarenom svetu nije bilo mesta za tako sveto delo. Osim u manastiru. Da, to je rešenje. Meteori, planina Atos, Sveta Katarina sinajska. Svet još uvek ne poznaje sva blaga koja ta mesta skrivaju. Sveta Bogorodica iz Katerinija tamo bi bila sasvim bezbedna. Zašto se on i Joanes nisu toga setili dok su razmišljali o njenoj sudbini? To više nije bitno.

Kaija su došli u portu, popodnevno sunce je već bilo zašlo za planine i Metju

jg. osetio kako vrelina jenjava i ustupa mesto prohladnom sumrakt^koji u tim planinama pada veoma brzo. Ana mu je dala- broj 'telefona u Rimu. Nije očekivala da će joj se javiti, čak mu je i rekla da ne zove. Reči su nepouzdane, lažne. Lice govori istinu. Oči ne lažu, ako čovek zna kako da ih čita. Seti se njenog lica, onoga dana kada si je poslednji put video. Šta mu je ono govorilo?

Udaljeno brdo Adelfos, mali brat planina koje su se pružale iza njega, kupalo se u narandžastoj svetlosti. Voleo bi da se popeo na to brdo sa svojim dedom, ali će ići sam. Da nađe pećine, možda da pusti bradu i promeni ime, da živi kao *andarte* ili ludi pustinjak. Ta mu pomisao izmami osmeh na licu. Biće dovoljno samo da se popne na brdo, ali ne danas, ne sada. Sada mora da pronađe neki telefon.

www.balkandownload.org

[1]

Stil koji prikazuje Bogorodicu sa Hristom ujiaručju (Prim. prev.)

[2]

Stil koji pnkazuje samu Bogorodicu kako rukama pokazuje izvan ikone, najčešće ka ikoni Hrista koja visi kraj nje (Prim. prev.)

[3]

Vrsta *grčkog vina (Prim. prev.)*

[4]

* Grčfea *supa odjaja i limuna (Prim. prev.)*

[5]

Grčki gradovi koji su tokom Drugog svetskog rata doživeli velika razaranja i ljudske žrtve (Prim. prkv.)

[6]

Grčka marksistička teroristička organizacija, poznata i pod nazivom 17N ili N17, kojaje od 1975. sprovela seriju napada. lakoje inicijalno usmerena na predstavnike američkih vlasti, najveći broj napada bioje usmeren na grčke desničare. Uglavnom su koristili pištolje kalibra 45 i 38. Tekje 2002. godine, uhapšen jedan pripadnik te organizacije. (Prim. prev.)

[7]

Britanska obaveštajna služba (Prim.prev.)

[8]

Ručno tkani vuneni grčki tepih (Prim. prev.)

[9]

Ključna jeđinica njujorškog vodovodnog sistema. Napaja grad vodom iz reke Delaver (Prim. prev.)

Table of Contents

Table of Contents
Ikona
Leto 1944
Prvi deo
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
Drugi deo
Epir 1944
13
14
15
16
17
Treći deo
Epir 1944
18
19
20
21
22
23
24
25
26
Leto 2000